

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КНЗ «ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

МАТЕРІАЛИ
XI МІЖНАРОДНОГО ФЕСТИВАЛЮ
ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ

Том 1

26-27 вересня 2019 року
м. Черкаси

М34 Матеріали XI Міжнародного фестивалю педагогічних інновацій / [Упор. Назаренко Г. А.]. – У двох томах. Том 1. – Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2019. – 198 с.

УПОРЯДНИК:

Назаренко Г. А., проректор з науково-методичної роботи КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», доктор педагогічних наук, професор

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бех І. Д., доктор психологічних наук, дійсний член Національної академії педагогічних наук України, директор Інституту проблем виховання НАПН України;

Кириленко С. В., доктор філософських наук, кандидат педагогічних наук, доцент, начальник відділу інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України;

Чепурна Н.М., ректор КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук, доцент, Заслужений працівник освіти і науки України

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ

<i>Бех І. Д.</i> ВИХОВАНЕЦЬ НА ШЛЯХУ ДО ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ: КОМПОНЕНТНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ.....	5
<i>Журба К. О.</i> ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНА ТЕХНОЛОГІЯ ВИХОВАННЯ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ.....	12
<i>Шкільна І.</i> МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІДЛІТКІВ.....	19
<i>Третяк О. П.</i> ВИХОВАННЯ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ.....	24
<i>Рейпольська О.</i> ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОЕКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	28
<i>Лохвицька Л., Михайленко О.</i> ФОРМУЄМО У ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕСНОТИ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗА ПОСІБНИКОМ «ДОБРІ ПОРАДИ НА ЩОДЕНЬ».....	34

РОЗДІЛ ІІ.

ІННОВАЦІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

<i>Барабаш О. І.</i> ІНТЕГРАЦІЙНІ ВАРІАЦІЇ РИТМОПЛАСТИЧНОГО ІНТОНУВАННЯ В ОСВІТНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ.....	38
<i>Дощенко І. О.</i> ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО СВІТОГЛЯДУ ДОШКІЛЬНИКА НА ОСНОВІ ТВОРЧОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ЗА В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ.....	42
<i>Романець І. В.</i> «ВІД ДОШКІЛЛЯ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ» - ОСВІТНІЙ ПРОЕКТ.....	45
<i>Шестопалова І. М.</i> ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГРА З ЕЛЕМЕНТАМИ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ «ВІДУН».....	48
<i>Криворотько М. М., Тхоренко І. І., Дубицька А. І.</i> ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ. ПРОГРАМА КОМП'ЮТЕРНОГО ГУРТКА «КОМП'ЮША».....	52
<i>Семенова А. В.</i> АВТОМАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ПРОГРАМНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	59
<i>Кусік І. М.</i> РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛЕГО-КОНСТРУЮВАННЯ.....	63
<i>Ступницька Ж. О.</i> ВИВЧЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ЛЕГО-КОНСТРУЮВАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ.....	65
<i>Ринчовська Т. В.</i> АУДИТ ЯК ФОРМА САМОДОСЛІДЖЕННЯ ТА САМОДІАГНОСТИКИ ДОШКІЛЬНИКІВ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КУРСУ «ДОШКІЛЬНЯТАМ - ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ».....	68
<i>Ринчовська Т. В., Ярошинська О. В.</i> МАЛЯТАМ ПРО ПРИРОДНЕ ДОВКІЛЛЯ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТНО - ДОСЛІДНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	71
<i>Дмитренко Т. С.</i> РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ.....	74
<i>Шутюк Н. М.</i> ДОСВІД РОБОТИ З РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ «АФЛАТОТ» СОЦІАЛЬНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	77
<i>Сухонослова Л. О.</i> АДВЕНТ – КАЛЕНДАР ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА РОБОТИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ВИДАТНОЇ ПОСТАТІ УКРАЇНИ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	81
<i>Метасьова Н. С.</i> ВІЗУАЛІЗАЦІЯ РОЗВИВАЮЧОГО МАТЕРІАЛУ – НЕЗАМІННИЙ ЕТАП В РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ.....	83
<i>Лобуренко Л. І.</i> ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ТЕАТРІ ДИТЯЧОЇ МОДИ.....	85
<i>Косенко Н. М.</i> ПРОЕКТ «РОЗУМНА ФІЗКУЛЬТУРА» В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	88
<i>Григоренко М. О.</i> ЕСТОНСЬКИЙ ПРОЕКТ «ЧИТАЦЬКЕ ГНІЗДО» У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	91
<i>Новікова І. В.</i> СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ «ЧАРІВНЕ НАМИСТО» ДЛЯ РОЗВИТКУ ТА НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	93
<i>Стукало О. І.</i> ЯК ЗБЕРІГАТИ ЗДОРОВ'Я МАЛЕЧІ НА МУЗИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	96
<i>Радченко І., Данильченко С.</i> СИСТЕМА ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ КОМУНАЛЬНОГО ДНЗ «ЛАСТІВКА» МІЛОВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	101
<i>Савченко Л. І., Стадніченко Ю. Г.</i> СТЕП-АЕРОБІКА В ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	104
<i>Рижкіна Л. В.</i> МУЛЬТИПЛІКАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЯ У СФЕРІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	107
<i>Косянчук Д. П.</i> ПРАКТИКИ УВАЖНОСТІ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	109

Кучер О. РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ПРЕДМЕТІВ З ЕЛЕМЕНТАМИ ДЕКОРАТИВНО - ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА.....	111
Зайцева Н. О. ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	114
Джежер-Личова С. М. НАРОДНІ ІГРИ ДЛЯ МАЛЯТ, ЩО НАВЧАЮТЬ І ВЕСЕЛЯТЬ.....	118
Варган Г., Януш О. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ ТА ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ ТВОРЧОГО РОЗПОВІДАННЯ В. ПРОППА.....	121
Селіхова О. Р. ГУРТКОВА РОБОТА ЯК ДжЕРЕЛО ТВОРЧОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА.....	124
Петрова Т. В. ПОДОРОЖ ДО ШАХОВОГО КОРОЛІВСТВА.....	126
Закладна Т. М., Яремченко Ю. А. ІННОВАЦІЙНІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ.....	129
Ситник І. М. РОБОТА З ХУДОЖНИМИ КАРТИНАМИ МЕТОДАМИ ТРВЗ-ТЕХНОЛОГІЇ.....	132
Жовнір О. В. ЧЕРПАЄМО НАТХНЕННЯ В КУТОЧКАХ ЛІСУ, САДУ, ПОЛЯ.....	135
Шевцова О. А., Трембак К. С. ВИКОРИСТАННЯ МАГНІТНОГО КОНСТРУКТОРА ДЛЯ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	142
Даниленко Л. О. ТІКО-3D МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОНСТРУКТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СУЧАСНОГО ДОШКІЛЬНИКА.....	145
Борисова О. А. ЕЛЕМЕНТИ РИТМОТЕРАПІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВАЖКИМИ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	148
Прокон'єва Г. В. КОНСТРУКТОР LEGO - ОСВІТНІЙ ІНСТРУМЕНТ, ЯКИЙ ВІДКРИВАЄ ШИРОКІ МОЖЛИВОСТІ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	151

РОЗДІЛ ІІІ.

СУЧАСНА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

Семенюк Н. В., Козинська Н. І. МНЕМОТЕХНІКА – ТЕХНОЛОГІЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЯКОСТІ ОСВІТИ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ.....	155
Максименко С. В. КОРЕКЦІЙНО-ВІДНОВЛЮВАЛЬНА РОБОТА МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	157
Долгаль С. Г., Куліковська Т. С. АВТОРСЬКИЙ ДИДАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ТА ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ ЗОРУ.....	160
Лисицька Н. О. ВИБУДОВУВАННЯ ТРАЄКТОРІЇ ЖИТТЄВОГО УСПІХУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ (СИСТЕМА РОБОТИ ЗДО № 7 «ІСКОРКА»).....	163
Попова І. Е. АНІМАЛОТЕРАПІЯ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З РОЗЛАДАМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ.....	165
Щербак А. О. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СЕНСОРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ГРУПІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	170
Ковальова Л. В., Антохіна Н. В. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПЛЕТІННЯ У КОРЕКЦІЙНО – РОЗВИТКОВІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	173
Декіна І. О. ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ НА ОСНОВІ ЛОГОСНУ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ФОРМИ РОБОТИ.....	177
Куцько Н. С., Мамошина С. С., Бондарь О. І. ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ПОСІБНИКА «НУМІКОН» В РОБОТІ З ДІТЬМИ З СИНДРОМОМ ДАУНА.....	180
Мартиненко Г. В. ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОТЕХНІКИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	181
Манійчук Т. Л., Філюк О. В. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ.....	183
Литвин І. М., Галушко М. І. ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДИСЛЕКСІЇ ТА ДИЗГРАФІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ.....	187
Цюрмаста Т. А. ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ – ДЕФЕКТОЛОГА (ТИФЛОПЕДАГОГА) ЩОДО РОЗВИТКУ СЕНСОРНОЇ СФЕРИ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	191
Віннічек Л. І. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	192
Якуба Л. В. РОЗВИВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ.....	196

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ

ВИХОВАНЕЦЬ НА ШЛЯХУ ДО ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ: КОМПОНЕНТНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ

Бех Іван Дмитрович, академік Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, директор Інституту проблем виховання НАПН України

Виховання духовно зрілої особистості – мета вітчизняної освіти, яка не може бути підмінена іншими пріоритетами. Сучасне виховання ґрунтується на гуманітарній методології, пов'язаній з гуманістичною філософією, психолого-педагогічним осмисленням тих, хто вступає в життя.

Сучасне виховання розгортається як процес духовної взаємодії, взаєморозуміння, глибинно-широкого спілкування, рівноправних, дружніх взаємин вихователів та вихованців.

Породжувальною клітинкою духовності особистості, а отже, й предметом виховання є духовна цінність. Вона кваліфікується як високосмислове, безумовне за виникненням утворення, на основі якого особистість формує власне Я-духовне і реалізує його у своїй життєдіяльності.

Переосмислення феномена “виховання” в сучасній соціокультурній ситуації потребує розроблення технологічних інноваційних засобів як серцевини виховного процесу. З огляду на це, у роботі представлена *компонентно-процесуальна технологія*, реалізація якої передбачає свідоме привласнення вихованцем певної духовної цінності.

1. Когнітивний (пізнавальний) компонент. Основна мета компонента полягає в тому, аби вихованець усвідомив зміст і сенс певної духовної цінності як підґрунтя його приємних переживань. Означений компонент має становити собою цілісну мікроконцепцію зі своїми процесуальними закономірностями-вимогами, обов'язковими до виконання.

Виходячи з того, що слово утримує в собі, окрім інформаційної функції й функцію емоційну, - всі судження духовного змісту, які формулює педагог, мають відзначатися *пристрасністю, піднесеністю, натхненністю*, щоб викликати у вихованців первинні позитивні емоційні переживання. При цьому досить значною має бути сила пристрасності.

У розгортанні духовного спілкування (педагог–вихованці) слід спиратися на принцип опосередкування, коли конкретна духовна істина подається в ідейних сенсах істини загальної, що стосується ставлення людини до добра і зла.

У цьому контексті особистість може вибудовувати *два типи* відносин із суспільством. *Перший* – тип злагоди, коли особистість користується усіма правами, гарантованими державою, зазнає сприятливого впливу міжособистісних стосунків. *Другий* – тип репресивний, за якого особистість може бути піддана певному формальному покаранню (засудженню на певний термін), а також неформальному – відстороненню від життя групи тощо. На індивідуальному рівні перший тип сприймається як внутрішнє умиротворення особистості, душевний лад. Другий же тип – як її нещастя, горе. З цими двома типами відносин державного рівня зростаючу особистість слід ознайомити, формуючи духовні цінності.

Теоретично засадничим і обов'язковим для реалізації виявляється опосередкування, коли конкретна духовна цінність – її і мета й зміст – формулюються у вищому сенсі всієї етичної сфери. Так, стосунки між батьками й дітьми, що характеризуються чуйністю, слід подати у контексті добродійного життя як такого. При цьому необхідно довести до свідомості вихованця цінність духовно-морального буття взагалі.

Кожний вихованець має усвідомити, що окрім Батьківщини, де людина народилася й живе, є ще вітчизна, яка забезпечує їй надійність і добродійний прилисток. Це батьківщина

духовності. Однак її слід здобути гідною поведінкою та працею-служінням на благо інших; і тоді вона прийме людину, по-батьківськи обіймаючи. Це означає, що вона може одержати від батьківщини духовності міцну опору для достойного життя.

Когнітивний компонент у розвиненій формі передбачає розгортання переконувального діалогу вихователя і вихованця на засадах партнерства, справедливості, взаємоповаги, свободи у висловленні суджень щодо соціально значущих чи несхвальних норм і вимог. Тому методичним правилом для вихователя має стати розкриття тієї чи іншої духовної цінності у контексті відповідного полярного утворення. Наприклад, чуйність-черствість, щедрість-скупість тощо. Цим вихованець розгортатиме процес розв'язання певного етичного завдання і під керівництвом вихователя займе духовно вартісну позицію. Керівництво вихователя у цьому процесі має передбачати аргументацію щодо соціальних зв'язків і ролей вихованця. Важливо наголосити, яким чином його духовно-моральна дія позначиться на учасниках цих зв'язків та безпосередньо на ньому. Це також стосується і його можливих асоціальних дій.

У таких ситуаціях проявляється закономірність, згідно з якою чим ширше коло осіб зачіпає духовно-моральна чи аморальна дія вихованця, тим вищий ступінь її значущості – і позитивної, і негативної. Відтак, ці дії виразно виступають у своїй змістовій сутності й смисловій своєрідності, що активізує процес духовної самосвідомості вихованця.

У межах компетенції когнітивного компонента надзвичайно важлива проблема мовленнєвої форми, до якої має долучитися вихованець як суб'єкт осмислення певних духовних істин. Нині переважно використовуються узагальнені духовні тексти, які транслюються у формі повчання, напучування, переконувальної аргументації. За всієї їх виховної важливості все ж недоцільно ними обмежуватися.

Слід сповна використовувати духовні тексти особистісної форми. У таких текстах певна духовна цінність, її сутність і особливості перебігу представлені опосередковано непересічною особистістю, великою національною постаттю, як історія (а часто як драма) її життя. Закономірно, що при цьому вихованець об'єктивно виступає не лише як той, хто лише пізнає, а й той, хто переживає. Такі переживання подібні до тих, які зазнавали непересічні особистості, утверджуючись у власних духовних цінностях.

У такому значенні вагомим є прийом так званого “духовного хреста”, коли вихованців занурюють у глибину роду через окремих представників як носіїв певних духовних набутоків. Здійснюючи цю мандрівку, вихованець позбавляється особистісного відчуження від свого родового коріння. Після прямування родовою вертикаллю він має здолати горизонтальний шлях, вступаючи у мисленнєвий діалог з рідними, близькими, знайомими – взірцями духовності у певних її сегментах.

У древньоєврейському тлумаченні “пізнати” означає “тісно злитися”, “об'єднатися” з тим, що пізнається. Таким чином, процес пізнання не обмежується лише осмисленням, а й передбачає певне ставлення до його результату. Це кардинальна у виховній площині ідея. Саме на таку якість пізнання розрахована наша когнітивна мікроконцепція. Її реалізація потребує насамперед велично-зворушливого спілкування вихователя з вихованцями у всіх запропонованих закономірностях і вимогах. Внаслідок цього в них виникне процес злиття, зокрема з духовними цінностями, хоча ще не досить стійкий і сильний. На завершення слід відповісти на фундаментальне питання – про яке конкретно злиття, тобто об'єднання з пізнаним, слід піклуватися, виходячи з сутності когнітивного компонента? Яка психологічна реальність лежить за процесом об'єднання і навіщо воно потрібне?

У першому наближенні функцію об'єднання виконує емоція, точніше переживання емоції як способу її існування. Лише емоція позначає, так би мовити, забарвлює той чи інший зміст, ставить його у певне відношення до носія цього змісту: носій стає неіндиферентним, причетним до змісту. Останній є значущим для нього, як і об'єктивна духовна цінність: вона привласнюється індивідом, виявляється складовою його внутрішньої духовної картини, на основі якої він будує своє життя.

Простежимо за особливістю емоційного явища, викликаного запропонованою нами технологією введення вихованців у зміст певної об'єктивної духовної цінності.

Відтак невідмінно проявлятимуться емоції зацікавлення, захоплення, здивування – всі вони супроводжуватимуть процес розуміння сенсу духовної цінності. Однак за всієї їх важливості вони безпосередньо не роблять значущою для вихованців означену об'єктивну цінність. Ця мета підвладна лише емоції бажання. Воно й має об'єднатися з конкретно-об'єктивною духовною цінністю; отже, вихованець бажатиме її, прагнучим практично реалізувати бажану цінність, як і безліч інших своїх бажань.

2. Емоційно-ціннісний компонент. На цьому етапі емоція бажання стає прямим предметом осмислення й об'єднання з конкретною духовною цінністю у процесі суб'єкт-суб'єктної (вихователь–вихованці) взаємодії у напрямі, заданому технологією когнітивного компонента. Вихователь має виходити з того, що означена емоція вже наявна у психічній організації дитини, і на всіх наступних вікових етапах розвитку особистості відіграє істотну роль. Усе ж, тривало перебуваючи в індивідуальному досвіді особистості, вона залишається спонтанною, недостатньо усвідомленою, а головне – пасивною, що знижує, зокрема, її ефективність духовного розвитку. Тож продуктивним розвитком може бути тільки усвідомлене особистістю бажання у сфері діяльності.

Вихователь має дати вихованцям необхідні знання з огляду на мету емоційно-ціннісного компонента. Емоцією називають переживання людиною свого ставлення до того, що вона пізнає і робить. А переживання – це процес внутрішнього перебігу чогось приємного чи неприємного у формі хвилювання.

Відтак, емоція бажання – це прагнення (поривання) досягти, мати, володіти чимось, вибірково контактувати зі світом людей і світом речей. Від досягнення успіху людина переживає задоволення. Для вдосконалення самоаналізу у межах емоції бажання вихованець має виконати такі правила:

Правило 1. Відділи себе від переживання бажання та спостерігай його.

Правило 2. Простеж за перебігом бажання.

Правило 3. Розглянь самого себе бажаним (відчуваю приємне напруження й очікування).

Пізнання вихованцем емоції бажання у сфері духовності передбачає:

а) вичленення того, яким я маю бути згідно з Я-духовним (сукупністю духовних цінностей);

б) з'ясування того, який я тут і тепер як духовна особистість (я не володію певними духовними цінностями, зокрема конкретною цінністю, над якою нині працюю);

в) встановлення духовної розбіжності та її усвідомлення (у мене ще не достатньо достойних вчинків для здійснення бажання).

Це, власне, три елементи, з яких складається емоція духовного бажання. Специфіка емоційно-ціннісного компонента, який має надати суб'єктивної значущості знанням вихованцями певної духовної цінності, полягає в тому, що він не є автономним продовженням у часі когнітивного компонента, а супроводжує його. Це пояснюється тим, що будь-яка емоція, у тому числі й бажання, може покривати своєю енергією лише щось сприйняте чи пізнане суб'єктом тільки тоді, коли між ними не існує переривчастості, як це буває, наприклад, між сприйманням предмета і його осмисленням.

На основі попередніх знань про сутність емоцій та особливості емоції бажання можливе розгортання емоційно-ціннісної діяльності вихованців, підґрунтям якої виступатиме зміст когнітивного компонента: насамперед його доцільна психовиховна організація. Йдеться про спрямований виклик переживання емоції бажання як породжувальної клітинки духовної цінності.

Таке може статися за умови, якщо причина, яка має збуджувати бажання, є сильною. Уточнимо це положення. Під причиною розумітимемо всі засоби, що становлять зміст когнітивної технології. Їх сила – це спроможність означених засобів викликати у вихованців досить потужний емоційний відгук. Тепер вичленимо конкретні *чинники*, за допомогою яких відбувається цей емоційно-ціннісний процес.

1. Чинник виразності. Незалежно від того, що саме виступатиме в такій ролі – живе слово, текст, картина, – усе це мусить бути нестандартним, тобто відзначатися

оригінальністю, новизною, нетотожністю з певними складниками внутрішнього досвіду вихованця. Тільки за таких умов ці засоби справлятимуть на вихованця виразне емоційне враження, яке фіксується у певному образі. Такі образи-враження його хвилюють, зумовлюють розгортання відповідного рефлексивного процесу. Тож здатність вихователя емоційно вражати дитину – показник його високої професійної майстерності. Аби забезпечити цей чинник, виховні дії педагога на когнітивному етапі мають вирізнятися натхненністю, пристрасністю, зворушливістю у спілкуванні. Суха етична проповідь чи менторство вихователя не сумісні з емоційно-ціннісним впливом на вихованців.

Наголосимо, що педагог повинен уміло керувати перебігом емоційних переживань вихованців, спрямовувати їх у потрібне русло.

Науково організована реалізація чинника виразності, як ми вже зазначали, викликає у вихованців емоції зацікавлення, здивування, запалу, захвату, поривання. Педагог у цьому зв'язку, по-перше, має забезпечити усвідомлення їх вихованцями, називаючи їх словесно. По-друге, - об'єднує у єдине ціле:

- Подумки сплетіть із них “емоційний вінок”.
- Перетворимо тепер цю єдність на емоцію бажання.
- Спробуємо пережити її, як це ми уже вміємо.

Так відбувається перетворення низки приємних емоцій на емоцію бажання долучитися до конкретної духовної цінності.

2. Чинник духовної віддалі. Цього разу вихователеві слід розкрити складні стосунки, які можуть виникнути у вихованця, коли він з виховною метою долучається до конкретної особистості у формі розповіді про неї чи при читанні відповідного тексту. Велич особистості може поставити вихованця у позицію незбагненності чи меншовартості щодо неї. Тоді ефект ціннісного долучення буде мінімальним, незважаючи на виховну майстерність педагога.

Його першочергове завдання – олюднення відносин між великою особистістю і вихованцем. Останній має вгамувати свою дещо хворобливу скромність чи скутість, щоб відбулася його особистісна відкритість перед образом видатної людини. Це стосується також ситуацій, коли вона перебуває у вітчизняному культурному пантеоні і пов'язана з родом вихованця чи взагалі є його сучасником (хоча й не такою величчю).

Далі вихователь так спрямовує думку вихованця на те, щоб він з усією душею наблизився до цієї неординарності впевнено й гідно. Лише тепер можлива робота зі встановлення духовних відмінностей між великою особистістю та вихованцем. Особливо вихователю слід наголосити на тій духовній цінності, яка є предметом виховання. Відтак, у вихованця з'явиться бажання скорочувати духовну віддаль й собі піднятися до духовної цінності.

3. Чинник переважаної значущості духовного діяння. Важливим в емоційно-ціннісній динаміці виховання виявиться те, які смислові взаємини складуться у його самосвідомості між видатною особистістю – її ім'ям та духовними діяннями. На жаль, ці взаємини залишаються неусвідомленими теоретично, а отже, опиняються поза межами виховної практики. Справа ускладнюється ще й тим, що педагог, апелюючи до непересічної особистості, наводить переважно перелік духовних цінностей. Учинки при цьому залишаються їхнім тлом. Однак навіть за умови наголошення на вчинках – велич особистості у самосвідомості вихованця центрується навколо його імені (наприклад, Т. Г. Шевченко). Тому потрібна методична дія з чіткого розмежування вихованцем неординарної людини як такої та її духовних вчинків як відповідних втілень духовних бажань-цінностей. Тільки тоді необхідне їх рефлексивне об'єднання вихованцем. Оскільки зростаюча особистість лише оволодіває духовними цінностями, то педагогові слід віднайти такі аргументи, щоб вона більшою мірою схилилася перед духовним діянням видатної особистості, ніж перед її іменем. Це має бути виховним правилом.

4. Чинник емоційного підкріплення. Для ефективного використання цього чинника вихователю слід розчленувати виховний процес на найдрібніші його елементи: конкретні судження та їх результати й мікродіалоги. Це дає змогу фіксувати стан емоційних поштовхів вихованця й стежити за ними в напрямі перебігу емоції бажання, пов'язаного з духовною

цінністю. Таким чином, емоційне підкріплення має бути процесуальним. Необхідно використовувати правило, згідно з яким хвалять за дрібні позитивні результати, вихваляють за значні. При цьому акордом має бути колективна емоція радості, яка духовно підносить кожну особистість.

3. Компонент довільного імпульсу. Введення цього стану зумовлюється тим, що навіть за досконалого методичного впливу педагога виховні можливості емоційно-ціннісного етапу виявляються обмеженими. Емоція бажання, яка надала певної пристрасності об'єктивній духовній цінності як етичному знанню вихованця, ще не дає йому змоги відповідально здійснити наступний крок – чинити за сутністю духовної цінності. При цьому не виключені ситуації, коли вихованець здійснює духовно орієнтований вчинок, однак ця дія відзначається спорадичністю і не зберігається прагнення до постійної духовної самореалізації. Виникає, таким чином, ситуація, коли добро, якого вихованець прагне, він реально ще не робить. Можна констатувати, що на рівні самосвідомості зростаюча особистість у такому випадку презентується як *Я-духовно бажане*, а не як *Я-духовно діюче*.

Цей перехід, на нашу думку, має забезпечити довільний імпульс, за якого формула *Я-бажаю* трансформується у *Я-повинен* (мушу).

Довільний імпульс, про який ідеться, це виявлення духовної рішучості. Зазначимо, що рішучість як волюву якість спорадично виховують лише стосовно досягнення навчальних, трудових, спортивних та інших цілей. Явище ж духовної рішучості щодо виховання більш складне, зважаючи на своєрідність результату. Щоправда, у нашій ситуації процес породження духовної рішучості дещо полегшений, оскільки розпочинається не з чистого аркуша, а підготовлений *Я-духовно бажаним*.

Загальний механізм виховання духовної рішучості як акту самосвідомості, передбачає такі дії:

1. Вихователь працює над таким душевним станом вихованців, як *розщепленість* їхніх прагнень, потягів, інтересів, які на певний час роблять душевну організацію багатовекторною. Вихованці мають самоусвідомити цей стан.

2. Наступна дія – подолання у внутрішньому плані згаданої розщепленості. Вихованець: “Я залишаю всі свої прагнення та інтереси; вони вивільнюють мою самосвідомість”.

3. Затим педагог має забезпечити процес *зосередженості* (замкненості) вихованців на єдиній меті – долученні до певної духовної цінності (як предмета попередніх виховних етапів). Вихователь: “Уявіть себе зосередженими на меті долучення до духовної цінності”. Вихованець: “Усі свої думки я зосереджую навколо духовної цінності. Я маю оволодіти нею”. Це, власне, його рефлексивна діяльність.

Після такої особистісної позиції вихованця виховні зусилля у формі розгорнутого діалогу слід спрямувати на його *Я* як таке, що спроможне самостійно, усвідомлено приймати відповідальне рішення стосовно духовної цінності. Саме усвідомлення вихованцем своєї здатності приймати суспільно значущі рішення як цінності – вагомий чинник рішучості у прийнятті духовної цінності. Нехай вихованець відкрито заявить: “Я можу активно діяти й володіти собою, оскільки взяв на себе зобов'язання й не відступлю від нього”.

Центрація рефлексивно спонукальної роботи вихованця навколо духовної цінності і власного *Я* як інстанції, спроможності якої незалежно від будь-яких зовнішніх (і особливо внутрішніх) обставин реалізувати свою точку зору, істотно підвищиться, якщо до такої діяльності вихованець неодмінно долучить відношення “*Я – слабкість* мого бажання духовної цінності”. Відтепер, у процесі самоаналізу означених взаємин (знову ж таки під керівництвом педагога) вихованець компенсує недостатність бажання долученням сили волювої рішучості, яка зумовлюється самим фактом усвідомленого зіткнення недостатності бажання та відповідного наміру подолати цей емоційний стан.

– Я маю рішуче діяти, - таким має бути висновок як духовний виклик вихованця.

Отже, на етапі довільного імпульсу стає рішучішим емоційно збагачене духовне знання вихованця. І тоді таке знання як цінність, переходить у духовне діяння (вчинок).

4. Поведінково-практичний компонент. Перебування вихованця на етапі поведінково-практичного компонента має бути свідченням того, що у нього сформована готовність втілювати привласнену духовну цінність у практичній сфері (і він за певних умов це здійснює). Цей акт називатимемо вчинком. Саме за допомогою реалізації духовних вчинків зростаюча особистість вступає у розгалужену систему соціальних відносин, стає не лише їх суб'єктом, а й суб'єктом власного суспільного життя як учинку.

Розкриємо типологію вчинку за психологічним та соціальним параметрами.

Психологічне вираження вчинку є таким:

- Вчинок – *слово*. Особистість вербально чинить на інших приємний і корисний вплив, схвально відгукується.
- Вчинок – *думка*. Особистість стосовно інших формулює у внутрішньому плані доброзичливі судження.
- Вчинок – *емоція*. Особистість щодо інших виявляє позитивні емоційні реакції.

Вчинки соціального параметру – це *вчинки-дії*, коли особистість здебільшого задовольняє певні матеріальні та ідеальні потреби іншого чи інших.

Первинними у досвіді зростаючої особистості за соціальним параметром виявляються безпосередні вчинки в межах відносин “Я – тобі”. Визначальна ознака таких учинків – одночасна просторова представленість двох суб'єктів, що наочно сприймають один одного. Далі виникають безпосередні вчинки, які об'єктивують людські стосунки “Я – вам”. Характерна ознака цих стосунків – створення вихованцем такого виховного результату, який поширюється на певну групу людей.

Психологічно іншими поведінковими ситуаціями є ті, що відбуваються у межах стосунків “Я – заради тебе”. При цьому вчинкова дія розгортається поза безпосереднім сприйманням особистості, яка очікує задоволення власної потреби. Вчинки такої природи кваліфікують як опосередковані. До них належать вчинки, що реалізують стосунки “Я – заради вас”. Зростаюча особистість здійснює суспільно важливий учинок заради інших людей, які на час вияву цього вчинку відсутні. Найвищий вияв такого духовного діяння – патріотизм.

Педагог має спеціально створювати ситуації для вправління вихованців не тільки в безпосередніх, а й в опосередкованих учинках, а вони, з одного боку, мають об'єктивно та всебічно емоційно їх оцінювати для підвищення стійкості й дієвості. З іншого – суб'єкти вчинків мають виконувати дії з власного самоцінування.

Наведемо орієнтовані вчинкові показники гуманістичної спрямованості особистості.

1. Піклується про іншого (інших).	10. Гуманно вирішує конфлікти (йде на примирення).
2. Поважає іншого (інших).	
3. Не примушує.	11. Дотримується справедливості.
4. Не підкоряє.	12. Намагається зрозуміти, визнати іншого (інших).
5. Не ображає.	13. Не задрить.
6. Не принижує.	14. Співрадіє.
7. Довіряє.	15. Співсумує.
8. Радиться.	16. Втішає.
9. Переконає іншого (інших).	17. Не бажає зла (словесно чи подумки).

Відповідно, полярні значення цих вчинкових виявів свідчать про відсутність в особистості здібності чинити добродійно у межах наявних соціально неприйнятних показників.

5. Самоціннісний компонент. Практичне розгортання означеного компонента має виступати як супровід поведінково-практичного. Змістовим центром самоціннісного компонента є поняття “самоцінність” як якісне в етико-психологічному вимірі ставлення особистості до самої себе (самоставлення). Діяльність, предметом якої виступає самоцінність

особистості, може спричинятись її реальними вчинками. Останні є тими показниками, від яких безпосередньо залежатиме якісна характеристика самоцінування. Зважаючи на змістово складну природу самого явища самоцінності, виділимо її необхідні й достатні типи у цілісному обсязі самоціннісних діянь.

1. Духовно розвивальна самоцінність (Відповідно – особистість з духовно розвивальною самоцінністю).

Цей тип самоцінності узагальнено кваліфікуватимемо як *самоздіймання* особистості. Воно об'єктивується у таких діяннях:

1. Самозадоволення	6. Любов до себе
2. Самосхвалення	7. Самоповага
3. Самопохвала	8. Достоїнство (гідність)
4. Радість за себе	9. Вірність своїм цінностям
5. Гордість за себе	

Важливо, що під час переживання особистістю цих самоцінностей відбувається значне просування в усвідомленні нею Я-духовного і утвердження в ньому. У ситуаціях же переживання певних конкретних духовних цінностей ступінь усвідомленості особистістю Я-духовного виявляється нижчим. Цю закономірність слід враховувати у виховному процесі.

2. Духовно руйнівна самоцінність (Відповідно – особистість з духовно руйнівною самоцінністю).

Цей тип самоцінності доцільно тлумачити як *самоприниження* особистості. Йому властиві такі діяння:

1.Самозверхність	4. Самовпевненість
2. Самопихатість	5. Самовелич
3. Самолюбство	6. Самоспокуса

Маємо граничний тип духовно руйнівної самоцінності; він реально виявляється у часткових сполученнях. Наприклад, як самолюбство-самозверхність.

У виховній площині необхідно виходити з положення, згідно з яким не може бути особистостей з чистими типами самоцінності. Річ у тім, що поряд з духовними утвореннями особистості наявні й негативні. Тож доцільно виокремити особистість зі змішаним типом самоцінності.

3. Духовно розвивальна самоцінність з духовно корекційними елементами. (Відповідно – особистість з духовно розвивальною самоцінністю та духовно корекційними елементами).

Показниками цього типу самоцінності виступають:

1. Самообурення	4. Каяття (самовідмова)
2. Самозневага	5. Духовне самозапевнення
3. Самоосуд (самокритичність)	6. Духовне самопіклування

Пам'ятатимемо, що спонуками (мотивами) розгортання духовно-корекційних діянь виступають духовно розвивальні самоцінності особистості.

Окрім духовної самоцінності, вихованець складає й духовну самооцінку. Він може високо чи помірковано оцінювати свою духовну зрілість, або низько оцінювати духовну недосконалість. Процес духовної самооцінки має бути керованим, і її слід використовувати у духовному зростанні особистості одночасно з духовною самоцінністю. Потрібно розуміти, що відмінність між духовною самоцінністю та духовною самооцінкою полягає в тому, що перша містить якісні характеристики духовної структури особистості, тим часом як друга фіксує кількісні показники духовності.

Запропонована виховна технологія сприяє усвідомленню зростаючою особистістю мети бажання, не пов'язаного з її нижчою природою, а наближає до високої духовності. Вихованець, проходячи через ряд приємних переживань, повинен розуміти, що він є духовною сутністю і її позитивно цінувати. Вперше розкриті умови, за яких вихованець прямуватиме до духовності, не зустрічаючи відкритого зовнішнього тиску. Його шлях до цієї мети буде означений відносною душевною злагодою і несуперечливістю. Такий його внутрішній стан ніскільки не гальмуватиме переконання, що дійсні цінності – це труднощі, які йому слід здолати.

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНА ТЕХНОЛОГІЯ ВИХОВАННЯ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ

***Журба Катерина Олександрівна**, доктор педагогічних наук,
провідний науковий співробітник лабораторії громадянського та морального
виховання Інституту проблем виховання НАПН України*

Особистісно орієнтована технологія є важливою педагогічною умовою, здатною забезпечити підвищення рівня вихованості смисложиттєвих цінностей у зростаючій особистості через єдність гуманістичного змісту і способів досягнення виховної мети.

Попри широке використання терміну «особистісно орієнтована технологія», можна констатувати відсутність єдності у його розумінні. Слід зазначити, що слово «технологія» походить від грецького *techne* – мистецтво, майстерність і *logos* – наука, що можна перекласти як «наука про майстерність або мистецтво виховання». В. Загв'язинському належить спроба розмежування понять «методика» і «технологія», які тривалий час ототожнювались. На думку вченого, методика попри її розмаїття, варіативність способів реалізації поставлених завдань, на відміну від технології не гарантує певного позитивного результату (Загв'язинский, В., 2005).

Схожих поглядів дотримувався і С. Гончаренко, який у характеристиці педагогічної технології виокремлював гарантованість кінцевого результату і проектування навчально-виховного процесу за наявності наукової бази, концепції, обґрунтованої мети. До особливостей технології учений також відносив керованість навчально-виховним процесом, проектування, поетапну діагностику, варіативність методів і засобів, корекцію, що давало би змогу використовувати її в інших однотипних навчальних закладах (Гончаренко, С., 2002, с. 256–257).

Узагальнюючи існуючі визначення виховних технологій, І. Котова, С. Смирнов, Є. Шиянов, виокремлюють як найбільш типові:

- використання технічних розробок (технік);
- сукупність засобів і методів педагогічного процесу, що гарантують результат;
- оптимізацію навчально-виховного процесу на основі досягнень науки і техніки;
- впровадження нових інформаційних технологій;
- передачу і засвоєння необхідної інформації без вчителя, з використанням технічних засобів (Смирнов, С., Котова, І., & Шиянов, Е., 2008, с. 291-292).

Найбільш близькою, з точки зору нашого дослідження, є позиція І. Беха, який розглядає особистісно орієнтовану технологію у контексті суб'єкт-суб'єктної взаємодії через розгортання гуманістично спрямованого змісту та доцільних умов виховання вищих смислів і цінностей за допомогою механізмів свідомого осягнення духовної реальності, цілісної Я-Ти-детермінації, рефлексивно-довільної спрямованості та позитивного самопідкріплення, як основи сучасного аксіологічного і розвивального виховання (Бех, І., 2014, с.13-14).

Особистісно орієнтована технологія спрямована на розкриття і саморозкриття сутнісних характеристик дитини, осмислення нею власного життя, життєвих ситуацій,

націлює її на самоздійснення і самореалізацію, фокусування на життєвих цілях, перспективах, планах на життя та подолання негативних якостей чи проявів поведінки.

Особистісно орієнтована технологія – це продумана система знань і умінь, з метою вироблення у суб'єкта відповідного алгоритму моральної поведінки (Шепель, В., 2001), котра б сприяла активізації знань, їх переходу з пасивного на активний діяльнісний рівень через осягнення смислу життя, творчу і життєву самореалізацію особистості.

Серед бар'єрів ефективного впровадження особистісно орієнтованої технології виховання смисложиттєвих цінностей у школярів основної і старшої школи можна виокремити, як зовнішні (складна життєва ситуація, проблеми у родині, стан здоров'я, відсутність належних умов для самореалізації), так і внутрішні (відсутність мотивів, моральних потреб, лінощі, індиферентність, занижена самооцінка, несприйняття себе, негативне самопрограмування, залежність від інших та ін.)

Водночас, прогнозованість результатів особистісно орієнтованої технології значною мірою залежить від таких суб'єктивних чинників, як особистість вчителя, його педагогічна майстерність, моральні якості батьків, їхній педагогічний досвід, стиль, такт, творчий підхід у вирішенні педагогічних завдань та ін.

Простежуючи динаміку розвитку виховної технології від індивідуальної майстерності педагога до уніфікованого способу системної організації виховної діяльності, як гарантії високої виховної ефективності, слід зазначити, що особливістю особистісно орієнтованої виховної технології є знання про закономірності розвитку і виховання учнів основної та старшої школи, активна взаємодія всіх учасників виховного процесу, педагогічна компетентність вчителя, правильний вибір ним стратегії, тактики, пріоритетів, доцільних форм і методів виховного впливу.

Технологічні особливості виховання смисложиттєвих цінностей у школярів основної і старшої школи спрямовані на забезпечення дієвого результату, на основі визначених закономірностей та алгоритмів.

Особистісно орієнтована технологія розглядається нами як результат діяльності педагога, в основу якої закладена перетворювальна, творча діяльність, спрямована на покращення і вдосконалення «Я»-концепції зростаючої особистості, визначення життєвих пріоритетів і перспектив, життєвої мети, вибору смисложиттєвих цінностей. Зазначена технологія виховання смисложиттєвих цінностей дає можливість впливати на поведінку, моральне ставлення людини до себе, до оточуючих, до життя, а також активно використовувати як власний, так і накопичений людством досвід у цій царині.

Застосування особистісно орієнтованої технології у вихованні смисложиттєвих цінностей школярів основної і старшої школи створювало умови для життєтворення та самореалізації особистості, оскільки вона ґрунтувалася на усвідомленні людиною необхідності в особистісному зростанні, визначенні близьких, середніх і далеких перспектив, цілей, які б визначали життєдіяльність особистості та її поведінку, а також у:

- морально-етичному ставленні особистості до самої себе (соціуму, природи);
- усвідомленні власної унікальності та свого життєвого призначення;
- творчій самореалізації і постійному самоудосконаленні;
- задоволенні результатами власної діяльності і їх користі для себе та оточуючих.

Акценти цільових установок особистісно орієнтованої технології були спрямовані на те аби виховати:

- осмислене ставлення до життя і вибору смисложиттєвих цінностей;
- цілеспрямовану особистість, націлену на особистісне зростання;
- індивідуальність;
- моральну зрілість і самодостатність;
- готовність до подолання життєвих труднощів, здатність до само- і життєтворення;
- уміння протистояти негативному впливові оточуючого середовища;

- творчу, активну людину, спроможну виявити себе у сфері соціально-корисної і особистісно-значимої діяльності;

- готовність до саморозвитку, самовиховання, самоудосконалення.

Сучасне виховання детерміновано положеннями гуманістичної етики, що характеризується неперервністю і полягає у трансляції і ретрансляції життєвого досвіду, моральних і культурних цінностей від покоління до покоління, і має формуючий вплив на моральне життя як суспільства в цілому, так і смисложиттєву сферу особистості зокрема. Саме тому, особистісно зорієнтована технологія опиралася на:

- визнання людини найвищою цінністю;
- пріоритет ціннісного виховання школярів основної і старшої школи;
- засвоєння духовно-моральних, культурних надбань людства, зразків і прикладів досягнення смислу життя у процесі виховної діяльності основної і старшої школи;
- суб'єкт-суб'єктні взаємини педагога з батьками, педагога з дітьми в організації позакласної роботи школи;
- формування позитивної мотивації у всіх учасників виховного процесу;
- формування механізмів саморегуляції особистості;
- стимулювання учасників виховного процесу до інтеріоризації смисложиттєвих цінностей.

Такий підхід сприяв задоволенню моральних потреб школярів основної і старшої школи у:

- пізнанні (розумінні і осмисленні себе, власного життєвого досвіду та оточуючого світу, інтересу до духовних надбань людства, власного самотворення, пошуку і вибору смисложиттєвих цінностей);
- спілкуванні (обмін думками, поглядами, життєвим досвідом, оцінка та визнання іншими досягнень суб'єкта) ;
- самоствердженні (прагнення займати гідне місце у соціумі, вірити у власні сили, можливості, бути впевненим у собі, вдосконалювати і покращувати себе, бути кращим, бути не гіршим за інших, випереджати у чомусь інших, а також знаходити і зовнішню оцінку і підтвердження своїх досягнень);
- самовизначенні (усвідомленні себе і свого призначення у житті, виборі соціальної ролі, вищих життєвих смислів, виробленні життєвих планів, визначення близьких, середніх і далеких перспектив, життєвої мети);
- самовиявленні (прагнення показати себе з кращого боку, наявність позитивного підкріплення у творчих здобутках, самотворчості, створенні власного іміджу, демонстрації здібностей і зусиль);
- самореалізації (стремління використати свої можливості, здібності, життєвий досвід з тим аби досягти мети у житті; виконати місію, призначення побудувати своє майбутнє, свою долю, свій життєвий шлях);
- комфорті (прагнення відчувати до себе позитивне ставлення, любов, симпатію з боку рідних, друзів, оточуючих. Сюди можна віднести і відчуття турботи, безпеки або захищеності, усвідомленні своєї індивідуальності, бажаності та ін.).

Особливістю особистісно орієнтованої технології було застосування різних типів рефлексії за І. Бехом, з метою підвищення виховних та трансформаційних можливостей у виробленні смисложиттєвих цінностей школярів основної і старшої школи, що дозволило використати:

- регулятивну рефлексію, з метою свідомого регулювання перебігу психічних процесів, що визначало їхню спрямованість й продуктивність;
- визначальну рефлексію, необхідну в осмисленні суб'єктом свого Я, а також змін, зрушень, за допомогою якої суб'єкт мав змогу усвідомити й визнати способи досягнення особистісної досконалості;
- синтезувальну рефлексію, як об'єднання смисложиттєвих цінностей у цілісне Я-духовне образи Я-особистості;

- створювальну рефлексію, спрямовану на духовно-моральний розвиток і саморозвиток особистості як об'єктивацію її самосвідомості (Бех, І., 2012, с. 48).

Виходячи з цього, різні види рефлексії відігравали безпосередню роль у виробленні смисложиттєвих цінностей у школярів основної і старшої школи та опосередковану, яка полягала у нейтралізації різних негативних утворень, таких як: заздрість, ненависть, злорадство, мстивість, самоїдство, що педагогами використовувалося у виховній практиці.

Особистісно орієнтована технологія виховання смисложиттєвих цінностей у школярів основної і старшої школи передбачала участь у тренінгу та проектній діяльності.

На думку І. Бачкова (Бачков, І., 2007), тренінг дозволяє реалізувати необхідні психолого-педагогічні умови розвитку моральної самосвідомості індивіда, актуалізувати внутрішні ресурси, змінити поведінку, ставлення до життя, до себе та інших людей, що є важливим у формуванні смисложиттєвої сфери школярів.

До переваг тренінгу можна віднести особистісне розкриття учнів, усвідомлення ними проблем пов'язаних із смисложиттєвою сферою, неконкуретність стосунків, позитивний характер взаємодії, гармонізацію та узгодженість когнітивної, емоційно-ціннісної та діяльнісної складових. Таку точку зору висловив Ю. Швалб (Швалб, Ю., 2005), стосовно позитивної ролі тренінгів у вияві емоцій і почуттів, стимулюванні саморозкриття і засвоєння нових зразків поведінки, зацікавленості в особистісних досягненнях.

При розробці тренінгу, ми також опиралися на положення Л. Мороз, щодо залежності їх ефективності від віку та особистісної зрілості учасників, (Мороз, Л., 2007, с. 93). Найбільший інтерес до тренінгів виявляють учні основної і старшої школи, що обумовлено їхніми моральними потребами в осягненні смислу життя.

Технологічно виробити у ході тренінгу смисложиттєві цінності неможливо, оскільки вони виробляються самою особистістю протягом життя, через її життєві домагання, моральний вибір у реальному житті. Однак, тренінг допомагав школярам основної і старшої школи краще зрозуміти себе, свої прагнення, розкрити особистісний потенціал, осмислити власне життя, мету і цілі, орієнтував на базові смисложиттєві цінності.

Нами був розроблений тренінг для школярів основної і старшої школи «У пошуках смислу життя», спрямований на самопізнання, регулювання самооцінки, розвиток почуття власної гідності, справедливості, любові, свободи в учнів основної і старшої школи, формування впевненість у собі, ознайомлення зі способами поведінки у різноманітних життєвих ситуаціях, що давало змогу вихованцям краще зрозуміти себе та інших, осмислювати власні вчинки.

Тренінгові групи переважно склалися з 20 осіб. Участь у тренінгу здійснювалась на добровільних засадах і визначалась наступними принципами: *принцип «тут і зараз»; принцип персоніфікації висловлювань; принцип емоційного зв'язку; принцип активності; принцип довіри; принцип конфіденційності.*

У процесі тренінгової роботи педагогом спільно з дітьми були розроблені правила роботи у групі:

1) добровільність участі. Будь-яка дитина може відмовитися від завдання, але при цьому подати умовний знак;

2) не існує правильних і неправильних відповідей. Правильна та, яка висловлює твою думку;

3) анонімність ситуацій, що розповідаються;

4) краще промовчати, ніж говорити не те, що думаєш;

5) говорити від свого імені і про свої почуття;

6) не можна давати оцінку виступу, якщо людина сама про це не попросить;

7) не можна після закінчення занять обговорювати те, що ми дізнаємося один про одного на заняттях;

8) говорити по черзі, не перебивати, поважати думку співрозмовника. Один говорить – усі слухають;

9) приймати себе та інших однокласників такими, які вони є.

Програма тренінгу складалась з трьох блоків.

Перший блок *пізнавальний* був спрямований на розвиток моральної самосвідомості та смисложиттєвої сфери особистості, ознайомлення з відповідною інформацією, встановлення довірливих стосунків через консолідацію та інтелектуально-пізнавальну активність, що опиралась на вікові особливості школярів (молодшого підліткового, старшого підліткового, раннього юнацького віку) орієнтовану на самопізнання і саморегуляцію.

Другий блок – *емоційно-ціннісний*, ставив за мету розвиток моральних почуттів, переживань, усвідомлення власних прагнень, бажань, ціннісного ставлення до себе та інших через використання психотехнічних методик та аналіз життєвих ситуацій.

Третій блок – *практичний*, забезпечувався проведенням практичних завдань корекційних вправ, з використанням зворотного зв'язку, які б виявляли компетентність школярів, їхнє уміння і навички діяти у різних життєвих ситуаціях, долати труднощі, використовувати моральні засоби для досягнення поставленої мети.

Усі заняття включали вітання, ознайомлення з темою та завданнями заняття, очікування учасників, емоційну розминку, різноманітні вправи, проблемні ситуації, тестування, самотестування, підведення підсумків, рефлексію та домашнє завдання.

У ході тренінгу, нами використовувалися різноманітні форми, методи і техніки, в основному орієнтовані на:

- акумулювання ідей («Мозковий штурм», «Мікрофон», «Аукціон думок», визначення пріоритетів, очікувань, презентація);
- розкриття проблеми (інтерактивні лекції, міні-бесіди, вправи, проективне малювання, ігрове моделювання, виявлення спільного і відмінного);
- пошук рішення (складання плану, стратегії, робота над проблемними ситуаціями, розв'язання ціннісних дилем, сюжетно-рольові ігри);
- творчого виявлення (творчі задачі, психомалюнки, психодрама, колажі);
- дискусійні методи (дебати, дискусії, обговорення великою і малою групою, «круглий стіл»);
- діагностичні методи (анкетування, тестування, опитування, незакінчене речення);
- рефлексію (вправи, експліцитно-рефлексивний метод).

Програма тренінгу була спрямована на створення рефлексивного середовища для розуміння смислу життя, що допомагало школярам краще зрозуміти себе, свій внутрішній світ, осмислити мету життя, виробити смисложиттєві цінності.

Програма складалась з 8 сесій для кожної вікової підгрупи, структурованих таким чином, щоб сприяти саморозкриттю та самоаналізу, розвитку моральної самосвідомості, кращому розумінню себе, свого призначення та вибору смисложиттєвих цінностей.

Учні 5–6-х класів брали участь у сесіях: «Знайомий і незнайомий Я», «Моє життя як цінність», «Лінія життя і поведінки», «Почуття власної гідності», «Я в своїх очах і в очах інших людей», «Спілкування і смисл життя», «Як бути впевненим», «Людина – творець самої себе»,

Для учнів 7–9-х класів були проведені сесії: «Смисл життя як особистісний вибір», «Цінності життя», «Я можу! Я зможу!», «Вирішуємо внутрішні конфлікти», «Моя самооцінка», «На шляху до мети», «Свобода бути собою», «Як заставити час працювати на себе»;

Учні 10–11-х класів залучалися до роботи в сесіях: «Дорога до себе самого», «Життєва місія», «Як жити без чорних смуг», «Духовні ресурси особистості», «Обираємо життєву стратегію», «Бути щасливим», «Мріяти і діяти», «Я самодостатній».

Ефективність тренінгу залежала від доцільного застосування форм і методів виховання. Зокрема, використані у ході тренінгу дебати і дискусії забезпечували розвиток уміння розуміти себе, інших, групу, отримувати, сприймати, аналізувати вербальну і невербальну інформацію, здійснювати її смислову інтерпретацію.

Виконання різноманітних вправ, творчих завдань, сприяли розвитку самоефективності. Так, виконуючи вправу «Риси особистості» учасникам тренінгу пропонувалося зосередитись і поміркувати над тим, які риси допомагають, а які, навпаки, заважають у досягненні смислу життя.

Ще одним складником особистісно орієнтованої технології була проектна діяльність, спрямована на реалізацію компетентнісного підходу. Проектна діяльність ставила за мету розв'язання значущих (смыслжиттєвих) проблем для школярів основної і старшої школи через формування практичних умінь і навичок.

Використання проектної роботи мало на меті формування стійкого інтересу школярів до проблеми смислу життя і смысложиттєвих цінностей, де педагог виконував роль фасилітатора, порадирика, експерта. Особлива увага зверталась на соціальну та особистісну значущість проекту, можливості практичного використання досягнутих результатів.

Ми виходили з того, що «метод проектів – це технологія, зорієнтована не тільки на інтеграцію фактичних знань, але і на їхнє застосування та придбання нових. Для проектів завжди є важливим, по-перше, рішення певної проблеми, а, по-друге, значущість результатів» (Полат, Е., 1999, с. 163).

Участь школярів основної і старшої школи у проектній діяльності будувалась на засадах добровільності, творчості, креативності, відкритості, рефлексії, партнерства, інтеграції. В організації проектної діяльності ми виходили з того, що проект повинен:

- мати пізнавальну і практичну цінність отриманих результатів для самих школярів;
- визначати значущу проблему для дослідження;
- розгортатися як самостійна пошукова діяльність школярів, як індивідуальна, так і групова;
- містити визначення структури роботи, мети та завдань проекту на кожному етапі його проведення;
- обґрунтовувати вибір методів дослідження, пошук шляхів розв'язання пошукових завдань;
- опиратися на взаємодію з партнерами по проекту та соціальними інститутами;
- здійснювати захист проекту, презентацію результатів проектної діяльності.

Участь у проектній діяльності вимагала від учнів навичок аналізу різних джерел, здатності критично мислити, об'єктивно оцінювати свої можливості та реальну ситуацію, комунікативних і дослідницьких навичок у проведенні невеликого дослідження, навичок самостійної і групової роботи, уміння приймати зважені рішення та брати на себе відповідальність.

Для педагогів, які брали участь у дослідно-експериментальній роботі було важливо, аби учні могли розкритися у проектній діяльності, що обумовлювало урахування моральних і особистісних якостей школярів, інтересів та здібностей, чіткий розподіл часу роботи над проектом, обов'язків усіх учасників. Робота над проектом здійснювалася поетапно.

На підготовчому етапі школярі основної і старшої школи знайомилися зі специфікою проектної діяльності, основними завданнями, обговорювали необхідні уміння й навички для такого виду діяльності. На цьому етапі враховувалися вікові та індивідуальні особливості дітей. Для педагогів було важливо, щоб проект відповідав інтересам і запитам дітей, був цікавим і спонукав до саморозвитку дітей.

На установчому етапі здійснювалося обговорення та вибір теми проекту, обґрунтування його значущості, визначення його актуальності, особистісної і соціальної значущості.

Організаційний етап передбачав розподіл на малі групи, якщо була така потреба, визначався термін роботи над проектом, очікувані результати, розподілялись обов'язки і функції учасників проекту.

Експериментальний етап включав відбір та вивчення літератури з проблеми, публікацій в ЗМІ, нормативних документів, розробку та проведення опитування, анкетування,

інтерв'ю. На цьому етапі школярі залучалися до роботи у бібліотеках, з рекомендованими Інтернет-ресурсами, мали можливість отримати консультацію, педагогів, психологів, науковців лабораторії громадянського та морального виховання Інституту проблем виховання НАПН України.

На узагальнюючому етапі аналізувалися отримані результати, моделювалися причинно-наслідкові зв'язки, визначалися оптимальні шляхи вирішення проблеми, формулювалися рекомендації.

На підсумковому етапі здійснювався захист проекту та презентація його результатів, де учні розкривали логіку розгортання проекту та основні свої здобутки. Захист проекту здійснювався публічно і всі охочі могли ставити запитання щодо проектної діяльності. Результати проекту оцінювалися журі.

Етап рефлексії передбачав оцінку і аналіз школярами своїх дій на кожному етапі, а також ті труднощі, які їм довелося вирішувати у ході роботи над проектом. Зверталася увага на зміни в емоційному стані учасників проекту, їхні сильні і слабкі сторони, визначався план дій, який би допоміг школярам краще справитися з такою роботою у майбутньому.

У роботі з дітьми використовувалися інформаційні, філософські, творчі, ігрові та практико-орієнтовані проекти з різними термінами виконання. Слід відмітити, що проекти виконувалися як одноосібно, так і мікрогрупами (двоє чоловік) та групами (5–6 чоловік).

Так, запропоновані нами *інформаційні* («Документи ООН, про право кожного на самовизначення і самореалізацію», «Людина у пошуках смислу життя», «Буттєві і смисложиттєві цінності», «Пошук смислу життя літературними героями», «Мапа людського щастя», «Життєві цілі і засоби»), *філософські* («Смисл життя: ідеал і реальність», «Любов як смисл життя», «Свобода і смисл життя», «Творчість як смисл життя»), *творчі* («Що може людина», «До вершин свого Я»), *ігрові* («Діалог епох про смисл життя», «Бар'єри в осягненні смислу життя за В. Шекспіром», «Перемогти себе»), *практико-орієнтовані* («Як знайти своє покликання», «П'ять кроків до мети», «Як намічати цілі і досягати їх», «Як позбутися комплексів і страхів та стати успішним») проекти формували навички самостійної і командної роботи, відповідальності, здатності визначати для себе посильну цікаву проблему, презентувати своє рішення і своє бачення, відстоювати свою точку зору, а також брати участь в обговоренні інших проектів також.

Цікавою для дітей була робота над практико-орієнтованим проектом «Як намічати цілі та досягати їх». Виконуючи проект, діти розробили рекомендації для своїх однолітків, які полягали у наступному:

- визначити одну ключову мету, досягненню якої служать інші цілі;
- підтвердити причину, чому для Вас це важливо;
- встановити термін досягнення цілей (у межах 3-х місяців);
- чітко охарактеризувати зусилля, які потрібно докласти задля їх досягнення;
- розробити план дій чи поетапну програму та звітувати собі щодо їх реалізації;
- виробити позитивні звички, які би сприяли досягненню мети.

Таким чином, перевагами проектів було вивчення реального досвіду вирішення різних смисложиттєвих проблем, а також реальних ситуацій, які були у центрі уваги школярів, що мотивувало їх до вироблення зваженої життєвої стратегії, моральної поведінки.

Окрім того, за оцінкою батьків, участь у проектній діяльності сприяла розвитку таких якостей у дітей, як самостійність, упевненість у собі, комунікабельності, активності, оптимізму та позитивного ставлення до життя, навичок презентації та самопрезентації.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що особистісно орієнтована технологія має відповідати вимогам часу; орієнтуватись на прогресивні педагогічні досягнення, ідеї, духовні цінності і культурні надбання людства, нації, виховувати у дітей смисложиттєві цінності; у процесі реалізації гуманістичної парадигми сучасного виховання; сприяти творчій самореалізації всіх учасників виховного процесу у тренінговій і проектній діяльності. Особистісно орієнтована технологія спрямована на осягнення вищих життєвих

смислів, цінностей, сутнісному розкриттю особистості, гармонізації стосунків з оточуючими, адаптації в соціумі, формуванню впевненості у собі і власних силах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бачков, И. В. (2007). Психология тренинговой работы. Содержательные, организационные и методические аспекты ведения тренинговой группы. Москва: Эксмо.
2. Бех, І. Д. (2012). Особистість у просторі духовного розвитку. (Навчальний посібник). Київ: Академвидав.
3. Бех, І. Д. (2014). Інноваційна виховна технологія: сутнісні положення і шляхи реалізації. Педагогіка і психологія, 1, 12-17.
4. Гончаренко, С. У. (2002). Методика як наука. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002: збірник наукових праць до 10-річчя АПН України* Харків: «ОВС». (Ч.1.). 250-258.
5. Зазвязинский, В. И. (2008). *Теория обучения: современная интерпретация.* (Учебное пособие для студентов высших учебных заведений). Москва: Издательский центр «Академия».
6. Мороз, Л. І. (2007). Тренінг особистісного зростання та його психологічний супровід. *Актуальні проблеми психології : Психологічна теорія і технологія навчання* (Т.8. Вип. 4. С.91–99). С. Д. Максименка, & М. Л. Смульсон (Ред.). Київ: Міленіум.
7. Полат, Е. С. (1999). *Метод проектов.* Москва.
8. Смирнов, С. А. , Котова, И. Б.& Шиянов, Е. Н. (2008). *Педагогика: теории, системы, технологии.* (Учебник для студентов высших и средних учебных заведений) С. А. Смирнова (Ред.). Москва: Издательский центр «Академия».
9. Швалб, Ю. М. (2005). Задачный подход к построению ученого тренинга в ВУЗе. *Психологічні тренінгові технології у правоохоронній діяльності: науково-методичні та організовано-практичні проблеми впровадження і використання, перспективи розвитку.* Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (Донецьк, 27–28 травня 2005 р.). – Донецьк: ДЮІ.
10. Шепель, В. М. (2001). Человековедческие технологии: сущность и перспективы развития. *Мир образования*, 4, 53.

МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Шкільна Ірина, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії громадянського та морального виховання
Інституту проблем виховання НАПН України,

Формування національно-культурної ідентичності має здійснюватися на основі рівноправного діалогу з усіма етносами і народами, які проживають на території України і спрямовуватися на згуртування української нації, створення сприятливих умов для її розвитку. Важлива роль у цьому плані відводиться позакласній роботі закладів загальної середньої освіти, які володіють відповідними виховними можливостями. Важливе значення у реалізації завдань формування національно-культурної ідентичності підростаючого покоління відіграє ефективне використання новітніх форм, що забезпечують діяльнісний аспект навчально-виховного процесу. Активні та інтерактивні методики сприяють формуванню громадянсько-навчальних умінь і навичок школярів і збагаченню їхнього соціального досвіду.

Такою новітньою, інтерактивною формою є тренінг. Тренінги відрізняються від лекцій і семінарів тим, що на них учасники освоюють навички, які можна використовувати на практиці вже на наступний день. Тренінг – це особлива форма навчання, під час якої людина максимально оволодіває новими знаннями, отримує нові навички, переглядає власні

цінності та пріоритети, коригує, удосконалює та розвиває певні якості та властивості своєї особистості, обирає для себе такі форми та методи поведінки, які відповідають саме її індивідуальності. Саме тренінг дає можливість на 90% засвоїти отриману інформацію. Ще Конфуцій казав: Послухайте - і ви забудете, подивіться - і ви запам'ятаєте, зробіть - і ви зрозумієте. На тренінгу учасникам випадає саме така нагода – практично оволодіти певними навичками або моделями поведінки.

Ідея тренінгу вперше зародилася серед психологів, які займалися підготовкою вчителів і соціальних працівників в США, а саме Курту Левіну, німецько-американському психологу та його колегам, які в 1946-му році заснували Т-групи. У першій тренінговій групі спонтанно виникло те, що відрізняє тренінг від будь-яких інших форм навчання, а саме «зворотний зв'язок». Дослідження групової динаміки, процеси й етапи розвитку групи як цілого, надалі вплинули на формування вітчизняного підходу до практики тренінгу. На відміну від навчання в рамках освітніх програм, орієнтованого на формування системи знань, навчання – тренінг спрямоване на розвиток навичок, освоєння учасниками нового досвіду.

Американський учений-психолог Карл Роджерс назвав груповий тренінг найбільшим соціальним відкриттям сторіччя.

Перша класифікація тренінгових груп за Роджерсом:

- групи тренінгу сензитивності (асоціюються з рухом за т.зв. самоактуалізацію особистості і набули широкого поширення в груповій психотерапії);
- групи організаційного розвитку (пов'язані з прагненням до вдосконалення організації групової взаємодії людей і знайшли своє застосування в організаційному розвитку, психології організації та управління).

Внесок Карла Роджерса в розвиток тренінгу важко переоцінити. Одне можна сказати абсолютно точно: клієнт-центрована психотерапія Карла Роджерса і дослідження групової динаміки Курта Левіна – стали ключовими джерелами виникнення і розвитку тренінгу.

Саме слово «тренінг» походить від англійського «training to train», що означає «навчати, виховувати». Тренінг – це спеціальна форма організації навчальної діяльності, що переслідує конкретні й прогнозовані цілі, які можуть бути досягнуті у відносно короткий термін, це інтенсивне навчання, що досягається спеціальними інтерактивними вправами.

Загальновизнаного визначення поняття «тренінг» не існує. Вчені виділяють різні аспекти даного виду психологічної роботи. Наведемо декілька прикладів визначень: тренінг – 1) форма інтенсивного навчання практичного спрямування; 2) метод створення умов для саморозкриття учасників і самостійного пошуку ними способів вирішення власних психологічних проблем; 3) спосіб навчання учасників та розвиток у них необхідних здібностей та якостей, що дозволяють досягти успіху в певному виді діяльності; 4) інтенсивне навчання, що досягається спеціальними інтерактивними вправами.

В основу тренінгу покладено групову взаємодію-інтерацію.

Специфічними рисами тренінгу є: дотримання певних принципів групової роботи; спрямованість на психологічну допомогу учасникам групи в саморозвитку, що ініціюється не лише тренером, а й власне учасниками; наявність постійної групи (від 7 до 15 осіб), що періодично зустрічаються чи працюють без перерви протягом декількох днів; певна просторова організація (найчастіше робота у одному і тому ж приміщенні, коли учасники більшу частину часу сидять у колі); акцент на взаємовідносинах між учасниками групи, що розвиваються і аналізуються в ситуації «тут і зараз»; правила групи (можуть дещо відрізнятись від тренінгу до тренінгу); атмосфера взаємодії та спілкування; атмосфера розкутості й свободи спілкування між учасниками, клімат психологічної безпеки; застосування активних методів групової роботи; структура тренінгового заняття; оцінювання ефективності тренінгу; вербалізована рефлексія з приводу власних почуттів і того, що відбувається в групі.

Готуючись до проведення тренінгу, тренер має здійснити підготовчу роботу:

- 1) визначити цілі та завдання тренінгу;
- 2) розробити план-сценарій тренінгу;

3) підготувати заздалегідь учасників до проведення тренінгу (роздати питання, що будуть розглядатися на тренінгу, проблеми, які будуть обговорюватися, літературу для попереднього опрацювання тощо);

4) здійснити самопідготовку: продумати власні дії щодо проведення інтерактивної взаємодії, передбачити план обговорення проблеми та можливі висновки, що зроблять педагоги, спрогнозувати появу суперечних точок зору та кінцевий результат роботи, обрати час і форми узагальнення висновків, продумати зворотний зв'язок та ін.;

5) розподілити ролі між учасниками, продумати активну участь кожного;

6) підготувати приміщення до проведення тренінгу та необхідні матеріали (медіапроектор, бейджики, таблички, скотч, папір для індивідуальних та групових вправ, маркери, роздруковані матеріали для вивчення тощо). Якість навчання суттєво зростає, якщо учасники мають хороші роздаткові матеріали.

Важливим фактором є підготовка матеріалів у тому форматі, що легко читається, а саме: небагато тексту; наявність чітких схем замість деяких текстових блоків; малюнки; можливість робити помітки у цих матеріалах

Тренінг є інтенсивною формою навчання. Методи, що обираються для його проведення, мають забезпечувати інтенсивність викладення змісту та бути стислими у часі.

Під час тренінгу необхідно створити неформальне, невимушене спілкування учасників тренінгу, яке відкриває перед групою безліч варіантів розв'язання проблеми, сприяє розвитку групової динаміки, міжособистісних взаємин і норм у групі, заради якої вона зібралася або була сформована. Як правило, учасники в захваті від тренінгових методів, тому що ці методи роблять процес навчання цікавим, не обтяжливим, а після тренінгу так чи інакше виходять на новий рівень взаємин, підтримку стосунків поза тренінговою групою.

Існує чітка структура тренінгу, яка забезпечує ефективність та прогнозованість результатів навчання:

1. Вступ: *знайомство учасників* (відбувалося за допомогою використання різних методів); *ознайомлення учасників із програмою тренінгу; формулювання правил проведення тренінгу* (Вироблення правил взаємодії відбувається обов'язково, адже це впливає на встановлення дисципліни під час тренінгу, дає можливість групі встановити закони, за якими буде відбуватися взаємодія учасників тренінгу між собою та тренером.

Для тренера встановлені правила – це підґрунтя, яке допомагає вирішити конфліктні ситуації, проблеми з приверненням уваги до себе під час тренінгу, засіб концентрувати уваги групи, створення демократичного стилю спілкування з учасниками).

Проаналізувавши очікування, можна констатувати нагальну потребу учасників тренінгу в отриманні методичного матеріалу, у створенні комфортної атмосфери під час занять. Проте, слід зазначити, що не всі учасники з самого початку налаштовані на конструктивну роботу.

2. Основна частина: актуалізація наявних компетентностей; проведення навчання; виконання самостійної роботи. Основна частина тренінгу реалізується в міні-лекціях та практичній діяльності вчителів (учасників тренінгу). Тренер будує роботу таким чином, щоб отримані на лекції знання закріплювалися під час практичної роботи.

Міні-лекція – метод викладення нового матеріалу для навчання учасників тренінгу. Особливості міні-лекції: проводиться після того, як учасники вмотивовані для сприйняття. Важливо, щоб усі учасники були в стані активності; триває 10-20 хвилин; тренер використовує наочні засоби: записує на дошці ключові фрази; робить малюнки; використовує метафори (притчі, прислів'я); тренер обов'язково використовує виразні засоби: міміка, жести, інтонація, поза; тренер слідкує за активним „включенням” учасників, намагається втримати увагу кожного і сам є максимально „включеним”, використовуючи засоби риторики, створює в учасників тренінгу стан „тут і зараз”.

Під час практичної роботи доцільно впроваджувати інтерактивні методи роботи: робота в парах, робота в малих групах, мозковий штурм, ажурна пилка, снігова куля, вправи (усні, письмові, графічні тощо), які доповнюють і поглиблюють знання і практичні навички учасників, отримані в процесі заняття. Також використовуюється групова дискусія,

ситуативно-рольові, пізнавальні і розвивальні ігри. Ігри – це спеціально створені ситуації, які моделюють реальність, з якої учасникам пропонувалось знайти вихід. Тренер створює ситуації новизни, актуальності, морального переживання, цікавості, подиву. Перевага ігор ще полягає у тім, що гра вимагає від кожного учасника активності, винахідливості, творчого підходу у рішенні завдань. Такий вид діяльності стимулював і підтримував інтерес до навчання, набуття знань в процесі захоплюючої гри.

3. Заключна частина: підведення підсумків, оцінка ефективності тренінгу. Рефлексія – важлива частина тренінгу, адже тренер підбиває підсумки навчання та планує подальші дії для саморозвитку, або формується мотивація до навчання на наступному тренінгу.

Важливий елемент у проведенні тренінгу – мотивування учасників на якісну самоосвіту в аспекті інтегрованого навчання. Особливо важливим є емоційний аспект впливу тренінгу, оскільки необхідно створити такий позитивний емоційний настрій у групі, сила якого буде діяти до наступної зустрічі з тренером.

Емоційний результат тренінгу залежить від таких складових (за Д. Устиновим): особистісна енергетика тренера; актуальність тренінгу; вміння тренера мотивувати учасників до роботи; склад групи; глибина знань тренером матеріалу, який він викладає; вміння подавати матеріал.

Згуртування групи та емоційне піднесення серед учасників тренінгу досягається з допомогою так званих руханок або криголамів. Це вправи, які допомагають учасникам краще познайомитися, створити атмосферу довіри, невимушеності.

Формування національно-культурної ідентичності у підлітків забезпечується використанням сучасної фасилітаційної методики «Світове кафе» (World Cafes), яка була розроблена і впроваджена Х. Браун та Д. Ісааком на теренах США, Латинської Америки і Європи.

«Світове кафе» (World Cafes) є груповою формою роботи, що дозволяє залучити до обговорення учасників на основі діалогу, створює умови для розвитку колективного інтелекту. Методика «Світового кафе» є потужним інструментом для роботи над стратегічними завданнями. Цей метод унікальний, він застосовується для: вирішення комплексних проблем, отримання відповіді на декілька запитань, прийняття нестандартних рішень, об'єднання кількох точок зору, планування групової роботи, обміну досвідом, планування і створення нових творчих ідей. Розмова організована на платформі «Світового кафе» між учасниками є творчим процесом, що сприяє обміну знаннями та досвідом, а також створенню можливостей для подальшого співробітництва.

«Світове кафе»(World Cafes) – альтернативний формат обговорення питань у групі. Метод уже відомий понад 20 років. У 1995 році група бізнесменів та вчених зустрілася в будинку Хуаніти Браун та Девіда Ісаака в Мілл-Веллі, штат Каліфорнія на творчу нараду. Вранці вони розташувалися великим колом у дворі будинку, але їхні плани перебив дощ. Учасники наради були змушені перейти у будинок. Вони спонтанно об'єдналися в декілька груп і розмістилися за окремими столами. Під час своїх бесід, учасники записували свої ідеї на папері, та час від часу хто-небудь відходив від свого столу і підходив до сусіднього, аби обмінятися ідеями. Збирання результатів цих групових бесід за столами дозволило їм помітити нові точки зору у вирішенні питання. Таке спілкування виявилось більш продуктивнішим і набуло широкого використання.

«Світове кафе» («The World Cafe») – це простий процес взаємодії, спрямований на широкий обмін думками, ідеями й досвідом, що дозволяє організувати обговорення та неформальну дискусію. Методика дає можливість залучити в розмову кожного учасника, формуючи комфортну атмосферу відкритості, невимушеності та психологічної безпеки, коли можна говорити на рівних. За допомогою методики «Світового кафе» можна за короткий проміжок часу об'єднати абсолютно різних людей, уникнути можливого непорозуміння і подолати небажання працювати спільно.

Неформальна дружня атмосфера сприяє розкритості та відкритості при продукуванні нових думок та ідей. Під час проведення «Світового кафе» (Worldcafe) допускається і навіть

заохочується можливість вільно вести бесіду за чашкою чаю або кави. Зустріч веде ведучий (фасилітатор). **Робота проходить у п'ять етапів:**

1. Протягом 3–5 хвилин ведучий (фасилітатор) розповідає про особливості роботи, правила і очікуваний результат. Для того, аби обговорення було ефективним у групі має бути не менш 12–14 осіб. Учасники розміщуються за окремими столами, як у кафе, по декілька (3–7) чоловік. За кожним столиком хтось бере на себе роль «господаря» столу – модератора, а решта – виконують ролі «запрошених гостей». Якщо мета зустрічі – знайти рішення трьох ситуацій, то і груп може бути три. У кожній групі вибирається «господар столу» або модератор. Модератору дається додаткова інструкція: «Ви є хранителем знань вашої групи. Ваше завдання – фіксувати інформацію і передавати напрацьоване наступним групам. Слідкуйте, щоб всі брали участь в обговоренні, заохочуйте висловлювання ідей, пишіть розбірливо. Всі ідеї приймаються без критики. Висловлені ідеї відображаються у зручний спосіб – схема, малюнок, теза. Кожна група отримує по аркушу фліп-чарту і маркера для запису ідей. На аркуші написано назву обговорюваного питання.

2. Учасники отримують визначений час на пошук варіантів відповіді на запитання. Модератор (господар) столу без критики фіксує ідеї. Час на обговорення залежить від складності теми. Зазвичай відводиться від 10 до 20 хвилин.

3. За командою ведучого (фасилітатора) учасники міняються столами (зазвичай за годинниковою стрілкою). Господар столу залишається, вітає нову команду, вводить в тему і розповідає про те, що напрацьовано минулою групою. Нові учасники доповнюють список своїми ідеями. Для наочності можна записувати нові ідеї маркером іншого кольору, або в іншому секторі листа. Тривалість цього етапу також зазвичай 10-20 хвилин. Наступний перехід знову відбувається по команді фасилітатора. Кількість переходів залежить від кількості столів, але не більше п'яти. Час обговорення поступово скорочується до 7-15 хвилин, потім до п'яти.

4. Команди повертаються за свої столи (ті столи, за якими вони починали працювати) і підводять підсумки обговорення, систематизують ідеї, роблять висновки і представляють їх наочно на аркушах фліп-чарту або спеціальних фасилітаційних дошках. Наприклад, можна виділити 5 ключових ідей.

5. Модератор кожного столу презентує результати всієї групи. Обговорення.

Таким чином, в рамках чіткої структури та зрозумілих правил створюється невимущена доброзичлива атмосфера «World safe». За допомогою цього методу можна за період від сорока хвилин до трьох годин зібрати інформацію, об'єднати бачення, знайти відповідь на запитання та узагальнити ідеї. Досить лише дотримуватися наступних правил проведення:

- Створити контекст – зрозуміло і чітко описати основні цілі та завдання бесіди.
- Звернути увагу на важливі аспекти проблеми;
- Відзначати думки кожного учасника;
- Поєднувати ідеї;
- Цікавитися успішним досвідом, інсайтами та поважати думку інших;
- Узагальнити результати.

Таким чином, тренінг та метод «Світового кафе» є інноваційними й інтерактивними методиками, які можна ефективно використовувати у формуванні національно-культурної ідентичності підлітків з метою збагачення досвіду дітей, формування колективної думки, а також навичок командної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех, І. Д. & Журба, К. О. (2017). Концепція формування в підлітків національно-культурної ідентичності. *Гірська школа українських Карпат*, 16, 25–35.
2. Журба, К. О. (2013) *Організація і проведення тренінгу з виховання культури гідності молодших підлітків*. In: Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал НАІР, м. Івано-Франківськ, Україна, стор. 211-215.
3. Сміт, Е. Д. (1994). *Національна ідентичність*. Київ: Основи.

4. Brown, J.&Isaacs, D. (2005). *The World Cafe: Shaping Our Futures Through Conversations That Matters*. San Francisco: Berrett – Koehler Rublishers.

ВИХОВАННЯ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

*Третяк О.П., кандидат педагогічних наук, викладач кафедри мов та
літератури Інституту післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка,*

Накопичений науковий потенціал у педагогічній науці і практиці дозволяє забезпечити ефективність визначених нами педагогічних умов виховання життєвих цінностей молодших школярів у навчально-виховному процесі початкової ланки школи, які були реалізовані у ході формувального етапу експерименту на базі експериментальних навчальних закладів.

Розроблена нами методика виховання життєвих цінностей у молодших школярів ґрунтувалась на гуманістичній етиці і включала використання виховного потенціалу уроків та позаурочної діяльності, що дозволило розширити коло знань про людину як найвищу цінність, сприяло усвідомленню необхідності ціннісного ставлення до людини, етикетних норм, формуванню моральної поведінки, позитивного ставлення до інших, визнання їхніх прав і мотивацію до застосування моделей поведінки, орієнтованих на цінності людяності, гідності, справедливості, толерантності, відповідальності.

Навчально-виховний процес початкової школи характеризує суб'єкт-суб'єктну діяльність вчителів і учнів, спрямовану на:

- поглиблення знань, їх систематизацію про життя і життєві цінності;
- розвиток емоційної сфери, рефлексії, як умови переживання значущості життєвих цінностей на особистісному рівні та інтеріоризації моральних цінностей;
- організацію самостійної діяльності та формування позитивного морального досвіду учнів 1–4-х класів у життєвих і змодельованих ситуаціях.

В організації навчальної і виховної діяльності молодших школярів вчителі, на ряду з традиційними, також використовували інноваційні форми і методи виховання життєвих цінностей, що відображає досягнення вітчизняної і зарубіжної педагогічної науки і практики.

Вчителі ставили за мету використовувати виховний потенціал уроків „Я і Україна”, „Громадянська освіта”, „Читання”, „Української мови”, „Основи здоров'я”, „Музики”, „Образотворчого мистецтва” у ході яких не лише формувалися знання, необхідні уміння і навички, а й зразки і досвід життєвих цінностей.

На початку уроків вчителі експериментальних груп, як правило, використовували прийом „*етичного заряду*”, який поєднував побажання та очікування педагога і дітей і виконував роль певної етичної установки на життєві цінності. „Етичний заряд” орієнтував дітей на створення доброзичливого клімату в учнівському колективі через оптимістичний прогноз їхньої поведінки та психологічну установку на повагу оточуючих і один до одного, на емоційне тепло і взаєморозуміння, де ніхто не буде скривджений чи обділений увагою. Це також допомагало вчителю бути доброзичливим, краще розуміти дітей. „Етичний заряд” відігравав роль як розрядки, так і зарядки позитивом і використовувався також по завершенню уроків, налаштовуючи дітей на наступний день.

На уроках „Я і Україна”, „Я у світі” з метою виховання життєвих цінностей використовувався потенціал занять на тему: „Про тебе самого”, „Родина, рідня, рід”, „Людина серед людей” в 1–2-х класах та „Людина”, „Людина серед людей”, „Людина в суспільстві”, „Людина у світі” в 3–4-х класах, де вчителі намагалися розкрити взаємодію людей у колективі, родині, суспільстві, організовували активне спілкування дітей у природному і соціальному оточенні, що сприяло набуттю досвіду особистісного ставлення

до людини як цінності. У ході уроків піднімалися проблеми людського „Я”, дитячої дружби, товаришування, конфліктів, допомоги, любові до батьків, бабусь і дідусів, поштових ставлення до старших, піклування про молодших, хворих як життєвих цінностей.

Уроки літературного читання та позакласного читання слугували ілюстрацією до того як повинна чи, навпаки, не повинна поводитись людина у своєму ставленні до інших, а також були важливим чинником виховання у молодших школярів життєвих цінностей завдяки емоційній насиченості художніх творів, що справляє на дітей велике враження, примушує емоційно пережити ту чи іншу ситуацію і через правильно розставлені виховні акценти інтеріоризувати моральні цінності, які стають надбанням особистості, характеризують її моральний і життєвий світ.

На уроках літературного читання використовувалася „Діаграма Вена” при характеристиці спільного чи відмінного у поняттях, якостях, діях, що допомагало дітям краще розуміти твір, знайомило з основами аналізу та порівняння прочитаного. З цією метою вчитель малював два кола, що перетиналися, де спільні характеристики записувалися у місці перетину кіл, а відмінні – в окремі кола. Для шестирічних дітей замість слів підбирались умовні зображення, що відповідали названим поняттям. Тоді вчитель не записував на дошці слова, а прикріплював відповідні малюнки. Робота проводилася спочатку у парах, потім у малих групах (четвірках) і підсумковим етапом було складання колективної діаграми на дошці. Наприклад, під час знайомства з поняттям „справедливість”, „відповідальність”, „телерантність”, учні порівнювали поняття і вчинки, давали їм характеристику, що сприяло формуванню адекватної оцінки дітьми власних вчинків та вчинків оточуючих та ставлення до них.

У роботі над характеристикою героя учитель називав якості персонажів і просив учнів навести приклади, що їх підтверджують; дітям пропонувалося самостійно назвати якості характеру; порівняти героїв одного твору з героями інших творів, що сприяло вихованню ціннісного ставлення до людини у молодших школярів, а також вміння сприймати інших, розумінню їхньої поведінки.

Інтерес у дітей викликала робота з піктограмами. Сутність методики „Піктограми” полягала у передачі вербального поняття через його образ. Сама назва – піктограма – означає рисунковий лист, коли предмети, події і дії позначаються малюнками чи умовними знаками. „Піктограми” дозволили одержати досить ґрунтовні відомості, що стосуються не тільки особливостей наочно-образного мислення, але й особливостей емоційного стану дітей, спрямованості їхньої свідомості, моральних якостей. Наприклад, вчителька Павлова Т. І. (ЗШ №29 м. Кіровограда) після читання оповідання Василя Сухомлинського „Сьома дочка” запропонувала визначити, яка „маска-підказка” відповідає образу кожної доньки?

А під час бесіди у третьому класі про людські чесноти, вчитель Мальована Л.М. (ЗШ №29 м. Кіровограда) запропонувала з’єднати з веселим обличчям ті якості, які допомагають радіти, а з сумним – ті, що заважають, примушують сумувати. Після виконання завдання учні пояснювали свій вибір. Вчитель Мироненко Н.М. (ЗШ №16 м. Кіровограда) на виховній годині у першому класі запропонувала роздивитися „маски-підказки” та вибрати ту, яка припала до вподоби. Під час обговорення діти пояснювали яка маска сподобалася і чому? У кого буває такий вираз обличчя? У яких випадках? Чи буває такий вираз обличчя у вашій мамі, бабусі, друга? Якщо так, то коли? Чи буває у дітей такий вираз обличчя? Якщо буває, то за яких обставин? Вчитель Коваленко Н.В. гімназії № 5 ім. Тараса Шевченка у першому класі на виховній годині „Подорож на планету „Емоцій” роздала дітям картки із зображенням пустих кружечків, під якими були підписані назви емоцій, а діти мали намалювати у кружечках обличчя з відповідним настроєм.

Використані нами у виховній діяльності „піктограми” допомагали учням закріпити такі позитивні моральні почуття, як радість успіхам своїх друзів, переживання за спільну справу, співчуття, вміння розрізняти настрій і емоції оточуючих людей.

Метод „взаємних запитань” використовувався на уроках літературного читання та позакласного читання, ставлячи одне одному запитання стосовно головної думки тексту, вчинків персонажів, відтворення основних ідей, важливої інформації, що містилася у тексті.

Важливо, щоб учні ставили не лише буквальні запитання (Що? Де? Коли?), а й запитання, які стосуються ідеї (Чому? Що буде далі? Чого навчас твір? Над чим ми мусимо задуматися після читання таких творів? Що дає підстави так думати? Як це впливає на наше життя? тощо).

Наприклад, учні другого класу після читання оповідання М. Трублаїні „Про дівчинку Наталочку і сріблясту рибку” відповідали на взаємні запитання: „Кого б з героїв ти вибрав би собі у друзі і чому?” Сашко М. написав: „Спочатку я своїм другом вибрав лебедя, бо вважав його красивим і хорошим птахом. Але пізніше я зрозумів, що лебідь може бути жорстоким і погано ставитися до інших, думати тільки про себе. Тому я обираю другом жабу і горобчика. Хоча жаба була негарна, а горобчик сіренький, непомітний вони допомогли врятувати рибку, бо мали добре серце, були співчутливими. Друга треба вибирати за добре серце, а не красу.”

Прийом „*збережи останнє слово для мене*” допомагав глибше осягнути сутність морально-етичних цінностей. Учні пропонувалось виділити найбільш цікавий уривок тексту, або такий, що змусив їх переживати, зачитати його в слух, вислухати думку товаришів і, насамкінець, прокоментувати його. Це спонукало учнів замислитися на людськими стосунками, характерами, переживаннями, причинами їхніх вчинків. Окрім того, діти мали запропонувати варіант вирішення проблеми через вияв ціннісного ставлення до людини (допомога, співчуття, турбота). Так, після читання оповідання В. Сухомлинського „Добре слово” на уроці з позакласного читання, Микола Д. (2-й клас) на запитання: „Які побажання ви висловили б своїм рідним?”, відповів: „Не шкодувати добрих слів, бажати всім здоров’я, добра, миру і спокою”.

На заняттях з позакласного читання важливо було опиратись на почуття і переживання вихованців, враховувати їхній моральний досвід і знання, що сприяло ефективному вихованню почуття гідності, справедливості, толерантності, людяності молодших школярів, що підтверджує заняття з позакласного читання, проведене у 3 класі „В. О. Сухомлинський. Кожна людина повинна”.

Ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів через художні образи літературних творів сприяло формуванню уявлень про життєві цінності. Тематика творів відображала різні сторони життя і діяльності людини, сприяла розширенню світогляду дітей, їхніх знань, засвоєнню найважливіших життєвих цінностей, вихованню моральних почуттів, шанобливого ставлення до батьків, людей старшого покоління [3, с. 72].

Уже в добуковарний період діти знайомляться з формами звертання до дорослих і дітей, особливостями використання мовленнєвого етикету, які використовуються у спілкуванні з людьми різного статусу і віку, вчать поважати членів своєї родини, взаємодіяти з однолітками.

На уроках з української мови учні 1-2-х класів вивчають звертання, слова ввічливості та їх вживання у народній традиції, різних життєвих ситуаціях, третьокласники вчать складати привітання, запрошення, писати листи, де б вони могли показати ціннісне ставлення до інших людей. І, навпаки, усвідомлення школярами негативного впливу вульгаризмів, нецензурної лексики дозволило дітям уникати їх використання у своїй мові та сприяло налагодженню стосунків з однолітками та дорослими. Четверокласники, вивчаючи тематичні групи слів, що називають державу, її столицю, державну символіку, реалії життя народу цікавляться людьми, які прославили рідне місто чи село, можуть назвати відомих людей минулого і сьогодення, вивчають особливості національного мовленнєвого етикету та його вживання у сім’ї, школі (ставлення до учнів, вчителів, технічного персоналу) і громадських місцях (у театрі, на екскурсії, виставці, концерті), що сприяло виробленню відповідної лінії поведінки, шанобливого ставлення до оточуючих.

Життєвим цінностям вчили прислів’я та приказки, які використовувалися на уроках української мови під час проведення хвилинок каліграфії. Вчителі пропонували учням каліграфічно переписати прислів’я і за його змістом проводив міні етичну бесіду (Наприклад: „Будь щедрим на милосердя, співчуття, розуміння”, „Від ласкавих слів утихає гнів”, „Добрый піклується про людей, поганий про себе”). Робота над прислів’ями та

приказками під час формувального експерименту була досить різноманітною. Дітям пропонувалося:

- знайти частини прислів'я чи приказки та об'єднати їх;
- поміркувати над змістом прислів'я чи приказки;
- вибрати прислів'я, яке відповідає головній думці прочитаного твору;
- навести ситуацію з життя, що відповідає змісту прислів'я.

Використання прислів'їв та приказок позитивно вплинуло на засвоєння цінностей життя молодшими школярами, переконувало дітей у необхідності ціннісного ставлення до себе та до інших. У прислів'ях відображено досвід багатьох поколінь, накопичений протягом століть, який відображає певні поради чи правила життя, де доступно й образно щось схвалюється чи засуджується. Іноді короткий влучний вислів мав більшу виховну силу, ніж довге „читання моралі”. Прислів'я та приказки мали емоційно-психічний, оцінювальний вплив на свідомість молодших школярів, формуючи у них свідоме бажання бути справедливим, відповідальним, толерантним, поважати та цінувати оточуючих людей.

Курс „Основи здоров'я” виховував у дітей цінності життя, сприяв усвідомленню цінності життя кожної людини, безпечної поведінки, формував навички протидії негативним впливам. Важлива роль належала блокам „Соціальна складова здоров'я” та „Психічна і духовна складові здоров'я”. Так, в першому класі дітям розкривали сутність унікальності людини, необхідності поважати себе та інших людей, вчили розуміти настрій, усвідомлювати можливі наслідки прийнятих рішень, товаришувати. У другому класі увага зверталася на смаки і захоплення людини, вибір друзів, людяність і співчуття. У третьому класі вивчалася взаємодія з іншими людьми у сім'ї і школі, толерантність, формувались навички ефективного спілкування та поведінки у конфліктних ситуаціях. У четвертому класі діти вчилися розрізняти упевненість і самовпевненість, бажання, можливості і здоров'я, повагу і самоповагу та ін., що мало значний вплив на їхнє ставлення до себе та до інших людей.

На уроках з музики діти мали можливість долучитись до джерела людських емоцій і переживань, втілених в музичні твори, збагатити свою уяву, емоційний досвід, долучитись до моральних і духовних цінностей. Вивчення таких творів як „Мама і я” О. Янушевича, „На що схожа доброта”, „Родинне тепло” М. Ведмедеря, „Дитяча молитва” Г. Китастого, „Різні діти” Д. Кобалевського, „Якщо добрий ти” Б. Савельєва, „Колискова для мами”, „Бабусина помічниця” М. Чембержі, „Дружать діти всієї кулі” Д. Львова-Компанійця утверджували цінності добра, людяності, поваги до інших, толерантності та відповідальності. Натомість, твори „Зайчик дратує ведмедика” і „Гра в гостей” Д. Кобалевського, „Засмучений зайчик” Я. Степового, „Не сварітись” вчили дітей розуміти душевні стани і настрої інших людей, уникати сварок і глузувань у дитячому колективі.

На уроках образотворчого мистецтва діти мали змогу намалювати тих, кого вони найбільше цінують. Як правило діти малювали маму (40,5%), тата (18,6%), бабусю (10,5%), сестричку (8,4%), братика (6,8%), дідуся (5,9%), друзів (4,3%), тітоньку (3,5%), дядечка (1,5%) тощо. А також вчилися фарбами передавати настрій та вгадувати його на малюнках інших учнів. Вихованню цінностей життя у молодших школярів також сприяли теми „Образ людини в мистецтві”, „Легендарні герої в мистецтві”, які супроводжувалися відповідними історичними довідками та характеристиками, етичними міні-бесідами з дітьми.

Практика показала, що у процесі виховання цінностей життя у молодших школярів виникає безліч складних, виховних і навчальних проблем, розв'язання яких потребує комплексного підходу до застосування різних методів впливу чи варіантів їх раціонального поєднання. Ми поділяємо думку Н. Щуркової стосовно того, що „метод виховання – це ініційована педагогом діяльність дитини, що породжує спонтанне соціально-ціннісне новоутворення в особистісній структурі дитини” [4, с. 201].

У нашому дослідженні *методи* виховної роботи конкретизувалися педагогічними техніками, прийомами, вправами, завданнями, іграми, тощо. У ході роботи ми використовували методи, які умовно можна розділити на такі групи – пізнавально-дослідницькі, зворотного зв'язку, наочні, ігрові, практичні та арт-методи.

Пізнавально-дослідницькі методи сприяли формуванню когнітивного компоненту, в основному це були вербальні методи пояснення, роз'яснення, обговорення, етичні бесіди, роздуми („Філософія для дітей”), дискусії („дискусійна сітка”, „запитання до автора”, метод „прес”), рефлексивно-експліцитний метод І. Беха, які сприяли розширенню кола знань про людину як найвищу цінність, а також про людяність, гідність, справедливість, толерантність, відповідальність, вчилися самостійно здобувати інформацію з зазначеної проблеми та усвідомлювали їх роль у власному житті, житті суспільства, необхідності діяти морально у ставленні до інших, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, визнавати право інших на ціннісне ставлення до себе, водночас, розрізняти потребу у підтримці і маніпуляції свідомості молодших школярів та формування стійких переконань.

Методи зворотного зв'язку були спрямовані на формування емоційно-ціннісного компоненту, з опорою на емоції і переживання молодших школярів у ході соціального порівняння і проєкції, через асоціації, створення ситуацій успіху („діаграма Вена”, „мікрофон”, „мозковий штурм”, „асоціативний куш”, метод „збережи останнє слово для мене”, „пиктограми”), що сприяло переживанню молодшими школярами цінностей життя, бажання виявляти ціннісне ставлення до життя і отримувати від цього задоволення, а також визначити простір до особистісного вдосконалення.

Ігрові та практичні методи (вправи, творчі завдання, сюжетні ігри, ігри-драматизації, рольові ігри, „галерея”, розв'язання морально-етичних ситуацій, метод „проєктів”) забезпечили формування поведінково-діяльнісного компоненту, а також сприяли виробленню необхідних умінь і навичок, стійких моральних звичок та стереотипів поведінки, вияву цінностей життя у молодших школярів через моральну практику.

Наочні методи (плакати, ілюстрації, схеми, мультфільми, фільми) сприяли кращому засвоєнню знань, розвитку емоційної сфери та встановленню логічних зв'язків через наведені зразки, що відображає перехід від конкретного до абстрактного мислення у молодших школярів.

Таким чином, виховання цінностей життя у молодших школярів на уроках ґрунтувалось на суб'єкт-суб'єктній взаємодії усіх учасників виховного процесу, відповідало віковим особливостям дітей, включало традиційні та інноваційні форми, методи, прийоми і засоби виховання дітей та їх доцільне використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доукіна О. М. Виховання у молодших школярів емпатії до однолітків у сім'ї: Методичні рекомендації /Олена Михайлівна Доукіна. – Кам'янець-Подільський : Видавець Золейко Д. Г., 2007. – 56 с.
2. Журба К.О. Виховання культури гідності молодших підлітків у взаємодії сім'ї і школи: Методичні рекомендації/ К.О.Журба.- Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014.-72 с.
3. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1–4 класи. – К. : Видавничий дім „Освіта”, 2012. – 392 с.
4. Щуркова Н. Е. Новое воспитание /Надежда Егоровна Щуркова. – М. : Педагогическое общество России, 2000. – 128 с.

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Ольга Рейпольська, кандидат педагогічних наук, доцент,
Інститут проблем виховання НАПН України*

Важливість розв'язання проблеми проєктування освітнього середовища нині зумовлена необхідністю його цілісного оновлення і приведення у відповідність до загальних трансформаційних змін, які відбуваються в суспільстві. Законами України „Про освіту”

(2018), „Про дошкільну освіту” (2009), іншими нормативними документами визначені провідні цілі та завдання розвитку національної системи освіти, яка має відповідати соціальному замовленню та потребам особистості, здатної реалізувати себе у динамічно змінюваних умовах сучасного суспільства. Реалізація можлива лише на науково обґрунтованих засадах педагогічної діяльності сучасних закладів дошкільної освіти, оскільки саме вони спроможні створити освітнє середовище, здатне забезпечити сталий збалансований розвиток особистості дитини дошкільного віку.

Метою організаційно-пошукового етапу дослідження було обґрунтувати теоретико-методологічні засади створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку. Відповідно до мети, на підставі аналізу дослідженості проблеми розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку охарактеризувати основні підходи до проектування освітнього середовища в педагогічній теорії та практиці. Наступні завдання були пов’язані із: уточненням понять «освітнє середовище закладу дошкільної освіти» та «індивідуальний розвиток старшого дошкільника»; виявленням рівнів індивідуального розвитку особистості старшого дошкільника в умовах освітнього середовища закладу дошкільної освіти.

Для розв’язання завдань організаційно-пошукового етапу використано *теоретичні методи* – аналіз філософської, психологічної, педагогічної, соціально-педагогічної літератури – дало змогу визначити мету дослідження, сформулювати його задачі, об’єкт, предмет, розробити теоретико-методологічні засади проектування освітнього середовища для розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку, визначити основні категорії дослідження, логіку взаємозв’язку розвитку особистості і середовища, дослідити особливості розвитку тілесно-фізичної, пізнавальної і соціально-моральної сфер особистості дитини; узагальнення педагогічного досвіду з проблеми створення освітнього середовища дозволило з’ясувати сучасний стан практики у царині дослідження. Важливу роль в експериментальному процесі відіграв вибір методики дослідження як сукупності виокремлених для застосування у його перебігу методів, об’єднаних спільною логікою та підпорядкованих єдиній дослідницькій меті. У процесі здійснюваного дослідження використано *діагностичні методи*: анкетування педагогів, батьків, аналіз педагогічної документації, складання незалежних характеристик освітнього середовища.

Основні концептуальні підходи дослідження виходять із положення, що поняття „освітнє середовище” відображає залежність розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку від організації педагогами освітньої діяльності в умовах закладу дошкільної освіти.

Теоретичними основами створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку є розуміння освітнього середовища як складної цілісної системи, що на засадах типологізації охоплює різні типи освітніх середовищ – природне освітнє середовище, предметно-ігрове освітнє середовище і соціально-комунікативне освітнє середовище. За цих умов створення освітнього середовища розуміється як спосіб цілеспрямованої організації освітнього процесу в кожному із типів освітніх середовищ з метою позитивного впливу на індивідуальний розвиток особистості дитини старшого дошкільного віку.

Ефективність індивідуального розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку в освітньому середовищі підвищується на основі забезпечення готовності педагогів до створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості дитини; посилення суб’єктності дитини у процесі різних видів діяльності шляхом налагодження суб’єкт-суб’єктної взаємодії між педагогом і дитиною; урахування типологічної своєрідності освітнього середовища; діяльнісно-комунікативного наповнення освітніх середовищ різних типів; цілеспрямованої організації просторово-предметного поля освітнього середовища; встановлення закладами дошкільної освіти соціально-педагогічного партнерства з батьками.

Ефективність освітнього середовища зумовлена його цілеспрямованістю, основними якісними характеристиками якої є педагогічне цілепокладання, доцільність змісту, форм і

методів реалізації конкретних завдань розвитку тілесно-фізичної, пізнавальної і соціально-моральної сфер особистості дитини старшого дошкільного віку.

Ефективність функціонування експериментально спроектованого освітнього середовища ґрунтується на використанні відповідного діагностичного інструментарію. Її визначають опосередковано через критерії, показники та рівні розвитку окремих сфер особистості дитини старшого дошкільного віку (тілесно-фізична сфера; пізнавальна сфера; соціально-моральна сфера).

Загальна гіпотеза дослідження полягає в тому, що проектування освітнього середовища буде відбуватися ефективніше за умови застосування науково обґрунтованих теоретико-методологічних та методичних засад, а саме: принципів, наукових підходів, концепцій, об'єктивних законів та закономірностей навчання, виховання й розвитку дітей старшого дошкільного віку в освітньому середовищі, доцільних форм і методів педагогічної діяльності в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Загальна гіпотеза конкретизована у *часткових гіпотезах*, які передбачають, що цілеспрямоване проектування освітнього середовища як фактору розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку можливе за умов: забезпечення готовності педагогів до створення освітнього середовища для розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку; посилення суб'єктності дитини у процесі його особистісного становлення шляхом педагогічного супроводу розвитку її особистості в освітньому середовищі на суб'єкт-суб'єктних засадах; урахування типів освітніх середовищ, визначених за критерієм вікових особливостей; діяльнісно-комунікативного наповнення конкретних освітніх середовищ з урахуванням провідних завдань і специфіки кожного типу середовища; цілеспрямованого створення просторово-предметного поля освітнього середовища з метою його конструктивного впливу на особистість дитини старшого дошкільного віку; урахування потенційних можливостей соціально-педагогічного партнерства учасників проектування освітнього середовища, визначальна роль у якому належить педагогам; реалізації структурно-функціональної моделі створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку; діагностування ефективності створеного освітнього середовища, яке опосередковується вивченням рівнів розвитку окремих сфер особистості дитини старшого дошкільного віку шляхом використання відповідних критеріїв та показників.

Створення освітнього середовища репрезентується взаємопов'язаними *концептами*: методологічним, теоретичним та прикладним.

Методологічний концепт стосується передусім розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку в освітньому середовищі та розкривається через ідею діялісно-комунікативного становлення людини, орієнтування на особистість дитини старшого дошкільного віку як на систему синергетичного характеру. У процесі створення освітнього середовища необхідно дотримуватися принципу педагогічної доцільності, що передбачає узгодження дій педагогів з дослідницькими цілями.

Теоретичний концепт відображає взаємозв'язок і взаємодію різних теорій, підходів і принципів загальнонаукового й конкретно наукового характеру стосовно проблеми створення освітнього середовища як фактору розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку. Однією з визначальних у теоретичному концепті є теорія діяльності як така форма людської активності, що характеризує здатність педагогів бути причиною змін в освітньому середовищі, які опосередковано впливають на розвиток особистості дитини старшого дошкільного віку.

Діяльність розглядається у її двох основних видах – діяльність педагогів та дитяча діяльність. Для обох видів характерний вибір можливостей та відповідно – прийняття рішень. Діяльність, яка охоплює цілепокладання та широку сферу смислотворчості і свободи, становить основу для розвитку дитини старшого дошкільного віку як творчої особистості.

Теоретичний концепт містить такі основні положення: діялісно-комунікативне наповнення освітнього середовища має позитивно впливати на розвиток тілесно-фізичної, пізнавальної і соціально-моральної сфер особистості дитини старшого дошкільного віку;

професійна готовність педагогів до створення освітнього середовища має підвищувати рівень ефективності освітнього процесу закладів дошкільної освіти щодо розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку; створення освітнього середовища має забезпечувати готовність дитини старшого дошкільного віку до самовизначення і самореалізації на етапі завершення загальної середньої освіти.

Прикладний концепт репрезентує розроблення та перевірку у дослідно-експериментальному режимі методики проектування освітнього середовища для розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку. Основні ідеї прикладного концепту такі: цілеспрямованість створення освітнього середовища для розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку; професійна готовність педагогів до розвитку дитини старшого дошкільного віку в освітньому середовищі; забезпечення цілісності особистісного розвитку дитини старшого дошкільного віку в освітньому середовищі; удосконалення змісту освіти (навчання та виховання); забезпечення власної активності дитини старшого дошкільного віку (особистісний розвиток через різні види діяльності); індивідуалізація педагогічного супроводу розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку в освітньому середовищі; створення умов для міжособистісного спілкування; забезпечення наступності між окремими етапами розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку; методичне забезпечення педагогічного супроводу розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку в освітньому середовищі; відкритість освітнього середовища (взаємодія з батьками).

В історії наукової думки визначення сутності особистості пов'язується з принципом розвитку (Л. Виготський, 2005; Д. Ельконін, 1960; Г. Костюк, 1969), а саме: особистість можна зрозуміти лише як таку, що *розвивається*. Розвиток є формою існування особистості. Розвиток розуміють як саморух, що визначається взаємодією внутрішніх і зовнішніх умов, а джерелом особистісного розвитку дитини старшого дошкільного віку стають внутрішні суперечності, які виникають у його житті (Г. Костюк, 1969).

Сутність розвитку особистості полягає у тому, що зовнішні причини (діяльність і спілкування) завжди діють лише опосередковано через внутрішні умови (С. Рубінштейн, 1989). Тому за основу створення освітнього середовища взято теоретичне розуміння особистості дитини старшого дошкільного віку як цілісності, яка розвивається у процесі власної діяльності і спілкування з іншими людьми.

Розвиток особистості характеризується через поняття «вікові періоди», які розглядаються як формування особистісних новоутворень в онтогенезі (Л. Божович, 2008; Л. Виготський, 2005; С. Ладивір, 2012; О. Леонтьєв, 1975; О. Кононко, 2000; Г. Костюк, 1969; Т. Піроженко, 2013). Дослідники визначають розвиток особистості дитини як процес, кожній стадії якого притаманні певні риси фізичного розвитку, своя характеристика пізнавальної діяльності, свої особливості її соціокультурних взаємозв'язків із навколишнім середовищем.

Поширеним у наукових джерелах є визначення *розвитку особистості* як складного і тривалого процесу формування особистості, як набуття індивідом соціальної якості в спілкуванні і спільній діяльності з іншими людьми. Враховуючи те, чого дитина вже досягла і навчилася, дорослі організовують її діяльність, спрямовану на оволодіння новими знаннями і способами поведінки. Отже, процеси навчання і виховання є провідними у розвитку особистості.

У педагогіці поняття „розвиток особистості” пояснюють у взаємозв'язку з поняттям „освіта”. Теоретичне дослідження дало змогу тлумачити „*розвиток особистості дитини старшого дошкільного віку*” процес формування особистості як соціальної якості в результаті її соціалізації та виховання яке здійснюється в процесі діяльності, що керується системою мотивів, наявної у певної конкретної особистості.

Зміст явища „освітнє середовище” лежить у сутнісному полі поняття „середовище”. Дефініцію „середовище” у загальному значенні розуміють як оточення, систему, умови тощо. Найчастіше навколишнє середовище розглядають як сукупність об'єктивних явищ, які оточують людину і взаємодіють з нею. Характеристика взаємовідносин людини та середовища знайшла відображення у концепціях Дж. Гібсона (1966), К. Левіна (1951).

У науці визначено термінологічний ряд, який використовується в контексті поняття „середовище”: „середовище людини”, „середовище людей”, „людське середовище”, „навколишнє середовище”, „життєве середовище”, „людське оточення” (В. Ясвін, 2001). На основі результатів аналізу наукової літератури з’ясовано, що *освітнє середовище* – це сукупність матеріальних, духовних і емоційно-психологічних умов, у яких відбувається освітній процес на підставі чинників, що сприяють або забезпечують комфортні умови розвитку, навчання та виховання дитини.

Процес створення освітнього середовища виводиться з філософського і психолого-педагогічного трактування взаємозалежності між розвитком особистості і середовищем її життя. Апелюючи до філософських ідей В. Кременя (2013), визначили, що освоєння людиною навколишнього середовища за своєю суттю є діяльнісним, а в абсолютному вираженні діяльність є першоджерелом усього сущого, тому і першоджерелом розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку. Переосмислення діалектичного принципу діяльності привертає увагу до матеріально-предметного її виду як фактору розвитку тілесно-фізичної, пізнавальної та соціально-моральної сфер особистості.

Теоретичний аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури дав змогу визначити сутність понятійного словосполучення „*проектування освітнього середовища*” як спеціально організовану педагогічну діяльність, що полягає у побудові й реалізації системи наукових орієнтирів, які задають технологічний вектор взаємодії всіх учасників (суб’єктів) освітнього процесу, спрямований на успішне досягнення мети цілісного розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку. Досліджуваний процес розкривається основними категоріями понятійного апарату теорії і методики виховання (цілі, зміст, форми організації освітнього процесу, методи, прийоми, засоби, технології тощо), які узгоджуються із стратегічною ціллю та поточними завданнями розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти.

За допомогою педагогічного аналізу проектування освітнього середовища для розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку доведено необхідність діялісного наповнення освітнього середовища. *Серед основних видів діяльності визначили ігрову, пізнавальну, соціально-комунікативну та здоров’язбережувальну.*

Під час здійснення констатувального етапу педагогічного експерименту, за допомогою анкетування педагогів закладів дошкільної освіти, з’ясовано, що на початок дослідження більшість педагогів (87 %) освітнє середовище розглядають як закритий соціальний конструкт, у якому панує суб’єкт-об’єктна взаємодія педагога з дитиною, перевага надається авторитарним способам формування особистості дитини, її розвиток розглядається як односторонній процес передавання педагогом доступних дитині знань, формування умінь, навичок, особистісних якостей. Серед діяльностей, в яких розвивається особистість дитини, пріоритет надається пізнавальній. Предметно-просторове поле освітнього середовища створюється на засадах її відповідності потребам педагога (100 %).

Аналіз отриманих даних переконливо свідчить, що освітнє середовище створювалося переважно стихійно, педагоги не ставилися до освітнього середовища як до фактору розвитку особистості дитини, а також не виділяли цей процес як мету власної професійної діяльності.

Теоретико-методологічним основам розв’язання проблеми взаємодії людини та середовища, його значущості для розвитку особистості в онтогенезі присвячені дослідження Л. Виготського (2005), К. Левіна (1951), Дж. Роттера (1954), С. Рубінштейна (1989), М. Черноушека (1989), Г. Щедровицького (1993), В. Ясвіна, 2001 та інших. Методологічною продуктивністю серед інших наукових пошуків вирізняється ідея детермінізму С. Рубінштейна (1989) як феномен складних залежностей зовнішнього і внутрішнього на різних рівнях розвитку особистості, та положення Л. Виготського (2005) щодо визначального впливу на розвиток людини її ситуації соціального розвитку.

Різні аспекти впливу освітнього середовища на розвиток дитини знайшли відображення в сучасних наукових дослідженнях: наукові та організаційно-практичні засади навчально-виховного середовища, адекватного завданням розвитку та самореалізації

особистості (І. Бех, 2015; П. Вербицька, 2010; О. Киричук, 2013; Л. Сохань, 2000); створення та функціонування інноваційного освітнього середовища (Л. Карамушка, 2013); дитина як активний суб'єкт життєдіяльності в освітньому середовищі (К. Абульханової-Славської, 1999; Б. Ананьєв, 2001; Л. Божович, 2008; Д. Ельконін, 1960; О. Леонтьєв, 1975).

Проте сучасним теорії та методиці виховання бракує фундаментальних досліджень з проблеми проектування освітнього середовища, головним орієнтиром якого є розвиток особистості дитини старшого дошкільного віку.

У статті здійснено вирішення проблеми проектування освітнього середовища як фактору розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади проектування освітнього середовища як фактору розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку, а саме: принципи (педагогічної доцільності, цілісності, принцип індивідуалізації, синергетичний, принцип пізнавальної активності та самостійності особистості), основні наукові підходи (системний, середовищний, особистісно орієнтований, діяльнісно-комунікативний), об'єктивні закони та закономірності (загальнопедагогічні: закон детермінізму в освіті, закон природовідповідності педагогічних впливів, закон адекватності педагогічних методів дидактичним та виховним цілям та інші; психологічні закони: закон взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку, закон зростання потреб особистості та інші).

З'ясовано стан дослідженості проблеми розвитку особистості дитини старшого дошкільного віку. Встановлено, що в основі теоретичного тлумачення поняття особистості дитини старшого дошкільного віку лежить наукове положення щодо її цілісності й здатності до якісних змін у процесі власної діяльності і спілкування з іншими людьми. Джерелом її особистісного розвитку є суперечності, обумовлені взаємодією внутрішніх і зовнішніх умов. Визначено закономірність взаємозв'язку освітнього середовища і особистості дитини старшого дошкільного віку – розвиток особистості дитини безпосередньо залежить від середовища, в якому вона виховується. Дослідження триває, у подальших публікаціях буде висвітлено критерії та показники, типи індивідуального особистісного розвитку дитини старшого дошкільного віку, розкрито умови проектування освітнього середовища для індивідуального особистісного розвитку дітей старшого дошкільного віку, схарактеризовано модель проектування освітнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова-Славська К. А. (1999). Избранные психологические труды / Психология и сознание личности. Психологи Отечества. Воронеж: МПСИ.
2. Ананьєв Б. (2001). О проблемах современного человекознания). Санкт-Петербург
3. Бех І. Д. (2015). Особистість у контексті орієнтирів розвивального виховання / І. Д. Бех // Інноватика у вихованні. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv2015_1_4
4. Божович Л.И. (2008). Личность и ее формирование в детском возрасте. Санкт-Петербург: Питер.
5. Вербицька П. (2010). Формування демократичного виховного середовища навчального закладу / П. Вербицька // Молодь і ринок. - № 10. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2010_10_7
6. Выготский Л.С. (2005). Психология развития человека. Москва: Смысл; Эксмо.
7. Закон України «Про дошкільну освіту» (2009, зі змінами від 1.ш.1.2009). Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_01
8. Закон України «Про освіту» (1991, із змінами від 19.02.2016). Режим доступу: <http://zakon0/rada/gov/ua/iaws/show/1060-12>
9. Карамушка Л.М. (2013). Психологічні засади організаційного розвитку : монографія / За наук. ред. Л. М. Карамушки. – Кіровоград :Імекс-ЛТД.
10. Киричук В. О. (2013). Педагогічне проектування як основа управління розвитком особистості учня / В. О. Киричук // Освіта та розвиток обдарованої особистості. № 8 - 9. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2013_8-9_21
11. Кононко О.Л. (2000). Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід). Київ: Стилос.

12. Костюк Г.С. (1969). Методологические и теоретические проблемы психологии. Москва.
13. Ладивір С.О. (2012). Становлення внутрішньої картини світу дошкільника : монографія / [Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, О.О. Вовчик-Блакитна та ін.] ; за ред. Т.О. Піроженко. — Кіровоград : Імекс-ЛТД. Режим дорступу: <http://lib.iitta.gov.ua/1604/>
14. Леонтьев О.М. (1975). *Деятельность, сознание, личность*. Москва.
15. Піроженко Т.О. (2013). Ігрова діяльність дошкільника : навчально-методичний посібник / Т. О. Піроженко, К. В. Карасьова. – Київ : Генеза.
16. Рубинштейн С. Л. (1989). Основы общей психологии: в 2-х т. / Акад. пед. наук СССР. - Москва: Педагогика.
17. Сохань Л.В. (2000). Перспективи освітньої технології. Наук.-метод. посібник. Київ.
18. Черноушек М. (1989). Психология жизненной среды / Пер. с чеш. И.И. Попа. Молсква: Мысль.
19. Щедровицкий П. Г. (1993). Очерки по философии образования. Москва.
20. Эльконин Д.Б. (1960) Детская психология. Москва: Педагогика.
21. Ясвин В.А. (2001). Образовательная среда: от моделирования к проектированию. Москва.: Смысл.

ФОРМУЄМО У ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕСНОТИ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗА ПОСІБНИКОМ «ДОБРІ ПОРАДИ НА ЩОДЕНЬ»

Любов Лохвицька, заступник декана соціоісторичного факультету з наукової роботи, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Оксана Михайленко, вихователь-методист закладу дошкільної освіти № 7 «Берізка» м. Переяслав-Хмельницький Київської обл., спеціаліст вищої категорії, старший вихователь

Актуальність теми інновації. Потреби оновлення сучасного українського суспільства, що базуються на посиленні уваги щодо морального становлення особистості і формуванні людини нового формату з притаманними їй моральними якостями, рисами характеру, моральними навичками і звичками поведінки, моральними міркуваннями визначають нагальність підготовки навчально-методичних матеріалів для практичної реалізації завдань соціально-морального розвитку дитини, як зазначається в Законі України «Про дошкільну освіту» [5]. Початок забезпечення морального розвитку, що є можливим за умови систематичного і успішного здійснення морального виховання – процесу, що спрямований на формування моральних емоцій, моральних суджень і моральної поведінки зростаючої особистості припадає на період дошкільного дитинства.

Враховуючи сенситивність дошкільного віку для морального виховання було розроблено навчально-методичний комплект посібників «Віночок чеснот для дитини» (альбом) та «Добрі поради на щодень» (методичні рекомендації як працювати з альбомом) [2]. У пропонованому навчально-ілюстративному комплекті (альбом і методичні рекомендації до нього) представлено опис 24 чеснот, які є ціннісним надбанням для кожної зростаючої особистості. З метою виконання окреслених завдань з морального виховання, що визначені у Базовому компоненті дошкільної освіти [1], у комплекті запропоновано інноваційне бачення: представлено 144 найменування застосування сучасних методів та прийомів з морального виховання дітей старшого дошкільного віку. Таким чином, комплект навчально-методичних посібників забезпечує реалізацію психолого-педагогічного супроводу морального виховання дітей дошкільного віку, є модерновим освітнім продуктом,

покликаним здійснити завдання морального зростання дітей задля підвищення рівня їх морального розвитку і морально досконалого входження у соціум.

Мета і завдання, на вирішення яких спрямована інновація. Комплект посібників за тематичним спрямуванням поглиблено висвітлює один напрям роботи – моральне виховання дітей дошкільного віку, яке має вагоме місце серед першочергових за державним стандартом дошкільної освіти (Базовий компонент, ред. 2012 р.) [1]. Змістове наповнення та його структура відповідають парціальній програмі «Скарбниця моралі», що укладена згідно з вимогами Державного стандарту дошкільної освіти [3] та має на меті формування у дітей етичних уявлень, розвиток моральної свідомості і саморегуляції, гуманних почуттів і емоцій, навичок моральних стосунків з оточуючими і моральної поведінки, моральних якостей тощо. Загалом зміст навчально-ілюстративного комплексу посібників «Віночок чеснот для дитини» (альбом) та «Добрі поради на щодень» (методичні рекомендації до «плетіння віночка») забезпечує реалізацію соціальних запитів сьогоденної дошкільної освіти щодо здійснення особистісно орієнтованого підходу до дітей з урахуванням особливостей їхнього морального розвитку. Він базується на інноваційних принципах організації освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного віку. Підготовлені матеріали відповідають провідним принципам дошкільної дидактики: наочність, доступність, послідовність, систематичність, науковість, єдність розвивального та виховного навчання. Комплект посібників розрахований на використання в роботі зі старшими дошкільниками і переслідує головну мету – підвищити рівень їх моральної вихованості, як реалізацію одного з пріоритетних завдань, що визначене в Законі України «Про дошкільну освіту» [5]. Саме нова генерація особистостей з таким моральним портретом буде здатна до розбудови і очищення соціуму сьогодення.

Засоби, форми і методи досягнення мети інновації. Пропонований комплект посібників – це альбом ілюстрацій, що своїм сюжетом мають ознайомлення дітей з основними чеснотами, розкритими у літературних творах. «Віночок чеснот для дитини» символізує низку моральних рис, властивостей і якостей особистості, його «плетіння» є втіленням ідеї сформувати у дітей внутрішній особистісний стержень – бути моральними, прищепивши потребу до усвідомленого дотримання моральних приписів. Як різноколірні квіти у віночку, так і чесноти, мають своє забарвлення, що обумовлено у структурній композиції. Такий формат змістового наповнення посібника слугуватиме тому, щоб діти зрозуміли, з одного боку, складні поняття, а з іншого, – життєво необхідні для нашого соціуму моральні канони, і в кінцевому результаті одягли і гідно носили власний віночок чеснот. Основна частина складається з 8-ми взаємопов'язаних тематичних модулів, що є розділами програми «Скарбниця моралі» [3] і презентує такі чесноти: «Про мораль знати – негаразди обминати» (розсудливість, взаємодопомога, дружелюбність); «Дорослих поважати і чемним зростати» (милосердя, турботливість, чемність); «Із дітьми дружно жити і їх розуміти» (скромність, чуйність, доброзичливість); «Довіру виявляти і співпереживати» (співчуття, шанобливість, благодійність); «Добрі манери здобувати і ввічливим ставати» (вдячність, тактовність, справедливість); «Добрі справи творити й завжди їм радіти» (відповідальність, щедрість, гідність); «У злагоді бути – про образи забути» (поміркованість, уважність, мужність); «Себе оцінити і кращим зробити» (совісність, рішучість, порядність). Кожен блок в методичних рекомендаціях до альбому «Добрі поради на щодень» має уніфіковану структуру і налічує по 6 позицій різновидів роботи з дітьми.

Комплект «Добрі поради на щодень» має подвійну адресність – для дітей і дорослих (педагогів і батьків), що зумовило особливості його структурування. Він уміщує два складники: перший – 8 демонстраційних сюжетних картин («Віночок чеснот для дитини») – ілюстрації, що наочно розкривають зміст кожного тематичного модуля й узагальнено супроводжують тексти дібраних до нього літературних творів (їх у повному обсязі подано в літературному додатку посібника та частково – у книзі «Моральна пектораль» [4]); другий: методичні рекомендації, як працювати з альбомом, що включають вступ і основну частину – власне керунки, яким чином «сплести віночок» моральних чеснот для дитини.

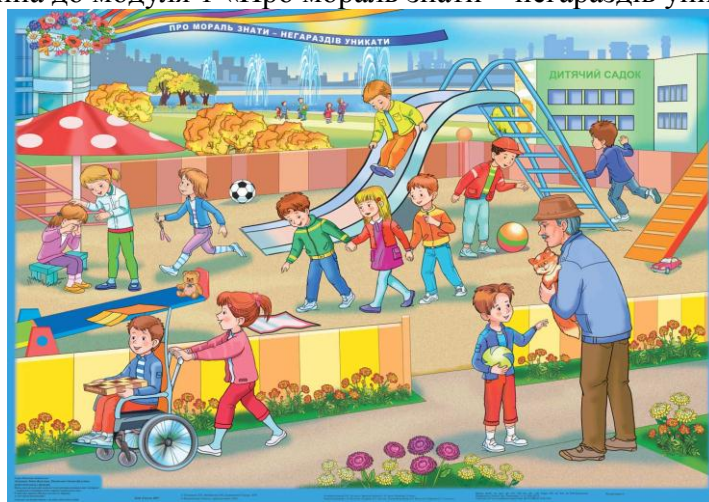
Методичний блок охоплює рубрику «Довідкове бюро», у якій подано тлумачення кожної із чеснот у змістовому викладі, адаптованому для сприйняття дітьми через

інтерпретацію дорослими, а також по 6 різновидів роботи, з-поміж яких: обговорення змісту літературного твору, організація полілогу з активізацією власного морального досвіду дитини, бесіди (уміщено орієнтовні запитання, перелік яких вихователі доповнять відповідно до потреб), проведення психогімнастики, «мозкових штурмів», дидактичних ігор, дослідів морального змісту, розв'язання проблемних ситуацій, створення моральних етюдів, флешмобів, виконання завдань, ігрових вправ, а також додаткові матеріали: цікаві факти, добірки зразків народної мудрості (притч, прислів'їв і приказок), художнє слово для дітей, моральні дилеми тощо.

Виклад змісту матеріалу носить синтезований характер, відзначаються цілісністю та системністю викладу і ранжуються з поступовим ускладненням змісту: від обговорення змісту літературного твору – до розв'язування проблемної моральної ситуації. Таким чином, кожна з чеснот розглядається через призму сталої схеми: полілог → моральний етюд → психогімнастика → бесіда → ігрова вправа чи завдання (флешмоб, дослід морального змісту та ін.), а також вміщує додаткові матеріали: цікаві факти, народну мудрість (притчі, прислів'я та приказки), художнє слово для дітей, моральні дилеми тощо. Виклад матеріалу в такій змістовій композиції сприятиме широкоаспектному застосуванню комплекту: як вихователями, психологами в закладах дошкільної освіти, так і батьками в умовах та в альтернативних формах здобуття дошкільної освіти.

Назви чеснот, з якими ознайомлюють дошкільників, їх специфічні ознаки умовно компонуються в межах тематичного модуля. Маємо по 3 чесноти на кожен модуль. Відповідно одна картина-ілюстрація використовується для ознайомлення з трьома чеснотами. Вона може бути розміщена в групі впродовж певного часу як наочний взірець морального поведіння героїв художніх творів.

Картина до модуля 1 «Про мораль знати – негараздів уникати»

Картина до модуля 5 «Гарних манер набувати і ввічливим ставати»

Доречним буде показ дітям ілюстрації морального сюжету відповідно до змісту літературних творів у межах одного тематичного модуля та обговорення її, зі зверненням до здобутого морального досвіду дошкільників. Дітям пропонують розглянути картину. Далі ставлять завдання розпізнати, сюжети яких творів зображено. Варто запитати, чи все на картині відповідає змісту твору, як по-іншому могли розгортатися події. Водночас завдання полягатиме у спрямуванні ситуації в бік морально позитивної, із застосуванням методу «переписування сценарію». Така послідовність опису зображеного під час розгляду картин буде ідентична за всіма модулями.

Проведення різних супутніх видів роботи дорослі обирають самостійно, відповідно до моральних потреб, що виникають, та з урахуванням реалізації програмових завдань. Пропоновані матеріали є своєрідною моральною канвою, яка дає простір для творчості в їх застосуванні (зокрема, інтерпретування змісту сюжету ілюстрацій до моральної ситуації, що трапилася в групі з дітьми; варіювання тексту згідно із сезонністю; адаптація до морального досвіду дошкільників тощо).

Отже, структурування альбому має такий алгоритмічний рівень: від здобуття знань про моральні норми і правила поведінки (формування елементарних моральних суджень) до здійснення моральної саморегуляції (свідоме продукування моральних приписів у власній поведінці).

Отримані результати та висновки щодо ефективності пропонованої інновації. Узагальнюючи викладене, висловлюємо такі прикінцеві позиції: психолого-педагогічний супровід процесу морального виховання дітей дошкільного віку за методикою, що викладена в посібнику «Добрі поради на щодень», по-перше, забезпечить реалізацію розвитку морально досконалої особистості дошкільника, що обумовлено державними нормативними документами в галузі дошкільної освіти; по-друге, дозволить у невимушеній формі, без тиску з боку дорослих розкрити сутність основних чеснот як моральних рис особистості шляхом використання інноваційних ігрових завдань і вправ (флешмоби, досліді морального змісту тощо), що базуються на інтересах сучасних дітей. Апробація пропонованої методичної розробки була успішно здійснена на базі закладу дошкільної освіти № 7 «Берізка» м. Переяслава-Хмельницького Київської обл., де проходить реалізація дослідно-експериментальної роботи регіонального рівня з теми «Становлення основ моральної вихованості у дітей дошкільного віку в умовах освітніх трансформаційних процесів сьогодення» (наказ департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації № 20 від 27.01.2017 р.).

Звідси висновок, підготовлений навчально-методичний комплект посібників (ілюстративно-розвивальний та супроводжувальний) спрямований на вирішення актуальної проблеми сьогодення – морального зростання особистості дошкільника шляхом його ознайомлення з основними чеснотами під час виконання різноманітних завдань (розв'язання моральних дилем, пошуку варіантів у розв'язанні психологічних виховних ситуацій морального змісту тощо) і в кінцевому підсумку – реалізації мети морального виховання.

Перспективи подальшої роботи вбачаються у розробці та укладанні наскрізної сітки роботи з морального виховання дітей дошкільного віку (для всіх вікових груп) та гармонограми реалізації програмових завдань за цим тематичним напрямом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. А. М. Богуш ; авт. кол.: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. Київ, 2012. Спецвип. журн. «Вихователь-методист дошкільного закладу». 30 с.
2. Лохвицька Л. В., Михайленко О. В. Добрі поради на щодень. Навчально-методичний комплект ілюстровано-розвивального матеріалу з морального виховання дітей старшого дошкільного віку: 8 сюжетних картин «Віночок чеснот для дитини» та методичні рекомендації. Київ: ТОВ «ГЕНЕЗА», 2019. 158 с.
3. Лохвицька Л. В. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 128 с.

4. Моральна пектораль. Книга для читання дітям в закладі дошкільної освіти та родинному колі / авт.-уклад. Л. В. Лохвицька. Тернопіль: Мандрівець, 2019. 245 с.
5. Про дошкільну освіту: Закон України зі змінами відповідно до Закону [№ 2145-VIII від 05.09.2017](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>

РОЗДІЛ II ІННОВАЦІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

ІНТЕГРАЦІЙНІ ВАРІАЦІЇ РИТМОПЛАСТИЧНОГО ІНТОНУВАННЯ В ОСВІТНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

*Барабаш Ольга Іванівна, музичний керівник комунального закладу
«Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 9 комбінованого типу Луцької міської ради»*

Актуальність теми. Законодавство України визначає дошкільну освіту як цілісний процес, спрямований на забезпечення гармонійного розвитку дитини з урахуванням її індивідуальних задатків, нахилів, здібностей, культурних потреб. Відповідно, актуальним завданням дошкільної освіти є виховання художньо-естетичних засад особистості дитини через відкриття їй світу мистецтва, зокрема музичного, залучення до нього і творчого освоєння. Тож, забезпечуючи ефективну організацію музичного виховання дітей дошкільного віку, ми виховуємо гармонійно розвинуту, естетично й творчо спрямовану особистість дитини під впливом цінностей українського і світового музичного мистецтва, розвиваємо загальну музикальність, здібності музичного виконавства і творчості, формуємо елементарні основи музичної культури.

Ефективність організованої музичної діяльності залежить від продуманої, цікавої та повчальної спільної роботи педагога з дітьми. Одним з головних завдань початкового музичного розвитку дітей полягає у здійсненні ритмічного виховання, адже малечі притаманна підвищена рухливість та енергійність. Враховуючи потребу дітей у русі, швейцарський педагог та композитор Еміль Жак-Далькроз створив систему музично-ритмічного виховання. Видатний дидакт помітив, що рухаючись разом з музикою і правильно реагуючи на її ритм, діти, натхненні радістю від відчуття фізичної розкритості і свободи, отримують естетичне задоволення, активно відпочивають, розвивають свої психомоторні здібності.

Вільний, ритмічний, пластичний рух притаманний й іншим видам мистецтв (хореографія, художня література, театралізована діяльність, образотворче мистецтво тощо), адже його пластичне інтонування в мистецтві – це загальна гармонія, узгодженість засобів виразності, що відтворюють почуття та переживання його образів. Тож інтегруючи пластичний рух у інші види мистецтва в заданому ритмі тілом, інтонацією, чи барвами педагог матиме можливість забезпечити сприймання ритму в усіх його можливих проявах, провести малят у казковий світ мистецтв, зробити процес виховання не лише приємним, а й більш ефективним.

Метою впровадження інновації є інтеграція елементів системи музично-ритмічного виховання «Евритміки» Е. Жак-Далькроза в інші види мистецтв у музичній організації дошкільників.

Завдання інтеграції ритмопластичного інтонування з іншими видами мистецтв – розвивати відчуття ритму, природної музикальності, уяви, прагнення до самовираження, емоційного відгуку на музику, здатності усвідомлено сприймати і виконувати музично-ритмічні, художні, образотворчі, театральні етюди. Формувати вміння ритмічно, гармонійно інтонувати (відтворювати) музичні, риторичні, пантомімічні, графічні, пластичні засоби виразності рухами тіла в інших видах мистецтв, що стане джерелом ні з чим незрівнянної радості для дітей та сприятиме розвитку творчої активності дітей, їхнього асоціативного мислення та фантазії.

Ритм – це універсальна природна властивість. Він присутній в багатьох явищах дійсності. Більшість явищ зі світу живої природи так чи інакше пов'язані з ритмом. Ритмічно змінюються пори дня і року, ритмічно рухається земля навколо сонця, ритмічно б'ється серце, ритмічним є дихання. Ритм завжди має на увазі рух. А рух, в свою чергу, є основним засобом розвитку відчуття ритму.

Система Евритміки Еміля Жак-Далькроза спрямована на використання спеціально вибраних вправ, що розвивають у дітей музичний слух, пам'ять, почуття ритму, пластичну виразність рухів; вона органічно поєднує музику, слово і рух (крокування, стрибки, танцювальні та пластичні рухи), передбачає широке використання імпровізації, створення ритмопластичних образів. Інтегратором у цій оригінальній художньо-педагогічній системі став ритм. Педагог був переконаний, що базисом, з якого починається навчання дітей мистецтву, має бути ритміка — вільні танцювально-пластичні рухи, які приносять естетичну насолоду.

Творчі задатки, відчуття ритму, рухові навички дітей розвиває ритмопластика - вид діяльності, що передбачає загальну гармонію, розмірену узгодженість рухів і жестів. Під час занять з музичного виховання в закладах дитячої освіти, ритмопластика як система фізичних вправ для всебічного гармонійного розвитку тіла, працює в дуєті з музичним оформленням, що викликає не лише гарний, бадьорий настрій у дітей а й розвиває гнучкість, пластичність, м'якість рухів, музичний слух, тренує пам'ять і уважність поштовхом до яких є музика. Адже основою системи музично-ритмічного виховання є метод евритмії (зв'язок музики з рухом) де музика є

рушійною силою, а не акомпанементом чи то музичним фоном. Автор Евритміки закликає навчитися сприймати та відчувати музику, інтонувати (відтворювати) засоби музичної виразності рухами (тілом). Своє кредо педагога висловив відомим афоризмом: «Ти сам твір мистецтва; відкрий мистецтво у самому собі, у своєму тілі».

Д. Б. Кабалевський зазначав, що інтеграція різних видів мистецтв має в собі великі можливості виховання і розвитку музичної культури: вона в поєднанні музики, літератури, образотворчого мистецтва, а також збагаченні «тріумвірату мистецтв» приєднанням до нього синтетичних мистецтв: театру і кіно. Тож, цілеспрямовано організовуючи діяльність мистецтва за принципом організації, тобто гармонійно поєднуючи на музичних заняттях ритмопластичні, музичні, літературні фрагменти, втілюючи образи в різних видах художньої діяльності – малюванні, аплікації, мімічних, пантомімічних та пластичних етюдах і музикуванні, педагог вирішує завдання художньо-творчого розвитку дошкільнят.

Мистецтво танцю. Інтеграція музично-ритмічних рухів (танцю, хореографії), пластичним та організованим в просторі і часі видом мистецтва, в музику є природним, так як танець безпосередньо пов'язаний з нею, утворюючи разом єдиний музично-хореографічний образ. Адже музика – динамічне мистецтво, це поезія звуку, засоби виразності якої сприяють діям (рухам). Рухи під музику спрямовані на пластичне вираження музики, а саме: загальних особливостей - характеру, настрою, образу музичного твору; специфічних властивостей – засобів музичної виразності (елементів музичної мови), жанрових особливостей (пісня, танець, марш), оркестровки (імітація гри на музичних інструментах).

Під час слухання музики, у дітей виникає інтуїтивна потреба рухатися у такт ритму. Особливо корисне пластичне інтонування під час слухання музичних творів, багатих агогічними (темповими) змінами, динамічними відтінками тощо. Відомо, що засоби музичної виразності в музичних творах є дієвим методом для розвитку ритмічності та пластичності. А ритмопластичне інтонування музичного твору дозволить проявити себе у творчості перевтілення. Такий елементарний емоційний відгук на ритм є первинним виявом музичності.

Важливо підібрати зрозумілі, невеличкі по об'єму музичні твори, та запропонувати на початках дітям просто плескати в долоньки, далі супроводити музичний твір музичними рухами (плескання, тупотіння, диригування). Потім – підіграти на ударних музичних інструментах (трикутниках, бубнах, барабанах, ложках, паличках тощо). Мимовільну моторно-емоційну реакцію дітей слід зробити осмисленою, пластичною, ритмічною та виразною. Наприклад, вчити крокувати чітко і впевнено під маршову музику, плавно рухатися – під коліскову, завзято плескати чи тупотіти – під швидку танцювальну тощо. А далі, за методом Ж. Е. Далькроза, де саме музика є рушійною силою, підбираючи спеціальні тренувальні вправи втілювати засоби музичної виразності – темп, ритм, штрихи, динаміка у природних дитячих рухах. Уже з перших занять за системою музично-ритмічного виховання Еміля Жак-Далькроза діти легко досягають, що таке ритмічна пульсація, темп, акценти, динаміка, музичне фразування, оскільки пов'язують свої слухові уявлення із конкретним рухом. Впроваджуючи елементи Далькрозівської гімнастики з молодшого дошкільного віку, старший матиме певні результати: дитина осилить заданий ритм оплесками, кроками, рухами тіла; озвучить на дитячих музичних інструментах, зобразить картками (Та, ті-ті). Метро-ритм відтворить в кроках, штрихи – в рухах, динаміку – тілом, музичну фразу – дією (зупинитися, присісти чи розвернутися та рухатися в іншому напрямку в кінці кожної музичної фрази або ж на кожну фразу підкинути та зловити хустинку чи повітряну кульку тощо). Тобто відповідатиме своїми рухами на особливості мелодії, ритму, динаміки, структури музичного твору, відчуватимуть виразне значення елементів музичної мови.

Так, поєднуючи музично-ритмічні завдання з ритмічними вправами та іграми, розвиваються глибокі «відчуття», проникнення в музику, творче уявлення, формується вміння виражати себе в рухах та імпровізувати в невеличких але виразних етюдах, Рухливих імпровізаціях з предметами (хустинки, квіти, зірочки, сніжинки); рухливих імпровізаціях з мовленнєвим супроводом (діти в костюмах жучків, метеликів, сніжинок тощо виконують рухи згідно тексту та музичного супроводу) та у вільних імпровізаціях (діти прослухавши музику самі обирають костюми, атрибути та створюють рухами свою історію). Отже, використовуючи на музичних заняттях елементи Евритміки, виховується не тільки відчуття, але й удосконалюється голос, чуття ритму, інтонація, виразність мови дошкільнят.

Мистецтво слова. Саме мова виступає матеріальним носієм образності особливого виду мистецтва – мистецтва слова, художньої літератури. Робота з розвитку почуття ритму триває в процесі опанування дітьми різних видів діяльності, не тільки на музичних заняттях, але й заняттях з розвитку мовлення. Головним виразником терміну «інтонація» (лат. – голосно промовляю) в художній літературі так само як і в співі, є модельний голос. Здатність виражати за допомогою голосу свій емоційний стан.

Мовленнєво-ритмічні ігри - важлива форма творчої роботи з дітьми в розвитку мовлення і в співочій діяльності. Артикуляційні вправи, голосові та мовленнєві ігри сприяють ефективній роботі над дикцією, звукоутворенням, розвивають метро ритмічне відчуття дітей дошкільного віку. Досліджено, що музичний слух розвивається одночасно з мовленнєвим. Спільність виразних засобів мови і музики (ритм, темп, тембр, динаміка, артикуляція, форма), доступність та привабливість мовленнєвої імпровізації є основою для творчої діяльності дітей.

Так під час музичних занять дієвими та цікавими для дітей завжди буде використання малих форм дитячого фольклору – лічилок, мирилок, кричалок, потішок, примовок, закличок, приповідок, ігор-потішок («Котилася торба», «Мир-миром!», «Ладки, ладоньки, ладусі», «Де коза рогата» «Тосі, тосі, тосі» тощо), – все це є базою для мовленнєвих вправ (ритмічної декламації віршів, прозаїчного тексту), адже вони легко

запам'ятовуються і завжди дарують настрій дітям. Ритмічною основою у таких формах є природний ритм вірша або спеціально дібраний залежно від педагогічної мети. Використання малих форм дитячого фольклору наділяє дітей певними ритмічними враженнями та сприяє репродукування ритму рухами а зміст інтонацією, до яких спонукає сама форма.

Також дошкільнята в захопленні від ритмодекламацій, музично-мовленнєвих ігор, імпрровізацій з ритмом у дитячих віршах (діти полюбили «гратися» з віршами «Для маленький мрійників» Галини Маніви). Ритм невеличких, цікавих та емоційних віршів діти озвучують оплесками в долоньки чи по колінцях, кроками чи тупотінням, ритмічними паличками чи музичними інструментами. Для кожного рядочка вірша діти самостійно підбирають музичні інструменти та ритм, що його характеризують. Таким чином, імпрровізуючи, діти грають «свою музику» до поетичних рядків. Дитячі вірші допомагають розвивати відчуття ритму, пам'ять, виразне та емоційне мовлення. Варто зазначити, що таким чином розвиваються наступні музичні здібності дитини: інтонаційний слух, тембровий слух, відчуття ритму, музичний рух, музична пам'ять. До вже знайомого художнього тексту, варто залучати дітей до експромту – ритмопластичної імпрровізації.

Мистецтво театру. У процесі гри актора перед публікою виникає сценічна дія, що є специфічним засобом виразності ще одного виду мистецтва – театру. За твердженням К. С. Станіславського театр – це найкращий, засіб для спілкування людей, для розуміння їх сокровених почуттів. Це диво, здатне розвивати в дитині творчі задатки, стимулювати розвиток психічних процесів (пам'яті, мислення, уяви), удосконалювати тілесну пластичність, формувати творчу активність, сприяти скороченню духовної прірви між дорослими і дітьми.

Театралізована діяльність у дошкільному віці – один із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини. Музично-театралізована гра, в якій гармонійно поєднані спів, мовлення, жести, танець, гра на музичних інструментах сприяє не тільки розвитку почуття ритму, а й зародженню творчості в діяльності дітей. Театралізація тісно взаємопов'язана з рухом під музику, але в першу чергу, це – імпрровізація. Імпрровізуючи, під керівництвом креативного педагога та вмотивованих дітей на основі об'єднання різних музичних творів за визначеними сюжетами, можна створити цілу ритмопластичну виставу. Саме пластичний і музичний імпрровізації великого значення надавав Е. Жак-Далькроз, адже вона розвиває емоційний відгук на музику, забезпечує необхідний ефект новизни та непередбачуваності рухів. Педагог переконаний, що тісний зв'язок гімнастичних рухів з музикою відточують координацію та спритність рухів, грацію, розвивають естетичні та етичні відчуття, удосконалюють здібності до сценічного мистецтва. Педагог рекомендує проводити заняття з дітьми в ігровій формі, насиченою дією, а не теоретичними поясненнями. Його гасло: «Навчати і вчитися з радістю, із задоволенням».

Тож використовуючи на заняттях з музичного виховання музично-ритмічні рухи імітаційного характеру: «Покажи, як тихенько бігає мишка, або ж як впевнено та важко ступає ведмедик...», вправи та етюди з елементами драматизації («Хитра лисичка і зайчик боягуз»), ігри-імпрровізування («Музичне привітання», «Який у кого голос»), образні вправи («Танцюючий зайчик» під музику О. Телічеєвої, В. Герчика «Заводна конячка»), інсценізацію дитячих пісень і казок у дітей розвивається не лише ритмічність а й пластичність, координація рухів, вокальні здібності, музичний слух, інтонаційна виразність мовлення (гра «Мак», «Галя по садочку ходила» тощо). Діти поступово підходять до розуміння того, що вони самі відтворюють казку отримуючи від цього окрім радості і задоволення, ще й впевненість та розуміння різнобарвності фарб світу.

Образотворче мистецтво. У творах образотворчого мистецтва окрім різнобарвності кольорів, як і в музиці настрою (характеру), ритм присутній як один з найважливіших виразних засобів композиції, йдеться про чергування різних елементів та кольорів у живописі, адже кожен штрих чи мазок на полотні — це застигла музика, а візерунок — майстерно втілений ритм. В художньо-естетичному вихованні ритм виступає першоосновою, що з'єднує в єдине ціле, закладене природою відчуття краси. Під відчуттям ритму потрібно розуміти здатність розрізняти елементи ритмічного малюнку. Ритм в образотворчому мистецтві – це чергування, повторення через визначену відстань різних елементів зображень (фігур, ліній, кольорів). Саме з цих елементів складається ритмічний ряд.

Слухаючи найкращі зразки класичної та народної музики, діти не лише розрізняють її настрій, а й елементи зображувальності, засоби музичної виразності і жанрові особливості. Діти, що навчені слухати і чути музику, мають певні слухові, рухові та зорові враження, адже протягом слухання вони не лише обговорюють почуте, а й відтворюють в руках, співставляють з наочністю (картина, малюнок, іграшка), що пропонує педагог для активізації під час вивчення музичного твору. Ж. Далькроз стверджує, що музику можна не тільки чути, але й бачити в звуках, передавати в пластичних рухах. На музику реагує кожна клітинка організму людини, і кожен мускул людського тіла здатний відповідати на звуки, динамічні відтінки (силу звучання), темп, ритм, агогіку, музичну інтонацію. Відбувається «злиття» людини з музикою. Звичайно, для того, щоб розвинути в собі таке вміння відчувати і передавати музику в рухах, слід розвивати концентрацію уваги, внутрішнього слуху, пам'яті, координації рухів.

Тож в процесі образотворчого мистецтва природним чином розвивається ритмічність дошкільнят. Адже в малюванні розвивається вміння ритмічно наносити лінії, штрихи, плями, мазки (злітають осінні листочки, йде дощик, падає сніжок...) Під час аплікації відчуття ритму розвиваємо викладаючи предметні та декоративні композиції з геометричних форм та природніх матеріалів (повторення та чергування їх за формою та кольором)

Якщо діти молодшого дошкільного віку вслухавшись у веселий та грайливий характер музичної п'єси Т. Шутенка «Дощик» без вагань оберуть колір та ритмічно, в такт музики ставитимуть відбитки - крапельки пальчиком на папері. То дітям середнього дошкільного віку можна запропонувати відтворити фарбами те,

про що їм розповіла музика. Діти старшого дошкільного віку із задоволенням відтворюють не тільки настрій – кольором, темп – мазками (пензлики, олівця, відбитками тощо), мелодію – лініями, регістр – тоном, а й ритми музики – штрихами (легкими, уривчастими, активними, рішучими, м'якими, різкими, вираженими, граційними). Адже музика, втілена у малюнках, набагато краще усвідомлюється і запам'ятовується з дітьми. Вони радісніше на неї відгукуються і безпомилково впізнають. Тут творчість виражається фарбами, жестами, інтонацією кольорів.

Художня творчість під музику стане відправною точкою для фантазії, для розвитку творчої уяви, почуття прекрасного, для пробудження переживань і думки, візуальних образів, можливості яскравого творчого самовираження. Це може бути як спонтанне малювання під музику (музичний фрагмент яскравий, емоційно збагачений) так і робота на визначену тему (тут дієвим буде художнє слово + музичне оформлення).

Отримані результати та висновки щодо ефективності запропонованої інновації. Використовуючи елементи музично-ритмічного Е. Жак-Далькроза, в основі якої лежить ідея самопізнання та самореалізації особистості в мистецтві, в процесі музичного виховання дошкільнят спостерігаю, як вихованці завзято намагаються відчувати, зрозуміти та полюбити ритм у всій його проявах, як метроритмічних, так і в інтонаційних та пластичних. Імпровізація – той метод, на якому будується система Далькрозівської Евритміки, – особлива форма художньої творчості для створення ритмопластичних етюдів, експромтів як у музиці, так і в хореографічному, образотворчому, театральному мистецтві є стилістично утворюючим чинником для цілого напрямку мистецтва. Окрім того, що діти настроєм, ударами, штрихами, амплітудою, швидкістю та рухами стали вправніше відображати ладове забарвлення, особливості ритмічного малюнку, динамічні відтінки, темпові позначення, у дітей розвиваються розумові та творчі здібності, формується творче уявлення, поступово діти знайомляться з мистецтвом «слухати – бачити – відчувати», та маленькими але допитливими і сміливими кроками входять у світ прекрасного. В педагогічних пошуках цікавих та ритмічних доріжок для цих маленьких ніжок працювала над власними доробками, результати яких узагальнила та репрезентувала в такій освітянській пресі, як «Музичний керівник» (№9/2016; №10/2018), «Дошкільне виховання» (№12/2017; №10/2018), «Палітра педагога» (№5/2018).

Саме тому інтеграційний зв'язок мистецтв у взаємодії пластики танцювального руху й руху ритмо-інтонаційного в художній літературі, театралізації, образотворчому мистецтві стане сприятливим у процесі художньо-естетичного і духовно-морального виховання дітей. «Життя – є музика з її живим і відтворюючим ритмом», наголошує Е. Жак-Далькроз і закликає пробуджувати в дітях їх особистий ритм, а не нав'язувати свій власний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер.: А. М. Богущ. – Київ: Видавництво, 2012.
2. Барабаш О. І. Ідеї Жак-Далькроза у ритмах дитячого фольклору. Скарбниця досвіду / О.І. Барабаш // Музичний керівник, 2018.–№10. – С.4-9.
3. Види мистецтва та основні художньо-стильові напрямки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/17390211/kulturologiya/vidi_mistetstva_osnovni_hudozhno-stilovi_napryamki
4. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016.
5. Інтеграція музики з предметами естетичного та гуманітарного циклу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ditsad.com.ua/konsultac/konsultac2842.html>
6. Каплунова И., Новоскольцева И. Мы играем, рисуем, поем. Пособие для воспитателей и музыкальных руководителей детских дошкольных учреждений. – Санкт-Петербург: Ладушки, 2004.
7. Петракова О. Музыка звучит в рисунках. Программы и технологии// Музыкальный руководитель, 2005. – №4. – С. 2-4.
8. Ритмопластика в дитячому саду: методика розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://xn--80aimveh.pp.ua/dim/12145-ritmoplastika-v-dityachomu-sadu-metodika-rozvitku.html>
9. Ритмопластика як інноваційний метод роботи з дітьми в рамках здоров'язберігаючих музично - освітніх технологій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vihovateli.com.ua/metodicheskie-razrabotki/5883-ritmoplastika-kak-innovatsionnyj-metod-raboty-s-detmi.html>
10. Шевцова Т. А., Максимова И. В. Развитие чувства ритма у детей младшего дошкольного возраста в процессе рисования и аппликации [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/user/AppData/Local/Temp/Temp1_ped70.zip/ped70.pdf
11. Ю. А. Картава. Пластичне інтонування як засіб розвитку творчості особистості дошкільника. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/user/Documents/%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%8B%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%203%202019/apko_2014_4_17.pdf

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО СВІТОГЛЯДУ ДОШКІЛЬНИКА НА ОСНОВІ ТВОРЧОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ЗА В.О.СУХОМЛИНСЬКИМ

Дощенко Інна Олександрівна, директор, вихователь-методист комунального закладу дошкільної освіти №21 «Казка» міста Покров Дніпропетровської області

У сучасних умовах побудови незалежної Української держави й переходу від економіки з плануванням державної власності до економіки ринкового підприємства все більшої уваги потребує питання трудової підготовки молоді до життя в суспільстві. Трудове виховання, закладене в традиціях українського народу, відіграє важливу роль у здійсненні таких загальноосвітніх завдань: розумовий і фізичний розвиток дітей; моральне та естетичне виховання; формування їхнього світогляду тощо; тобто, інтегрується з усіма складовими змісту освіти.

В основі сучасних підходів до підростаючого покоління лежить концепція національної системи освіти. Педагогічні і літературні твори В.Сухомлинського – прекрасна спадщина, здатна жити вітчизняну освітянську практику на національному ґрунті.

В.Сухомлинський розглядав трудове виховання як одну з важливих складових формування всебічно і гармонійно розвинутої особистості. Він вважав, що підготовка молодого покоління до участі в праці, формування морального ставлення до неї можуть здійснюватися лише під час загального виховного процесу. В.Сухомлинський говорив, що «...праця лише тоді стає виховною силою, коли вона збагачує інтелектуальне життя, наповнює багатограним змістом розумові, творчі інтереси, одухотворює моральну цілісність і звеличує естетичну красу особистості і колективу». Він був глибоко переконаний, що трудове виховання повинно здійснюватися в тісній єдності з моральним, розумовим, естетичним. Великий педагог писав: «Дати дитині щастя улюбленої праці – це означає допомогти знайти її серед безлічі життєвих шляхів той, на якому якнайяскравіше розкриваються індивідуальні творчі сили і здібності її особистості...»

Серед шляхів і засобів формування всебічно розвинутої особистості педагог вирізняв: навчання працею, слово, традиції, експериментування, багате духовне життя вихованців. Він вважав за необхідне в період дитинства і отрочства широко залучати дітей до різноманітних видів продуктивної праці що і успішно реалізовував у «Школі радості», де з першого дня виховання діти залучались до посильної роботи в шкільному саду, на навчально-дослідницькій ділянці, у теплиці.

Василь Олександрович широко застосовував у своїй роботі з дітьми практику трудових традицій з метою виховання у них працелюбства, поваги до праці людей. На думку В.Сухомлинського: «Якщо дитина не знає праці, одухотвореної ідеєю творення краси для людей, її серцю чужі чуйність, сприйнятливність до тонких, «ніжних» засобів впливу на людську душу, вона огрубляється і сприймає тільки примітивні «виховні засоби»: окрик, примус, покарання...»

Педагог, надаючи великого значення єдності краси, праці і духовного спілкування, писав: «Краса виховує моральну чистоту, людяність лише тоді, коли праця, яка створює красу, олюднена високими моральними спонуваннями, насамперед пройнята повагою до людини».

Проблемі виховання у дітей ціннісного ставлення до праці, як інших людей, так і власної, присвячено безліч художніх творів майстра. У них, звертаючись від імені літературних героїв до дитячої свідомості й сумління, Василь Олександрович порушує серйозні філософські питання ставлення до праці як основи існування людини, робить це на простих і зрозумілих дитині прикладах із повсякденного людського буття.

Керуючись вимогами Закону України «Про дошкільну освіту», Базового компонента дошкільної освіти в Україні, Програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля», інноваційних програм «Крок за кроком», «Self Esteem», системою ігор та завдань ТРВЗ, системою М.Белкіна по створенню ситуації успіху педагог визначила актуальність трудового виховання дошкільників та в рамках експериментальної роботи дошкільного закладу «Використання педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського для формування життєвої компетентності в інтегрованому освітньому просторі художньо-естетичного спрямування» визначила тему, мету та завдання для впровадження ідей В.О.Сухомлинського для успішної реалізації завдань трудового виховання:

- **тема:** «Формування духовно-морального світогляду дошкільника на основі творчої реалізації ідей трудового виховання за В.О.Сухомлинським»;

- **мета:** створення сприятливих умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини; формування її життєвої компетентності, базових моральних цінностей; розвиток ціннісного ставлення до світу; формування свідомого ставлення до основи людського буття – праці; виховання інтересу до праці дорослих, поваги до людей-трударів, ціннісного ставлення до результатів їхньої праці у будь-яких видах діяльності; прищеплення елементарних трудових навичок як необхідної умови підготовки дітей до життя в суспільстві, формування дитячого світобачення, базових особистісних якостей, забезпечення розумового і фізичного, соціально-морального й емоційного, художньо-естетичного та креативного розвитку;

- **завдання:** створити умови для розкриття особистості, самоутвердження, самопізнання і самовиховання, громадянського, морального, естетичного, емоційного виховання; для входження дитини в суспільне життя, пізнання нею людей та саму себе; за яких дитина матиме змогу відчувати радість праці, втілювати практичні та творчі зусилля, відчувати піднесений емоційний стан, гордість за свою фізичну та моральну компетентність. Через ознайомлення дітей з художніми творами В.О.Сухомлинського:

- збагачувати інтелектуальне життя дітей, наповнювати багатогранним змістом розумові, творчі інтереси, естетичну красу особистості, моральні цінності виховними засобами праці;
- допомогти дітям виявити себе в улюбленій праці, підготувати їх до праці, яка матиме яскраві громадянські звучання;
- збагачувати та розширювати уявлення дітей про працю дорослих, її соціальну значущість, до різних професій дорослих;
- формувати стійкий інтерес до праці дорослих, бажання наслідувати їх, ціннісне ставлення до людей-трударів;
- збагачувати досвід соціальної комунікації у процесі організованої та самостійної трудової діяльності;
- формувати відповідальне ставлення до трудових обов'язків, прагнення доводити справу до кінця;
- прищеплювати посильні трудові навички та уміння під час різних видів трудової діяльності;
- привчати працювати в колективі дружно, допомагати товаришеві, вміти домовлятися про спільну роботу, розподіляти обов'язки;
- розвивати у дітей ініціативу, творчість, самостійність і цілеспрямованість під час виконання трудових завдань, уміння творчо застосовувати здобуті знання у реальних життєвих ситуаціях;
- виховувати інтерес і шанобливе ставлення до праці інших людей, бажання долучатися до посильної трудової діяльності;
- виховувати бажання бути корисним для інших, помічати потребу інших у допомозі, надавати її з власної ініціативи, вміння бути вдячним за надану допомогу;
- залучити батьків до участі в експериментальній роботі; підвищити їхні уявлення про мету, завдання трудового виховання за БКДО та державними програмами; ознайомлювати батьків з ідеями В.О.Сухомлинського з трудового виховання та творами для дітей; надати рекомендації щодо ознайомлення дітей з казками та оповіданнями В.О.Сухомлинського.

Працюючи за вимогами БКДО та діючої програми, вихователь створила в групі осередок «Школа радості та працелюбності», до якого увійшло багато різноманітного матеріалу для роботи з дітьми (дидактичні, розвивальні, настільно-друковані ігри, збірки художнього слова, дитяча художня література за темою трудового виховання, сюжетно-рольові ігри, набори для художньої праці, трудової діяльності тощо) та матеріали для успішної реалізації завдань експериментальної роботи (підбірка занять, моделі за темою, консультації, методична література тощо).

Педагогом були розглянуті та проаналізовані матеріали періодичних та методичних видань України за темою вивчення педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського, програмно-методичне забезпечення експериментальної роботи, роботи педагогічної конференції «Інноваційна діяльність педагогічних працівників в умовах експериментальної роботи», постійно діючого науково-практичного семінару «Педагогічна спадщина В.Сухомлинського – погляд сьогодення», створені каталог та картотека методичних видань для проведення експериментальної роботи з вивчення педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського.

Складені педагогом «Модель експериментальної роботи з дітьми 6-го року життя з формування свідомого ставлення та поваги до людської праці через використання спадщини В.О.Сухомлинського», модель «Трудове виховання», модель «Принципи трудового виховання (за В.Сухомлинським)», модель «Інноваційні технології з трудового виховання (за педагогічною спадщиною В.Сухомлинського)» допомогли успішно виконати завдання, досягти певних позитивних результатів.

Для найбільшого усвідомлення правильності вибору та можливості провести моніторингове дослідження, вихователь складала діагностичну карту та діагностичний інструментарій щодо з'ясування знань про працю дорослих та прищеплення елементарних трудових навичок.

Діагностичне моніторингове дослідження та вивчення інтелектуального потенціалу дошкільників показало, що діти старшого дошкільного віку завдяки проведеній роботі в рамках експерименту покращили уявлення про працю, набули якісних умінь та навичок, досягли позитивних результатів в трудовому вихованні.

На основі вихідного діагностичного обстеження вихователь складала перспективний план роботи з дітьми та батьками з теми експерименту, який включив у себе низку занять, різноманітних ігор, трудову діяльність дітей, вивчення творів В.О.Сухомлинського з теми трудового виховання, художню діяльність. Згідно плану, заняття та інші види діяльності проводилися в експериментальному музеї-комплексі «Серце віддаю дітям», в груповій кімнаті, на майданчику, на городі, в полі та парку.

Для найбільш успішної роботи з використання творів В.О.Сухомлинського, вихователь складала тематичні матриці за кожним твором, який увійшов до перспективного плану. Це надало змогу проводити роботу за твором не тільки на занятті, а й під час інших видів дитячої діяльності.

Тематичні матриці складені за основними блоками:

- блок «Пробуджуємо інтерес до праці та працьовитих» (пробудження та формування інтересу дітей до праці як виду діяльності та людей праці);
- блок «Радість праці» (оволодіння практичною спроможністю дітей, певними навичками та вміннями, отримання задоволення від процесу та результату праці);
- блок «Формуємо ціннісне ставлення до праці» (формування ціннісного ставлення до праці, її смислу та змісту, важливості, користі для людей та суспільства);

- блок «Виховуємо повагу до людей-трудоарів» (формування поваги та стійкого інтересу до людської праці, до людей-трудоарів, надання уявлень про працю дорослих);
- блок «Усвідомлюю себе в праці та суспільстві» (розширення знань про суспільну значущість людської праці, про внесок дітей у суспільно-корисну працю).

До матриць увійшли бесіди, індивідуальне спілкування з дітьми, робота з книгою, інтерв'ювання, розповіді, використання ТЗН, розглядання наочного матеріалу, сюжетно-рольові ігри, інші види ігор, театралізована діяльність, рухові ігри та вправи, практичні вправи, проблемні ситуації, творча та трудова діяльність.

Заняття з вивчення творів В.О.Сухомлинського проводилися двічі на місяць, весь інший час вихователь як в повсякденному житті, так і на інших видах занять, під час організованої та самостійної діяльності проводила роботу за матрицями.

Відомо, що робота педагогів з одного боку та діяльність батьків з іншого з будь-якого напрямку розвитку, виховання та навчання дітей буде успішною тільки в такому тандемі. Працюючи з дітьми, вихователь дійшла висновку, що батькам теж буде цікаво та корисно ознайомитися з педагогічною спадщиною В.О.Сухомлинського. Робота з батьками з даної теми розпочалася в Консультативному пункті «Майбутній школяр». В рамках засідань пункту пройшло тестування батьків «Трудове виховання в сім'ї». Проаналізувавши тести батьків, педагог дійшла висновку, що батькам необхідно надати послуги щодо знань з трудового виховання дошкільнят та успішного їх використання. Було проведено ряд заходів (круглий стіл, тренінг, консультації, обмін сімейним досвідом тощо), наочним результатом яких стало виготовлення сімейних фотогазет «Сторінками сімейної хроніки» та створення музею сімейної творчості.

Вихователем зроблений висновок, що батьки зацікавилися темою трудового виховання. Великий педагог В.О.Сухомлинський наголошував: «Якщо людина закохана в свою працю, вона прагне, щоб і в самому трудовому процесі і в його наслідках було щось прекрасне». Тому наступним кроком було ознайомлення дітей з професіями дорослих.

Успіх у професійній діяльності неможливий без любові до обраного виду діяльності дорослої людини. Робота дорослих над собою і робота з дітьми у напрямі ознайомлення з різноманітними професіями та формування позитивного ставлення до них обов'язково дасть свої позитивні плоди. Розширяться уявлення дітей про життя соціуму, закладуться основи позитивного сприйняття трудової діяльності, малюки пишатимуться своїми батьками, а повага до батьків, як відомо, сприяє підвищенню самооцінки дитини. Невід'ємність трудового виховання з поданням дітям уявлень про професійну діяльність людини наштовхнула педагога на створення родинного клубу «Людина професії». Для цього був оформлений осередок, де вмістилося багато цікавої інформації для батьків (консультації, поради, ширми, збірки дитячих творів та творів для дорослих В.О.Сухомлинського).

Педагогом був складений план роботи родинного клубу, у який увійшли такі види роботи з батьками: щоквартальні розширені засідання клубу, щомісячні заходи (консультації, бесіди, поради, презентації тощо).

Перше розширене засідання клубу мало установчий характер, тандем батьків та вихователя визначився з метою роботи клубу, формою проведення засідань, періодичністю, проведено тренінг та консультація «Поглянути на професію позитивно». Друге розширене засідання проводилося разом з дітьми. Тема: «Ділова гра «Працюємо разом залюбки». Батьки разом з дітьми брали участь у ділових завданнях, іграх, ділилися досвідом сімейних читань, презентували відеогазети, відеоряди, споглядаючи які діти мали змогу бачити своїх батьків на робочому місці. Третє засідання пройшло теж разом з дітьми. Батьки брали участь у конкурсі «Моя професія – найкраща», виготовили поробки для поповнення музею сімейної творчості разом з дітьми.

Хочеться вірити, що діти на запитання дорослого «Ким ти хочеш бути у майбутньому?» з гордістю відповідатимуть: «Хочу як мама!», «Хочу працювати з татом!» Для цього дорослим треба зробити кілька кроків, і перший – поглянути на свою професію з позитивом. Особистість формується особистістю. Це така істина, як і викладена на початку: все починається з дитинства.

Аналізуючи спільну діяльність вихователя, дітей та батьків педагог відмітила: відбулися позитивні зміни у трудовому вихованні дошкільнят, збагатилося інтелектуальне життя дітей, наповнилися багатограним змістом розумові, творчі інтереси, естетична краса особистості, моральні цінності виховними засобами праці; діти виявили себе в улюбленій праці, підготовані до праці, яка має яскраві громадянські звучання; збагатилися та розширилися уявлення дітей про працю дорослих, її соціальну значущість, до різних професій дорослих; сформований стійкий інтерес до праці дорослих, бажання наслідувати їх, ціннісне ставлення до людей-трудоарів; збагатися досвід соціальної комунікації у процесі організованої та самостійної трудової діяльності; сформувалося відповідальне ставлення до трудових обов'язків, прагнення доводити справу до кінця; діти оволоділи трудовими навичками та умінями під час різних видів трудової діяльності, привчилися працювати в колективі дружно, допомагати товаришеві, навчилися домовлятися про спільну роботу, розподіляти обов'язки; діти навчилися проявляти ініціативу, творчість, самостійність і цілеспрямованість під час виконання трудових завдань, уміння творчо застосовувати здобуті знання у реальних життєвих ситуаціях; діти цікавляться і шанобливо ставляться до праці інших людей, долучаються до посильної трудової діяльності, намагаються бути корисними для інших, помічають потребу інших у допомозі, надають їй з власної ініціативи, вміють бути вдячним за надану допомогу.

Реалізовані завдання збагатили духовно-моральний світогляд, соціальний, емоційний, естетичний, розумовий досвід дітей, навчили їх відчувати радість праці, необхідність *життя світі праці*.

«ВІД ДОШКІЛЛЯ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ» - ОСВІТНІЙ ПРОЕКТ

Романець Ірина Вікторівна, вихователь-методист комунального закладу дошкільної освіти №21 «Казка» міста Покров Дніпропетровської області

Закон України «Про дошкільну освіту» та Концепція «Нова українська школа» визначають дошкільну освіту як обов'язкову первинну складову частину системи безперервної освіти в Україні. Вимоги до рівня розвиненості, навченості дітей дошкільного віку визначаються Базовим компонентом дошкільної освіти України (Державним освітнім стандартом) і реалізуються програмами, схваленими Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку орієнтує педагогів-дошкільників на модернізацію освіти. Ґрунтується на засадах особистісного орієнтованого, інтегрованого, компетентнісного, діяльнісного підходів до розвитку, виховання і навчання дошкільників, тісної взаємодії навчального закладу і родини у формуванні основ елементарної життєвої компетентності перед вступом до школи.

Зважаючи на те, що підготовка дитини до навчання у школі є **актуальною** проблемою та має важливе значення для дошкільного виховання, педагог звернулася до вивчення та втілення в своїй роботі завдань дошкільної та початкової освіти, бо для успішного навчання дітей у школі і всього подальшого життя людини особистісний розвиток у дошкільному віці має велике значення.

Проблема наступності між дошкільною та початковою освітою – одна із складних та **актуальних** проблем загальної освіти. Наступність розглядається як забезпечення безперервної освіти з урахуванням самоцінності певного віку, як перспективність розвитку особистості і реалізується через втілення дошкільним закладом БКДО (Базового компоненту дошкільної освіти України та Концепції «Нова українська школа»).

Виходячи з цього, вихователь поставила перед собою мету: забезпечити особистісне зростання старших дошкільників через реалізацію завдань наступності дошкільної та початкової освіти.

Означила шляхи вирішення: тісна співпраця школи та дошкільного закладу; знання педагогами програм розвитку, виховання та навчання дітей старшого дошкільного віку та першокласників; взаємовідвідування занять та уроків вчителями початкових класів та вихователями дошкільного закладу; тісна співпраця педагогів дошкільного закладу та школи з батьками майбутніх першокласників.

Дошкільний навчальний заклад є найпершим суспільним середовищем для дитини. Його завдання – забезпечити гармонійний розвиток особистості дитини, зберегти та зміцнити її фізичне та психічне здоров'я, виховати ціннісне ставлення до природи і соціального довкілля, до самої себе, сформувані механізми суспільної адаптації та творчого втілення в умовах життя серед незнайомих дітей і дорослих.

Поставивши мету, вихователь розподілила свою роботу за такими напрямами:

- створення розвивального осередку «Ми – майбутні школярі» та підбір інформаційного та дидактичного матеріалу для реалізації завдань;
- моніторинг рівня засвоєння знань та вмінь дітьми 6-го року життя за розділами Освітньої програми «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку;
- створення моделі взаємозв'язку КЗДО № 21 «Казка», НВК № 2 та батьків;
- розробка проектів та форм роботи з вихованцями;
- складання перспективного плану роботи гуртка «Веселий мірошник»;
- залучення вчителів та батьків до реалізації завдань.

Надзвичайно важливо стимулювати пізнавальну активність дітей, їх природне прагнення діяти, створювати. З цією метою вихователь створила розвивальний осередок «Ми – майбутні школярі», де розмістила наочні посібники, дидактичні ігри, ігри за розділами Освітньої програми «Впевнений старт» для створення мотивації до навчальної діяльності:

«Математичний будиночок» – в ігровій, цікавій формі знайомить дітей з цифрами, геометричними формами, годинником і часом;

✓ «Велика книга для дошкільнят» – допомагає вихователю розвивати у дітей пам'ять, мислення, увагу. В ній розміщені сучасні ігри, вправи, які знайомлять вихованців з буквами, цифрами, тренують увагу;

✓ «Енциклопедія Чомусиків» та альбом «Допитливий малечі про цікаві речі» – активізують пізнавальну активність дітей.

Вихователем велика увага приділяється розвитку мовленнєвої компетентності дітей, для цього використовуються матеріали:

✓ «Альбом розвитку мовлення» – спрямований на вдосконалення фонематичних, лексичних та граматичних мовленнєвих навичок;

✓ наочний посібник «Оповідання за малюнками» вихователь використовує для того, щоб навчити дітей будувати послідовну розповідь, для розвитку зв'язного мовлення;

✓ «Схеми для складання описових розповідей» є ефективним методом наочного моделювання;

✓ «Тести на готовність до школи» діагностують рівень знань дітей перед вступом до школи;

✓ «Казка вчить, як на світі жити» та «Корисні правила для чемних малят» – посібники, які сприяють розвитку соціальної компетентності дітей.

Підбірка дидактичних ігор на розвиток у дітей знань за розділами програми «Впевнений старт»:

✓ «Про рослини», «Про тварин»;

- ✓ «Чарівна геометрія»;
- ✓ «Я – читаю», «Читаємо по буквах, по складах»;
- ✓ «Уроки безпеки».

Вихователь вибрала формою роботи з дітьми **інноваційну технологію «Психолого-педагогічне проектування»**, яка спрямована на всебічний розвиток дитини, активне використання всіх її стартових можливостей, творчий розвиток особистості. Пріоритетна діяльність цієї технології – це спільна творчість дорослого та дитини.

Вихователь разом з вихованцями створили проекти, націлені на подолання проблем наступності та реалізацію завдань, поставлених Освітньою програмою «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку та БКДО:

- «Мій садочок – «Казочка»» ;
- «Академія дошкільних наук».

Під час спільної роботи з дітьми вихователь не залишає поза увагою жодної пропозиції, проблемної ситуації, які виникають в ході обговорення проекту, бо вважає, що дитина повинна усвідомлювати, заради чого вона виявляє активність і чого саме має досягти.

Цьому сприяє використання вихователем різних форм роботи:

- інтегровані заняття;
- екскурсії;
- «Дні самоврядування»;
- вікторини, розваги, конкурси;
- ранкові зустрічі та середовищна модель проведення занять за програмою «Крок за кроком» та Концепцією «Нова українська школа».

Концепцією «Нова українська школа».

Підвищують ефективність форм роботи з дітьми методи та прийоми: метод ТРВЗ; використання ігор та вправ програми «Self Esteem»; інтерактивні методи навчання («Мікрофон»; «Дебати»; «Ланцюжки»; «Синтез думок»; «Коло ідей»; «Асоціативна квітка»; розв'язання проблемних ситуацій; «Дослідницький фартух»; «Піраміда запитань»); відео метод.

Пріоритет у роботі з дошкільниками слід надавати не навчанню, а розвитку і вихованню, тому не так важливо, що знає дитина, а як вона уміє користуватися своїми знаннями, наскільки в неї розвинуте вміння жити і співпрацювати з однолітками, адже непідготовленій до цього дитині досить важко буде знайти собі місце в новому для неї шкільному життєвому просторі. Тому важливо, що в групі утвердилися взаємини особистісної рівності між вихованцями та вихователем.

БКДО передбачає варіативну складову змісту дошкільної освіти. Однією з ефективних форм організації освітнього процесу в умовах дошкільного навчального закладу є гурткова робота, яка спрямована на задоволення потреб та інтересів дітей до певного виду діяльності, виявлення та розвиток у них загальних та спеціальних здібностей. З огляду на це вихователь створила гурток «Веселий мірошник» – художньо-естетичного спрямування.

Робота гуртка будується на основі авторської програми. Педагог склала перспективний план гуртка, який містить у собі заняття, об'єднані в блоки за порами року «Осінь», «Зима», «Весна», визначила освітні завдання та форми роботи з дітьми. Під час занять вихователь намагалася сформувати набутий досвід, продуктивно діяти у творчо спрямованих завданнях і ситуаціях, вчила фантазувати, експериментувати. Підсумком кожного місяця є виставки саморобок для батьків та прикрашання інтер'єру дитячого садка та групи. Варіативна складова дає змогу забезпечити належний рівень соціально-особистісного розвитку дітей дошкільного віку у структурі неперервної освіти.

Одним з напрямків забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти є тісна співпраця педагогів дошкільного закладу і школи з батьками майбутніх першокласників. Вихователь впроваджує ефективні форми роботи з батьками:

- батьківські збори: «Роль гри в житті дошкільника та молодшого школяра», «Психологічне здоров'я дитини»;
- консультації: «Що таке здібності та як їх розвинути?»;
- семінари: «Формуємо мовленнєву готовність до школи у гри»;
- «Дні відкритих дверей»: «Мій садочок – «Казочка»»;
- показові заняття: «Фея граматики запрошує у гості», «Загадки Мудрої Сови»;
- спільні свята, розваги: «Ми – веселі дошкільнята», «День народження групи»;
- тематичні папки-пересувки: «Прилучаємо дітей до читання», «Здоров'я дитини – багатство родини»;
- «Школа взаємодопомоги»: «Запитуйте – відповідаємо»)
- бібліотека фото - та відеоматеріалів «Золота рибка».

Така взаємодія досягається через реалізацію завдань: забезпечення використання виховного потенціалу вихователя та родини у формуванні особистості дитини; підвищення рівня психолого-педагогічної культури батьків; заохочення батьків до участі в освітньо - виховному процесі на засадах рівності і взаємодопомоги; залучення батьків до створення належних умов для успішної життєдіяльності та розвитку дітей у сім'ї та дошкільному закладі.

З метою підвищення рівня знань батьків у підготовці дітей до навчання у школі вихователь створила консультативний пункт «Джерело», де розміщує необхідний для опрацювання матеріал за розділами Освітньої програми «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку.

Вихователь упорядкувала посібник «На допомогу батькам майбутніх першокласників», куди увійшли показники розвитку дітей та поради для батьків з усіх розділів Освітньої програми «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку.

Використовуючи наочні матеріали, нові форми роботи з батьками, вихователі вдалося підвищити батьківську активність, створити стосунки взаємодопомоги.

Одним з основних напрямків наступності між дошкільним навчальним закладом та школою є взаємодія дитячих колективів. Тому вихователь використовує екскурсії, спільні заходи для спілкування дошкільників з учнями. Завдяки цьому між дітьми групи та учнями школи виникли товариські стосунки, які позитивно впливають на соціалізацію дітей.

Виходячи з цього, вихователь дійшла до **висновку**, що доцільно забезпечувати особистісне зростання старших дошкільників, реалізуючи завдання наступності дошкільної освіти та Концепції «Нова українська школа».

Опис освітнього проекту «Психолого-педагогічне проектування для дітей старшого дошкільного віку» з теми «Академія дошкільних наук» за Освітньою програмою «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку

Тривалість проекту: 3 тижні.

Реалізація проекту

I. Мотиваційний етап

1. Вирішення проблемної ситуації «Стежинка, що веде до школи».
2. Складання «дерева цілей» «Ми – майбутні школярі».
3. Художня праця: виготовлення «дерева цілей».
4. Дидактичні ігри на розвиток мовлення: «Угадай слово», «Зобрази слово», «Якими бувають книги».
5. Домашнє завдання: виготовити проробки разом з батьками для виставки.

II. Інформаційний етап

Екскурсія до школи.

1. Дослідницький фартух «Хто такі школярі».
2. Вивчення прислів'їв та приказок про навчання та школу.
3. Сюжетно-рольова гра «Школа».
4. Читання художніх творів про школу та обговорювання прочитаного, розгляд ілюстрацій.
5. Дидактичні ігри: «Учимося брати інтерв'ю», «Мудрі книги», гра в парах «Зв'яжи два предмети».
6. Дослідницько-пошукова робота в куточку природи.
7. Зустріч зі школярами, випускниками дитячого садка.

III. Репродуктивний етап

1. Вправа «Чарівна квітка» з використанням «асоціативної квітки» – створення логічної схеми на основі асоціацій «школа» – «дитячий садок».

2. Бінарне заняття з пріоритетом мовленнєвого розвитку та навчання грамоти: «Фея граматики запрошує у гості».

3. Навчальна діяльність з пріоритетом образотворчого спрямування (ліплення) за мотивами казки «Умій почекаати».

4. Вернісаж саморобок, виготовлених вдома з батьками, «Барвограй».
5. Мовні ігри: «Містер-еньк», «Справи та речі», «Добрий казковий гномик».
6. Творча вправа на розвиток фантазії «Жива крапля» (художня діяльність).

IV. Узагальнюючий етап

1. «День самоврядування».
2. Вправа «Павутинка» з використанням інтерактивного методу «Мікрофон».
3. Літературна вікторина «Книга вчить, як на світі жити».
4. Інтегроване заняття «Загадки мудрої сови».
5. Піраміда запитань «Допитлива малеча про цікаві речі».
6. Інтелектуальні розминки «Ігри-задачі для кмітливих».
7. Дидактичні ігри: «Геометричні фантазії», «Домалой за правилами».
8. Художня праця: виготовлення реквізиту до проектного заняття на творчому етапі.

V. Творчий етап

1. Ранкова зустріч «Ранок зустрічаємо, день розпочинаємо» (за програмою «Крок за кроком»).
2. Вправа «Сходинки до школи» (з використанням методу «Снігова куля»).
3. Читання оповідання Олени різник «Мандрівка рідним містом». Бесіда про місто Орджонікідзе.
4. Мовні ігри: «Допоможи Незнайкові», «Місточок із слів», «Здивований інопланетянин».
5. Проектне заняття «Академія дошкільних наук».
6. Сюжетно-рольова гра «Ми готуємось до школи».
7. Творча вправа «Добрі професії».
8. Екологічні ігри: «Покажи прислів'я руками», «Природа нас годує і напуває».

VI. Рефлексивно-оцінювальний етап

1. Крісло мрійника: «Коли я виросту...»

Складання казок про улюблену книжку.

2. Галерея чарівних малюнків: «Мої фантазії про майбутнє».

3. Хвилинка мовленнєвої творчості: «Утвори нове слово», «Які бувають слова».

Дидактична гра-спогад «Подорож у часі» (як все починалося).

Очікувані освітні результати: сформованість довірливої поведінки; збагачення чуттєвого досвіду, вміння розмірковувати, мислити креативно, експериментувати; збільшення обсягу пам'яті, тривалість запам'ятовування; оцінювання своїх досягнення; сформованість базових якостей особистості; розширення та систематизація уявлення дітей про природу, людей, самих себе, рукотворний світ та світ фізичної культури і мистецтва; формування навчальних умінь: організаційних, загальнопізнавальних, загальномовленнєвих, контрольно-оцінних.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГРА З ЕЛЕМЕНТАМИ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ «ВІДУН»

Шестопалова Ірина Михайлівна, методист позашкільного навчального закладу

«Центр туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді «Горицвіт» міста Кам'янське

«Вдихнути в юну істоту душу громадянина – це означає передати не тільки радість, захоплення, гордість за все те, що становлять собою наші святині, а й сердечний біль, тривогу, турботу за долю цих святинь – свободу і незалежність, честь і велич, багатство і славу нашої улюбленої Вітчизни», – ці рядки В.О.Сухомлинського – видатного педагога і громадянина – примушують кожного педагога замислюватися над питаннями: «В чому суть моєї роботи? Як і чому вчити дітей? Як зробити дітей щасливими? Як навчити їх орієнтуватися в нашому складному світі? Як сформувати Особистість, Людину, Патріота, Захисника? Як реалізувати Концепцію національно-патріотичного виховання дітей і молоді таким чином, щоб вона сприяла розумінню тих явищ і процесів, що відбуваються сьогодні в Україні, дала новий імпульс духовному оздоровленню нації, формуванню національно свідомих громадян-патріотів, здатних забезпечити Україні гідне місце у цивілізованому світі?». Відповідь очевидна – створити освітньо-виховний простір, спрямований на плекання високодуховної особистості.

У письмениці Ірини Вільде є цікаві слова про те, що не всі можуть бути героями, але хтось має народжувати їх. Здається, що в нашому випадку, героїв «народжували» в процесі участі дітей і педагогів м.Кам'янського у Всеукраїнській дитячо-юнацькій військово-патріотичній грі «Сокіл» («Джура»).

Духовному та інтелектуальному зміцненню дітей та молоді сприяла участь в інтелектуальному напрямку гри «Відун». Творчий підхід до засвоєння історико-культурної спадщини нашого народу зробив цей процес більш емоційним і цікавим. Театрально-методичні прийоми надали можливість проникнути глибше в сутність духовних, історичних і культурних традицій українського народу. Так, процес відповіді на запитання перетворився на невеличку виставу з ведучими, костюмами, атрибутикою і музичним оформленням.

Погодьтеся, дістати запитання про українські традиції з символічного гніздечка лелеки цікавіше, ніж підкреслити вірну відповідь в тестовому аркуші паперу. А, дістаючи запитання з козацької шапки, можна подумки перенестися на декілька віків назад до витоків українського козацтва. Посмішку на обличчях і сподівання на вірні відповіді визвали штучні вареники з прицепленими до них запитаннями про козацькі страви.

Відчути себе нащадками славного козацького роду можна не тільки діставши аркуш паперу з питанням, що розміщений між сторінками книги «Визначні постаті України», а ще й потім переречити її.

В розділі гри «Слава героям!» про те, що таке війна нагадували гільзи з-під патронів, які, на щастя, були тільки «інтелектуальними». Але відгук на участь в цьому турі був дещо стривожений: «Саме мені було трохи тяжко, але дуже сподобалось. Для України це дуже важливо, тому що молодь, на жаль, вже знає, що таке війна, і як тяжко було їх прадідам, а тепер і сучасним воїнам здобувати і боронити свободу. Це важливо і потрібно нам».

Загалом, всі складові даного дійства: змістовний текст ведучих, музичне оформлення, підібране відповідно до тематики кожного розділу, тактильні контакти з предметами гри створили не тільки позитивний настрій, а і надали можливість юним інтелектуалам позмагатися в незвичній для них формі.

Вік учасників таких театралізованих вікторин може бути різним. Треба тільки підібрати запитання відповідно до віку, адже любов до рідної землі закладається з раннього дитинства. Ця думка пролунала на одному з виступів у Святослава Вакарчука: «Не дивіться на Україну, як на землю своїх батьків. Дивіться на неї, як на землю своїх дітей. І тоді прийдуть зміни...»

Почуття патріотизму є в душі у кожної людини, але необхідно його просто **пробудити**, зуміти достукатися і поставити правильні життєві пріоритети. Саме цим і повинні займатися батьки і педагоги, які хочуть виховати громадянина і патріота. А даний захід – один з кроків у цій важливій справі. І на останок іще одна думка Ірини Вільде: «Щоб увійти у безсмертя, людина мусить скласти два екзамени: один перед сучасниками, другий – перед історією».

ВІДУН
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГРА З ЕЛЕМЕНТАМИ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ
ДЛЯ УЧНІВ СТАРШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: Виховання любові до свого народу, до України. Удосконалення знань з історії українського козацтва та історії України. Виховання належної до віку політичної компетентності, громадянської зрілості.

Обладнання: емблема військово-патріотичної гри «Сокіл («Джура»», реквізит для розташування запитань різного напрямку, запитання, музичні фонограми.

ХІД ГРИ

Команди учасників (6 команд по 6 чоловік в кожній) займають місця у святково прикрашеній залі. Лунають фанфари.

Педагог: Добрий день дорогі діти, шановні дорослі!

ЦТКЕУМ «Горицвіт» щиро вітає учасників інтелектуального етапу дитячо-юнацької військово-спортивної патріотичної гри «Сокіл – Джура».

З кожним днем зростає інтерес багатьох людей до вивчення нашої історії. Нам з вами знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків конче потрібні не лише для піднесення національної гідності, а й для використання кращих традицій у нашому сучасному житті.

Ще Т.Г. Шевченко визначав: «Історія України захоплює кожного своїми подіями і героями, народ напрочуд оригінальний, земля прекрасна».

Українці мають усі підстави пишатися тим, що наша Батьківщина не раз гідно переживала дні сили і слави, мала справді легендарних героїв, мужньо переносила найважчі випробування, коли гинули не сотні і тисячі, а мільйони її дочок і синів. І потім, як казкова пташка Фенікс відроджувалась, виростала з пожарищ і руїн, виховувала нові покоління закоханих у рідну землю лицарів правди і волі.

Сьогодні ми з вами будемо свідками інтелектуального туру гри, який має назву «Відун» («Знавець»), що означає «відати». Всього в цьому турі приймають участь 6 команд козацьких куренів нашого міста. Саме вони сьогодні продемонструють знання за напрямками про які дізнаються згодом. В кожному напрямку для кожної команди буде по 2 запитання, а відповіді на них буде оцінювати суддівська колегія.

(Оголошується склад суддівської колегії).

Прийміть наші щирі вітання і сподівання на цікаву і змістовну гру.

Отже, ми можемо починати гру. *(Звучить лірична мелодія)*

Педагог: Я оголошую перший напрямок гри:

«Летіли лелеки через Україну», або «Як ми знаємо українські традиції».

(Під музику виходять хлопець і дівчина в українських костюмах. Дівчина тримає символічне «гніздо з лелеками», де в символічних крашаночках знаходяться надруковані на окремих папірцях запитання.) Фото 1.

Дівчина: Рідна земля, ти кличеш всіх своїх дітей додому, до всього рідного і близького до теплового і ніжного. Вже чути пахощі весни, птахи повертаються додому, на рідну землю.

Хлопець: Так-так. Рідна земля притягує до себе. Лелеки, збивши гніздо тут, у нас, повертаються знову до нього, перезимували у теплому краї. У рідному краї вони виведуть своїх пташенят, навчать їх літати і жити...

Педагог: Якщо птахи носять у своєму сердечку пам'ять і любов до рідної землі, то люди тим більше. Зараз ми в цьому пересвідчимось. Беремо із пташиного гнізда по запитанню.

(Хлопець і дівчина обходять команди, які беруть з «гнізда» запитання (додаток до гри 1). За відведений час учасники готуються до відповіді. Потім представники команд по черзі відповідають. За вірну відповідь отримують певну кількість балів, якщо відповідь була не вірною, інші команди можуть дати свій варіант, заробивши таким чином додатковий бал. Це правило зберігається протягом всієї гри).

Педагог: Запитання першого напрямку ви подолали. Переходимо до другого. *(Звучить «Козацький марш»).*

Педагог: Що ви відчуваєте, коли звучить ця музика?

Дійсно, зараз піде річ
про козацьку славу Січ!

Дівчина: Козаки – це вільні люди,
Козаки – безстрашні люди!

Хлопець: Козаки – борці за волю!
За щасливу нашу долю.

Педагог: Ми починаємо наступний розділ нашої інтелектуальної гри
«Славне військо Запорізьке»

(Учасники дістають запитання з козацької шапки, яку проносять поміж учасниками діти-ведучі. Питання в додатку. Підготовка. Відповіді).

Педагог: Ми почули досить змістовні відповіді на запропоновані питання і крокуємо далі. Я оголошую наступний напрямок гри

«Українська кухня»

(Лунає фонограма пісні «І з сиром пироги»)

Педагог: В історичних хроніках козаків називали «сторукими».

Все потрібне для життя вони лаштували самі. У походах крім зброї брали сушену рибу, сушене бараняче м'ясо, гречане і пшоняне борошно, тобто, були чудовими кухарями. Ви здогадались, що мова піде про українську кухню.

(Дівчина тримає в руках глиняну миску, наповнену штучними варениками, до яких прикріплені запитання). Фото 1.

Хлопець: Тут їли різні страви
І все з полив'яних мисок,
І самі гарні приправи
З нових кленових тарілок.

Дівчина: Все військо добре убирало,
Аж поза вухами лящало...
Один перед другим хватав.

Хлопець: Рябка, тетерю, саламаху
Як не було – поїли з маху
І всі строжили сухарі,

Педагог: Таке було... таке їдали...
А що про кухню ви дізнались,
Відповідайте для журі...

(Учасники дістають з миски штучні «вареники» з запитаннями, готуються, відповідають)

Педагог: Смачний етап ми теж подолали. Тепер поговоримо про героїв.

(Лунає фонограма козацької думи)

Педагог: Українці – єдина у світі козацька нація. Вільною «Козацькою республікою» називали іноземці нашу Батьківщину, з глибокою повагою відгукувались про її гетьманів.

Дівчина: Гетьмани козацтва – слава Батьківщини!
Кожен в братстві вдячний Лицарям Вкраїни.

Хлопець: Ми – народ!
І ми – держава!
До Вкраїни і до волі
Справжню вірність збережемо,
В боротьбі за кращу долю всі за прагідом підемо!

Педагог: Я оголошую наступний розділ нашої гри

«Шляхи і долі» (Видатні полководці і гетьмани України).

(Запитання у вигляді закладинок в книзі «Україна. Видатні постаті». Діти обирають закладини з запитаннями. Готуються і відповідають). Фото 1.

Педагог: В розділі «Права і обов'язки» учасників гри «Сокіл» («Джура») є таке положення – «Бути патріотом своєї Батьківщини, готувати себе до захисту вільної, соборної і демократичної України». Тому зараз ми поговоримо про тих українців, які виконали свій святий обов'язок на фронтах Другої Світової, про тих, хто воював в УПА, учасників Революції гідності.

Дівчина: Мов чудовий самоцвіт,
Горить згадка давніх літ –
Хто цю згадку збереже
Скарб найбільший він знайде.

Хлопець: Наша слава не поляже,
Не поляже, а розкаже,
Що діялось в світі,
Чия правда, чия кривда,
І чий ми діти.

Педагог: Я оголошую останній тур нашої гри
«Слава героям!».

(Відповіді на запитання, які сховані в гілках, що покладені у справжній військовий планшет часів II світової війни). Фото 1.

Педагог: Наші інтелектуальні змагання добігли кінця. Шановна суддівська колегія зараз підведе підсумки. Кожна команда отримає грамоти за участь у інтелектуальному етапі військово-спортивної гри «Сокіл» («Джура»). Отже, слово суддівській колегії.

(Суддівська колегія оголошує результати гри)

Педагог: Шановні друзі! Ми прощаємось з вами і від щирого серця бажаємо:

Дівчина: Хай на радість вам щастить
Кожен день і кожен мить.

Хлопець: Хай щастить вам у дорозі
І на рідному порозі.

Педагог: До побачення, успіхів вам і вашій родині, наснаги і щасливої долі разом з нашою ненькою – Україною.

Учасники гри розходяться під фонограми сучасних козацьких пісень

ЗАПИТАННЯ ВІДПОВІДНО ДО НАПРЯМКІВ ГРИ

I. «Летіли лелеки через Україну» або як ми знаємо українські традиції

1. «Любить вона тишу, дзюркотіння струмочка. Коли цвіте, то соловей піснюю заливається. Він збирає всі свої здібності співуна, щоб догодити своїй нареченій, яка цвітом убирається». Кого тут називають нареченою? (*Калина*)

2. З давніх-давен ходила козацька балада, в якій ця рослина оспівувалася як символ боротьби за національну незалежність. Як тільки вона підніметься в Україні запанує лад. Про яку рослину – символ України йдеться? (*Калина*)

3. Вони є невід’ємною складовою найбільшого християнського свята. У наших предків вони були символом весняного відродження природи, зародження життя, продовження роду. Вважаються оберегом. З них починається сніданок під час вищезгаданого свята. (*Писанка*)

4. Як називали в Україні мандрівних співців, що в супроводі музичних інструментів виконували народнопісенні твори? (*Кобзарі*)

5. В супроводі якого народного інструменту виконувалися думи?

6. На честь цього свята збудовано і освячено багато храмів. Зараз в цей день ми відзначаємо День українського козацтва і День захисника України. Назвіть дату і свято, про яке йдеться. (*Покрова. 14 жовтня*)

7. Про ці роки пишуть книги, досліджують причини і наслідок подій, що описує письменник: «Не було чого їсти. А за городом. На полі, кашанка зійшла... Подалися діти на кашанку пастися, та й полягали, як лошата. І не повставали. Померли...» Про які події йдеться? (*Голодомор*)

8. Під час ручного виготовлення полотна його мочать у воді і стелять на сонце, щоб висохло, потім знову мочать... Так роблять 2 місяці, коли є сонце. Навіщо? (*Відбілюють*)

9. З давніх-давен українські народні художники малювали картини, в центрі яких сидів козак з бандурою і люлькою. Він – улюблений персонаж народної творчості, втілення хоробрості і оптимізму. Він став героєм роману О. Ільченка «Козацькому роду нема переводу» Назвіть ім’я цього козака. (*Козак Мамай*)

10. Цей птах – символ миру, достатку, щастя, добра, материнства. Давні українці вірили, що цей птах оберігає їхні оселі. Назвіть його. (*Лелека*)

11. В цей день проголошено незалежність України. Її право шанувати свої державні символи: герб, прапор, гімн. Назвіть дату цієї визначної події. (*24 серпня 1991 року*)

12. Президент України під час інаугурації складає присягу на вірність Україні. Яку святу книгу використовують для цього? (*Пересопницьке Євангеліє*)

II. Славне військо Запорізьке.

1. Назвіть військовий козацький танок. (*Гопак*)

2. Яку назву мала територія, на якій хазяйнували козаки? (*Дике поле*)

3. Коли було вперше згадано слово «козак»? (*1489 р. (або в XV ст.)*)

4. Що таке клейноди? (*Символи влади війська Запорізького: корогва, печатка, каламар, пірначі, бунчук, литаври, сурми, гармати тощо*)

5. Хто такі реєстровці? (*Козаки. Що були на службі у короля*)

6. Якого кольору був стяг Запорізької Січі? (*Малиновий*)

7. Назвіть найвідоміші битви Національно-визвольної війни. (*Жовті води, Корсунь, Пилявці, Збараж, Зборів, Берестечко, Батіг, Жванецька облога*)

8. Чи вірите ви, що козацьких січей було 10? Так, чи ні? (*Ні. Їх було 8*)

9. Скільки Запорізьких Січей знаходилося на території сучасної Дніпропетровської області? (*5*)

10. Хто був засновником першої козацької Січі? (*Дмитро Вишиницький*)

11. Як називався козак, який ніс корогву війська? (*Хорунжий*)

12. Як називалась дерев’яна палиця з кулею угорі, яка може бути оздоблена коштовним металом та камінням. Також є символом влади. (*Булава*)

III. Козацька їжа та традиції української кухні

1. Як називався святковий хліб із білого борошна, прикрашений виробами з тіста (шишками, голубами, тощо)? (*Коровай*)

2. В українській мові існує вираз «спіймати облизня», тобто нічого не отримати. Чи знаєте ви, що таке облизні? (*Дуже маленькі піріжечки з начинкою*)

3. Одна з найпоширеніших на Україні страв з вареного тіста з різною начинкою. (*Вареники*)

4. У далекій Персії цей овоч називали динею. Найближчий його родич – кавун. Його назва перекладається як осялячий огірок. Назвіть цей овоч. (*Гарбуз*)

5. Потапці – це: а) взуття; б) вид галушок; в) грінки.

6. Буцки – це: а) піріжки, що не вдалися; б) вареники без начинки, смажені на олії; в) взуття.

7. Він вважався основою добробуту селянина. Під час урочистих подій його клали на почесне місце. Різали його ниткою. Що це за продукт. (*Хліб*)

8. Один з найпоширеніших, найулюбленіших на Україні традиційних напоїв, відомий ще з літописів часів Київської русі. Має кисло-солодкий смак. (*Квас*)

9. Саламаха – страва: а) з м'яса; в) риби; в) борошна.

10. Типова для української народної кухні страва – прісне тісто, замішане на воді чи сироватці з яйцем, розкачували качалкою і різали тісто смугами шириною 2-3 см., потім відщипували маленькі шматочки і кидали в підсолений окріп. (Галушки)

11. М'ясна народна страва. Для її виготовлення відбивали шматок м'яса. Солили, перчили, наклали зверху начинку. Завивали рулетом, зав'язували ниткою і смажили. (Крученики)

12. Рябко – це: а) ім'я собаки; б) м'ясна страва; в) страва з пшона, заправленого борошном.

IV. «Шляхи і долі» (видатні полководці і гетьмани України).

1. Запорізьку Січ заснував: а) Павло Полуботок; б) Дмитро Вишневецький;

в) Богдан Хмельницький.

2. Назвіть останнього гетьмана України. (Кирило Розумовський)

3. Існує легенда, згідно з якою, гетьман, якого викликав до Петербургу Петро I, відправив частину скарбу війська запорізького в розмірі 200 000 000 золотих червонців до банку в Англії, щоб скарб не дістався «катові України», яким вважали російського царя. Згідно заповіту гетьмана, той скарб мав бути повернений Україні, як тільки вона стане незалежною державою. Який гетьман спромігся на такий вчинок? (Павло Полуботок)

4. На честь якого гетьмана названо один з аеропортів у Парижі? (Пилип Орлика)

5. Назвіть ім'я гетьмана, який вперше очолив морський похід на чайках? (Самійло Кішка)

6. За що гетьман Іван Підкова отримав своє прізвище? (Гнув підкови руками)

7. Особливу увагу цей гетьман приділяв розвитку культури України, першим з гетьманів поєднав інтереси козацтва і міщансько-духовної інтелігенції, передавав по 1500 золотих на розвиток київських та львівських шкіл. Назвіть його прізвище. (Петро Сагайдачний)

8. Який вчинок зробив відомим гетьмана України Петра Дорошенка? (Об'єднання Лівобережної і Правобережної України).

9. Останній кошовий отаман Запорізької Січі помер у кам'яному мішку Соловецького монастиря у віці 113 років, але так і не зрадив інтересів України. Назвіть його. (Петро Калнишевський).

10. Цього вірного сина українського народу 15 років поспіль обирали кошовим отаманом, чого споконвіку на Запоріжжі не було. Він завзято відстоював козацьку волю, стародавні козацькі звичаї. Своєю місією він вбачав в обороні рідної землі та зміцнення інтересів України. За переказами, він є автором листа турецькому султану. (Іван Сірко)

11. Перший з гетьманів України, який намагався привернути увагу європейського товариства до українських проблем, звільнення українських земель від російської армії Петра I, виїхав з України за кордон, спасаючись від репресій царя Петра, загинув на чужині. Назвіть ім'я цієї особи. (Пилип Орлик)

12. Яка особа від імені України підписала від імені України в м. Переяславі в 1654р. Угоду, в якій визнавалося існування самостійної України зі своїм устроєм і всіма ознаками державності. (Богдан Хмельницький)

V. Слава героям!

1. В 1929р. патріотичні групи Західної України з метою відновлення незалежності України об'єдналися в організацію. Яку назву вона мала? (Організація українських націоналістів)

2. 15 березня 1939 року на території Чехословаччини було проголошено незалежну Карпатську Україну і сформовано її національну армію. Яку назву вона мала? (Карпатська Січ)

3. Друга світова війна почалася в... (1939р.)

4. В 1945 році радянські та американські воїни зустрілись на річці... (Ельба)

5. Простота виготовлення забезпечила автомату цього конструктора масове виробництво. З 1941 по 1945р. було зібрано 6 млн. Назвіть конструктор цього автомату. (Калашников)

6. За очі партизани називали свого командира «Дід», за його голову фашисти обіцяли нагороду 100 тисяч марок. Назвіть його ім'я. (Сидір Ковпак)

7. Назвіть дату визволення нашого міста від фашистської окупації. (25.10. 1943р.)

8. Як називалась німецька армія? (Вермахт)

9. Як в народі називали реактивну систему БМ – 31 – 12? (Катюша)

10. Хто є головнокомандуючим збройних сил України? (Президент України)

11. Назвіть свято, яке символізує об'єднання України. (День Соборності України)

12. Яку назву отримали політичні та суспільні зміни, що відбулися в Україні з 21 листопада 2013р. до лютого 2014р., викликані відходом політичного керівництва країни від законодавчо закріпленого курсу на Європейську інтеграцію та подальшою протидією цьому курсу. (Революція гідності)

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ. ПРОГРАМА КОМП'ЮТЕРНОГО ГУРТКА «КОМП'ЮША»

Криворотько Марина Миколаївна, завідувач комунального дошкільного навчального закладу (Центр розвитку дитини) № 2 «Веселі дзвіночки» Вільногірської міської ради Дніпропетровської області;

Тхоренко Ірина Іванівна, методист комунального закладу «Міський методичний центр» Вільногірської міської ради Дніпропетровської області;

Вступ. Все наше життя стало настільки залежним від створених нами речей, що якби людина раптом втратила їх, то довго проіснувати в цьому світі вона б не змогла. У час електроніки і інформатики необхідно крокувати в ногу з технічним прогресом.

Ми живемо в століття інформації, в часи, коли відбувається комп'ютерна революція і є свідками того, що комп'ютери вже зайняли міцні позиції в багатьох галузях сучасного життя, швидко проникають у школи і сім'ї. В сучасних умовах України комп'ютер є своєрідним "інтелектуальним знаряддям" і дозволяє людині вийти на новий інформаційний рівень. Комп'ютер, як інструмент для обробки інформації, може служити і потужним технічним засобом навчання і відігравати роль незамінного помічника у вихованні дошкільників.

Дошкільний вік – період найінтенсивнішого становлення внутрішнього світу, формування особистості, зародження фундаментальних здібностей людини. Наздогнати згаяне в цьому віці майже неможливо. Усе, що оточує дитину, впливає на результат в майбутньому. Сьогодні комп'ютером нікого не здивуєш. Це сучасне чудо техніки є доступним і дорослим, і дітям. Комп'ютер захоплює дітей, приваблює їх динамічними сюжетами із ігор, дає їм змогу жити гострими відчуттями. У сучасному світі, інформаційний вплив на людину є настільки великим, що дедалі частіше нам доводиться звертатися по допомогу до різноманітної техніки. Зараз важко уявити собі людину, яка не користується телебаченням і радіо, комп'ютером, електричним чайником і холодильником, і цей список можна продовжувати нескінченно.

Актуальність проблеми. Психологи відзначають: чим раніше дитина познайомиться з комп'ютером, тим меншим буде психологічний бар'єр між нею і машиною, тому що в дитини практично немає страху перед технікою. Чому? Тому що комп'ютер приваблює дітей, як будь-яка нова іграшка, і саме так у більшості випадків вони на нього дивляться. Спілкування дітей дошкільного віку з комп'ютером починається з комп'ютерних ігор, ретельно підібраних з урахуванням віку й навчальної спрямованості. Основи комп'ютерної грамотності та ознайомлення дітей з навколишнім світом за допомогою комп'ютерних технологій є складовою варіативної частини змісту Базового компонента дошкільної освіти. Цим документом визначено та регламентовано результати навчально-виховної роботи, показники інформативної компетенції, згідно з якими діти шестирічного віку, майбутні першокласники, повинні орієнтуватися в комп'ютерних технологіях. Комп'ютер, планшет, ноутбук – це засоби, які зараз потрібно розглядати як знаряддя діяльності дітей старшого дошкільного віку. Основною ідеєю навчання комп'ютерній грамоті – є поєднання сучасних технологій з традиційними засобами розвитку дитини для формування психічних процесів, ведучих сфер особистості, розвитку творчих здібностей. Забезпечення результативності використання комп'ютера в діяльності старших дошкільників, передусім залежить від підходу педагогів до планування та впровадження комп'ютерних технологій в навчально-виховний процес.

Об'єктом дослідження є дослідження доцільності використання програми комп'ютерного гуртка «Комп'юша» під час навчання дітей старшого дошкільного віку комп'ютерній грамоті.

Предметом дослідження є формування понять з комп'ютерної грамоти у дітей старшого дошкільного віку.

Програма комп'ютерного гуртка «Комп'юша» - це колективна творча робота, в якій протягом досить великого відрізка часу ми збирали кращий передовий педагогічний досвід з даного питання.

Очікувані результати реалізації програми «Комп'юша»: старший дошкільник виявляє інтерес до комп'ютера та роботи на ньому; дотримується правил техніки безпеки при роботі за комп'ютером; знає будову комп'ютера та принцип його роботи; використовує спеціальні клавіші та маніпулятор "мишка", виправляє неправильно надруковані слова, команди; виявляє інтерес до комп'ютерних ігор, завдань та презентацій.

Додатки до програми «Комп'юша» представлені в окремому розділі. До них входять розробки конспектів занять, дидактичних ігор, вправ, художнє слово з теми. Також зібрані вправи для релаксації та зняття м'язового напруження.

Варіативна складова Базового компоненту дошкільної освіти (А. Богуш, Т. Піроженко, Т. Поніманська, А. Шевчук), який є Державним стандартом дошкільної освіти України, презентує освітню лінію «Комп'ютерна грамота». Результатом цієї освітньої лінії є формування інформатичної компетенції, а саме: обізнаність з комп'ютером, способами його керування, здатність розуміти і використовувати спеціальну термінологію та елементарні прийоми роботи з комп'ютером у процесі виконання ігрових та навчально-розвивальних програм, створених для дітей дошкільного віку, вміння дотримуватись правил безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером.

Дослідження науковців доводять, що комп'ютерні ігри вчать дітей переборювати труднощі, контролювати виконання дій, оцінювати результати. Завдяки комп'ютеру стає ефективним навчання цілеспрямованості, плануванню, контролю і оцінки результатів самостійної діяльності дитини, через сполучення ігрових і не ігрових моментів. Дитина входить у сюжет ігор, засвоює правила, відповідно діє і прагне досягнення результатів. Крім того, практично у всіх іграх є свої герої, яким потрібно допомогти виконати завдання. Таким чином, комп'ютер допомагає розвинути не тільки інтелектуальні здібності дитини, але й виховати вольові якості, такі як самостійність, зібраність, зосередженість, посидючість, спонукає дитину до співпереживання, допомоги героям ігор тощо, збагачуючи тим самим його ставлення до навколишнього світу.

У Концепції ампліфікації (збагачення) дитини, що була обґрунтована О. Запорожцем, зазначено, що мислення дитини є інтелектуальною базою розвитку діяльності, а процес формування узагальнених методів розв'язування завдань діяльності приводить до вирішення цих завдань на більш високому рівні. Тому, чим вищий інтелектуальний рівень діяльності дитини, тим інтенсивніше відбувається її розвиток. Використання комп'ютерних програм у роботі педагогів-дошкільників достатньо опрацьовано у педагогічній літературі. Проте недостатньо уваги приділено єдиній класифікації навчальних програм. Під час укладання програми комп'ютерного гуртка «Комп'юша», ми дотримувались класифікації, запропонованої низкою вітчизняних авторів, які виділяють такі види комп'ютерних навчальних програм: тренувальні і контролюючі; імітаційні та моделюючі; розвивальні ігри; наставницькі.

Ступінь впливу розвивальних ігрових програм на гармонійний розвиток дитини досліджували низка наукових організацій як в Україні, так і за її межами. Так, дослідження проведені у Франції, показали, що завдяки використанню комп'ютерних технологій при поданні навчальної інформації було отримано такі результати: активно поповнюється словниковий запас дитини; швидше формуються навички читання та письма; легше засвоюються поняття величини, форми, кольору, множини, кольору; формуються поняття орієнтуватись у просторі, часі; загострюється увага та тренується пам'ять; зменшується час формування рішення; розвивається координація рухів; розвивається уява та творчі задатки; розвиваються навички теоретичного мислення та інше.

Узагальнюючи дослідження вітчизняних і зарубіжних учених щодо використання комп'ютерних технологій в освітньому процесі, дозволили сформулювати кілька вимог, яких потрібно дотримуватись: системність у застосуванні комп'ютера, об'єктивність оцінювання результатів, оперативність у застосуванні, диференціація навчальних траєкторій.

Особливості розвитку пізнавальних інтересів у дітей старшого дошкільного віку під час ігрової та організованої діяльності з навчання комп'ютерній грамоті.

Сучасні педагогічні дослідження підтверджують можливість оволодіння комп'ютерною технікою від 3 до 6 річного віку. Цей період збігається із інтенсивним розвитком мислення дитини і є перехідним віком від наочно-образного до абстрактно-логічного мислення. Основним видом життєдіяльності дитини в цей період є ігрова діяльність. Педагогічні вимоги, до дітей даного періоду життя, закладені в компетентнісні характеристики, передбачають адекватну організацію ігрової діяльності дитини. Психологічна особливість дітей дошкільного віку в тому, що вони у своїй уяві в процесі гри легко переносять реальні предмети в ігрові, замінюючи їх властивості і призначення, чим пояснюється «повне» входження в комп'ютерні ігрові ситуації та осмислене оперування символами та об'єктами на екрані комп'ютера.

Однією з найважливіших функцій комп'ютерних ігор є навчальна. Комп'ютерні ігри створені так, що дитина може собі уявити окреме поняття або конкретну ситуацію, а одержати узагальнене поняття про всі схожі предмети або ситуації. У такий спосіб у дитини розвиваються такі важливі операції мислення як узагальнення і класифікація. Під час гри на комп'ютері, дитина рано починає розуміти, що предмети на екрані - це не реальні речі, а тільки знаки цих реальних речей. Таким чином, у дітей починає розвиватися так звана знакова функція свідомості, тобто розуміння того, що є кілька рівнів навколишнього середовища - це й реальні речі, і картинки, схеми, слова або числа і т.ін.

Комп'ютерні ігри можна поділити на такі підгрупи:

- *Розвивальні комп'ютерні ігри* (спрямовані на формування загальних розумових здібностей, а також пам'яті, мислення, уваги);
- *Навчальні комп'ютерні ігри* (які знайомлять дитину з початком математичних понять, дидактичних уявлень, з основами систематизації, класифікації, синтезу, аналізу понять, навчають грамоті, читанню);
- *Ігри – квести* (де правила гри приховані і дитина повинна дійти до усвідомлення цілі і способу дій, тобто знайти ключ до розв'язання завдання);
- *Ігри – забави* (без завдань для розвитку, проте дають можливість дитині порозважатись, здійснити пошукові дії і побачити результат у вигляді мультика);
- *Комп'ютерні діагностуючі ігри* (допомагають виявити рівень знань, розвитку, здібностей або відхилень).

Звичайно ж ігрова діяльність є ведучою діяльністю дітей дошкільного віку, але, на думку О. Чекан, заняттям, організованим діяльності, належить також не другорядна роль. Заняття дітей на комп'ютері мають велике значення не тільки для розвитку інтелекту, але й для розвитку їхньої моторики.

Пізнавальний інтерес – не будь-який інтерес до об'єкта пізнання, це інтерес, пов'язаний з ядром пізнавальної діяльності. Пізнавальний інтерес є важливою складовою пізнавальної активності, що підвищується з накопиченням дитиною досвіду пізнавальної діяльності. Від молодшого до старшого дошкільного віку пізнавальні інтереси набувають стійкості. Інтерес дитини прямо залежить від знань, якими вона володіє, а також від способів, якими дорослий передає їй нові знання. Формування пізнавального інтересу на різних етапах вікового розвитку має свої особливості. Так, у старшому дошкільному віці він характеризується досить виявленим емоційним відношенням, обумовлений зовнішніми факторами, не завжди локалізований, що залежить від навчального досвіду дітей старшого дошкільного віку, розвитку процесів мислення. На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти стан розробленості проблеми в практиці роботи дошкільного навчального закладу є на достатньому рівні.

Нами було встановлено, що основна форма організації заняття з розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку – заняття. Воно проводиться у вигляді бесіди педагога (який має відповідну

підготовку) та практичної діяльності на комп'ютері. Для практичних занять використовуються навчально-розвивальні та ігрові комп'ютерні програми, спеціально розроблені для дошкільнят, зміст та оформлення яких відповідає віковим психофізіологічним особливостям дітей. Для практичних занять використовують навчально-розвивальні та ігрові комп'ютерні програми. Навчання дошкільнят комп'ютерної грамотності передбачає такі форми роботи:

- Бесіди про комп'ютер та його значення в житті сучасної людини;
- Бесіди про сучасні інформаційні технології, про будову та основні складові комп'ютера;
- Практичні заняття, спрямовані на засвоєння дошкільниками елементарних прийомів «спілкування» з комп'ютером, розвиток його здібностей, розширення та поглиблення уявлень про навколишній світ.

Усі матеріали для занять ретельно добирають з урахуванням віку дітей та навчальних напрямів роботи з ними. Значну роль у добиранні відіграє те, чи мають ці матеріали позитивний моральний напрямок, чи не містять агресивність, жорстокість, насилля. У багатьох іграх та програмах є новизна, сюрпризність, незвичайність, у них використовують засоби заохочення, що так полюбують діти.

У будь-яких ігрових вправах, етюдах, від найпростіших до складних, дітям необхідно вчитися натискати пальцями на певні клавіші, що розвиває дрібну моторику. Учені зазначають, що чим більше ми робимо дрібних і складних рухів пальцями, тим більше ділянок мозку включається в роботу. Як і руки, очі також широко представлені в корі головного мозку. Чим уважніше ми вдивляємося в те, над чим працюємо, тим ефективнішим буде процес запам'ятовування. Ось чому так важливо формувати моторну координацію і координацію спільної діяльності зорового й моторного аналізаторів, що з успіхом досягається на заняттях, де діти працюють з комп'ютером.

Інтерес до комп'ютера відіграє провідну роль у процесі адаптації дитини, причому, особливо важливим є виникнення інтересу і його розвиток на етапі знайомства з комп'ютером, оскільки без цього не відбудеться переходу на більш високий рівень оволодіння ним (Н. Чудова). Інтерес до комп'ютера у дітей старшого дошкільного віку проявляється в стійкому позитивному ставленні до нього, у бажанні і прагненні діяти з ним, у перевазі цього виду діяльності іншим видам. Розвиток дітей в умовах взаємодії з комп'ютером ґрунтується на створенні в них відповідних мотиваційних установок, на зміні (при необхідності) характеру і обсягу завдань, на забезпеченні активності в роботі з комп'ютером, в ході якої діти поступово стають суб'єктами діяльності. А все це веде до усвідомлення дитиною своїх можливостей, свого росту, збільшення самостійності в спілкуванні з комп'ютером і, як наслідок – до вирішення основного завдання – розвитку особистості, адаптованої до «комп'ютерної діяльності».

Критерії вибору комп'ютерних програм

- Відповідність віковим особливостям (програми не повинні формувати навички, до яких дитина ще не готова, навчальний матеріал повинен містити приклади з реального життя дитини, що їй зрозумілі).
- Дослідницький характер (програма ініціює участь дитини у дослідях, пізнавальній діяльності).
- Легкість самостійних занять (наприклад, використання навчальної програми не вимагає вміння читати).
- Розвиток широкого спектру навичок і уявлень (класифікація, прийняття рішень, експеримент).
- Високий технічний рівень (приваблива графіка, анімаційні ефекти, привабливі звукові супроводи).
- Цікавість (стимулювання уяви дитини).
- Стимулюючий характер (коли дитина користується розвивальною програмою, вона відчуває задоволення від досягнутого успіху. Це підвищує самооцінку, розвиває почуття власної гідності).

Використання комп'ютерів для занять з дітьми в дошкільних навчальних закладах ще не стало масовим, а тільки починається. Ідея виховання нового покоління підготовленого до роботи з комп'ютером – важлива і перспективна як для розвитку суспільства в цілому, так і для самого покоління. Адже комп'ютер міцно укорінився в науку, промисловість, культуру нашого суспільства. А для майбутнього покоління він стане часткою їхнього життя. Враховуючи принципи побудови навчально-виховного процесу, його дидактичну логіку, ми пропонуємо завдання, які передбачають:

1. Поступове ускладнення матеріалу.
2. Узгодження нового матеріалу з раніше вивченим.
3. Систематичне повторення вже знайомого навчального матеріалу з метою міцного і повного засвоєння.
4. Відповідність навчального матеріалу певній навчальній темі.
5. Поєднання з іншими видами діяльності (інтегрованість).
6. Самостійне і творче використання вивченого матеріалу дітьми з обов'язковим промовлянням власних думок у вигляді міркувань та умовиводів.

Вимоги до організації занять дітей з комп'ютером

У Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» надається велике значення використанню комп'ютерних технологій для всебічного розвитку дитини. Цій проблемі присвячений розділ «Дошкільник і комп'ютер», у якому висвітлено роль комп'ютера у розвивальному процесі, санітарно-гігієнічні вимоги до комп'ютерного класу, доступні для дітей форми роботи з комп'ютером.

Для підтримки стійкого рівня працездатності і збереження здоров'я дітей велике значення мають умови, у яких проходять заняття за комп'ютером. Вони можуть проводитися лише в присутності вихователя або викладача. Найкращим варіантом буде комп'ютерно-ігровий комплекс, який складається з комп'ютерної зали і зали релаксації.

Комп'ютерний зал розміщується в приміщенні, яке має природне освітлення з обов'язковою орієнтацією вікон на північ або північний схід. Стіни, стеля, підлога та обладнання (меблі, штори, шафи та ін.) повинні мати

світлі поверхні з матовою фактурою. Не можна оздоблювати приміщення комп'ютерної зали деревостружковими плитами, плівковими або рулонними синтетичними матеріалами, синтетичним килимовим покриттям, миючими шпалерами, шаровим паперовим пластиком, а також іншими полімерними матеріалами, що можуть виділяти шкідливі хімічні речовини та сприяти підвищенню статичного електричного поля.

Дитині має бути зручно за робочим столом. Руки, при роботі, повинні опиратися на стіл або на підлоктники крісла. Спину потрібно тримати прямою. Адже, організм дитини дошкільного віку ще не сформований: хребет, а також хрящі, що сполучають хребці, еластичні, зв'язки і м'язи недостатньо міцні і при неправильному сидінні під час занять приймає нефізіологічні вигини, в результаті чого формується неправильна постава і викривлення хребта. Постійний нахил голови вперед, зведення плечей вперед спричиняє сутулість, округлення спини. Стійка сутулість, у свою чергу, викликає інші негативні зміни в організмі: грудна клітка стає пласкою, зменшується її об'єм, порушується нормальний розвиток органів грудної порожнини, з'являється недостатня амплітуда дихальних рухів, порушується легеневе дихання і кровообіг черевної порожнини. Дитина, вдихаючи менше свіжого повітря, одержує недостатню кількість кисню, що призводить до порушення обміну речовин, а це відбивається на правильному функціонуванні всіх органів і тканин. У дитини розвивається недокрів'я, знижується апетит, вона стає млявою, швидше втомлюється.

Відстань від очей дитини до екрана має бути від 50 до 80 см. Дитина повинна сидіти за комп'ютером так, щоб лінія погляду (від ока до екрана) була перпендикулярна екрану і спрямована на його центральну частину. За одним комп'ютером неприпустимо одночасно займатися двом і більше дітям.

Як зазначалося вище, для організації занять дошкільнят з комп'ютером, крім комп'ютерної зали має бути зала релаксації. Зала релаксації використовується для перед комп'ютерної підготовки й після комп'ютерної релаксації, для відпочинку дітей та педагога, фізкультурної реабілітації, емоційного розвантаження. В цій залі діти виконують гімнастику для втомлених очей. Релаксаційний простір може також використовуватися для ігор і занять відповідно до розпорядку дня. Для проведення відповідної роботи з дітьми підбирається затишна зала з усіма необхідними умовами. Приміщення обладнується дитячими меблями, килимом або килимовим покриттям. Затишок створюють кімнатні рослини, акваріуми з рибками, клітки з декоративними птахами. Для організації освітньо-виховної роботи повинні бути різноманітні іграшки, дидактичні ігри, роздатковий матеріал на кожну дитину, магнітофон для проведення фізкультурних хвилинок і релаксацій та ін. Авторська програма комп'ютерного гуртка «Комп'юша» укладена для роботи з дітьми старшого дошкільного віку.

Так, знайомлячи дітей з комп'ютерними технологіями, ми ставимо собі за мету:

1. Сформувати елементарну комп'ютерну грамотність вихованців.
2. Навчити користуватися комп'ютером за допомогою клавіатури, мишки, дати знання про складові комп'ютера: монітор, системний блок, інше.
3. Вчити розуміти і використовувати спеціальну термінологію.
4. Сформувати вміння дотримуватись безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером.
5. Сформувати культуру роботи з комп'ютером, дисциплінованість, посидючість, акуратність, бережне ставлення до оточуючого.
6. Сформувати у дітей початкові знання, вміння та навички використання комп'ютера у пізнавальній, дослідницькій, практичній та образотворчій діяльності.

Спрямування педагогів на формування у вихованців компетенції користування комп'ютером є актуальним в плануванні та організації діяльності дітей старшого дошкільного віку. *Тому перед педагогами також стоять завдання навчання старших дошкільників комп'ютерних технологій, а саме:*

- ✓ підвищити комп'ютерну грамотність педагогів;
- ✓ створити умови для ознайомлення з передовим педагогічним досвідом використання комп'ютерних технологій;
- ✓ створити умови для постійного функціонування безпечного комп'ютерно-ігрового середовища;
- ✓ розробити алгоритм використання комп'ютерних технологій, перспективного планування, власних авторських програм;
- ✓ створити та поповнювати банк фото-, відео- презентацій, розвивальних ігор, занять.

Спілкування з комп'ютером викликає в дітей жвавий інтерес, спочатку як ігрова діяльність, а потім і як навчальна. Цей інтерес лежить в основі формування таких важливих структур, як пізнавальна мотивація, довільні пам'ять й увага, адже саме ці якості забезпечують психологічну готовність дитини до навчання в школі.

Принципи побудови програми: відповідність вимогам сучасної дошкільної освіти; науковість; доступність; спрямованість на особистість дитини.

Враховуючи вищевикладене ми можемо зробити висновок, що комп'ютер в дошкільному навчальному закладі можна розглядати як сучасний засіб діяльності дитини старшого дошкільного віку. Введення його у систему дидактичних засобів можна вважати істотним чинником збагачення інтелектуального, естетичного, морального і фізичного розвитку дитини, розвитку творчих здібностей, формування особистості. Можемо зауважити, що використання мультимедіа у навчанні не тільки збільшує швидкість передачі інформації дітям та підвищує рівень її засвоєння, а й сприяє розвитку таких процесів, як увага, пам'ять, мислення, уява, мовлення, розвиває відчуття кольору, композиції, бере участь у інтелектуальному, емоційному та моральному розвитку дітей. Використання комп'ютерів у дошкільному закладі не заперечує його засадам, оскільки здійснюється в межах вікового підходу, забезпечуючи створення ігрового середовища. Комп'ютерні технології – інструменти

для оброблення інформації, що можуть стати могутнім технічним засобом навчання, засобом комунікації, необхідним для спільної діяльності педагогів, батьків і дошкільників.

Тільки у взаємодії учасників навчально-виховного процесу можна досягти позитивного результату. Те, яку мету ставить перед собою вихователь, якими шляхами домагається її досягти, визначає й той вплив, який спричиняє комп'ютер на дитину. Інформатизація дошкільної освіти відкриває педагогам нові можливості для широкого впровадження у педагогічну практику нових методичних розробок, спрямованих на реалізацію інноваційних ідей розвивально-виховного процесу.

Програма комп'ютерного гуртка «Комп'юша» для дітей старшого дошкільного віку.

Пояснювальна записка

Основи комп'ютерної грамотності та ознайомлення дітей з навколишнім світом за допомогою комп'ютерних технологій є складовою варіативної частини змісту Базового компонента дошкільної освіти, яким визначено результати інформативної компетенції, згідно з якими дитина шестирічного віку, майбутній першокласник, повинен орієнтуватися в комп'ютерних технологіях. Тому спрямування педагогів на формування у вихованців компетенції користування комп'ютером - є актуальним в плануванні та організації діяльності дітей старшого дошкільного віку.

В навчанні дітей старшого дошкільного віку комп'ютерні технології використовуються в основному:

- як засіб для навчання;
- як об'єкт вивчення;
- як партнер, що допомагає створити сприятливі умови для засвоєння нових знань.

Введення комп'ютера в систему дидактичних засобів дитячого закладу може стати дієвим засобом збагачення інтелектуального, естетичного, морального та фізичного розвитку дитини. Особливе значення для розвитку дошкільників має їх ведуча діяльність - гра, тому комп'ютери в дитячому садку використовуються, перш за все, як засіб гри. І, звичайно, як нова, цікава, керована саме нею іграшка, за допомогою якої можна вирішити різноманітні ігрові задачі. Комп'ютерні ігри не ізольовані від педагогічного процесу дошкільного закладу. Вони підбираються у відповідності з темами, які вивчаються, традиційними іграми, в той же час не замінюючи їх, а доповнюючи, входячи до їх структури, збагачуючи освітньо - виховний процес новими можливостями.

Основні завдання навчання старших дошкільників комп'ютерних технологій:

<i>№ з/п</i>	<i>Для дітей старшого дошкільного віку</i>	<i>Для педагогів</i>
1.	Сформувати елементарну комп'ютерну грамотність.	Підвищити комп'ютерну грамотність педагогів.
2.	Навчити користуватися комп'ютером за допомогою клавіатури, «мишки».	Ознайомлення з передовим досвідом застосування комп'ютерних технологій в роботі з дітьми.
3.	Вчити розуміти і використовувати спеціальну термінологію (монітор, клавіша, системний блок, програма, диск, флешка).	Створення умов для постійного функціонування безпечного комп'ютерно - ігрового середовища.
4.	Сформувати вміння дотримуватись безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером.	Створення та поповнення банку фото-відео-презентацій, розвивальних ігор, вправ, занять.
5.	Сформувати культуру роботи з комп'ютером, дисциплінованість, посидючість, акуратність, бережне ставлення до оточуючого.	Розроблення алгоритму використання комп'ютерних технологій, перспективного планування, власної авторської програми.
6.	Сформувати у дітей початкові знання, вміння та навички використання комп'ютера у пізнавальній, дослідницькій, практичній та образотворчій діяльності.	За допомогою використання комп'ютерних технологій в освітньо-виховному процесі, покращити якість дошкільної освіти.

Методичні рекомендації щодо організації освітньо-виховного простору з урахуванням комп'ютерно-ігрового комплексу

1. Санітарно-гігієнічні норми:

- стіни і стеля – матових пастельних тонів;
- площа комп'ютерної зали розраховується згідно з нормативами 5-8 м. кв. на кожен комп'ютер;
- покриття підлоги має антистатичні властивості;
- освітлення приміщення в межах 250-400 люкс;
- якісна вентиляція;
- прилади мають заземлення;
- комп'ютери розташовані на відстані не менше 0,5 м від обігрівачів.

2. Пам'ятка для вихователя:

- перед роботою перевірити чи не пошкоджені з'єднувальні кабелі;
- перевірити розміщення складових частин комп'ютера ;
- підключати і відключати складові частини, попередньо вимкнувши їх;
- не залишати без нагляду ввімкнені прилади;
- не працювати при розібраному системному блоці;

- профілактичні та ремонтні роботи проводити при їх знеструмленні;
- регулярно доглядати за приладами, витирати пил м'якою тканиною;
- не залишати вихованців без нагляду;
- стежити за дотриманням дітьми правил ТБ;
- слідкувати за поставою дітей під час роботи;
- тривалість щоденного технічного обслуговування комп'ютера – 5-10 хв.

3. Основні вимоги з техніки безпеки:

Дітям категорично заборонено:

- заходити в комп'ютерний клас у верхньому одязі;
- самостійно вмикати та вимикати різні пристрої;
- приносити сторонні предмети;
- торкатись обладнання мокрими руками;
- класти різні предмети на обладнання;
- торкатися пальцями, олівцями або іншими предметами моніторів, інших складових приборів;
- з силою натискувати на клавіші.

Очікувані результати реалізації програми:

1. Знає комп'ютер та способи керування ним.
2. Володіє спеціальною термінологією.
3. Може підготувати до роботи підключений до мережі комп'ютер (увімкнути монітор, системний блок);
4. Використовує спеціальні клавіші та маніпулятор «мишка», виправляє неправильно надруковані слова та команди.
5. Друкує буквами рідної мови слова, читає прості команди комп'ютера (за зразком).
6. Дотримується правил техніки безпеки при роботі за комп'ютером.

Календарно-тематичне планування:

1. Введення в предмет «Комп'ютерна грамота» - 1 заняття.
2. Ознайомлення з основними складовими комп'ютера, формування початкових навичок роботи - 11 занять.
3. Впровадження комп'ютерних технологій в освітній процес за лініями розвитку (міжпредметні зв'язки) - 6 занять.

Всього: 18 занять по 20 хв. на тиждень.

№ з/п	Тема заняття	Кількість занять
I.	Введення в предмет.	1 заняття
1.	Тема: «Екскурсія до комп'ютерного класу»	1
II	Ознайомлення з зовнішнім виглядом комп'ютера, його основними складовими. Початкові навички роботи.	10 занять
1.	Тема: «Подорож до комп'ютерної країни».	1
2.	Тема: «Знайомство з комп'ютером».	1
3.	Тема: «Продовжуємо знайомство з комп'ютером. Початкові навички роботи».	1
4.	Тема: «Цікава клавіатура».	1
5.	Тема: «Подорож до комп'ютерного світу»	1
6.	Тема: «Продовжуємо вивчати клавіатуру. Порівняння за кольором, розміром, розташуванням».	1
7.	Тема: «Клавіатурний тренажер. Комп'ютерна гра «Лисиця і курчата».	1
8.	Тема: «Клавіатурний тренажер. Комп'ютерна гра «Веселка».	1
9.	Тема: «В гостях у кролика Квікі».	1
10.	Тема: «Мандрівка до комп'ютерного цирку. I відділення» (підсумкове)	1
11.	Тема: «Мандрівка до комп'ютерного цирку. II відділення» (підсумкове)	1
III.	Впровадження комп'ютерних технологій в освітній процес за лініями розвитку (міжпредметні зв'язки)	6 занять
	<i>Пізнавальний розвиток:</i>	
1.	Тема: «Комп'ютер і час. Орієнтування в часі».	1
	<i>Мовленнєвий розвиток:</i>	
2.	Тема: «В гостях у казки «Рукавичка».	1
	<i>Художньо-естетичний розвиток:</i>	
3.	Тема: «Музичний дивосвіт».	1
4.	Тема: «Комп'ютер і музика».	1

5.	Тема: «Комп'ютерне малювання»	1
6.	Тема: «Ігри з Комп'юшею»	1

Перспективне планування впровадження комп'ютерних технологій в навчально-виховний процес закладу дошкільної освіти

№	Місяць	Тема заняття
1.	Вересень	Тема: «Екскурсія до комп'ютерного класу».
		Тема: «Подорож до комп'ютерної країни».
2.	Жовтень	Тема: «Знайомство з комп'ютером».
		Тема: «Продовжуємо знайомство з комп'ютером. Початкові навички роботи».
3.	Листопад	Тема: «Цікава клавіатура».
		Тема: «Подорож до комп'ютерного світу».
4.	Грудень	Тема: «Продовжуємо вивчати клавіатуру. Порівняння за кольором, розміром, розташуванням».
		Тема: «Клавіатурний тренажер. Комп'ютерна гра «Лисиця та курчата».
5.	Січень	Тема: «Клавіатурний тренажер. Комп'ютерна гра «Веселка».
		Тема: «Пригоди кролика Квікі».
6.	Лютий	Тема: «Мандрівка до комп'ютерного цирку. I відділення».
		Тема: «Мандрівка до комп'ютерного цирку. II відділення».
7.	Березень	Тема: «Комп'ютер і час. Орієнтування в часі».
		Тема: «В гостях у казки «Рукавичка».
8.	Квітень	Тема: «Музичний дивосвіт».
		Тема: «Комп'ютер і музика».
9.	Травень	Тема: «Комп'ютерне малювання»
		Тема: «Ігри з Комп'юшею»

АВТОМАТИЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ПРОГРАМНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Семенова Алла Вікторівна, завідувачка комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №295 комбінованого типу» Криворізької міської ради Дніпропетровської області

Інформатизація закладів дошкільної освіти відкриває керівникам нові можливості для широкого впровадження в практику роботи нових програмних розробок, направлених на інтенсифікацію і реалізацію інноваційних ідей управлінського менеджменту.

Презентований комплект програм є ефективним інструментарієм координаційно-організаційної діяльності для швидкого аналізу та синтезу інформації, формування звітів, планування, координації роботи адміністрації, прийняття організаційних рішень. Застосування сучасних програмних можливостей в професійній діяльності дає змогу керівнику закладу дошкільної освіти бути компетентним, ефективним та конкурентоспроможним спеціалістом. Створені програми побудовані на основі Microsoft Excel з використанням вбудованих макросів та розробок на мові програмування Visual Basic Application. Діалог з користувачем реалізовано за допомогою інтерфейсних форм, призначенням яких є формування детальних запитів та ефективне оперування наявною інформацією в таблицях. Результатом роботи кожної з програм є формована таблиця з даними згідно запиту.

Комплектом програм охоплено широке коло актуальних аспектів роботи завідувача закладу дошкільної освіти: кадрові та фінансові питання, господарча робота, робота з громадськістю, санітарно-гігієнічний стан закладу, цивільний захист, профілактика захворюваності, безпека життєдіяльності, охорона праці, пожежна безпека, організація харчування. На фестиваль представлено 9 програмних продуктів, які є ефективним інструментарієм здійснення управлінської діяльності в закладі дошкільної освіти.

Актуальність. Актуальною проблемою для кожного керівника закладу освіти є забезпечення його ефективного функціонування та розвитку. Багато часу та уваги приділяють директори саме координаційно-організаційній діяльності: вчасному та якісному веденню ділової документації, оформленню та виконанню рішень, наказів, аналітичній роботі з підведення підсумків та прогнозування, координації управлінської роботи адміністрації закладу.

Більшість закладів дошкільної освіти впевнено використовують роботі інформаційні технології, комп'ютерне і мультимедійне обладнання, доступ до глобальної мережі Інтернет.

В умовах бурхливого розвитку інформатизації освіти, потужного потоку нової інформації, питання інтенсифікації управлінської діяльності стає не просто актуальним, а гострим та таким, що вимагає негайного

вирішення для завідувачів закладів дошкільної освіти. Інформаційні потоки, які потрібно аналізувати та систематизувати вже досягли такої межі, що обробити їх з достатньою швидкістю та точністю людськими зусиллями важко. А значна напруженість робочого процесу викликає велику ймовірність помилок в таких завданнях, які потребують високої ефективності, точності обробки результатів. Автоматизація робочого місця на даний час технічного прогресу виглядає вже не як перевага, а як звичайна професійна й робоча необхідність. З плином часу виконання певних управлінських обов'язків потребує все більшої зосередженості, часу, швидкості. Значна частина адміністративної роботи періодично повторюється, виконується систематично, а отже, повинна бути автоматизована.

Найбільш важливим питання автоматизації управлінської діяльності є для керівників закладів дошкільної освіти, які не мають в штаті посад для здійснення впровадження ІКТ, інженерів з охорони праці, кадрової служби і повинні здійснювати керівництво швидко та ефективно. На сьогодні комп'ютерне програмне забезпечення для автоматизації управлінської діяльності закладу дошкільної освіти представлене кількома програмами в Інтернеті, що коштують досить дорого, не існує комплексів цілеспрямованого спеціального програмного забезпечення, яке б давало змогу максимально підвищити ефективність праці. Деякі керівники дошкільних закладів використовують різнопланові програми бухгалтерського обліку, для підрахунку стажу, обчислення графіку відпусток які є достатньо складними для користування й не мають чіткого спрямування на дошкільні заклади. В зв'язку з цим напрямком моєї діяльності впровадження ІТ в практику є створення власного програмного інструментарію, комплексу програмних засобів, які не є уніфікованими та стандартизованими, але є ефективними інструментами, що значно полегшують обробку даних і збільшують обсяг виконуваних завдань. В подальшому цей комплект програм цілком можливо буде доповнений, збагачений або оновлений новітніми розробками. За інноваційним потенціалом досвід є комбінаторним і включає в себе систему дій користувача програмним комплексом щодо практичного використання ІКТ у дієвому поєднанні з елементами сучасних управлінських технологій адміністративно-координаційної діяльності. Не підлягає сумніву, що використання інформаційно-комунікативних технологій, автоматизованого програмного забезпечення дає змогу досягти якісно нових результатів, що прискорюють процес управлінської діяльності й підвищують її ефективність.

На сьогодні ми розробили декілька програмних продуктів, які значно полегшують та прискорюють функції управління для керівника. Це програми:

1. Кадрова база даних працівників.
2. Електронний журнал обліку та руху дітей.
3. Журнал обліку травматизму серед учасників НВП.
4. Продуктова відомість.
5. Відомість підрахунку якості харчування (БЖУ).
6. Технологічні картки страв.
7. Циклограма планування та нарад.
8. Циклограма координації роботи рад, служб, комісій.
9. Журнал реєстрації вхідної кореспонденції.

Комплекс програм використовує так звану «кросс-платформерну» технологію, яка потребує невеликих обчислювальних можливостей і здатна функціонувати в повному обсязі навіть на не надсучасних обчислювальних машинах (комп'ютерах). Програми працюють в табличному редакторі Microsoft Excel із застосуванням макросів, програмних розробок, створених на мові програмування Visual Basic Application. Кожна програма функціонує незалежно від іншої, тому можливе одночасне використання декількох програмних ресурсів із комплексу.

Однією з найважливіших функцій управлінської діяльності завідувача закладу дошкільної освіти є координаційно-організаційна діяльність, для здійснення якої ми розробили комп'ютерні програму «Циклограму планування та нарад».

Працюючи над організацією системи контролю та координації в закладі дошкільної освіти, ми виявили певні проблеми: по-перше, аналіз циклограм роботи керівника закладу дошкільної освіти, представлених на Інтернет ресурсах, показав, що більшість планів здійснювати не реально. Картки аналізу, які в наявності у всіх керівників містять питальники детального, майже тематичного вивчення кожного питання. Таких пунктів для координації і контролю в день заплановано декілька, що неможливо виконати за браком часу. Тому, більшість карток аналізу та контролю заповнюються завідувачами безсистемно та номінально. По-друге, самоаналіз управлінської діяльності, а також контроль з боку відділу освіти, управління освіти виявив недоліки в здійсненні координації адміністративною діяльністю. Постає питання, які накази та управлінські рішення має бути винесено на ознайомлення працівників, що має бути внесено в плани роботи загальних зборів, виробничих нарад, нарад при завідувачі. Під час самоаналізу організації управлінської діяльності з певного напрямку (наприклад, з профілактики захворюваності або пожежної безпеки) було виявлено, що деякі накази та управлінські рішення можуть бути упущені, питання не винесено на ознайомлення батьківської громадськості, на засідання Ради закладу, батьківські збори. Створення системи управлінської діяльності потребувало ретельної координації та планування, створення дієвої циклограми.

Це автоматизована програма у вигляді файлу Microsoft Excel із застосуванням макросів та запитів мови програмування Visual Basic Application, результатом функціонування якої є звіт про планування нарад за рік,

конкретний місяць або періодичність виконання певного виду наради. Окремою функцією програми є створення плану на рік зі всіма видами нарад. Початком роботи даної програми є форма користувача, в якій вказується необхідна виконувана функція і критерії для звіту. Створений звіт має вигляд форматованої таблиці. Роботу програми можна призупинити в будь-який момент, а також сформувати новий звіт з іншими критеріями незалежно від етапу її виконання. Програма є системою координації управлінської роботи адміністрації. Зміст роботи розподілено по місяцях, визначено, де заслуховуються управлінські рішення та накази, відповідальний працівник. Циклограма створює план роботи виробничих нарад на місяць, рік, план роботи загальних зборів трудового колективу, нарад при завідувачі і таке інше. В програмі зазначено аспект, який є хештегом до змісту роботи. Використовуючи фільтр за аспектом можна підготуватися до тематичної перевірки за кілька хвилин: програма створить звіт за весь рік, яка робота проводилася, наприклад, з безпеки життєдіяльності або з протипожежного захисту впродовж року, які накази видано, де заслуховувалося. Визначено і відповідальних за підготовку даного пункту в плані роботи наради. Програмою охоплено широке коло актуальних аспектів роботи керівника дошкільного закладу: захворюваність, безпека життєдіяльності, охорона праці, кадрові та фінансові питання, господарча робота, робота з громадськістю, санітарно-гігієнічний стан закладу, цивільний захист, пожежна безпека, організація харчування. Циклограму можна доповнювати новими актуальними наказами, управлінськими рішеннями. Для того, щоб зменшити повторне роздруковування документів та впровадити електронний документообіг циклограму розміщують в мережі Інтернет на сервісі хмарних технологій Google-диску. Вказані технології забезпечують доступ в режимі реального часу багатьом користувачам одночасно і створюють для кожного індивідуальну копію програми, зберігаючи всі введені зміни в одному оригіналі.

Наступним питанням, що потребувало вирішення була координація діяльності 33 комісій, рад, служб створених в закладі. Більшість комісій, служб, рад має здійснювати систематичний контроль, оформлювати акти, проводити засідання з оформленням протоколів, розробляти рекомендації, плани роботи, мати Положення про свою роботу, надавати керівнику пропозиції, акти на погодження.

Для автоматизації управлінської діяльності з координації 33 рад, комісій, служб, створених в закладі, нами створено програму-циклограму у вигляді файлу Microsoft Excel із застосуванням макросів та запитів мови програмування Visual Basic Application, результатом функціонування якої є звіт про планування роботи комісій на рік, конкретний місяць або алгоритм роботи комісії. Циклограма комісій визначає основні форми роботи кожної комісії та допомагає керівнику закладу координувати їх роботу: визначає час підготовки наказів про створення комісії, розробку положення та плану засідань, порядок та частоту проведення контролю, час подачі актів, ведення протоколів. В програмі враховано вимоги до роботи всіх комісій: як часто проводить засідання та складає протокол пожежно-технічна комісія, коли надає акти перевірок добровільна пожежна дружина, комісія по стану будівлі та інше.

Циклограма комісій також може бути розташована в мережі Інтернет на сервісі хмарних технологій Google-диску з доступом адміністрації для організації ефективної системи роботи з управлінської діяльності.

Програма «Журнал обліку та руху дітей» це багатофункціональна автоматизована програма у вигляді файлу Microsoft Excel із застосуванням макросів та запитів мови програмування Visual Basic Application. Журнал обліку дітей охоплює сучасні можливості зберігання та видачі потрібної інформації і створює електронне анкетування. Програма створена у вигляді бази даних, в якій можна додавати нові записи, виконувати пошук, редагувати записи, зберігати зміни, а також формувати звітність з вмістом вибраних даних.

Функціональні можливості охоплюють широку сферу питань: з «Журналу обліку та руху дітей» за кілька секунд можна сформувати списки груп дітей, списки дітей пільгових категорій, і навіть соціальний паспорт закладу, за допомогою статистичних даних програми можна визначити кількість дітей за віком, за статтю для статистичного звіту, використовувати всі інформаційні дані про родину.

Журнал реєстрації вихідних документів (кореспонденції) допоможе у роботі працівникам, що відповідають за діловодство в закладі дошкільної освіти — завідувачим, діловодам, секретарям, які працюють з документами, ведуть облік документів, контроль за їх виконанням і довідкову роботу за документами в закладі.

Журнал реєстрації вхідної кореспонденції є формою-шаблоном для швидкої і зручної реєстрації прийнятих повідомлень, телефонограм, розпоряджень, листів-інформаторів, наказів відділів та управлінь освіти. Журнал реєстрації дозволяє також систематизувати записи за певним критерієм, наприклад, всі накази, які надійшли, або сортувати кореспонденцію, яка надійшла від відділу освіти, швидко знайти всі листи Міністерства, телефонограми. В програмі є можливість визначити відповідальну особу за виконання даних розпоряджень, а отже, можна Журнал реєстрації розташувати в мережі Інтернет на сервісі хмарних технологій Google-диску з доступом адміністрації для організації ефективної системи роботи з управлінської діяльності.

Відповідно до Порядку розслідування нещасних випадків на облік в закладі дошкільної освіти беруть випадки травматизму які сталися з вихованцями під час навчально-виховного процесу, в побуті, з працівниками на підприємстві та в побуті. Журнал обліку випадків травматизму серед учасників НВП автоматизована програма у вигляді файлу Microsoft Excel із застосуванням макросів та запитів мови програмування Visual Basic Application.

Журнал обліку випадків травматизму серед учасників НВП допоможе відповідальній особі закладу дошкільної освіти вести облік, а завідувачу швидко формувати статистичні дані для звітів з травматизму, інформацію до відома батьків та зробити порівняльний аналіз за 5 років, аналіз щодо випадків в певній групі, визначити поширені обставини травмування, вік дітей, що зазнають травми та інше. Програма «Журнал обліку випадків травматизму» зручний інструмент для довготривалого зберігання даних за 75 років.

Продуктова відомість, автоматизована програма у вигляді файлу Microsoft Excel із застосуванням макросів та запитів мови програмування Visual Basic Application, розраховує кількість продуктів у коморі, їх вартість, враховує прихід, витрати по всіх категоріях дітей, що харчуються, суму витрат і залишок на наступний день. Перед першим використанням програми потрібно ввести дані залишку по коморі відповідно кількості продуктів і суму. Вартість продукту програма визначить самостійно. Потім потрібно вводити дані кількості приходу і вносити суму з накладної.

Після цього користуючись меню-розкладкою вводити кількість витрат на дітей, співробітників. Використану суму по кожній категорії програма прорахує сама. Також програма враховує залишок продуктів харчування в коморі, суму коштів на всі категорії дітей та працівників, які харчуються, і залишок кількості продуктів на наступний день і їх вартість. При відкритті програми в документ виставляється сьогоднішня дата системи.

Відомість підрахунку якості харчування (БЖУ) автоматизований інструмент у вигляді файлу Microsoft Excel із застосуванням макросів та запитів мови програмування Visual Basic Application, робить аналіз хімічного складу та енергетичної цінності продуктів харчування в закладі дошкільної освіти. Перед використанням потрібно встановити місяць і рік з доступного переліку. У стовпець «Кількість» пропонуємо вводити дані з накопичувальної відомості по спожитим продуктів харчування в форматі ясла/садок. Програма прораховує вміст білків, вуглеводів, жирів, калорійність продукту, суму спожитих білків, жирів, вуглеводів, середню кількість, співвідношення Б: Ж: У (1: 1,1: 4). У програмі передбачені функції редагування та вводу нових продуктів, даних по продуктам. Після заповнення відомості можна відправити документ на друк, переформувати в таблицю тільки заповнені рядки (продукти).

Технологічні картки страв, автоматизований інструмент у вигляді файлу Microsoft Excel із застосуванням макросів, дозволяє перераховувати склад страви в процентному співвідношенні в разі недостатнього наявності основного продукту. Для того, щоб знайти потрібну технологічну карту можна скористатися пошуком на початку документа. Для цього в поле «Пошук» ввести назву страви. У стовпці «Вага» ввести кількість грамів основного продукту. Програма самостійно перерахує кількість інших продуктів. Кількість продукту для ясел і саду вводиться в різні стовпці. Дані виходу подаються як напівфабрикат - без урахування смаження, уварки і т.д.

Кадрова база даних працівників закладу дошкільної освіти автоматизована програма на основі Microsoft Office Access з застосуванням мови програмування, іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронній формі персональних даних працівників. Програма містить відомості про працівників, відображені в кадрових документах, зокрема про вік, дату і місце народження, місце проживання, ідентифікаційний номер, соціальний статус, пільги відповідно до закону (одинокі матері, жінки з дітьми віком до трьох років, «чорнобильці», неповнолітні, пенсіонери тощо), тарифні розряди, освіту, кваліфікаційний рівень, термін проходження курсів підвищення кваліфікації, атестації, нагороди або вчене звання. Кадрова база даних може бути використана для аналізу статистичної звітності, швидкого складання списків працівників певної категорії, для чого передбачено шаблони відображення даних. В Базі даних в наявності функція видачі довідок за шаблоном про місце роботи працівника.

Висновки. Використання ІКТ, автоматизованого програмного забезпечення дає змогу досягти якісно нових результатів, що прискорюють процес управлінської діяльності й підвищують її ефективність. Досвід роботи нашого закладу дошкільної освіти свідчить про те, що впровадженню інформаційних технологій в управління сприяє ряд факторів, пов'язаних із вимогами до підготовки документів і звітів, наявністю в закладі комп'ютерної мережі, певної кількості комп'ютерної, обчислювальної, проекційної та копіювальної техніки, що дає можливість адміністрації використовувати все це для підвищення ефективності управління ЗДО. Однак, факторами, що гальмують процес упровадження інформаційних технологій в управління є психологічна неготовність адміністрації закладів дошкільної освіти до застосування комп'ютера в професійній діяльності, мала кількість спеціального програмного забезпечення для садочків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ГЛОСАРІЙ Інформаційно-комунікаційні технології: основні терміни та поняття/ ГЛОСАРІЙ // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2013. – №7. – С. 77-78.
2. Морзе Н.В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій / Н.В. Морзе – Київ: Видавнича група BVH, 2008. – 352 с.
3. Мотурнак Є.В.. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у дошкільному навчальному закладі [текст] / Євген Потурнак // Практика управлінням дошкільним закладом. – 2012. – № 5. – С. 30 – 35.
4. Петрова О.Ю. Удосконалення інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів дошкільного навчального закладу/ Олена Петрова, Лариса Погорелова // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012. – № 5. – С. 71-77.
5. Круглик В.С. Концепція сучасного педагогічного програмного засобу / В.С. Круглик // Інформаційні технології і засоби навчання. Електронне наукове фахове видання. Випуск 3. – 2007.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛЕГО-КОНСТРУЮВАННЯ

*Кусік Ірина Миколаївна, вихователь Житомирського центру розвитку дитини №5
Житомирської області*

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає перехід дошкільної освіти до креативних технологій виховання та навчання, модернізацію змісту дошкільної освіти шляхом забезпечення різнобічного розвитку дітей дошкільного віку відповідно до їх задатків та вікових особливостей. Програма «Українське дошкілля» націлює на формування творчої індивідуальності, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини.

Актуальною проблемою сучасної педагогіки є розвиток дитячої творчості, яка має на меті виховання в дошкільників творчого підходу до перетворення оточуючого світу, активності, самостійності мислення, що сприятиме досягненню позитивних змін у житті суспільства.

Розвиток творчості дитини набуває в наш час особливого значення. Як сформувати творчу, інтелектуально розвинену особистість? Для успішного вирішення цієї проблеми велике значення має розвиток творчих здібностей, дитячої активності та самостійності. Сьогодні вноситься свої корективи у розвиток творчих здібностей дошкільників. Сучасні діти вимагають від педагога бути більш вимогливим до себе у підборі методів і прийомів для організації навчально-виховного процесу.

Дослідження багатьох вчених дозволяють визначити необхідність і можливість розвитку творчих здібностей у дітей вже з дошкільного віку. Теорія розвитку творчих здібностей представлена в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних психологів (Б. Ананьєв, Л.Виготський, С.Гончаренко, І.Івашенко, О.Ковальов, В. Крутецький, О.Матюшкін, Г.Костюк, Я.Пономарьов, К.Роджерс, С.Торренс), які визначають їх як психічні властивості індивіда, що регулюють досягнення людини і слугують умовою життєдіяльності; як властивості функціональних систем. Що реалізують окремі психічні функції та мають індивідуальну міру прояву і виявляються в успішності та якісній своєрідності засвоєння і реалізації діяльності.

Дошкільний вік – початковий етап становлення особистості. У цей період закладається розвиток здібностей до конструювання, який активізує розумові процеси дитини, народжується розвивальний інтерес до творчого вирішення завдань, винахідливості і самостійності, ініціативності, креативності.

Задатки творчості є у кожної людини. Необхідно лише їх розкрити і активізувати. Прояви творчих здібностей можуть бути різними: від яскравого таланту до скромних і малопомітних, але суть творчого процесу однакова для всіх. Різниця - в конкретному матеріалі творчості, масштабах досягнень та їх значущості для суспільства. Як показують наукові дослідження й досвід педагогів-практиків, творчі здібності виявляються приблизно з п'ятого року життя, але це зовсім не означає, що до цього моменту їх не слід розвивати. Навпаки, чим раніше дитину навчають спостерігати, пояснювати незвичайне, дивуватися оточуючим явищам, предметам, експериментувати тим ґрунтовніше підготують її до прояву власне творчих здібностей. Розвитку творчості сприяє вміння бачити предмет з різних боків, вміння враховувати різні ознаки предмета, створювати образ. Дитині необхідно не тільки вільно фантазувати, а й спрямовувати свою фантазію, творчі здібності на вирішення різноманітних завдань.

Людина, яка здатна конструктивно мислити, швидко вирішувати логічні завдання, найбільш пристосована до життя, так як швидко знаходить вихід зі скрутних ситуацій, бере раціональне рішення. Вплив конструктивної діяльності на розумовий розвиток дітей вивчав А.Р. Лурія. Ним був зроблений висновок про те, «що вправи в конструюванні мають істотний вплив на розвиток дитини, радикально змінюючи характер пізнавальної діяльності»

Конструктивна діяльність займає вагоме місце в дошкільному вихованні і є складним пізнавальним процесом, в результаті якого відбувається інтелектуальний розвиток дітей: дитина опановує практичними знаннями, вчиться виділяти істотні ознаки, встановлювати відносини і зв'язки між деталями і предметами. В дошкільному закладі використовують конструктори ЛЕГО. Елементи конструктора ЛЕГО мають різні розміри, різноманітні за формою, прості варіанти скріплення з іншими елементами. Варіантів скріплення ЛЕГО-елементів між собою досить багато, що створює практично необмежені можливості створення різних типів будівель та ігрових ситуацій.

Для вихователів дитячого садка використання ЛЕГО – конструктора є чудовим засобом для всебічного розвитку дошкільників, що забезпечує інтеграцію різних видів діяльності.

За допомогою конструктора ЛЕГО вирішуються завдання освітньої діяльності з дошкільниками за наступними напрямками: Розвиток дрібної моторики рук, стимулюючи в майбутньому загальне мовленнєвий розвиток і розумові здібності. Навчання правильному і швидкому орієнтуванню в просторі. Отримання математичних знань про рахунок, форму, пропорції, симетрії. Розширення своїх уявлень про довкілля, транспорт, ландшафт. Розвиток уваги, здатності зосередитися, пам'яті, мислення. Навчання уяві, творчому мисленню.

Один з проявів творчих здібностей – вміння комбінувати знайомі елементи по-новому. Робота з ЛЕГО-елементами стимулює і розвиває потенційні творчі здібності кожної дитини, вчить його бачити і руйнувати, що теж дуже важливо. Руйнувати не агресивно, не бездумно, а для забезпечення можливості створення нового. Ще В.В.Зеленський говорив, що потреба в руйнуванні зберігається в дитини до кінця

дошкільного віку. Але, ламаючи свою власну споруду з ЛЕГО, дитина має можливість створити іншу або добудувати із звільнених елементів деякі її частини, виступаючи в ролі творця.

1. Оволодіння умінням подумки розділити предмет на складові частини і зібрати з частин ціле. Конструювання ЛЕГО передбачає побудову предметів та образів, його успішність залежить від рівня розвитку мислення дитини. Щоб побудувати конструкцію з цеглинок ЛЕГО, необхідно вміти обстежити об'єкт, розділити його на складові частини-деталі, оцінити їх розмір, просторове розташування, змінити одні деталі іншими в разі потреби.

Для успішного конструювання потрібно вміти представляти майбутній предмет в цілому-з усіх боків, спереду, збоку, особливо уявити невидимі деталі.

Слід виділити такі види конструювання ЛЕГО: Конструювання за зразком. Конструювання за моделлю. Конструювання за задумом. Конструювання за умовами. Конструювання за схемами. Конструювання з теми.

Педагогам, які впроваджують в своїй роботі ЛЕГО-конструювання, рекомендується працювати за таким алгоритмом виконання моделі з конструктора ЛЕГО: Створення проблемної ситуації. Демонстрація і розгляд картин. Пояснення послідовності виконання. Демонстрація варіативних з'єднань. Спостереження натуральних об'єктів. Сенсорне обстеження деталей. Презентація конструкції.

Для формування дитячої конструкторської творчості за допомогою ЛЕГО-конструювання необхідно виконання трьох умов:

Перша умова – організація цілеспрямованої системи навчання, що включає три етапи:

1. Створення умов для широкого самостійного дитячого експериментування з новим матеріалом.
2. Надання дітям можливості вирішувати завдання, спрямовані на розвиток творчої уяви.
3. Організація самостійного дитячого конструювання за задумом.

Друга умова-використання конструктивного матеріалу дозволяє дітям експериментувати, вести широку орієнтовно-пошукову діяльність, знаходити варіанти вирішення однієї і тієї ж задачі.

Третя умова – організація конструювання ЛЕГО в тісному взаємозв'язку з іншими видами дитячої діяльності.

Звісно, дитину не варто обмежувати в її творчих прагненнях. І, тоді ваші вихованці приємно дивуватимуть вас своїми власними оригінальними думками та ЛЕГО конструкціями, творчими та креативними.

Займаючись з дітьми ЛЕГО-конструюванням помітили, що це сприяє розвитку не тільки дрібної моторики, а й розвитку творчих здібностей дошкільнят. Особливість конструктивної діяльності полягала в тому, що вона, як і гра, відповідає інтересам і потребам дитини дошкільного віку. Вона дає можливість діяти з деталями, на практиці пізнавати їх колір, форму, величину, засвоювати правильні назви деталей, удосконалювати сприйняття просторових відносин. В системі роботи запропонована ігрова форма занять, вона сприяє розвитку у дітей пізнавального інтересу, дозволяє вберегти від зайвого дидактизму, стомлення, активізує часту зміну позицій.

Запропонована система роботи по розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку методом впровадження ЛЕГО-конструювання включає :

- план-сітку організованої навчально-пізнавальної діяльності дітей середнього дошкільного віку, де вказано тему інтегрованого заняття, рекомендована художня література, ігрова або практична діяльність, фізична діяльність та запропоновані теми конструкцій з ЛЕГО;
- перспективне планування з урахуванням теми тижня, назви заняття, мети, ігрової діяльності та конструкцій ЛЕГО;
- розробку конспектів інтегрованих занять для дітей середнього дошкільного віку з використанням ЛЕГО-конструювання;
- добірка авторських дидактичних ігор відповідно плану- сітки з детальним описом мети, ходу гри, фотографічним зображенням;
- добірка рекомендованих художніх творів відповідно теми інтегрованого заняття;
- авторські тренінги для батьків та консультації по впровадженню ЛЕГО-конструювання;
- добірка авторських фізкультхвилинок з використанням ЛЕГО цеглинок.

Система інтегрованих занять для дітей середнього дошкільного віку з використанням ЛЕГО-конструювання забезпечує систематичне звернення до емоційної сфери дитини-усвідомлення нею власних почуттів, сприяє розвитку тактильного сприйняття форми, корекції мовлення, пам'яті, мислення, розвитку інтересу до навчання, формування комунікативної функції. На заняттях створювали атмосферу взаємної довіри: незалежність дитини в здійсненні вибору, прийняття, підтримки. Вихователь займав позицію поруч, а не над. Він допомагав дітям виразити свою індивідуальність, дотримуючись принципу трансформації когнітивного змісту в емоційний, гуманістичний принцип і принцип розвивального навчання, орієнтується на зону найближчого розвитку кожної дитини. Таким чином ми приходимо до висновку, що ЛЕГО-конструювання є засобом розвитку творчих здібностей дітей. Сучасне суспільство зацікавлене в тому, щоб виховати дитину як гармонійно розвинену в усіх відношеннях, а головне творчу особистість. Дитина – це втілення фантазії, творчості, уяви, і педагог є його наставником у формуванні її творчості.

Працюючи з конструктором, діти будували моделі і при цьому навчалися, граючи, отримуючи задоволення. Діти придумували моделі самі, відчували себе професійними інженерами, механіками,

будівельниками або великими конструкторами. І це здорово! Це давало повну свободу дій. Робота була жвавою і цікавою і відкривала абсолютно нові перспективи, де немає меж фантазії.

ЛЕГО допомогло дітям втілювати в життя свої задуми, будувати і фантазувати, захоплено працювати і бачити кінцевий результат своєї роботи.

Конструювання – ЛЕГО сприяє розвитку творчої уяви та творчих задатків, мислення, спритності, а також інтелекту. Сприяє формуванню таких якостей, як уміння концентруватися, здатність співробітничати з партнером, працювати в команді, досягати спільних успіхів, і найголовніше-почуття впевненості в собі. Якщо з дитинства прагнути до пізнання-це перейде в уміння вчитися конструювання направлено і сприймати нове з великим інтересом.

Педагогічний колектив нашого дошкільного закладу використовує ЛЕГО-технології у роботі з дітьми всіх вікових груп, починаючи з раннього віку. Адже ми переконані, що ЛЕГО-конструювання – це такий вид дитячої діяльності, який можна інтегрувати у всі види роботи педагога. Проведена робота з використання ЛЕГО - технологій у дошкільному навчальному закладі стала збагачувальним і перетворювальним фактором, який є одним із шляхів оновлення змісту освіти згідно сучасним вимогам. Ми розуміємо, якщо сьогодні навчимо дитину свідомому, творчому користуванню ЛЕГО, то завтра отримаємо певний результат-високі інтелектуальні показники наших дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти /нова редакція, // Вихователь-методист дошкільного закладу.– Київ,2012.–26с.
2. Венгер А.Л. Психологія : навчальний посібник для педагогічних училищ/ Венгер А.Л., Мухіна В.С. – Москва,1990. – 288с.
3. Давидчук А.Н. Розвиток у дошкільнят конструктивної творчості / А.Н.Давидчук. –Москва: Гардарики, 2008. – 118с.
4. Дубровська Н.В. Запрошення до творчості .– СПб., 2002.– 128с.
5. Комарова Л.Г. Будуємо з ЛЕГО (моделювання логічних відносин та об'єктів реального світу засобами конструктора ЛЕГО).– Москва: ЛИНКА-ПРЕСС,2001. – 158с.
6. Лурія А.Р. Розвиток конструктивної діяльності дошкільника /А.Р.Лурія// Питання психології. – 2005.– №7.– С. 8-9.
7. Лусс Т.С. Формування навиків конструктивно-ігрової діяльності за допомогою ЛЕГО: Посібник для педагогів-дефектологів.– М.: Гуманит.вид.центр ВЛАДОС,2003,- 104с.
8. Моляко В.А. Психологічні проблеми творчості талановитої особистості. / В.А. Моляко. – Київ: Академія,1996.– 416с.
9. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля».– Тернопіль: вид-во «Мандрівець», 2017.– 256 с.
10. Романіна В.І. Заняття по конструюванню з дітьми 4-5 років. Методичний посібник / В.І. Романіна.– Москва: Класікс Стил,2003.– 156 с.
11. Шість цеглинок . The LEGO Foundation. Методичні рекомендації.– Київ,2016.– 35 с.

ВИВЧЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ЛЕГО-КОНСТРУЮВАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ

*Ступницька Жанна Олександрівна, вихователь – методист ЦРД №5
міста Житомира Житомирської області*

Пріоритетним напрямком освітньої системи України, що підтверджено державними законами та нормативними документами, є доступ до якісної освіти. Тому впровадження інноваційних технологій в освітній процес є одним із найважливіших питань, які сьогодні розглядаються в освіті. Для сучасного суспільства впровадження інноваційних технологій в освіту має не стільки теоретичне, скільки прагматичне значення, оскільки в умовах глобалізації воно стосується його історичного розвитку та перспектив, які пов'язані з так званими «високими технологіями». Сьогодні все наполегливіше вимагає пошуку таких форм та методів навчання, впровадження яких сприяло б активізації навчально-пізнавальної діяльності дітей, підвищувало ефективність набуття дітьми нових знань, розвивало творчу активність, навички колективно злагоджених дій, а також розвитку якості освіти через всебічний розвиток дитини [1, с. 10].

До стратегічних цілей освітньої політики в Україні зараховують розвиток наукової та інноваційної діяльності. Актуальність та перспективність вивчення і впровадження інноваційної технології визначаються завданнями Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, у якій пріоритетом розвитку освіти визначено впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують удосконалення освітнього процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Сучасна освіта – це освіта для конкретної людини і людства взагалі. Сучасний освітній процес неможливий без інноваційного оновлення, залучення нових технологій, їх апробації та адаптації до сучасних вимог нового змісту.

Інновацію в освіті сучасні українські вчені розглядають як процес створення, поширення і використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувалися по-іншому (О.Савченко); як «комплексний, цілеспрямований процес створення, поширення і використання новацій» (Л. Ващенко); як результат (продукт) творчого пошуку або особи колективу, що відкриває принципово нове в науці й практиці, як результат народження, формування і втілення нових ідей (О. Попова); як процес оновлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, який оптимізує досягнення її мети (Л. Даниленко); як нововведення, новаторство, створення нового, суспільно значущого продукту діяльності людини, який узагальнено характеризується двома ознаками: перетворенням явищ, речей, процесів, а також новизною та оригінальністю (А. Бурова). Крім того, певна кількість авторів виділяють поняття «інноваційний процес». Так, зокрема, І. Дичківська трактує це поняття як комплексну діяльність зі створення, освоєння, використання та поширення нововведень. Т.Поніманська окреслює види готовності до інноваційної педагогічної діяльності: ситуативну, творчу й авторську. Допускається, що ці види готовності мають прогностично попередити інноваційну інертність у педагогічній практиці, а також підготувати педагогів до розв'язання різних завдань [2, с. 18].

Мета статті – висвітлення проблеми вивчення і впровадження інноваційної технології ЛЕГО – конструювання в освітній процес, організації методичного супроводу інноваційної діяльності закладу. Розкриваються сучасні підходи щодо вдосконалення освітнього процесу, створення належного науково-методичного середовища, оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного віку відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти та програм розвитку дитини.

В останні роки ЛЕГО-технологія стала об'єктом уваги дитячих психологів і медиків, які довели, що збирання конструктора дозволяє дитині перебувати в гармонії з навколишнім світом. Автором пропонованої технології ЛЕГО - конструювання можна вважати Оле Кірка Крістіансена, який поєднав два датських слова «leg» і «godt», що в перекладі означають (грати і добре). На сьогодні інноваційна технологія ЛЕГО – конструювання одна з найпоширеніших і найвідоміших педагогічних технологій, що широко використовує тримірні моделі реального світу та предметно – ігрове середовище навчання та розвитку дитини. Перспективність використання ЛЕГО зумовлена її високими освітніми можливостями: багатофункціональністю, технічними та естетичними характеристиками, використанням у різних ігрових та навчальних цілях.

Інноваційна технологія ЛЕГО – конструювання дає можливість викликати у дітей бажання самостійно мислити, формувати нестандартне, інженерне мислення, виховати інтерес до точних наук, розвивати винахідницькі здібності, зацікавити малят математикою, викликати бажання пізнавати світ та робити відкриття.

Конструктор ЛЕГО – це яскравий ігровий засіб, що допомагає вихователю привернути увагу дітей, навчити слухати та розуміти педагога, керуватися у діяльності його поясненнями [5, с.48-50]. Конструктор – найдоступніша і поширена розвиваюча гра, а гра в свою чергу – це найперший засіб за допомогою якого дитина входить в навколишнє середовище, тобто це велика і важлива частина життя маленької людини. [5, с. 15].

Впровадження інноваційної технології ЛЕГО – конструювання дозволяє забезпечити всебічний (пізнавальний, креативний, комунікативно – мовленнєвий, фізичний) розвиток особистості дитини як активного учасника суспільного життя у майбутньому, де в основу взаємодії «дорослий – дитина» покладено підхід «навчання через гру». Конструктор ЛЕГО було створено з глибокою вірою у потужну силу творчої гри як рушійної сили для розкриття внутрішнього потенціалу дитини. ЛЕГО дає можливість педагогові глибоко досягнути поняття «навчання через гру» і практично реалізувати цей підхід у роботі з дітьми [5, с. 6 - 7].

У закладі практикуємо системне експериментування нових виховних технологій, що сприяє удосконаленню всього педагогічного процесу освітнього закладу, надає можливість забезпечити підвищення якості навчання, виховання, різнобічного розвитку дітей. Проблема впровадження інноваційних технологій є досить актуальною.

Наш центр розвитку дитини №5 залучено до проекту «Сприяння освіті» в рамках Меморандуму процесу про взаєморозуміння між МОН України та фондом The LEGO Foundation (королівство Данія). На сьогоднішній день проект «Сприяння освіті» в Україні є одним з наймасштабніших та найглибінніших, одним з найперспективніших у портфоліо the LEGO Fondation.

У досвіді розкриваються теоретичні основи впровадження інноваційних технологій в галузі дошкільної освіти та методичні основи впровадження інноваційної технології ЛЕГО – конструювання в освітній процес ЗДО. Викладено систему роботи щодо організації методичної роботи в ЗДО по вивченню та впровадженню інноваційної технології ЛЕГО - конструювання в освітній процес за трьома основними напрямками: роботи з педагогами, дітьми, батьками.

Впровадження інноваційної технології LEGO Foundation в освітній процес закладу реалізовується через освітній проект «Система вивчення та впровадження інноваційної технології LEGO - конструювання в освітній процес сучасного закладу». Метою проекту є сприяння оновленню освітнього процесу, підвищенню ефективності освітньої роботи через різнобічний розвиток дитини. Проект пропонує педагогам зануритися і на власному досвіді відчути силу педагогіки гри – як системи, методу та інструменту навчання; практично і глибоко зрозуміти, чому гра – найкращий інструмент підготовки педагогів, які знають, як навчати та розвивати дітей сьогодні для світу завтра. Одним з інструментів виконання проекту є інновації у змісті і структурі, формах і методах управління закладом, новітніми підходами в організації методичної роботи. Розроблено систему взаємопов'язаних заходів, спрямованих на вивчення та впровадження технології LEGO – конструювання. Організація методичної роботи спланована за трьома основними напрямками: робота з педагогами, з дітьми, з батьками, де всі є активними учасниками цього процесу. Робота по впровадженню інноваційної технології ЛЕГО – конструювання спланована відповідно алгоритму організації інноваційної діяльності в ЗДО з дотриманням основних етапів.

Алгоритм організації інноваційної діяльності в ЗДО - етапи: діагностичний, прогностичний, організаційний, практичний, впроваджувальний.

Визначено мету, завдання, основні заходи щодо реалізації проекту, далекі та близькі перспективи, очікувані результати, окреслено поетапний план дій роботи в проекті.

Для реалізації намічених завдань та з метою активізації педагогічної діяльності було розроблено проект на основі використання психолого-педагогічного проектування автори Т. Піроженко, С. Ладивір, який передбачає послідовні етапи:

Етапи реалізації проекту: Діагностичний. Мотиваційний. Інформаційний. Репродуктивний. Узагальнювальний. Творчий. Рефлексивно – оцінювальний.

На кожному етапі було визначено мету роботи, підібрано традиційні і нетрадиційні, інтерактивні форми, методи і прийоми роботи з педагогами, дітьми, батьками, які є результативними.

У проекті запропоновані різні форми професійного навчання педагогів, а саме, розробки конкурсів, тренінгових занять, семінарів – практикумів з використанням інтерактивних форм роботи, що забезпечує розширення науково – теоретичного рівня підготовки педагогів щодо роботи з конструктором ЛЕГО, спонукає їх до впровадження в освітній процес інноваційної технології ЛЕГО – конструювання, сприяє активності, зацікавленості педагогів, переведенню їх від репродуктивної діяльності до продуктивної, дослідницької, формуванню вміння рефлексувати в процесі пізнання та освоєння нових знань, стимулює процеси набуття професійної компетентності.

В матеріалах запропоновано орієнтовне планування освітньої роботи за програмою «Шість цеглинок» з освітньої лінії «Дитина в сенсорно – пізнавальному просторі» для дітей молодшого та середнього дошкільного віку, розроблене відповідно Базового компонента, програми «Українське дошкілля», програми «Шість цеглинок» та розробка дидактичних ігор з ЛЕГО, що сприятиме системній роботі педагогів з дітьми з освітньої лінії «Дитина в сенсорно – пізнавальному просторі» з використанням шести цеглинок, дотримуючись педагогічних і психологічних принципів (науковості, системності, доступності, систематичності і послідовності, зв'язку знань і вмінь з життям, свідомості і активності, індивідуального підходу), методики, вікових особливостей дітей. В плануванні пропонується: тема та мета до заняття, освітні завдання, ігрові вправи за методикою «Шість цеглинок», запитання до дітей. Дидактичні ігри з використанням ЛЕГО – конструктора сприяють формуванню в дітей елементарних математичних уявлень та розвитку сенсорних еталонів.

В досвіді пропонується орієнтовне планування освітньої роботи з ЛЕГО – конструювання для дітей молодшого дошкільного віку, складеного за тематичними циклами з урахуванням вимог Базового компонента, програми «Українське дошкілля», програми «Безмежний світ гри з ЛЕГО», що сприятиме системній роботі педагогів з дітьми з конструювання. В планування освітньої роботи з ЛЕГО – конструювання включено тематику планування занять відповідно тематичних циклів, тематику індивідуальних та колективних конструкцій, розроблено навчальну, розвивальну, виховну мету до занять. Авторський посібник спонукає педагогів у своїй практиці в цілому взяти за основу примірне планування з ЛЕГО – конструювання. Запропоноване планування не є вичерпним і радше має рамковий характер, надає можливість і простір педагогу залишатися гнучкими і вільним, спонукає враховувати реальні потреби, можливості, вміння та бажання маленької особистості. Воно може стати основою, на якій вихователі розроблять свої власні напрацювання.

Зразки конструкцій запропоновані в альбомі «Безмежний світ гри з ЛЕГО» можуть бути використані, як наочний посібник для вихователів та дітей, що значно допоможе педагогам в організації освітньої роботи з ЛЕГО – конструювання, допоможе вирішити наступні завдання: розвивати розумові процеси (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, сприятиме навичкам активної та творчої колективної взаємодії, розвитку творчого потенціалу, підвищенню соціальної адаптації дітей. Завдяки запропонованим методичним розробкам, щодо використання ЛЕГО – конструювання в роботі з дітьми педагоги зможуть сформулювати в дітей такі якості, як уміння концентруватися, здатність співробітництва з партнером, і найголовніше – почуття впевненості в собі, розвинути конструкційні вміння та навички, індивідуальні творчі здібності.

Матеріали містять «ЛЕГО – скарбничку» в якій запропоновано методичні розробки різних цікавих форм роботи з педагогами в рамках проекту та запропоновано діагностичні картки анкети, тести для визначення знань щодо роботи за інноваційною технологією ЛЕГО – конструювання, готовності педагогів до інноваційної діяльності, в додатках запропоновано фотокорисаж «Кроки роботи в проекті» де представлено матеріали з досвіду роботи закладу в рамках участі в проекті «Сприяння освіті» та проекті Система вивчення та впровадження інноваційної технології ЛЕГО – конструювання в освітній процес закладу».

Впровадження інноваційної технології в освітній процес закладу дає можливість постійно оновлювати освітній процес, підвищувати ефективність розвивальної та освітньої роботи. Створює умови для підвищення фахового рівня, професійної компетентності педагогів з означеної проблеми, особистісному становленню і творчій самореалізації кожного педагога. Реалізація інноваційної діяльності в ЗДО дозволяє кожному педагогу краще зрозуміти свої креативні можливості, підвищити мотивацію та професійну компетентність. Здатність вихователя постійно розвивати педагогічну майстерність шляхом постійного критичного осмислення власного досвіду і нових ідей, сприяє педагогічній творчості, дозволить змінити стиль роботи з дітьми, «навчати через дію», «навчати через гру», сприяти розвитку якості освіти, зокрема, компетентностей необхідних для навчання протягом життя та становлення педагога – фасилітатора, який прагне відійти від педагогіки копіювання, шаблонування, практики однієї правильної відповіді та нав'язування свого бачення дитині, залучити батьків до освітнього простору ЗДО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник/І.М. Дичківська, 2004. – 334с.
2. Інноваційна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі: методичний аспект, Крутий К.Л., Маковецька Н.В.. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2004. – 128с.
3. Інноваційні технології в ДНЗ/ Березюк В.С., Рудік О.А. – Харків: Вид. група «Основа», 2017 – 224с. – (Серія «ДНЗ. Керівнику»).
4. Ульянець Г.П. Інноваційні технології ЛЕГО – конструювання в дошкільному закладі: методичний посібник / Ульянець Г.П., Горіянова В.В. – Харків, 2016. – 62с.
5. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з ЛЕГО»/О.Ю. Рома, В.Ю. Близнюк, О.П. Борок. – the LEGO Foundation, м. Київ, 2016. – 140с.
6. Формування інноваційного простору дошкільної освіти: наук.-метод. посіб. / упоряд. Н. В. Любченко, О. А. Прокопенко; А. С. Виноградова за ред. Є. Р. Чернишової / Ун.-т менедж. освіти НАПН України. — К., 2012. — Ч. 1. — 112 с. (8 – 13).

АУДИТ ЯК ФОРМА САМОДОСЛІДЖЕННЯ ТА САМОДІАГНОСТИКИ ДОШКІЛЬНИКІВ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КУРСУ «ДОШКІЛЬНЯТАМ - ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ»

Ринчовська Тетяна Валентинівна, вихователь-методист Житомирського дошкільного навчального закладу № 33 Житомирської області

Актуальність теми інновації. Освіта для сталого розвитку тісно пов'язана з майбутнім наступних поколінь. Ідеї освіти для сталого розвитку знаходять підтримку серед педагогів та батьків, які прагнуть виховувати дітей у здоровому довіллі - серед чистої природи, у доброзичливому, толерантному суспільстві. Саме тому педагогічний колектив закладу приєднався до реалізації Міжнародного проекту «Освіта для сталого розвитку в дії», запровадивши інтегрований навчальний курс «Дошкільнятам - освіта для сталого розвитку».

Допомогти дітям досягнути основні ідеї сталого розвитку покликані педагоги. Робота вихователя спрямована на спільну взаємодію з дошкільниками, оскільки під час такої взаємодії діти навчаються аналізувати свою поведінку, свої дії, сприймати інформацію, наводити приклади із повсякденного життя, а дорослі можуть прослідкувати через «кольорові відповіді» вихованців сприйняття дітьми даної проблеми, проаналізувати рівень їх умінь, компетентностей та світогляд. А допоможе дітям усвідомити, дослідити свою поведінку проведення *нетрадиційної форми роботи з дошкільниками – аудиту*.

Мета інновації: визначити зміни моделі поведінки дитини та особливості реагування у різних життєвих ситуаціях за допомогою невеликого самодослідження - аудиту.

Використання такої нетрадиційної форми роботи з дітьми дошкільного віку як аудиту допомагає вирішити наступні **завдання**: проаналізувати сформованість у дошкільнят важливих навичок екологічно-, економічно- й соціально доцільної поведінки, допомогти дитині дослідити своє ставлення до соціального і природного довкілля, збереження природних ресурсів, визначити зміни у власній поведінці, формувати екологічно свідомого маленького громадянина; розвивати критичне мислення.

Структура курсу «Дошкільнятам - освіта для сталого розвитку» для молодшої, середньої, старшої груп визначається трьома основними темами і розрахована для дітей шостого року на 27 тижнів і для дітей четвертого – п'ятого років на 36 тижнів. Вивчення кожної теми передбачало опрацювання дітьми трьох підтем. Всього дев'ять підтем для кожної вікової групи. Обов'язковим компонентом вивчення кожної підтеми є **аудит**. В межах вивчення кожної підтеми проводиться *вступний і підсумковий аудит* як невеличке самостійне дослідження дітьми власної поведінки.

Аудит для дошкільнят – це самодослідження особистої території дитини та її родини через аналіз власного стилю поведінки і набутого досвіду за допомогою спеціальних запитань (запитання для кожної з підтем прописано в програмі «Дошкільнятам - освіта для сталого розвитку» для усіх вікових груп).

Аудит для вихователя – це спосіб входження в тему, ініціювання обговорення її дітьми та перевірки набутого результату наприкінці теми; частина тематичного дня, яка може бути проведена в процесі інтегрованого заняття або перед ним як самостійна вправа.

Під час проживання кожної підтеми проходить два аудита.

Перший - вступний аудит (самодослідження) виконується дітьми на початку вивчення теми. Він дає дитині і вихователю змогу усвідомити, якими є звички, моделі поведінки і реакції дитини в тій чи іншій ситуації.

Другий – підсумковий аудит (самодослідження) проводиться наприкінці теми і засвідчує зміни у поведінці дитини, є матеріалом для обговорення з дітьми, а також з батьками, до відома яких бажано донести його результати [1]

Аудит починає проводитися вже з *молодшої групи* як невеличке самодослідження дітьми власної побутової поведінки. Під час проведення аудиту на початку кожної підтеми в процесі інтегрованого заняття малюкам пропонують запитання, відповідь на яке треба обрати з двох варіантів: «Так, я вже так роблю» або «Я хочу навчитися так робити». Відповідь кожна дитина дає вибираючи кружечок (фішку) зеленого чи жовтого кольору. Якщо дитина відповідає: «Так, я вже так роблю», то вона піднімає зелений кружечок, якщо відповідає: «Я хочу навчитися так робити», то піднімає жовтий кружечок. Коли діти показують обрані фішки, вихователь

зауважує, що тепер діти мають стежити за власною поведінкою: чи правильно вони відповіли на запитання і робити так, як вони сказали.

Саме в молодшій групі зразу після аудиту вихователь запрошує дітей висловити свої наміри, тобто як вони діятимуть віднині, коли знають, яка поведінка є правильною, необхідною і пропонує дітям завершити речення - формулювання намірів: «Тепер я буду...». Педагог повинен прагнути, щоб «наміри» дітей були якомога конкретнішими, наприклад: «Я буду закручувати кран після того, як помию руки» тощо.

Для проведення аудиту вихователями крім кольорових фішок використовувалися власноруч виготовлені для кожного малюка жовто-зелені віяла «Кольори». Діти давали відповідь, піднімаючи той чи інший колір. Ще можна використовувати олівці зеленого та жовтого кольору. І молодші дошкільнята, відповідаючи на запитання можуть просто вибирати той чи інший олівець.

Також, на допомогу у проведенні аудиту було виготовлено картки із зображенням Мурашки для кожної дитини. І дошкільнята дають «кольорову відповідь», закривши вибраною фішкою кружечок на картці біля Мурашка. (Цей персонаж передбачено курсом і приходиться до дітей молодшої групи). Такий варіант проведення аудиту підготує дітей до роботи з картою, яка передбачена вже з середньої групи.

Приклад проведення аудиту з дітьми молодшої групи:

Вихователь звертає увагу дітей на тарілочку з фішками жовтого і зеленого кольорів і запитує:

- Чи вмієте ви звертатися до своїх друзів по імені, щоб попросити їх про щось чи запропонувати?
- Хто так завжди робить, візьміть з коробки зелений кружечок. Хто також хоче навчитися, візьміть жовтий.

Після того, як діти зробили вибір, вихователь говорить:

- Скажіть, як ви будете тепер вчиняти, якщо така ситуація трапиться з вами. Спробуйте сказати це, почавши зі слів: «Тепер я буду...».

Наприкінці відпрацювання теми аудит повторюється, і вихователь разом з дітьми порівнює відповіді на запитання, які давали діти раніше, із новими.

Результати цього аудиту дають змогу дітям усвідомити зміни, яких вони потребують і які відбуваються. А *дорослим* дають можливість спостерігати процес змін і підтримувати позитивний зворотний зв'язок щодо особистих досягнень дитини. [2]

Під час впровадження курсу «Дошкільнятам - освіта для сталого розвитку» з дітьми *середньої групи* також організовується проведення самодослідження і самодіагностики. Після усвідомлення дошкільнятами теми заняття і проблеми, якій воно присвячене, наступною обов'язковою частиною тематичного дня є проведення аудиту.

Для дітей п'ятого року життя він пропонується у формі опитування за двома запитаннями, що є, по суті, коротким самодослідженням ними власних звичок, поведінки і досвіду. Аудит спочатку декілька разів можна провести об'єднавши дітей у підгрупи, а потім перейти до формату загально групової справи. Ця поступовість необхідна для того, щоб дошкільнята зрозуміли правила його проведення.

Перед аудитом необхідно підготувати: картку аудиту для кожної дитини з її ім'ям, на якій зображено два кружечки (вони повинні бути на білому тлі); кольорові олівці або кружечки (фішки) зеленого і жовтого кольору.

Процедура цього самодослідження дуже проста: вихователь послідовно ставить дітям кожне запитання. Діти обирають варіант відповіді, який відображає їхню звичну поведінку, вони роблять саме так: *завжди, іноді, ніколи*. Тобто, відповідь пропонується дати уже із трьох варіантів.

Після кожного із запитань діти дають відповідь тим чи іншим кольором: зеленим, якщо відповідь «так, завжди»; жовтим – іноді; білим – «ні, не знаю».

Перед аудитом дітям необхідно пояснити, що зараз вони мають пригадати випадки зі свого щоденного життя й оцінити, як часто вони це роблять. За необхідності потрібно пояснити, що «завжди» означає, що кожного разу у такій ситуації ми робимо одне і те саме. «Іноді» означає, що деколи ми вчиняємо так, а іншого разу – по-іншому. Відповідь «ніколи» означає, що ми ніколи не задумувались над своєю поведінкою у такій ситуації, не спостерігали за собою або що нам важко визначитись, або цього не робимо.

Приклад запитань для дітей середньої групи по темі «Спілкування»:

1. Чи звертаєшся ти до дорослих, коли тобі потрібно, щоб вони щось зробили для тебе або разом з тобою?

2. Чи вмієш ти ввічливо звернутись і запросити дорослого до дії? [2]

Давати відповіді на запитання діти можуть за допомогою кольорових фішок, які вони наклеюють у кружечки на картці, позначаючи свій варіант виконання дій. Або можна запропонувати дітям розмальовувати олівцем кружечки у картці. Кружечки у картці можна пронумерувати (1, 2), заповнювати зліва-направо, або зверху-вниз. Про правила заповнення необхідно домовитись з дітьми.

Якщо відповідь дитини на запитання - «так, завжди», то вона вибирає зелений кружечок і наклеює у картку (чи замальовує зеленим кольором); якщо відповідь - «іноді», то вона вибирає і наклеює у картку жовтий кружечок (чи замальовує); якщо відповідь - «ні, не знаю», то залишає кружечок у картці білим.

Після проведення аудиту дітям необхідно сказати, що те, чого ми не вміємо - ми будемо навчатись. Наголосити, що це дуже важливо: якщо нам потрібна допомога – попросити про неї ввічливо [3]

За час роботи по впровадженню курсу «Дошкільнятам - освіта для сталого розвитку» в середній групі вихователями виготовлялися картки для аудиту різних видів: спочатку це була просто картка з двома кружечками, потім виготовляли книжечки, блокнотики, міні ширмочки-гармошки, сторінками яких були картки

для аудиту. Дуже зручно, коли і вступний і підсумковий аудит по одній темі зібрано в одній такій «книжечці». За проживання усього курсу у кожної дитини виходило по 3 таких «книжечки». Головна умова, щоб у вихованців була своя особиста картка (книжечка) для самодослідження, тому на кожній було написано ім'я дитини і наклеєне предметне зображення, щоб дошкільнята легко знаходили своє.

Для проведення аудиту з дітьми старшого дошкільного віку для кожної дитини виготовлялися невеличкі спеціальні картки (розміром не більше половини аркушу А-4) з чотирма кружечками, позначеними номерами відповідно до кількості запитань. Для дітей шостого року аудит проводиться за допомогою чотирьох запитань. Вихователь обов'язково повинен дотримуватись умов проведення аудиту: аудит проводиться з усіма дітьми і кожна дитина заповнює власну картку. Перед проведенням самодослідження вихователь зауважує, що зараз дітям потрібно буде визначитись, як вони вчиняють у своєму житті, обравши один з варіантів відповіді: *завжди, інколи, ніколи*. Можна пригадати, що означають ці слова. Необхідно сказати дітям, що вони мають обдумати твердження і зробити свій вибір швидко і чесно. Важливо, що результати досліджень однієї дитини не порівнюються з результатами іншої і не оцінюються, тобто змагання між дошкільнятами не допустимі. Відповіді дітей вихователь не коментує. Дорослий повинен пам'ятати, що відповіді дитини - це її самодослідження, воно має допомогти дитині усвідомити необхідність змін у власній поведінці.

Приклад проведення аудиту з дітьми старшого дошкільного віку:

Вихователь читає запропоновані запитання-твердження, а кожна дитина заповнює картку, обираючи свій варіант відповіді.

Наприклад: до теми «Іграшки»:

1. Я знаю, чому не варто постійно купувати нові іграшки.
2. Я вмію придумувати цікаві ігри з іграшками, які є в мене.
3. Мені подобається обмінюватися іграшками з друзями.
4. Мені подобається ремонтувати старі іграшки і знову використовувати їх [1]

Дитина може замальовувати або заклеювати кожен кружечок кольоровою фішкою. Якщо відповідь «так, завжди» – зеленим кольором, якщо «інколи» - жовтим, якщо «ніколи» - білим. За потреби можна підійти до дитини і попросити пояснити її вибір, навівши приклади.

Після закінчення аудиту вихователь може попросити кількох дітей пояснити свій вибір за кожним запитанням для всієї групи. Бажано, щоб пояснення давали діти, відповіді яких за кольором є різними. Педагог завжди дякує за висловлювання дітей. Заповнені картки зберігаються до завершення теми.

За час упровадження курсу «Дошкільнятам - освіта для сталого розвитку» в роботу дошкільного закладу нагромаджено багатий досвід щодо способів здійснення аудиту. Зокрема це різноманітні способи оформлення карток, табличок на них та способів виконання аудиту: аплікацією, розфарбуванням, малюванням.

Табличка на картці набувала зображення, що символізує тему, з якої проходить аудит. Наприклад: сама картка розміром половина білого аркуша А4, а табличка на ній зображена у вигляді сердечка до теми «Допомога і підтримка», кошика з горішками і шишками до теми «Подарунки від природи», повітряних кульок до теми «Радість у подарунок» тощо. Наступного разу вихователі саме зображення картки для проведення самодосліджень урізноманітнювали, надаючи їм форму, пов'язану з темою заняття. Наприклад: тема «Привітання» – вирізана долонька з чотирма кружечками, тема «Вода» – краплинка, тема «Іграшка» – машинка тощо. Також, пробували виготовляти картки для аудиту, де у таблиці кожен із чотирьох кружечків представлено додатковою сюжетною картинкою за змістом питання. Це допомагало донести до дошкільнят його зміст. Вихователі обирали різні способи оформлення карток, що відповідало технічним можливостям педагога та було доступним і зручним для дітей. Дуже важливо, щоб вихователь не прагнув до отримання у підсумковому аудиті одних «зелених» результатів. Головним є, щоб діти замислювались над своєю поведінкою і прагнули змінювати її у потрібному напрямі. Саме це педагог повинен заохочувати.

Висновки та результативність інновації. Аудит є способом визначення зміни моделі поведінки дитини та особливостей реагування у різних життєвих ситуаціях. Дошкільнята спільно з вихователем можуть проаналізувати свої дії та зробити ресурсозберігаючу поведінку власною нормою життєдіяльності. Вихователям аудит допоможе проаналізувати результати навчання вихованців, стане поштовхом для планування подальшої роботи та можливістю виявити дії, які ще не достатньо сформовані, або якими ще мають опанувати діти. Дошкільники через проведення самодіагностики і самоаналізу підводяться до розуміння важливості власного впливу на екологічну, економічну та соціальну сфери суспільного життя, зможуть зорієнтуватися на зміну власної поведінки, яка відповідала би основним ідеям сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навчально-методичний посібник для дошкільних навчальних закладів / Н.Гавриш, О.Саприкіна, О.Пометун; / за загальною редакцією О.Пометун. – Дніпропетровськ : ЛІРА, 2014. – 120 с.
2. Дошкільнятам про сталий розвиток: Маленькі люди великого світу: навчально-методичний посібник для вихователів дітей молодшого дошкільного віку // Н.Гавриш, О.Пометун / за редакцією О.Пометун. [Бібліотечка журналу «Історія і суспільствознавство в школах України : теорія та методика навчання»]. – Київ, 2016. – 96 с.
3. Дошкільнятам про сталий розвиток: Діємо разом : навчально-методичний посібник для вихователів дітей молодшого дошкільного віку // Н.Гавриш, О.Пометун / за редакцією О.Пометун. [Бібліотечка журналу «Історія і суспільствознавство в школах України : теорія та методика навчання»]. – Київ, 2017. – 128 с.

МАЛЯТАМ ПРО ПРИРОДНЕ ДОВКІЛЛЯ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТНО - ДОСЛІДНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Ринчовська Тетяна Валентинівна, вихователь-методист Житомирського дошкільного навчального закладу № 33 Житомирської області;

Ярошинська Олена Вікторівна, вихователь групи раннього віку Житомирського дошкільного навчального закладу № 33 Житомирської області

Актуальність теми інновації. Дитинство – унікальний і чарівний світ. З самого народження дитина є першовідкривачем, дослідником світу, який її оточує. Дійсно, для неї все вперше: страх і радість, сонце і дощ. Тож, починаючи з раннього дитинства, необхідно закладати міцний фундамент дитячої любові до навколишнього середовища, розвивати естетичне сприйняття світу природи, формувати навички культурної природододічної поведінки у довкіллі. Родинне та суспільне виховання буде вважатися ефективним тоді, коли екологічний розвиток дитини характеризуватиметься його здатністю: реагувати на красу природи, бережно ставитися до неї, характеризувати основні ознаки і компоненти природи, розрізняти її стан, поводитися екологічно доцільно, відчувати свою відповідальність за неї, бажати та мати дійову готовність її поліпшити.

Природа залишає глибокий слід у душі дитини. Вона впливає на всі органи чуття своєю динамічністю, яскравістю, різнобарвними кольорами, загадковістю. Серед природи дитина стає дослідником, відкриває для себе новий загадковий світ природного довкілля, яке намагається пізнати, дослідити. У закладі дошкільної освіти, відповідно до вимог програми розвитку дитини «Українське дошкільля», прищеплюється дітям інтерес і любов до природи, бережливе і турботливе ставлення до рослин і тварин [1, с. 25]

Активне спілкування з природою народжує і зміцнює у дитини безцінну якість, властиву людській особистості – доброту. Але як же дати відчуті малюку радість перших відкриттів, коли він входить у дивний світ, що навколо нього? Як перетворити природу у могутній засіб виховання гуманних почуттів? І чи зможе малюк засвоїти причинні зв'язки між явищами, зрозуміти залежність між природними об'єктами? Малюк тягнеться до всього живого. Як захоплено реагує він, побачивши цуценя, кошеня, метелика, рибку! Однак здебільшого бачить у тваринах лише живі іграшки, тоді як вони мають стати для нього добрими друзями, викликати бажання оберігати їх, полегшувати їм життя серед людей. Тож і навчаємо своїх вихованців не на словах, а насправді любити якусь маленьку живу істоту.

Мета інновації: розкрити значення проектно-дослідницької діяльності у формуванні уявлень про об'єкти і явища природи у дітей раннього віку.

Завдання: довести важливість формування уявлень про природу у дітей раннього віку; розглянути етапи реалізації проектно-дослідницької роботи у діяльність закладу дошкільної освіти; визначити основні форми роботи під час впровадження проектно-дослідницької діяльності у роботу з дітьми третього року життя.

Із розвитком активності дитини третього року життя розширюється коло об'єктів, які привертають її увагу. Дитина більше придивляється, прислухається до них та розглядає їх. Предметом її уваги стають об'єкти природи.

Інтенсивна зміна навколишнього життя, активне проникнення науково - технічного прогресу в усі її сфери диктують педагогу необхідність вибирати більш ефективні засоби роботи з дітьми на основі сучасних методів і нових інтегрованих технологій. Одним з перспективних методів, які сприяють вирішенню цієї проблеми, є метод проектно-дослідницької діяльності. Грунтуючись на особистісно-орієнтованому підході до навчання і виховання, він розвиває пізнавальний інтерес до різних сфер життя, формує навички співпраці.

Під проектом розуміється самостійна і колективна творча завершена робота, що має соціально значимий результат. В основі проекту лежить проблема, для її вирішення необхідний дослідницький пошук в різних напрямках, результати якого узагальнюються і об'єднуються в одне ціле. Метод проектів актуальний і дуже ефективний. Він дає дитині можливість експериментувати, синтезувати отримані знання, розвивати творчі здібності та комунікативні навички. Проекти використовуються в роботі з дітьми, починаючи з раннього віку. Він дозволяє визначити освітні завдання, сформулювати передумови навчальних і дослідницьких умінь і навичок відповідно до основних ліній розвитку.

Проектно-дослідницька діяльність дітей розгортається поетапно, при безпосередній участі і підтримці дорослого. У ранньому віці проектна діяльність формується на наслідувальному рівні. Відсутність життєвого досвіду, недостатній рівень розвитку інтелектуально творчих здібностей не дозволяє дитині в повній мірі проявляти самостійність у виборі проблеми і її рішення - активна роль належить дорослому. Уважне ставлення до потреб дітей, до їхніх інтересів допомагає досить легко визначити проблему.

Як показує практика, діти з бажанням і інтересом виконують завдання, пропонувані дорослим. Цей інтерес обумовлений тим, що ці завдання задовольняють потреби дитини, допомагають реалізувати себе в активній діяльності. Крім того, дитину захоплює сам процес спільної діяльності з дорослим. Приймаючи рішення використовувати проектування в освітньому процесі, педагог повинен орієнтуватися на зону актуального і найближчого розвитку вихованців, бо проектування націлене не тільки на інтеграцію вже наявних знань, а на їх застосування і надбання нових уявлень та умінь. Цей метод заснований на взаємодії педагогів, дітей та батьків під час спілкування з природним навколишнім середовищем та практичною діяльністю, заради досягнення поставленої мети, що відповідає інтересам усіх учасників проекту.

Процес ознайомлення з природними явищами різних пір року, життям рослинного і тваринного світу можна зробити цікавим для малят, якщо використовувати природничо-дослідницькі проекти, інтегрувати різні

види дитячої діяльності для кращого усвідомлення взаємозв'язків в природі, проявів емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля. Робота в межах проекту дає можливість вихованцям практично застосувати набуті на попередніх етапах проекту знання, навички та вміння, відбираючи серед них необхідні для вирішення нових, нестандартних ситуацій, які виникають в процесі реалізації спільного задуму. Родинне та суспільне виховання стане ефективним тоді, коли природничо-екологічний розвиток дитини характеризуватиметься його здатністю: реагувати на красу природи, бережно ставитись до неї, характеризувати основні ознаки і компоненти природи, розрізняти її стан, поводитися екологічно доцільно, відчувати свою відповідальність за неї.

Вирішуючи пізнавально-практичні завдання разом з дорослими і однолітками, діти вчатьсЯ мислити. Пережиті при цьому позитивні емоції (подив, радість, гордість в разі успішного вирішення завдання, схвалення дорослих) підвищує впевненість в своїх силах, спонукають до нового пошуку знань, до перевірки наявних.

Вся робота по впровадженню проектної діяльності в роботу з дітьми третього року життя була націлена на **декілька напрямків**.

На початку проведено обстеження дітей раннього віку, вивчення рівня сформованості, уявлення про природне довкілля, що дозволило спланувати найбільш важливі напрямки в роботі, конкретно з кожною дитиною і допомогло диференційовано спланувати її. Під час даного вивчення було використано метод індивідуальної бесіди, метод спостереження за дітьми. Малюк з радістю обстежує об'єкти природного довкілля під час проведення спостережень: він розглядає, прислухається, нюхає, торкається тощо. Дитина пізнає природне довкілля.

Наступним напрямком було - взаємодія з родинами вихованців. Перед тим, як почав розроблятися проект, були проведені батьківські збори «Організація проектної діяльності в роботі з малятами». Батькам розкривалася ідея значимості проектної діяльності, яка дозволяє краще пізнати природу рідного краю малятам. Батьки охоче відгукнулися на пропозицію взяти участь у проекті. Для них було підготовлено ряд консультацій: «Привчаємо малюків до допомоги», «Досліди в житті дитини», «Роль спільної діяльності в житті родини».

Ще одним напрямком роботи стало розроблення дослідницького проекту «За рослинами ти доглядай, будеш мати гарний урожай!», зібрано методичний і практичний матеріал для роботи вихователів з дітьми по темі «Рослини», розроблено алгоритми дій дорослих та дітей на різних етапах реалізації проектування. У проекті брали участь діти раннього віку. Тема, форми та методи розробленого проекту вибрані з урахуванням вікових особливостей дітей раннього віку та обсягу інформації, який може бути ними сприйнятий.

Малюки раннього віку можуть виконувати елементарний обсяг роботи, привчаються до найпростіших спостережень і їх узагальнень. Вихователь - важлива дійова особа в здійсненні проекту з дітьми третього року життя. При організації проектно-дослідницької діяльності використовується принцип інтеграції, який спрямований на різнобічний розвиток особистості дитини. Природничо-дослідницький проект орієнтований на набуття дітьми раннього віку досвіду елементарної дослідницької діяльності, підведення дітей до усвідомлення власних інтересів, формування вміння їх реалізувати, застосування нових знань у повсякденному житті.

Даний проект включав **декілька етапів: підготовчий етап**, під час якого відбувся збір матеріалу необхідного для реалізації проекту (інформації, консультації, загадки, потішки), розроблялися конспекти занять, презентації по запланованій темі. Було збагачено предметно - розвивальне середовище з теми проекту. Виготовлено дидактичні ігри і посібники. В кінці підготовчого етапу проводилися бесіди з дітьми щодо виявлення рівня знань про рослини у рідній місцевості, малюки розглядали ілюстративний та дидактичний матеріал про різні рослини.

Другим етапом став – *інформаційно-дослідницький*. Під час даного етапу були: організація предметно - розвивального середовища з теми проекту; підготовка інформації для батьківських куточків; були організовані розваги для дітей; виставки робіт батьків; презентації для занять за темами: «Світ рослин», «Загадки про овочі». Малюки разом з дорослим посадили цибулю в землю та доглядали за сходами. Також, діти приймали активну участь в ігровій, руховій діяльності. Малятам було прочитано казки «Ріпка», «Вершки і корінці», організована гра-інсценізація «Одного разу господиня з базару прийшла», малюкам розповідалося про різні овочі та рослини під час розповіді – презентації «Город у бабусі», з дітьми розучувались вірші, загадки, прислів'я і приказки про овочі, проводилися спостереження за рослинами, проведено перегляд міні фільмів про рослини рідного краю, розгляд дидактичних картинок, ілюстрацій про овочі тощо.

Діти брали участь в художньо - продуктивній діяльності, розфарбовували картинки «У городі я расту...». Малята із задоволенням виконували завдання дидактичних ігор: «Що росте на городі?», «Чарівний мішечок», «Парні картинки», «Овочі», «Склади з частин ціле», «Склади овоч», розглядали ілюстрації із зображенням різних рослин, які можна виростити на підвіконні та на городі, розглядали різні види насіння. Також, дітки із захопленням працювали на городі висаджували квасолу в землю, підливали рослини тощо. Діти із зацікавленням брали активну участь в проведенні занять: «Чарівний кошик», «Світ овочів», «Насіння», «Перші сходи».

Малюки залюбки виконували трудові доручення: допомагали дорослим відбирати і сіяти насіння, поливали сходи, доглядали та спостерігали за їх ростом. З малюками проводилися бесіди: «Що таке «город на підвіконні?», «Рослини - це життя!», «Насіння», «Сонце, повітря і вода - кращі друзі рослин», які дали уявлення про життя рослин: рослини живі, вони ростуть, дихають, розмножуються; про будову рослин, і про овочі в житті людини; сформували у дітей початкові навички дбайливого ставлення до рослинного світу; активізували словниковий запас дітей третього року життя.

В процесі проведення даного етапу проекту було організовано проведення елементарних дослідів з рослинами на тему: «Ріст рослин», «Пророщування насінинки», «Земля, яка вона?», «Вода і росточок», «Сонце

і росточок». Найпростіші досліді з рослинами допомагають дитині встановлювати елементарну взаємозалежність в природі. Завдяки дослідницькій роботі діти отримали уявлення про те, що для росту рослин потрібно тепло, світло, вода, а якщо холодно чи сухий ґрунт, то рослини зовсім не хочуть рости.

За умови правильної організації дослідницької роботи можна стимулювати пізнавальний інтерес у малят. Усе залежить від вихователя, його вміння ставити перед дітьми проблемні завдання, від того, як він, використовуючи досвід і знання про навколишній світ, зуміє допомогти дітям, розвиватиме пізнавальну активність, допитливість. Дуже важливо вчасно задовольняти пізнавальні потреби дитини. З дітьми третього року життя можна виконувати окремі пошукові дії та прості досліді, які не потребують довготривалих спостережень.

Елементарна дослідницька діяльність, як форма ознайомлення дітей з природою забезпечує найбільш високий ступінь активності самодіяльності дітей. Вона дозволяє сформувати у дітей уявлення про явища природи, виявити їх причини і взаємозв'язки.

Використання дослідів цінне тим, що вони мають велику переконуючу силу, знання, яких набувають діти, мають особливу доказовість, повноту і міцність. Під час проведення дослідів забезпечується чуттєве сприймання, практична діяльність дітей і словесне обґрунтування. Такий органічний зв'язок і сприяє максимальній активізації пізнавальної діяльності дітей, оскільки відповідає характеру мислення малюків.

Досліді проводяться в певній послідовності: створення проблемної ситуації, пошук шляхів її розв'язання, вирішення завдання за допомогою практичних дій. Досліді сприяють розвитку спостережливості, уваги у малят. У кожному досліді розкривається причина певного явища, тому діти мають можливість самостійно прийняти участь у ньому, оснований на наочно-дійовому мисленні та з допомогою дорослого зробити висновки після досліді.

У дослідницькій роботі завдання виконуються практично, що відповідає наочно-дійовому типу мислення дітей раннього віку. Це також стимулює пізнавальний інтерес малят. В груповому приміщенні знаходиться спеціально створений куточок для проведення дослідницької роботи дітей з піском, водою. Різноманітні цікаві елементарні досліді можна проводити саме в цьому куточку.

Заключним етапом проекту був *підсумково-презентаційний*, під час якого проводилася підсумкова бесіда з дітьми про рослини. Малюки разом з вихователем оформили фотоальбом «Наш перший город». Для батьків була підготовлена презентація етапів роботи над проектом, були виготовлені інформаційні буклети «Маленькі городники», проведена фотовиставка «Наш перший врожай». Також, пройшло представлення досліді для педагогів дошкільного навчального закладу з вдало виконаної роботи по реалізації проекту «За рослинами ти доглядай, будеш мати гарний урожай!».

Широке використання методу проектів в дошкільному закладі, який спрямований на формування у дітей потреби і готовності до сприйняття і самостійного отримання нових знань, розвитку особистісних якостей дитини. Проектно-дослідницький метод в навчанні малят є підготовчим етапом для подальшої його реалізації в майбутньому житті дитини. Також, батьки стали активними учасниками реалізації проектно-дослідницької діяльності в дошкільному навчальному закладі.

Висновки та результативність інновації. Загальна стратегія організації проектно-дослідницької діяльності з дітьми третього року життя полягає в тому, щоб послідовно і систематично ознайомити дітей з природним довкіллям через використання найбільш доречних даному віку видів діяльності. Впроваджуючи проектну технологію в освітній процес, був зроблений висновок, що формування у дітей таких якостей, як допитливість, спостережливість, активність, працелюбність і соціалізованість не може відбуватися без організації різних форм роботи з малюками, найбільш ефективними і дієвими з яких були: спостереження в природі, проведення елементарних дослідів з природними матеріалами, рослинами, проведення дидактичних ігор та вправ, обговорення життєвих ситуацій, які супроводжували життя дитини.

Пошуково-дослідницька діяльність найближче підводить дитину до вирішення завдань, а винагородою за активність та допитливість малюків є їх самостійні «відкриття» у світі природи. Адже під час досліді дитина залучається до розв'язання пізнавальних завдань за допомогою наявних у неї умінь і навичок, виконуючи різні перетворюючі дії. У результаті малюк спільно з дорослим знаходить правильні шляхи їх розв'язання. Реалізація проектно-дослідницького методу здатне пов'язати освітній процес з реальними подіями, які час від часу відбуваються в житті дитини, що привабить і зможе зацікавити навіть самого непосидючого малюка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля» / за загальною редакцією О.В.Низковської. – Тернопіль: Мандрівець, 2017.
2. Білан О.І. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. – Львів, 1996.
3. Втілення концепції В.О.Сухомлинського Пізнавати світ розумом і серцем // Палітра педагога. – 2003. – №3. – С. 8.
4. Каратаєва М. Проектування – перспективна технологія // Дошкільне виховання. – 2006. – №10. – С.14.
5. Лисенко Н. Використання спостережень в роботі з екологічного виховання дошкільників // Дитячий садок. – 2004. – №25-26.
6. Міщенко А.Л. Проектування освітнього простору дошкільного навчального закладу/ Міщенко А.Л. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://posmishka.org/skarb/proektuvannya-osvitnogo-prostoru-doshkilnogonavchalnogo-zakladu-atestatsiyna-robota-a-l-mishhenko-teoriya/>

7. Ніколаєнко В.М. Екологічне виховання в ДНЗ 2-6 років / Валентина Миколаївна Ніколаєнко. – Харків, 2010.
8. Плохій З.П. Природа як пізнавальна цінність / Зіна Плохій // Дошкільне виховання. – 2001. – №6. – С.7.
9. Сухорукова Г. Уроки мислення серед природи: Естетичні комплекси за В.О.Сухомлинським / Галина Сухорукова // Дошкільне виховання – 2003. – №9. – С.7-9.
10. Творчо-розвивальні технології в екологічній освіті дошкільників / Укл. І.В. Туманова, Т.В. Круть, під ред. Р.О. Романчик. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2005. – 92с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vseodetishkax.ru/rabota-psixologa-vdetskom-sadu/40-konferenczii-po-psixologii/641-innovacziionnaya-deyatelnost-vsvoemennom-doshkolnom-uchrezhdenii-sostoyanie-problemy-perspektivy?start=9>

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Дмитренко Тетяна Сергіївна, вихователь – методист ЗДО № 42 міста Житомир

Перед вітчизняною системою освіти, в тому числі і перед закладами дошкільної освіти, на сучасному етапі розвитку суспільства постали нові завдання, зумовлені входженням України до міжнародного освітнього простору, переходом суспільства на якісно новий рівень та необхідністю державотворення як історичною потребою нації. Проблема формування різнобічної, активної, творчої особистості з перших років життя набуває особливої значущості [1].

Період дошкільного дитинства - це період, який забезпечує загальний розвиток дитини, який зумовлюється змінами психічних процесів, їх якісними і структурними перетвореннями. Розвиток, досягнутий дитиною в дошкільному віці, слугуватиме підґрунтям для набуття нею в наступному віковому етапі спеціальних знань, умінь і навичок, формування стійких особистісних якостей.

В дошкільному віці дитина має навчитися володіти різними способами здобуття потрібної інформації, вміннями аналізувати, систематизувати і робити висновки, що знадобляться їй у подальшому житті. Завданням дошкільної освіти є не дати дитині багаж знань, а навчити їх здобувати. Тобто важливо в дошкільний період життя дитини розвивати пізнавальну активність та психічні процеси, такі як відчуття, сприймання, пам'ять, увага, уява, мовлення. Лише за таких умов формується активна, творча особистість, яка здатна не лише засвоювати запропоноване, а й доцільно активно ним користуватись у нових життєвих ситуаціях.

Актуальність теми статті полягає в тому, що розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку є одним із основних завдань сучасної освітньої діяльності закладів дошкільної освіти.

Одним із сучасних напрямків розвитку пізнавальної активності є інтерактивні технології, які являють собою сукупність методів і прийомів, направлених на всебічний розвиток особистості. Поєднання інтерактивних технологій з інформаційно-комунікаційними технологіями, пошуково-дослідницькою діяльністю в дошкільній, художній формі дає можливість інтегрувати освітній процес дошкільників.

Метою статті є розкрити можливості використання інтерактивних технологій у поєднанні з іншими засобами навчання у розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Метою розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами має бути корекція розвитку пізнавальної, емоційно-вольової сфер через формування уявлення про природу, рукотворний світ, людей, що оточують, саму себе.

Аналізуючи погляди науковців, ми переконуємося в тому, що дитина має перебувати у постійному зв'язку з довкіллям, вчитися його спостерігати, сприймати, усвідомлювати, осмислювати, завдяки пізнавальним інтересам, які є результатом дії психічних процесів. Дитина набуває власний досвід, який в майбутньому зможе перенести у всі види діяльності та використати у подальшому житті.

У дітей дошкільного віку рівень пізнавальної активності різний, оскільки є характерною особливістю кожної дитини. Але саме в дошкільному віці закладається той фундамент, який займає визначне місце у структурі цілісної особистості. Цей фундамент і є основою для формування психічних властивостей та здібностей для переходу на наступний віковий етап. Дошкільне дитинство – це оптимальний період для розвитку пізнавальної сфери людини.

Що ж сприяє розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку? Для повноцінного розвитку інтересів дошкільників необхідно створити освітнє середовище, яке є динамічною системою умов, що утворює контекст діяльності особистості як суб'єкта і впливає на формування культурних цінностей та смислів. Таке середовище є активним суб'єктом дійсності, носієм певних інформаційних та культурних смислів, що впливають на людину, яка діє в цих умовах, і, в свою чергу не може чинити зворотного впливу на саме середовище [5]. Основу освітнього середовища в закладі дошкільної освіти утворює предметно-просторовий компонент, який задає зміст та потенційні напрями розвитку. Середовищем для пізнання є і природа, тому об'єкти природи, що спостерігаються під час екскурсій у природу, прогулянок стають також джерелом виникнення пізнавального інтересу.

Одним із сучасних напрямків розвитку пізнавальної активності дошкільників є використання інтерактивних технологій, які являють собою сукупність методів і прийомів, направлених на всебічний

розвиток особистості. Метою інтерактивного навчання є створення педагогом умов навчання, за яких дитина сама буде відкривати, здобувати й конструювати знання, уміння, цінності та власну компетентність у різних сферах життя. Саме це є принциповою відмінністю цілей інтерактивного навчання від цілей традиційної системи освіти [6].

Інтерактивні методи підпорядковані певній системі принципів, які забезпечують їх ефективність. Під час освітньої діяльності, дотримуючись принципу активності, кожна дитина має змогу відповісти та бути почутою, кожна відповідь враховується. Для цього нами використовувалися такі інтерактивні методи, як «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Ланцюжок», «Комплімент». Принцип зворотного зв'язку розглядає заохочення до обговорення висловлених аргументів та заперечень. Цей принцип можна ще назвати рефлексією, який дає змогу отримати від дітей якнайбільше інформації. У роботі з дітьми рефлексія використовується як підсумок засвоєної інформації. Методи «Оцінка», вправи «Кошик», «Віночок», «Піраміда позитивних почуттів», «Павутинка», направлені проаналізувати рівень засвоєних знань дітьми. При цьому для отримання окремої незалежної відповіді, можна використати фішки «Кошик», «Павутинка». Рефлексію не обов'язково проводити в кінці заняття: доречним цей метод буде і на початку і в середині заняття. («Мікрофон», «Інтерв'ю», «Незакінчене речення») Принцип експериментування лежить в основі методу багатоканальної діяльності, що дає можливість отримати цілісний погляд на предмет обстеження. Включення всіх видів аналізаторів забезпечує розвиток сприйняття та пізнавального інтересу, як етапу розвитку пізнавальної активності. Відомі дітям ігри «Відгадай на смак», «Чарівний мішечок», «Реклама», «Що ти чуєш?» збагачують уявлення дітей про предмет (об'єкт) та шляхи встановлення міжпредметних зв'язків. При цьому багатоканальний метод нами використовувався для обстеження як об'єктів живої так і неживої природи. Принцип довіри розвінчав стереотип стосунків педагога і вихованців. У спільній діяльності не було неправильних відповідей – всі відповіді сприймалися однаково, що націлило дітей на ігри без страху і ризику бути неприйнятним. Заохочення, похвала, посмішка, наш емоційний стан активізували дошкільників до діяльності. Такий зміст має і принцип рівності поглядів. Методи «Діалог», «Коло ідей», «Займи позицію» направлені на можливість кожної дитини висловлювати думку нарівні з іншими.

За послідовністю використання інтерактивні методи є вступні, які налаштовують дітей на пізнавальну діяльність та створюють доброзичливу атмосферу на занятті. («Продовж речення» метод «Мікрофон») Основні методи («Робота в парах», «Коло ідей») сприяють засвоєнню нових знань, формують уміння і навички, емоційно-ціннісні орієнтації ставлення дітей до діяльності. Завершальні дають змогу в цікавій формі зробити підсумок заняття («Ковдра ідей», «Павутинка», «Кошик»). Допоміжні нами використовувалися в разі втоми чи збудження («Посміхнись сонечку», «Уяви свою мрію»).

Інтерактивні методи є активними методами навчання, так як розкривають творчий потенціал кожної дитини, формують навички роботи в парах, в малих групах, розвивають комунікативні навички.

Використовуючи інтерактивні методи педагог ставить собі за мету такі *завдання*: розвивати комунікативні навички; створювати комфортні умови та сприятливе середовище для всіх учасників освітнього процесу; формувати навички роботи в команді, в парах, в малих групах та вміння висловлювати свої думки; викликати пізнавальний інтерес до навчання та внутрішню мотивацію; розкривати творчий потенціал дітей.

Джерелом пізнавальної активності є пізнавальна потреба. В процесі роботи з дітьми ми звернули увагу, що звичайні тематичні заняття не приносять бажаного результату, так як є однотипними і нецікавими для дітей. Тому вирішили поєднати блоки занять з різних розділів програми навколо однієї теми з метою досягнення цілісності знань дітей. Інтегровані заняття дають можливість поєднувати і використовувати інтерактивні методи з інформаційно-комунікаційними технологіями, пошуково-дослідницькою діяльністю, художньою літературою, нетрадиційними техніками зображувальної діяльності, тощо. Ми помітили, що дітям подобається темп та постійна зміна діяльності на занятті і час для них спливає непомітно. Такі заняття зацікавили дітей: на них вони не пасивні, а активні учасники освітнього процесу. Кожна дитина пізнає світ по - своєму: хтось через слухання звуків лісу, хтось через поетичне слово; одним дітям потрібно намалювати, іншим – поспостерігати як розвивається насіння квасолі. Ми - різні і це добре. Але навколо нас природа - така ж різна як ми, тому, що ми є її частиною, її дітьми. Ми бачимо і любимо природу кожен по-своєму: для кожного вона є різною, але берегти і цінувати ми її маємо разом.

Кожного дня в дитячому садочку ми стикаємося з водою: бачимо її, чуємо, відчуваємо, спостерігаємо за рясним дощиком за вікном, говоримо про неї, сумуємо, коли немає в крані води. На перший погляд нежива вода, а скільки життєвих радостей вона дарує та і сама є символом життя. І коли прийшов час назвати групу, сумніву не було, що нашу групу ми назвемо «Капітошка». Так і розпочалася наша мандрівка стежинами природи.

Маленька краплинка Капітошка запрошує діток у цікаву країну, де живуть її друзі. Адже саме так називається група, яку відвідують діти з особливими освітніми потребами. Тут у них другий дім, тут вони відкривають для себе новий світ, тут вони починають все робити своїми руками самостійно і дивитися на світ своїми очима. Капітошка веде діток по своїй країні і розказує як людина використовує воду в побуті, на виробництві, у сільському господарстві тощо. Захоплюють спостереження за льодом в теплий сонячний день; перетворення пари на краплі води, властивості води при взаємодії з іншими речовинами і предметами. У дитячій лабораторії діти із задоволенням проводять досліди, спостерігають за реакцією речовин, роблять висновки. Все просто і доступно, але вони це роблять самі (!), радіючи і дивуючись своїй самостійності. Інтерактивний прийом «Де живе водичка?» дав змогу дітям кожному відповісти і закріпити знання про місцезнаходження води на планеті. Ігри з водою необхідні не тільки діткам раннього віку, старші дошкільники

із задоволенням «почистять» річку від сміття, виберуть камінчики з струмочка, допоможуть морським мешканцям. Такі прийоми з дітьми мають і екологічне спрямування і виховну мету, а саме запобігання глобальної екологічної катастрофи, яка поступово охоплює нашу планету. Слухання шуму води, як релаксація, заспокоює дітей, дає можливість помріяти біля лісового струмочка, побувати на березі океану, послухати спів крапельок води з-під крану. При цьому ми з дітками не забуваємо нагадувати один одному про бережливе використання води у побуті, промовляючи «Закривай міцніше кран, щоб не витік океан». З дитинства діти починають розуміти необхідність збереження питної води, як джерела життя для людей і всього живого на планеті. Діти дізналися про значення криниці в житті української сім'ї: вона вважалася символом достатку в житті українського народу. Криницю гарно прикрашали та закривали, щоб у воду нічого не впало і не перекрило джерело. Важливо донести до дітей ціннісне значення чистої води для людей: про те, що вода може лікувати, зцілювати, піднімати настрій, робити наше життя кращим. В процесі роботи формуємо уявлення дітей про те, що вода, змиваючи бруд і мікроби є не тільки запорукою здоров'я, а ще й гарного емоційного стану, що є важливим теж для здоров'я людей. Звертаємо увагу на те, як приємно дивитися на чистеньких та охайних діток у групі, з якими всі хочуть гратися. Чому так відбувається?

Розповіді про залежність структури води від нашого настрою дивують дітей, дають можливість їм поміркувати над своєю поведінкою та вчинками. Під час кожного заняття використовуємо твори письменників та різні жанри з народної творчості, які підсилюють важливість об'єктів живої і неживої природи в житті людей. Промовляння невеличких віршиків, приказок, прикмет, загадок особливо важливі дітям з особливими потребами: мовлення дітей супроводжується рухами рук, що дуже важливо для корекційної роботи з такими дітьми. Дітям подобається імітувати рухи і повторювати вірш «Водичка» Г.Демченко.

Наберу з криниці
Свіжої водиці,
Буду умивати,
Буду примовляти:
- Водичко, водичко,
Умий Олі личко,
Рожеве та біле,
Як яблучко спіле!

Не забуваємо і про те, що вода може бути небезпечною. Розглядаємо сюжетні картини, пов'язані з темою «Вода. Небезпечні ігри на воді» і аналізуємо поведінку героїв та виробляємо правила поведінки на воді. Звертаємо увагу на заборону купання в брудній воді, в місцях де вода витікає з підприємств та розглядаємо наслідки таких дій для людини.

Аналогічно проходить робота і по інших темах. Наприклад, дітям цікаво знати, як працює пісочний годинник, точно відмірюючи певний проміжок часу? Чому з сухого піску не можна зробити бабку? Переглядаючи презентації про пісок, діти дізналися, що піщинки під мікроскопом – це маленькі фігурки різної форми. Звертаємо також увагу дітей на використання піску людьми при будівництві, в ландшафтному дизайні, при гасінні пожежі тощо. Пісок зацікавив дітей і ми вирішили зробити «сухий басейн» та «перенести» літо до себе в групу. Так виникла ідея застосувати сендплей у роботі з дітьми. Ігри з піском викликали у дітей як здивування так і захоплення. Гірки і бабки, які були в пісочниці замінили на ігри «Знайди такий же», «Вибери камінчики», «Прибери пляж». На змоченому піску діти стали писати палички і цифри та викладати візерунки, а сухим піском стали малювати, що неабияк зацікавило дітей. Адже такого раніше вони не робили.(!) Під час презентацій діти побували в країнах вічних пісків. Завітали і до пустелі, яка є на території України: мова йде про **Олешківські піски**, які розкинулися на території кількох районів Херсонської області.

Система роботи була побудована так, щоб діти мали змогу отримувати інформацію за допомогою різних засобів, аналізувати, систематизувати і робити висновки.

Формуючи уявлення дітей про предмет або явище, недостатньо було провести чисте тематичне заняття, так як під час його проведення неможливо вирішити всіх конкретних завдань стосовно цього предмета чи явища. В нагоді стали раніше впроваджені системи роботи по ІКТ, коректурних таблицях, театралізації, пошуково-дослідницькій діяльності, які розширили та узагальнили уявлення про причинно-наслідкові зв'язки в природі.

Враховуючи наукові дослідження зв'язків природи з розвитком розумових здібностей дітей, вирішили створити систему роботи, тематикою якої стали об'єкти живої та неживої природи. Спостереження, піші переходи екологічними стежинками, пошуково-дослідницька діяльність навчили дітей знаходити велике в малому і маленьке у великому; спільне та відмінне, головне та другорядне. Праця в природі не тільки збагатила уявлення дітей про працю дорослих, але й дала змогу діткам перевтілитися в маленьких господариків і отримати незабутні враження та тактильні відчуття від продуктивної діяльності. Діти усвідомили, що природне довкілля змінюється внаслідок природних явищ і стихій та людської діяльності.

Не варто забувати про значення художнього слова на занятті. Оповідання, казки, вірші, загадки, прислів'я та приказки стали могутнім дієвим засобом розумового, морального та естетичного виховання дітей, розвиток та збагачення мовлення дітей. Були використані авторські твори, направлені на підсилення розуміння мети пізнавальної діяльності.

Хвилинки художньо-продуктивної діяльності дали можливість фантазувати, експериментувати, змішувати кольори, вигадувати оригінальні композиції. Роботи, створені дітьми, наповнили уявлення про об'єкти довкілля яскравими враженнями, та задоволенням від результатів своєї діяльності.

Окремо варто відмітити роль освітнього середовища, в якому кожного дня перебувають діти. Воно було дієвим і кожного разу викликало у дітей подив, бажання та інтерес до пізнання. Важливо, що кожна дитина була у постійному пошуці поставлених завдань, що було початковою вимогою до освітнього середовища дошкільників.

Враховуючи отримані результати нашої системи роботи, можна сказати, що пізнавальна активність розвивається в сукупності предметно-практичної, художньо-продуктивної, мовленнєвої компетентностей.

Система роботи з даної теми показала, що різноманітна діяльність з використанням предметів і явищ, досить ефективно впливає на розвиток пізнавальної діяльності дітей, оскільки завдяки самостійним пізнавальним діям дитини, предмети та явища розкриваються перед нею з різних боків, що в свою чергу, сприяє глибокому засвоєнню навчального матеріалу.

Дослідження підтвердили гіпотезу про те, увага, особлива зацікавленість, емоційне ставлення – свідчать про інтереси дитини та інтенсивність її прагнення ознайомитися з певним предметом чи явищем. А це є свідченням того, що пізнавальна активність є природним проявом інтересу дитини до навколишнього світу та характеризується чіткими параметрами.

Кожна дитина мала змогу бути учасником активного пошуку шляхів вирішення поставлених питань (проблем), тому що діяльність в яку вона була залучена задовольняла її потреби у визнанні. Внаслідок цього виникає почуття компетентності, що супроводжується відчуттям радості та задоволення від діяльності. Успіх у діяльності – потужне джерело внутрішніх сил дитини, що стимулює внутрішній потенціал для подолання труднощів та бажання пізнавати оточуюче, сприяє формуванню мотиву досягнення успіху у цій діяльності.

Отже, необхідність впровадження в освітній процес інтерактивних методів очевидна, оскільки сьогодні підвищуються рівень вимог до оновлення дошкільної освіти дітей: змінюються вимоги до якості дошкільної освіти, її оцінка не лише за рівнем знань, але й за рівнем сформованості елементарної життєвої компетенції дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (Нова редакція) Затверджений наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №615 від 22.05.2012р.
2. Програма розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років. «Віконечко» / під ред. Т.В.Сак. – Тернопіль: Мандрівець, 2015.
3. Гавриш Н.В. Організувати, але не обмежувати. /Н.В. Гавриш, О.О.Літнік //Дошкільне виховання. – 2013. – №1. – С.8-13.
4. Ілляшенко Т. Д.Чому їм важко вчитися? Діагностика і корекція труднощів у навчанні молодших школярів. Т.Д.Ілляшенко. – Київ: Видавництво «Початкова школа» - 2003.
5. Пометун О.І. Інтерактивні технології, теорія і методика /Пометун О.І. Умань. – Київ,2008.
6. Скрипченко О.В. Загальна психологія: підручник /О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, Х.В.Огороднійчук та ін. – Київ :Либідь, 2005.

ДОСВІД РОБОТИ З РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ «АФЛАТОТ» СОЦІАЛЬНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Шутюк Надія Миколаївна, вихователь комунального дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу №5 «Любисток» управління освіти Рубіжанської міської ради Луганської області

ВСТУП. В умовах становлення національної освіти, яка перебуває у стадії реформування і потребує змістовного вивчення і доповнення новими концепціями, методиками та основними досягненнями світової педагогічної думки дуже важливою стає питання реалізації послідовності «заклад дошкільної освіти-школа». Спільними для всіх ключових компетентностей є наскрізні вміння, як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами [4]. Якщо метою і результатом освітнього процесу є особистість, пристосована до життя в умовах сучасного суспільства, то змістом цього процесу буде визначено становлення особистості як суб'єкта діяльності та соціальних відносин, її інтелектуальний, духовний та фізичний розвиток.

Створення довгострокових перспектив соціальної інтеграції, формування навичок соціальної участі, зростання прав та можливостей дошкільнят стали можливими під час реалізації в роботі нашого закладу дошкільної освіти міжнародної програми соціальної та фінансової освіти дітей дошкільного віку «Афлатот». Основна ідея реалізації програми «Афлатот» полягає у можливостях організації освітнього процесу таким чином, що під час перебування дитини у закладі забезпечується максимальна активність дітей, дитяча діяльність наповнюється новим змістом, розширюються знання дошкільників у області економічної культури та особливостях сучасного суспільства. Стає можливим формування інтелектуального та культурного потенціалу української нації, які проголошено у таких державних актах як: Закон «Про дошкільну освіту», Концепція Нової української школи, Базовий компонент дошкільної освіти. Розуміючи важливість формування соціально зрілої особистості, яка б мала первинний економічний досвід, педагоги закладу дошкільної освіти №5

«Любисток» м. Рубіжного своє завдання вбачають у впровадженні інноваційних образотворчих методів та досвід провідних фахівців 114 країн світу під час роботи за програмою «Афлатот».

Група №8 «Радість», вихователем якої я працюю, стала однією із перших груп в нашому садочку, яка приєдналась до впровадження програми «Афлатот» в роботу нашого закладу дошкільної освіти. В чому ж полягає перевага даної програми і в чому проявляється послідовність навчання «заклад дошкільної освіти-школа»? По-перше, дошкільний вік є найбільш сенситивним періодом для позитивного впливу. Розвиток дітей в цей період сильно залежить від взаємодії з навколишнім середовищем, а ефект від навчання в цей період залишається на все життя. Програму «Афлатот» розроблено спеціально для цієї вікової групи дітей. По-друге, діти отримують перші задатки соціальної та фінансової грамотності задовго до того, як ідуть до школи. Основна частина знань про планування бюджету, збереження, розтрата, використанні грошових коштів основана на повсякденному житті. Ще до того, як формуються грошові поняття, просте розуміння того, як використовуються доступні ресурси, або, наприклад, категорії «закінчилася їжа», «купувати тільки необхідне» - це все є щоденні реалії з фінансової освіти, з якими стикаються діти. По-третє, у дошкільників формуються часові рамки, вони розуміють, що іноді, щоб щось отримати, краще зачекати, ніж отримати це зараз. По-четверте, діти вже в 3-х роки стикаються з поняттям матеріальних цінностей, коли діляться один з одним, не тільки подарунками але й цінними речами, шляхом взаємодії. По-п'яте, навіть в ранньому дитинстві діти дуже здатні і кмітливі, незалежно від своєї статі, походження, віку або досвіду. Діти активні, цілеспрямовані в бажанні пізнати світ, в якому вони живуть та в навчанні, коли вони отримують підтримку дорослих.

ПРОГРАМА «АФЛАТОТ» - СОЦІАЛЬНО-ФІНАНСОВА ОСВІТА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО

Проблема економічного виховання культури цікавила науковців у всі часи – наприклад, ще Аристотель вказував на духовні та моральні передумови господарської діяльності. Дуже важливо розуміти, що термін «економіка» має дуже широке значення, що це насамперед уміння ефективно використовувати ресурси, розподіляти та накопичувати їх. Очевидним є те, що виховання соціально-відповідальних та освічених у фінансовій сфері дітей робить їх спроможними змінити власне життя та світ довкола на краще, тим самим збільшуючи шанси на успішне й щасливе майбутнє. Особлива необхідність фінансового навчання постає все більш очевидною в останні роки. Незважаючи на те, що ми живемо у світі з швидко перемінними економічними умовами, діти і дорослі у всьому світі мають дуже низький рівень фінансової грамотності, школи і дитячі садочки часто не мають можливостей для вирішення цієї проблеми. Внаслідок недостаті знань у сфері фінансів, діти та молодь часто стають жертвами соціально, екологічно та економічно нестійких моделей споживання. Допомогти дітям усвідомити їх потенціал для того, щоб зробити світ кращим за допомогою освіти – ось основна місія «Афлатуна». Унікальність концепції Афлатун - в збалансованому підході до соціальної та фінансової освіти дітей. Цей підхід був розроблений 17 років тому в Індії. Потім його випробували в 10 країнах, щоб перевірити, чи має курс позитивний вплив на розширення можливостей дітей в цих країнах. Зараз проектом займається міжнародна фундація «Aflatoun International» (Нідерланди). Програму впроваджує 114 країн світу серед яких і Україна. Головний програмний менеджер Східної Європи та Центральної Азії – Сулава Кетеван. За допомогою програми Афлатун - діти отримують перші знання соціальної та фінансової освіти задовго до того, як йдуть до школи. Основна частина знань про планування бюджету, заощадження, розтрата, використання грошових коштів заснована на повсякденному житті.

Програма «АФЛАТОТ» використовує відповідні віку дітей методи і заходи, які розвивають в дитині соціальні та фінансові навички, формують уміння краще впоратися з проблемами, з якими вони умовно стикаються. Розроблено програму так, щоб зацікавити дітей, щоб дитина стала активним учасником навчального процесу. В своїй роботі ми використовуємо навчальний посібник, який включає історичну довідку, інформацію про концепцію та особливості Міжнародної Програми, рекомендації щодо роботи вихователям та батькам, 40 розробок конспектів занять.

Головним героєм програми є Афлатун. На честь нього названа програма. Він - маленька зірочка, що прилетіла з космосу, нагадує вогник чи долоньку. Слово «афлатун» арабського походження, воно означає «дослідник». Сучасний персонаж Афлатун супроводжує дітей у ході навчання, він є активним учасником у всіх видах діяльності під час занять, допомагає дітям перейнятися ідеєю програми і краще вивчити матеріал. Роль Афлатуна – навчити дитину спиратись на себе.[6] Для цього дитина має стати відповідальним, активним громадянином, ініціатором змін у своєму власному житті та житті суспільства.

Девіз Афлатуна: «Відрізняй правду від вимислу. Досліджуй, думай, вивчай і дій». Даний проект соціально-фінансової освіти й виховання будується на прогресивних та сучасних ідеях всесвітнього руху із соціальної та фінансової освіти дітей у віці від 3 до 18 років. Втілюють його програми: «Афлатот» (від 3 до 6 років), «Афлатун» (від 6 до 14 років) і «Афлатін» (від 15 до 18 років). Ці програми є наступними, послідовними та пояснюють дітям принципи фінансової взаємодії у суспільстві, навчають бути ощадливими та розсудливо приймати рішення. Навчаючись за цими програмами, діти отримують рекомендації й навички як правильно розпорядитися своїми грошима, подолати складні фінансові й матеріальні обставини, у яких дехто з них та їхні родини перебувають, а також зможуть досягти добробуту в майбутньому, знайомляться зі своїми правами, вивчають етичні аспекти фінансів.

КЛЮЧОВІ ЕЛЕМЕНТИ ПРОГРАМИ «АФЛАТОТ»

Програма «Афлатот» заснована на п'яти ключових елементах, які несуть в собі соціальне і економічне розширення прав і можливостей людини [6]

Перший елемент - особистісне розуміння і дослідження. Діти вчаться розуміти свої особисті цінності. Вони вивчають етичні аспекти фінансів і знайомляться з тим, як важливий баланс між фінансовими навичками

та їх відповідальним використанням. Другий елемент - права та обов'язки. «Афлатот» реалізує принципи Конвенції ООН про права дитини. Дошкільники дізнаються про свої обов'язки по відношенню до самих себе, своєї родини, суспільства та навколишнього середовища. Третій елемент - заощадження і витрати. Важливо навчити дітей відповідально використовувати й накопичувати фінансові, природні та інші види ресурсів, робити заощадження і розумно витрачати їх. Четвертий елемент - планування бюджету. Планування та складання бюджету допомагає дітям зрозуміти, що вони самі можуть впливати на своє майбутнє, дозволяє дітям встановлювати особисті та фінансові цілі. Спонукає до досягнення поставленої перед собою мети. Вчить, які саме кроки і дії допоможуть у досягненні. П'ятий елемент - дитяча соціальна і фінансова ініціативність. Дитина повинна почати сприймати себе як активного учасника та члена суспільства. Соціальні та фінансові проекти є логічним продовженням різних напрямків навчання і заходів програми «Афлатот». В рамках фінансових програм діти заробляють гроші за допомогою власних ініціатив, завдяки чому вони дізнаються більше про ринок. Кожен ключовий елемент в рівній мірі є важливим, але особливий наголос треба зробити на першому з них - на особистісному розумінні і вивченні, бо він відіграє провідну роль у формуванні самосприйняття до того, як дитина пройде далі у вивченні соціальних і фінансових складових.

МОДУЛІ ПРОГРАМИ

Ефективність у засвоєнні знань з програми «Афлатот» забезпечують п'ять розділів програми [6].

Перший розділ - «Ти, Я і Афлатун». Цей розділ передбачає розвиток позитивного і сприятливого сприйняття своєї власної особистості, сприятливого сприйняття своєї особистості. В зв'язку з тим, що програму орієнтовано на дітей віком від 3 до 6 років, особлива увага звертається на формування самосвідомості, вивчення власного тіла та його функцій, ознайомлення з різними видами емоцій, уміння їх розуміти та виражати. Провідну роль у формуванні самосвідомості дошкільника відіграє спілкування з дорослим, а також інтенсивний розвиток спілкування з однолітками. Передумовою виникнення самооцінки є формування у дитини уявлень про себе на основі інформації, що надходить від партнерів по спілкуванню. Допомагає у створенні самооцінки спільна діяльність та спілкування з ровесниками під час занять.

Другий розділ - «Я і моя сім'я». Діти вчаться турбуватися про людей, яких вони люблять. Цей розділ присвячено висвітленню взаємин в родині дошкільнят. Вплив сім'ї на дитину унікальний, а багато в чому й незамінний. Особистість в сім'ї формується в природних умовах, батьки – найближчі і найдорожчі люди, з якими дитина постійно спілкується і думці якої завжди довіряє. В.О. Сухомлинський стверджував: «У сім'ї шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, людини – культурної особистості». Під час занять з Афлатуном діти використовують власний досвід та досвід родин у вирішенні проблемних питань.

Третій розділ - «Я і мої друзі». Діти вчаться допомагати один одному, дізнаються про те, що друзі можуть робити один для одного і що отримують навзаєм. Поведінка суспільно активної особистості формується під час спілкування з однолітками та виявляється у різних способах взаємодії з ними.

Четвертий розділ - «Я і суспільство. Живемо і працюємо разом». Мета даного розділу закріпити у свідомості дітей розуміння поняття суспільства і сусідства, розпочати вивчення основних процесів продажу і покупки. Завданням розділу є вивчення особистісної оцінки дитини та факторів, що впливають на її становлення. Важливу роль у цьому процесі відіграє соціальне середовище, яке забезпечує формування початкового життєвого досвіду на основі засвоєння загальноприйнятих норм та правил співжиття з іншими.

П'ятий розділ - «Я і гроші. Витрачаємо, накопичуємо і ділимося». У цьому розділі вивчаються основні фінансові поняття, завдяки яким діти зможуть зробити перші кроки в напрямку соціальної та фінансової освіти. Розділ структурований таким чином, щоб діти мали можливість спочатку розібратися, що таке гроші, а потім усвідомити їх цінність; що означає витрачати, накопичувати і ділитися.

РОБОТА З БАТЬКАМИ

Навчання повинно бути засновано на реальному життєвому досвіді, який отримують діти в повсякденному житті [6]. Говорячи про осередок і можливості, треба брати до уваги фактор оточуючого середовища родини та суспільства, які найбільше впливають на розвиток дитини. Програма «Афлатот» визнає роль сім'ї у формуванні соціальної та фінансової грамотності. Залучення батьків розглядається як важлива складова програми. Сім'я – найчастіше це перший вчитель, який має вагомий вплив на формування соціальної поведінки дитини, її фінансової обізнаності. Зважаючи на те, що дошкільники схильні до наслідування, батьки розглядаються як важливі дійові особи та помічники у формуванні елементарних соціально - економічних взаємин. Саме з цією метою програма пропонує ряд спеціальних додаткових занять, які дозволяють батькам розповісти про ті чи інші поняття, які вивчають діти та, таким чином, залучити їх до структури плідного співробітництва.

Що таке домашнє завдання в класичному розумінні? Це засіб закріплення знань, отриманих на занятті, за рахунок повторення. Але в нашому випадку, це є способом навчання в родині. Коли не треба ні дітям ні дорослим навчатися самим працювати з джерелами, знаходити потрібну інформацію, виділяти головне від вторинного і робити власні висновки. Радше це спонукання до спілкування з дитиною, коли батьки діляться власним досвідом із вирішення проблем, або просто розповідають про традиції сім'ї, власні вподобання та звички, про поведінку в суспільстві і способи взаємодії з ним. Такі завдання дають змогу дитині ширше пізнати тему, розкрити її для себе за допомогою найрідніших людей, які мають авторитетний вплив на становлення поведінки дитини в суспільстві, а також формують досвід дитини.

ДОСВІД РОБОТИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ «АФЛАТОТ»

Згідно з наказом Міністерства Освіти і Науки України № 46 від 22.01.2016 року з метою впровадження в навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів основ соціальної і фінансової

освіти дітей дошкільного віку [1] комунальний дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу №5 «Любисток» управління освіти Рубіжанської міської ради обрано як один з чотирьох закладів у Луганській області для впровадження програми «Афлатот» в освітню діяльність. Наш дошкільний заклад є базовим в м.Рубіжне з впровадження цієї програми. Інноваційний процес здійснюється поетапно з 2016 року.

Першим етапом у березні 2016 року був тренінг «Знайомство з програмою «Афлатот»», на якому педагогічний колектив дошкільного закладу був ознайомлений з Концепцією «Афлатун», головним героєм програми та п'ятьма ключовими елементами та розділами програми. Пізніше у вересні нами було переглянуто відеоматеріали з досвіду роботи вихователів м.Вінниці. І вже в листопаді того ж року було проведено семінар-практикум «Соціальна та фінансова освіта дітей дошкільного віку за програмою «Афлатот». На цьому семінарі було детально розглянуто систему роботи за програмою та методики її викладання.

Важливим етапом в роботі з впровадження програми в роботу групи було створення естетичного, розвивального, предметно-ігрового середовища за допомогою батьків. Було виготовлено іграшку Афлатунчика, до багатьох занять виготовлялись спеціально дидактичні матеріали та ігри. Серед них є ілюстрація «Історія Афлатуна»; дидактичні ігри: «Сортуємо сміття», метою цієї гри є навчити дітей економно використовувати ресурси та сортувати використані предмети за матеріалами, щоб мати змогу їх переробити або утилізувати без шкоди для оточуючого середовища; «Що потрібно до обіду» - раціональне використання продуктів харчування, ознайомлення із традиційними для українського народу продуктами та способами їх виготовлення; «Що де зроблено?» - ознайомлення з підприємствами рідного міста, на яких працюють батьки, та з продукцією, яку випускають; «Автобус Афлатуна» - творча гра, де діти можуть реалізувати власні творчі або розумові, фізичні здібності; «Що можна купити за гроші, а що ні?», «Сімейний бюджет» та багато інших.

В групі було виділено спеціальний куточок, де зберігаються всі необхідні для занять за програмою матеріали, ігри, напрацювання і особисті скрині дітей. В цих скринях діти зберігають власні напрацювання, малюнки і матеріали, що приносять з дому для вивчення та які створюють під час занять. Наприклад, «Пиріг вподобав», який був домашнім завданням, або «Живе-неживе», аплікація виконана на занятті, «Портрет мами» малюнок і т. ін..

Основним етапом роботи за програмою «Афлатот» є систематичне (один раз на тиждень) проведення занять. Ці заняття проводяться в першій половині дня і внесені до розкладу занять групи. Оскільки в основу Базового компонента покладено особистісно орієнтовну модель дошкільної освіти, то заняття за програмою «Афлатот» є якнайбільш доречними, бо суть особистісно орієнтованої моделі дошкільної освіти – навчання і виховання особистості з максимальною можливістю індивідуалізацією, створенням умов для саморозвитку і самонавчання. Програма використовує такий тип навчання і виховання, який ґрунтується на діалозі, моделюванні ситуацій вибору, вільного обміну думками, авансуванні успіху. Особистісно орієнтований підхід реалізовується під час занять в таких видах діяльності як використання диференційованих завдань; робота в групах, парах; відзначення успіхів; активізація кожної дитини; свобода вибору матеріалів; об'єднання дітей в групи; надання можливості для самореалізації; наявність дидактичних матеріалів для кожної дитини.

ПІДГОТОВКА ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ

Кожне з занять програми «Афлатот» має ціль, яку поставлено для досягнення в конкретному занятті. Передбачає освітню, розвивальну або виховну функції, записана стисло, змістовно, що є незвичним для українських методичних посібників. Наприклад, метою дванадцятого завдання заняття є «навчити цінити роль сім'ї, засвоїти поняття потреби». Також зазначеним є спосіб взаємодії з вихованцями. Заняття можуть бути проведені як в груповій кімнаті, так і на свіжому повітрі. Вихователь може проводити роботу зі всією групою, по підгрупах або розподілити дітей для роботи в пари.

Вказано тактику навчання, які саме дії виконуватимуть вихованці (подивись, зроби, послухай), базовий розвиток (фізичний, когнітивний, творчий), матеріали – залежно від виду діяльності це можуть бути як підручні матеріали так і звичайні матеріали для образотворчої діяльності, малювання, аплікації. Слово дня – найважливіше слово, яке було представлене на занятті та потребує запам'ятовування. Таке слово є не в кожному занятті. Програма передбачає майже в кожному занятті додаткові та сімейні заняття. Додаткові заняття не є обов'язковими, але можуть бути проведені для заохочення дітей до теми в вільний час. Сімейні заняття проводяться в колі сім'ї, вони є своєрідним домашнім завданням. Для проведення таких занять в програмі передбачено роздрукування листівок із завданням які мають всі відомості про завдання.

В кожному занятті вказано час проведення, який зазвичай складає 40-45 хвилин. Це не є нормою яка визначена наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2015 №446 про граничне допустиме навчальне навантаження на дитину. Але цю проблему мною було вирішено шляхом складання індивідуального плану кожного заняття так, щоб за можливістю було проведено попередню роботу за темою заняття. Основне заняття містить всі, передбачені програмою «Афлатот» види діяльності (бесіди, дидактичні ігри, творчі завдання та ін.), та відповідало регламенту інтегрованого заняття допустимого граничним навантаженням кожної вікової групи.

Кожне з занять має три частини: вступну, основну та зворотній зв'язок. Вступна частина містить бесіду або гру, яка спрямована на зацікавлення дітей темою заняття, має організаційний характер та визначає основні питання теми. Основна частина передбачає розкриття теми, пояснення важливих елементів та розуміння, осмислення змісту вихованцями. Зворотній зв'язок передбачає обмін думками, підбиття підсумків.

ВИСНОВКИ. Навчання повинно бути засновано на реальному життєвому досвіді, який отримують діти в повсякденному житті. Аналізуючи результати впровадження програми в роботу своєї групи, я переконалася у необхідності надання дошкільникам первинного соціально-економічного досвіду. На мій погляд дитина, перед тим як йти в школу, має навчитися спілкуватися, заводити друзів, розуміти оточуючих. Все це є сферою

міжособистісної взаємодії і розвитку. Дитина, в першу чергу, має навчитися встановлювати контакти та позитивно взаємодіяти з оточуючими. У дитини, яка готується до дорослого життя має бути сформованим відчуття самодостатності та самосприйняття, здібність розуміти і співпереживати іншим людям. Формування основних понять відбувається тоді, коли діти досліджують себе та світ навколо себе. Через організовану та довільну діяльність діти дізнаються про навколишній світ, включаючи базові фінансові та соціальні поняття, такі, як економія та бережливе ставлення до цінних для нас речей.

Випускники групи «Радість», які навчалися за програмою «Афлатот» на початку навчального року стали учнями першого класу Нової української школи. Разом з Афлатуном вивчили власне тіло та його функції, в них було сформоване відчуття самосвідомості та позитивне ставлення до власної особистості. Навчилися турбуватися про близьких, яких люблять і дізнались про важливість взаємин в родині дошкільнят. Допомогали один одному. Дізнались про важливість дружби, про те, що друзі роблять один для одного і що отримують натомість. Дізнались як жити і працювати разом.

Основна ідея представленого досвіду за програмою соціальної та фінансової освіти дітей дошкільного віку «Афлатот» полягає в розробці й апробуванні на практиці в умовах закладу дошкільної освіти системи роботи, спрямованої на формування готовності дошкільників до самостійного пошуку способів пізнавальної інформації та принципово нових соціально-економічних відносин.

Новизна ідеї досвіду полягає у можливостях організації освітнього процесу таким чином, що під час перебування дитини у закладі забезпечується максимальна активність дітей, дитяча діяльність наповнюється новим змістом, розширюються знання дошкільників у області економічної культури та особливостях сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наказ МОН України від 22.01.2016 №46 «Щодо упровадження основ соціальної і фінансової освіти дітей дошкільного віку».
2. Закон України «Про дошкільну освіту».
3. «Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи» МОН 27/10/2016
4. Програма соціальної та фінансової освіти дітей дошкільного віку «Афлатот» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijna-skarbnichka/osvitnij-proekt-afлатot>
5. **Нова українська школа. Веб-ресурс НУШ.** [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/>
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.04.2015 №446 Про затвердження гранично допустимого навчального навантаження на дитину у дошкільних навчальних закладах різних типів та форми власності.

АДВЕНТ – КАЛЕНДАР ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА РОБОТИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ВИДАТНОЇ ПОСТАТІ УКРАЇНИ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ

*Сухоносowa Людмила Олексіївна, вихователь ЗДО № 4 (ясла /садок) «Росинка»
міста Лисичанськ Луганської області*

Тарас Григорович Шевченко - видатний український поет, прозаїк, драматург, художник, політичний і громадський діяч. Він був людиною універсальних обдарувань та інтересів. Все його життя і творчість були присвячені українському народу. Поет мріяв про ті часи, коли його країна буде незалежною суверенною державою, коли в Україні шануватимуться мова, культура та історія народу, а люди будуть щасливими.

Важко переоцінити значення багатогранної творчості Тараса Шевченка для розвитку вітчизняної дитячої літератури. Власне, до Кобзаря ця галузь мистецтва слова ще перебувала у стадії зародження й формування, і саме унікальна спадщина поета сприяла утвердженню красного письменства для найменших. Тараса Григоровича справедливо вважають основоположником не тільки "дорослої" нової української літератури, а й літератури для дітей. Його творчість (поезії про дітей, матерів, пейзажна лірика) збагатила літературу для дітей ідеями народності й демократизму, досконалими художніми формами.

Постановка проблеми. Своєю творчістю Т. Шевченко засвідчив воскресіння нашої нації. Українці відчули, що мають духовну силу, з якою можна і варто йти в майбутнє. У своїх поглядах Шевченко йде за народною мораллю, в основі якої любов до ближнього, пошана до батька, матері, до рідного слова. Силою своєї безмежної любові до рідного народу, до України поет пробивав стіну людської байдужості, обмеженості. Невмираючий дух поета, як раніше, так і тепер, більше 200 - х років поспіль, витає над Україною, а вище слово сіє на народній ниві зерна добра, любові, справедливості. Молоде покоління повинно усвідомити важливість творчої спадщини Шевченка.

А як же все це донести дітям дошкільного віку? Наш заклад дошкільної освіти № 4 «Росинка» міста Лисичанська, а саме я, вихователь середньої групи: Сухоносowa Людмила Олексіївна, вирішила зацікавити дітей поєднавши вивчення творчості Тараса Шевченка з «адвент – календарем», який ми по традиції застосовуємо на передодні свята Нового року.

Адвент-календар (з лат. «*adventus*» — «*прихід*», «*приїждять*») - це дивовижний календар, в якому відраховуються дні до свята, він порадує діток і принесе позитивні емоції педагогам дошкільної освіти. Європейці датують його з 1 по 25 грудня, тобто чекають разом з ним католицьке Різдво. Але насправді дати і місяця можна застосовувати в будь-який період. Головне - творчий настрій і цікава ідея. Тому я вирішила впровадити його в дитячий сад, як нову форму роботи з дітьми та застосувати не тільки для новорічних свят, але і до «Свята річниці Шевченка».

Основна функція такого календаря - кожен день повинен приємно нагадувати дитині, що скоро яскрава подія, в даному випадку - свято Шевченка, та створити особливий святковий настрій при вивченні творів поета.

Актуальність даної теми. Педагоги нашого закладу надають велике значення творам Тараса Григоровича Шевченка, адже вони сприяють вихованню національної самосвідомості дітей та мають високу художню цінність. Під час читання його віршів у дітей формується таке почуття, як любов до рідного краю, громадянська та загальнокультурна компетентність, розвиваються читацькі інтереси та образне мислення, у своїх геніальних віршах, які ввійшли в коло дитячого читання, Тарас Шевченко висловив гнівний протест проти жорстокого кріпосницького світу; розкрив багатий внутрішній світ дитини; втілює одвічні мрії своїх співвітчизників про вільне, справедливе життя. І дуже добре, що маленькі українці ще з наймолодшого віку можуть долучитися до неповторного Шевченкового слова. Звичайно, потужний Кобзарів набуток не можна обмежувати завузькими рамками дитячої літератури. Проте й ті кілька поезій, які вивчаються в нашому закладі дошкільної освіти, можуть вельми багато дати для становлення громадян незалежної України.

Мета статті – розкрити особливості національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку за допомогою інноваційних засобів. Запалити в душі малюків вогник цікавості до творчості великого Кобзаря; викликати інтерес до культурної спадщини українського народу.

Завданням вихователів кожної вікової групи дітей є виховання почуття пошани до життя і творчості Тараса Григоровича Шевченка; співчуття до знедолених; виховання почуття власної гідності, віри в рідний народ, шанобливого ставлення до родини, домівки.

Виклад основного матеріалу.

Адвент-календар може складатися з кишеньок, чобітків, коробочок, мішечків, паперових пакетиків, пірамідок - все що тільки підкаже вам фантазія.

Основною може стати тканинна або дерев'яна гілка, дерев'яний стенд, паралельні або перетинаються мотузочки, ляльковий будиночок з кімнатами-боксами, пірамідка або кубик, імітація великої свічки тощо.

Кожен бокс такого календаря повинен бути підписаний датою і прикрашений на ваш розсуд. Усередині кладеться цікаве завдання, загадка, ребус, головоломка, виконавши його можна отримати маленький подаруночок.

В нашому дошкільному закладі, я створила власний Адвент – календар присвячений річниці святкування Тараса Григоровича Шевченка та впровадила його у роботу. Календар був зроблений за власною розробкою, та складався з 6 днів, розпочавши діяти з 1 березня по 11 березня не враховуючи вихідні дні.

1 День «Моя стежинка до Шевченка» - 1 березня

До малят завітав казковий персонаж Барвінок, який приніс дивовижний календар з завданнями - «Адвент – календар». Першим завданням стало знайомство з видатною людиною України – Тарасом Шевченком. Барвінок розповів, у супроводі презентації, про дитячі роки Тараса, та подарував цікавий мультфільм для дітей про життя поета «Уроки тітоньки Сови». Потім запропонував зробити куточок Тараса Шевченка, де будуть міститися всі матеріали які будуть вивчатися протягом виконання завдань з адвент - календаря. І першим, що з'явилось у куточку, це портрет Тараса Шевченка.

2 День « Знайомство з «Кобзарем» - 4 березня

Барвінок разом з малятами повторив завдання, які були минулого разу, та перейшов до наступного - це «Знайомство з Кобзарем». Кобзар – це назва збірки поетичних творів Тараса Григоровича Шевченка. Показавши збірку, Барвінок запропонував вивчити один вірш з нього «Світає, край неба палає....» за мнемосхемою, яку діти бачили на моніторі телевізора. Після того, як діти вивчили вірш, бажаючи розповідати самостійно. Йшовши з групи Барвінок залишив «Кобзар» дітям для куточка Шевченка. Та малята не залишилися і цього разу без подарунка, їм була презентована маленька книжечка з віршом «Садок вишневий коло хати» Т. Шевченка, який був зашифрований у мнемосхемі. Діти пообіцяли Барвінку на наступну зустріч вивчити його разом з батьками.

3 День «Мої знання «Кобзаря» - 5 березня

Третій день поспіль Барвінок прийшов до групи малят, зустріч почалась як завжди з завдання «Адвент – календаря» - це закріпити знання про Кобзар. Діти повторили, що таке «Кобзар» та розповіли вірші, який вчили минулого разу, вдома разом з батьками. Дітям дуже сподобалось вивчати вірші Тараса Григоровича за мнемосхемами та малюнками. Барвінок запропонував вивчити ще один вірш, який називається «Тече вода з – під явора» теж за малюнками. Малеча залюбки погодилась. Після того як діти вивчили віршик, Барвінок приготував маленьку гру для дітей «Впізнай вірш Шевченка за малюнком», малята з великим задоволенням пограли в цю гру. На згадку про зустріч Барвінок подарував блокноти для дітей.

4 День « Шевченко – художник» - 6 березня

Зустріч четвертого дня розпочалась з наступного завдання, яке звучало так «Шевченко – художник». Дітям цього дня треба було дізнатися про Тараса Григоровича Шевченка щось нове, що він не тільки поет, а ще і талановитий художник. Тому, Барвінок розповів цікаву розповідь малятам про Шевченка – художника.

Дошкільняти переглянули картинну відео - галерею Шевченка, та вирішили за пропозицією Барвінка, зробити свою власну галерею, малюючи зображення до віршів Кобзаря, під супровід музичних композицій. Після цього доповнили традиційний куточок Шевченка своїми власними роботами. Ось так закінчився четвертий день завдань з Адвент – календаря.

5 День «Зі скарбниці народної мудрості» - 7 березня

П'ятий день виконання завдань розпочався з нагадування дітям про те, що таке Адвент – календар, та для чого він, якого свята чекають діти? Повторив все, діти перейшли до наступного завдання. Це вивчення Тараса Григоровича, як народного співця народу. Барвінок розповів, що вірші Шевченка покладені на музику, і тому завданням на цей день буде створити свій власний хор та заспівати пісні, слова яких є вірші Кобзаря. Але спочатку діти прослухали деякі композиції. Барвінок запропонував не просто створити музичний хор, а ще і записати відео запис та показати потім всім дітям дошкільного закладу та батькам вихованців, малеча залюбки погодилась. Після всієї виконаної роботи, Барвінок, як завжди подарував подарунок, та цього разу це був збірник пісень до куточку Шевченка.

6 День «Експурсія до Шевченківського куточку» - 11 березня

Ось і настав останній день чудового адвент – календаря та Свято Шевченка. І завданням цього дня було згадати та повторити все, що вивчили та знають діти про Великого Кобзаря – Шевченка. Тому Барвінок запросив дітей до Шевченківського куточку, який створили діти за допомогою дорослих, і малювати почали пригадувати з першого дня всі виконанні завдання, розповіли про дитинство поета, його творче життя. Барвінок про згадку цього чудового дня подарував дітям маленькі ілюстровані збірники віршів Шевченка, та головним подарунком в цей день було Свято до дня річниці Великого кобзаря в музичній залі, на який відправилися діти, там вони з великим задоволенням дивилися святковий концерт, та не забули включити в програму і показати музичний хор в якому співали діти. Ось так чудово і зацікавлено закінчився цей святковий день у дитячому садку.

Отримані результати та висновки щодо ефективності запропонованої інновації. Отже, можемо з повною впевненістю сказати, що інноваційне впровадження адвент - календарю, це нова, цікава форма для дітей, щодо вивчення творчості Тараса Григоровича Шевченка. Досвід свідчить, що використання такої форми роботи в освітньому процесі з дітьми є цікавим, сприяє концентрації уваги, заохочує їх до сприйняття інформації, розвиває діалогічне, монологічне та зв'язне мовлення, пізнавальну активність, уяву, асоціативне, творче мислення. Для того, щоб показати дітям якою милозвучною і мелодійною є наша українська мова, мова нашого Кобзаря, спонукає дітей вслухатися в її звучання.

Життя нашого генія таке дивне, що слухаючи про нього, можна було б сказати, що це якась легенда, коли б усе це не було правдою. Робота по ознайомленню з життям та творчістю Кобзаря проводиться систематично і в певній послідовності. Зміст такої роботи полягає в ознайомленні із його життєвим та творчим шляхом; формуванні почуття патріотизму, ставлення до рідної мови; вихованні морально-духовних цінностей дошкільників.

Отже, новий підхід з застосуванням адвент – календаря, до вивчення життя і творчості Тараса Шевченка у практиці роботи дошкільних закладів на часі, бо актуальність Шевченка сьогодні не в тому, що він порушував великі вічні питання або дав нам відповідь на них, – кожне покоління мусить само шукати відповіді на питання, поставлені часом. Нині ми повертаємося лицем до загальнолюдських цінностей, а отже, й до Шевченка.

Минають віки, стираються написи на камені, тліють книги, руйнуються будівлі, але слово Шевченка – живе і вічне. Вивчаймо його, виконуймо його заповіді, які посилав він синам свого народу.

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ РОЗВИВАЮЧОГО МАТЕРІАЛУ – НЕЗАМІННИЙ ЕТАП В РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Метасьова Наталія Степанівна, вихователь комунального закладу «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 4 «Росинка»

Постановка проблеми. Ми живемо у світі де кожного дня створюються новітні технології, завдяки яким робота в будь-якій сфері, зокрема, в педагогіці стає якіснішою та продуктивнішою. Сьогодні вже змалку діти вміють користуватися сучасними гаджетами, тому їм стає зовсім не цікаво ті методи навчання, які застосовувалися в системі освіти раніше. Часто вихователі стикаються з такою проблемою, що діти не уважно слухають казки, не можуть запам'ятати вірш, та й привернути увагу до якогось наглядного матеріалу стало дуже складно. Зараз така проблема актуальна для більшості вихователів. Для її подолання викладачі дошкільних закладів вміло включають в робочий процес інноваційні технології. На сьогодні їх дуже багато. Одним з таких «помічників» є візуалізація, яка допоможе привернути увагу навіть найменших дошкільнят.

Мета статті полягає в тому, щоб відкрити нові прийоми, які допоможуть краще розуміти та запам'ятовувати зміст інформаційного матеріалу. Тобто, постійне застосування візуалізації під час різних занять навчить дошкільників переказувати тексти повними поширеними реченнями, вільно, без допомоги вихователя, без хвилювання, впевнено; збагатить словниковий запас; навчить придумувати розповіді; швидко

розумувати вірші; відгадувати загадки, розповідати казки, а також розвинути математичні здібності та покращити обізнаність у різних видах діяльності.

Основне завдання цього методу – донести інформацію у максимально зрозумілому і привабливому для дитини форматі, а також візуалізація

- розширить творчі можливості дитини;
- сформує вміння ефективно і самостійно вчитися;
- покращить самооцінку дитини завдяки результативності під час навчання;
- зменшить стреси від навчання;
- збільшить мотивацію до пізнання нового, а з нею успіхи в навчанні;
- розвине образну пам'ять;
- допоможе стати більш самостійним в інтелектуальній та практичній роботі.

Тому щоб привернути увагу до вивчення нової інформації, потрібно на її основі створити яскраві картинки, використовуючи різні типи зображень. Це може бути малюнок, піктограма, різноманітні символи, схеми тощо.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні існує дуже багато прийомів візуалізації, серед яких слід виділити мнемотехніку і скрайбінг. Ці два методи дуже схожі між собою, але й суттєво відрізняються один від одного. Так мнемотехніка – це система внутрішнього листа, що дозволяє послідовно записувати в мозок інформацію, перетворену в комбінації зорових образів. Мнемотехніка використовує природні механізми пам'яті мозку і дозволяє повністю контролювати процес запам'ятовування, збереження і пригадування інформації.

Скрайбінг – це один із прийомів, завдяки якому відбувається творча візуалізація навчального матеріалу. Такий метод розповіді чи пояснення супроводжується графічною ілюстрацією головного змісту будь-якого тексту (наприклад, казки). Створюється свого роду ефект паралельного наслідування, тобто діти слухають розповідь про щось і одночасно бачать графічну відповідність почутому.

Таким чином, в мнемотехніці спочатку створюється певна схема на те чи інше оповідання, а потім вже в готовому вигляді вона показується дошкільникам. Візуалізація розповіді в скрайбінгі відбувається, безпосередньо, на самому занятті. Але ціль в обох методах одна – це всебічний розвиток дитини.

Сьогодні знаково-символічні засоби є дуже поширеними. І якщо мнемотехніка використовується в дошкільних закладах вже достатньо давно, то скрайбінг – це нова техніка, яка має свої види.

Так вирізняють наступні види: скрайбінг-фасілітація та відеоскрайбінг. Якщо розкривати суть першого різновиду, то вона полягає в супроводі розповідей схематичними зображеннями, діаграмами, безпосередньо, у реальному часі. Тобто його потрібно застосовувати під час заняття, відображаючи зміст оповідання на дошці та паралельно озвучувати його.

Саме пояснення відеоскрайбінга закладено в його назві. Це невеликі за розміром, яскраві відеопояснення з того чи іншого питання. Вони також супроводжуються графічними малюнками. Сьогодні на різних youtube-каналах це часто та успішно практикується. А це в свою чергу доводить, що такий «відеопомічник» може створити будь-який вихователь, котрий володіє основами комп'ютерної графіки. Якщо таких навиків не має, то можна просто відображати за допомогою символів оповідання на аркуші паперу, озвучувати його і паралельно знімати цей творчий процес на відео. Діти з великим задоволенням будуть спостерігати за таким роликом, а, отже, така інформація їм запам'ятається і вони зможуть потім переказати її.

Крім цього, слід виділити ще й такі види візуалізації, що утворюються в залежності від того, який матеріал був задіяний під час створення схематичного відображення інформації. Серед них

- мальований, де олівцем відтворюється зміст тексту на будь-якій поверхні;
- аплікаційний, під час якого на аркуш наклеюються уже заздалегідь готові малюнки;
- магнітний чи фланелеграфний, коли на поверхню різним способом прикріплюються певні зображення.

Слід також виокремити 3D-скрайбінг, для створення якого необхідна 3D-ручка. Вона допомагає відобразити об'ємні малюнки. Всі перелічені види дуже прості в використанні, але при цьому вони ефективно впливають на розвиток дитини. Сприяють сконцентруванню уваги на головному, що дуже важливо під час вивчення нового матеріалу.

Існують декілька етапів, яких потрібно дотримуватись для створення візуалізації розвиваючого матеріалу.

I ЕТАП. Створення ідеї. Перед тим, як створити візуалізацію, потрібно виокремити головну ідею, яку потрібно донести дітям. Так сенс розповіді, дидактичної гри, математичного завдання не буде втраченим і вихованці зможуть зрозуміти та запам'ятати головну інформацію.

II ЕТАП. Підготовка тексту. Важливо знати, що дошкільник не зможе одразу вивчити великий за обсягом текст чи охопити багато інформації, тому необхідно відкинути всі допоміжні слова, які будуть відволікати увагу. Мова вихователя повинна бути чіткою та лаконічною.

III ЕТАП. Спосіб візуалізації. На наступному етапі слід велику увагу приділити обранню того чи іншого способу візуалізації. Для цього слід ознайомитись з вище переліченими видами і визначитись, яким чином буде відображений стислий зміст певного тексту.

IV ЕТАП. Створення заготовок та матеріалу, монтування відеоролика. Тут дуже важливо визначитись з попереднім етапом. Потрібно заздалегідь підготувати ті матеріали, які зможуть знадобитись під час відтворення схематичного зображення в реальному часі. Можуть знадобитися маркери, кольорова крейда для мальованого; аплікаційні схеми, магніти, 3D-ручка тощо.

Якщо необхідно створити відеоролик, то варто обрати найбільш зручну програму, в якій можна створити та змонтувати сюжетну розповідь у єдиний відеоряд.

V ЕТАП. ПЕРЕВІРКА МОДЕЛІ. На цьому етапі відбувається перевірка власної роботи. Тобто важливо переглянути створений відеоролик чи намалювати заздалегідь схему, щоб переконатись, що образи в повній мірі відображають зміст тексту.

Важливо зауважити те, що методи візуалізації потрібно застосовувати не лише під час розвитку зв'язного мовлення дошкільника, але й в математиці, ознайомленні з довкіллям, а також дидактичних та рухливих іграх. Тільки в такому випадку вдасться здійснити синхронний розвиток дошкільника.

Висновки. Формування навичок запам'ятовування, логічного мислення дозволяє дитині реалізовувати свій фізичний та духовний потенціал, швидко та адекватно адаптуватися у навколишньому середовищі. Тому використання даних прийомів в роботі дає стійкі результати навчання, виховання і розвитку дошкільників.

Така форма роботи сприяє розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку та урізноманітнює прийоми навчання.

Застосування візуалізації дозволяє безпомилково запам'ятовувати будь-яку точну інформацію, яка вважається важкою для вивчення. А це в свою чергу сприяє підготовці дитини до діяльності в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Таким чином, упровадження знаково-символічних прийомів у роботу вихователів є важливим, тому що сприяє поліпшенню ефективності засвоєння нової інформації; розвиває комунікативні та пізнавальні здібності особистості; розвиває творче, логічне й образне мислення.

Отже, використовуючи візуалізацію під час занять в дошкільному закладі дало мені можливість навчити дітей легко запам'ятовувати різні тексти, розвинути математичні здібності, з задоволенням приймати участь в рухливих та дидактичних іграх, отримувати задоволення від створеної ситуації успіху, підготувати дошкільників до навчання в НУШ, полегшити процес адаптації до навчання в нових умовах. Більш того, до цього методу можуть звертатись не лише вихователі, але й батьки. Спільна робота дуже гарно вплине на дитину, і за короткий час можна буде досягти гарних результатів, а саме – систематичності та послідовності мислення, гнучкого розуму, чудової пам'яті, розвинутої мови.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ТЕАТРІ ДИТЯЧОЇ МОДИ

*Лобуренко Любов Іванівна, вихователь-методист комунального дошкільного навчального закладу (ясла-садок)
№ 3 «Барвінок» управління освіти Рубіжанської міської ради Луганської області*

Зміни орієнтирів сучасного суспільства потребують інноваційних змін в освітньому процесі дошкільних навчальних закладів та вимагають розвитку базових компетенцій, формувати які необхідно починати в дошкільному віці. До таких належить і комунікативна компетентність. Комунікативна компетентність передбачає уміння комплексно застосовувати мовні й немовні засоби з метою комунікації, спілкування у конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціювати його. Наукові дослідження та досвід педагогів-практиків довели, що театралізована діяльність – це один з ефективних засобів формування комунікативних умінь та навичок у дітей. Вона дає широкий простір для прояву творчих здібностей, самостійності та ініціативності, умінь орієнтуватися у світі людей, розуміти інших, їх потреби, особливості поведінки, обирати відповідні ситуації спілкування та спільної діяльності.

У театралізованій діяльності (особливо у театралізованих іграх) формуються уміння домовлятися, прислухатися, переконувати, співчувати, а отже – спілкуватися. У процесі підготовки та показу вистави, під час відтворення літературних сюжетів діти отримують зразки правильного, граматично оформленого, емоційно забарвленого зв'язного мовлення, вживають різні типи зв'язних висловлювань для вирішення конкретних ігрових комунікативних ситуацій.

Саме тому питання розвитку соціально-комунікативних здібностей дітей засобами театралізованої діяльності стало для педагогічного колективу нашого дошкільного закладу *актуальним*.

Розпочинаючи роботу над даною проблемою, педагоги поставили перед собою певну мету та окреслили завдання, спрямовані на її вирішення.

Мета: визначити умови формування у старших дошкільників соціально-комунікативних умінь у процесі театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі.

Завдання:

1. Виявити методи і прийоми у роботі зі старшими дошкільниками, які сприяють формуванню в них соціально-комунікативних умінь у процесі театралізованої діяльності.
2. Перевірити ефективність використання різних форм організації театралізованої діяльності для формування у старших дошкільників соціально-комунікативних умінь у процесі театралізованої діяльності в ДНЗ.

Педагоги дошкільного закладу створили певні педагогічні умови для вирішення даних завдань.

У «Барвінку» створено предметно-розвивальне середовище, яке забезпечує право вибору та свободу кожній дитині. Матеріал періодично оновлюється, орієнтуючись на різні інтереси. Це надає можливості для індивідуального розвитку вихованців.

Наповнення театральні-ігрового середовища груп включає: різні види театрів; ширми, декорації; атрибути до драматизацій; костюми та їх елементи, маски, шапочки; альбом «Театральна абетка»; фонотеку казок; матеріал для виготовлення дитями елементів декорацій, ляльок.

У театральних осередках періодично розміщуються виставки: «Маска, я тебе знаю!» (саморобні театральні маски); «Це диво дивне є – театр» (художні роботи у різних техніках на тему театру); виставки театральних костюмів, створених дітьми та педагогами: «Пори року», «Квіткова рапсодія», «Українські фантазії», «Вся справа у капелюсі»; «Казковий вернісаж» (малюнки-ілюстрації до казок); фотовиставка вистав домашніх театрів «Всією родиною – в актори».

Дошкільники мають змогу під час спільної діяльності у театральних осередках спілкуватися, набуваючи разом з тим навичок міжособистісної взаємодії.

Вихователі використовують ефективні методи роботи по ознайомленню дітей із правилами та способами встановлення конструктивної взаємодії: спеціально організовані заняття («Разом і поряд»); полілоги, бесіди-розмірковування («Хто такий справжній друг?», «Навіщо треба жити в мирі і злагоді?»); створення проблемних ситуацій («У групі з'явилася нова лялька і всі дівчатка хочуть з нею гратися...», «Сергійко хоче будувати дорогу, а його друг – будинок...»).

З метою формування соціально-комунікативних навичок вихователі планують також завдання для спільного виконання в різних видах діяльності та такі, що потребують об'єднання дітей в пари і підгрупи: колективні та підгрупові проекти («Все повертається тобі», «Спілкування», «Вони живуть поряд з нами»); малювання у парах та підгрупах («Граємося разом із друзями», «Наш дитячий садок»); ігри-естафети («Переправа», «Хто швидше передасть м'яч»); підготовка і проведення свят та розваг тощо.

Цікавою формою організації театралізованої діяльності у нашому дошкільному закладі став *Театр дитячої моди «Попелюшка»*. Організований для дошкільнят педагогами, він може слугувати прикладом інтеграції різних видів дитячої творчості: художньої, танцювально-хореографічної, акторської.

На прикладі Театру моди покажемо ефективність обраної системи роботи з формування базового рівня соціально-комунікативних умінь дітей, забезпечення цілеспрямованої й ефективної міжособистісної взаємодії вихованців на основі адекватного вибору та використання засобів спілкування.

Зміст роботи «Попелюшки» можна поділити на три блоки. Перший – це теоретичний блок під назвою «У світі моди» Теоретичні знання про світ моди малюки отримують під час цікаво організованих, змістовних занять. «Ми – маленькі дизайнери», «Звідки до нас прийшла мода?», «Одяг для майстрів», «Кожному вбранню – свій час та місце», «За модою – навколо світу» – ось лише неповний їх перелік. Діти отримують уявлення про професію дизайнера, різні види дизайну, відомості про одяг та аксесуари.

Другий і третій блоки – практичні. Блок «Маленькі дизайнери» має за мету розвивати творчість малюків через навчання їх різним видам художньої праці. Учасників Театру моди вчимо роботі з тканиною, виготовленню простих прикрас із бісеру, гудзиків, ниток. Знайомимо дошкільнят з різними матеріалами, їхньою художньою виразністю. Для цього педагогами створені дидактичні ігри «Збери костюм», «Підбери тканину», «Кожному одягу – своє місце» та інші. Зроблені лекала одягу для декорування їх дітьми. У кожного з учасників є свій набір з ножицями, голкою, нитками, крейдочкою. Педагоги організують заняття так, щоб у дітей виникала потреба у спілкуванні один з одним та з вихователем.

Заняття блоку «Школа юних моделей» направлені на формування у дітей простих хореографічних умінь, акторської майстерності. Протягом кожного місяця всі ці блоки повторюються у певній послідовності.

Заняття у Театрі дитячої моди допомагають педагогам розв'язати чимало актуальних проблем, які пов'язані з вихованням моральних якостей, розвитком творчих здібностей та, насамперед, формуванням соціально-комунікативних умінь.

Вихователі організують з учасниками Театру моди *ігри та вправи*, спрямовані на здобуття дітьми досвіду соціальної взаємодії. Це театралізовані ігри («Хто я?», «У магазині дзеркал», «Те саме по-різному»); соціально-комунікативні ігри («Привітайся без слів», «Павутинка», «На містку», «Рука в руці»); соціально-комунікативні ігри з використанням елементів театралізованої діяльності («Випадкова зустріч», «Карусель спілкування», «Перемовини», «Ланцюжок»).

Одним із завдань формування соціально-комунікативних навичок є *оволодіння дітьми способами розуміння внутрішнього стану людей*. Оскільки вистави Театру складаються в основному з пантомімічних, танцювальних сценок, особливо важливо навчити дітей передавати характер та психологічний стан персонажів. Для цього наші педагоги використовують *ігри та ігрові завдання для розвитку театральної майстерності*: пластично-образні, пантомімічні вправи: «Покажи, як...», «Оживи картинку», «Про що розповідає музика?». Всі вони направлені на розвиток у дошкільників емпатії, уміння спілкуватися один з одним за допомогою невербальних засобів.

Ще один спосіб розвитку емпатії – *розігрування літературних творів*. Вихователі читають дітям невеличкі оповідання з чітко вираженим моральним змістом. Потім педагоги разом з дітьми «перетворюють» тексти у міні-сценки (придумують слова для кожного персонажу). Діти розігрують діалоги, і необов'язково, щоб репліки вони відтворювали дослівно. Педагог і вихованці аналізують риси характеру персонажів, причини і наслідки їхніх вчинків за допомогою певних питань, завдань, ігор. А вже потім дошкільникам пропонують показати міні-виставу без слів, передаючи «психологічний портрет» діючих осіб рухами, жестами, мімікою.

Специфіка діяльності Театру моди накладає відбиток на зміст подібних постановок. Героями сценок нерідко виступають, окрім людей, різні об'єкти: одяг, предмети побуту, матеріали для шиття, рукоділля тощо. Це «Казка про принцесу Голочку», «Загублені нитки», «Чарівна намистинка» тощо.

Важливим для формування у дошкільників навичок спілкування є *взаємодія з однолітками у підгрупах* на етапі придумування костюмів та декорацій. Діти вчаться певним правилам: можна вільно висловлювати свою думку, вносити різні пропозиції, але й вислуховувати товариша, рахуватися з його думкою. Для старших дошкільників це досить не просто, але шляхом постійних виправлень можна розвинути у них *здатність до конструктивного ведення діалогу, уміння уникати можливих конфліктів в спілкуванні*.

У процесі виготовлення елементів костюмів, прикрас, виконуючи свою частину роботи, дитина вчиться розуміти: чим краще вона її виконає, тим кращим буде колективний результат. Дитина має змогу проявити свої творчі здібності, розкритися з того боку, де вона найбільш упевнено почувається. Педагог може залучити до *колективної творчої діяльності* досить велику групу дітей, які не мають досвіду спільної праці. Це сприяє формуванню у дошкільників навичок *співпраці, конструктивної взаємодії з однолітками*.

Ефективними з точки зору формування соціально-комунікативних умінь виявилися *творчі проекти*. Прикладом може слугувати проект з підготовки до вистави Театру дитячої моди «Квіткова рапсодія». Вона задумувалася педагогами як балет, з використанням класичної музики. Глядачам мали представити костюми «квіткової» колекції. Під час виконання проекту з дітьми пройшли бесіди «Що я знаю про балет», малювання «Створюємо декорації», заняття з художньої літератури «Ми – сценаристи». Дітей знайомили з мистецтвом балету. Дошкільники нарівні з вихователями приймали участь у створенні ескізів костюмів для героїв, придумуванні лібрето вистави, давали поради у постановці «балетних партій». У результаті, причетними до великого дійства балету почувалися всі діти групи, а не тільки ті, хто безпосередньо приймав участь у виставі.

Під час виконання колективних проектів кожна дитина може пропонувати свою ідею проекту, але для виконання з багатьох вибирається лише одна. Дошкільники вчаться не лише обстоювати свою позицію, але й об'єктивно її оцінювати, тобто розуміти, наскільки його ідея виявилася вдалою порівняно з пропозиціями інших дітей. Таким чином, педагоги створюють умови для подальшого формування у дітей одного з важливих комунікативних умінь – *уміння оцінювати результати сумісного спілкування: критично оцінити себе і інших, враховувати особистий внесок кожного в спілкування, ухвалювати правильні рішення*.

Театр дитячої моди вже увійшов до традицій нашого дошкільного закладу. Традиційним для нас є і співпраця з міським музеєм. Поєднання цих факторів підвело педагогів до думки внести у музейну педагогіку елементи театру. Під час екскурсій до міського музею або міні-музеїв дошкільного закладу діти розігрують *сценки за участі «живих експонатів»*. Це можуть бути предмети побуту, приладдя для рукоділля, різновиди одягу тощо.

В подібних театралізаціях беруть участь як діти, так і дорослі. Попервах педагог може брати на себе роль одного з персонажів, щоб стимулювати розгортання сюжету. Вихователь ненав'язливо задає певний напрямок діалогів від імені експонатів («З яких ми країн», «Хто наші власники», «Як нас використовують», «Чому ми так виглядаємо», «Які у нас «характери», Хто з нас краще» тощо). Але цілком можливо, що «живі експонати» в цей день «заговорять» зовсім про інше, в залежності від того, як засвоїли діти попередні знання, наскільки цікаві їм представлені експонати та, врешті-решт, від того, який у дитячій сьогодні настрій. Тому не варто «задиактизовувати» таке улюблене заняття дітвори, як «гра в театр», треба дотримуватися рівноваги між навчанням та грою.

Згаданий вище вид театралізованої діяльності сприяє формуванню дуже важливих комунікативних умінь: *уміння слухати партнера, розуміти значення його висловлювань, підтримувати тему розмови*.

Окрім того, у міні-музеях одного предмета, які періодично облаштовуються у дитячому садку, дошкільники мають змогу спробувати себе у якості екскурсоводів. За участі дітей знято кілька відеоеккурсій «З історії звичайних речей». Таким чином, малюки набувають умінь і навичок, які знадобляться їм у комунікативній діяльності, а саме: *використання елементів монологічної мови, володіння нормами і правилами мовного спілкування*.

Важливими для формування навичок спілкування малюків, їх моральних орієнтирів мають *театр етичних мініатюр, діалоги етичного змісту*, зокрема, за творами В.Сухомлинського. Вихователі самостійно «перетворили» короткі розповіді, казки на інсценівки. За змістом літературних творів розробили діалоги. Музичний керівник удосконалював міні-виставу, добираючи музику, яка супроводжувала дійство, або пісеньки для героїв. Основна мета таких вистав – наочно продемонструвати дітям за допомогою інсценування літературного твору різні моделі поведінки людей у тій чи тій ситуації, спонукати дитину до *пошуку позитивних моделей спілкування людей одне з одним*. Короткі розповіді, казки ненав'язливо формують у дітей моральні орієнтири. Малюки вчаться діяти в різних ситуаціях, домовлятися, спілкуватися.

Формування у дітей соціально-комунікативних умінь у системі «дитина – рідні дорослі» – ще один напрямок діяльності педагогів. Взаємодіють діти з дорослими і під час виготовлення елементів сценічних костюмів разом з мамами і татами (колекція капелюхів для вистави Театру моди «Вся справа у капелюсі», карнавальні маски для виставки «Таємниця маски» тощо). У деяких виставах Театру представлено історію речей, які зберігаються у сім'ях з покоління у покоління (наприклад, вистава «Секрети бабусиної скриньки»). У ході підготовки до таких постановок неocenним є *спілкування дітей та батьків*. Під час спільних розмов про те, як вдома з'явилися ті чи інші пам'ятні речі, про їх перших власників – прабабусь, дідусів та інших близьких людей, малюки *вчаться ділитися своїми відчуттями, настроєм з партнерами по спілкуванню*.

Педагоги нашого дошкільного закладу розвивають у дітей соціально-комунікативні вміння різного плану у ході підготовки та реалізації *театралізованих вистав* Театру дитячої моди. Наприклад, дитина - «глядач» вчиться розуміти і оцінювати виставу, висловлювати свої враження і поради учасникам інсценування. У дитини - «артиста» розвивається здатність виражати своє ставлення до ідеї вистави, свого героя, передавати це за допомогою засобів невербальної, інтонаційної та мовної виразності. Коли діти виступають у ролі «режисера-сценариста», вони втілюють свої задуми не тільки власними силами, а й організовуючи діяльність інших дітей. Діти навчаються *використанню позитивних прийомів спілкування з однолітками* в процесі планування вистави, у ході її і при аналізі результатів театралізованої постановки.

ВИСНОВКИ. Під час роботи над проблемою формування соціально-комунікативних умінь виникали певні труднощі. Дошкільники мали труднощі вступу в контакт, негативні установки щодо однолітків, прояви дитиною замкнутості, нетерпимості до інакших поглядів і позицій ровесників; неусвідомлення реальної мети спілкування, невміння планувати комунікативні дії, обмірковувати можливі варіанти просування до визначеної мети; недостатність у словнику дітей слів, які позначають емоційні стани, настроїв, особистісні риси людей і якості характеру, недостатньо розвинене вміння використовувати експресивно-мімічні засоби спілкування; бідність лексики, граматична неправильність мовлення.

Застосовані педагогами форми, методи, прийоми організації взаємодії старших дошкільників з однолітками дали можливість отримати вагомі результати у подоланні комунікативних труднощів дітей, забезпечити ефективну міжособистісну взаємодію вихованців завдяки правильному вибору та використанню засобів спілкування.

Спостереження за театралізованою діяльністю дошкільників та аналіз показників рівнів розвитку дали змогу дійти певних висновків. Діти стали краще будувати діалог, висловлювати свої думки з ситуації, підтримувати тему розмови. Вступають в мовні контакти зі знайомими дорослими, знайомими та незнайомими. Покращилися уміння ділитися своїми відчуттями, інтересами, настроєм з партнером по спілкуванню.

Системний підхід до організації театралізованої діяльності надав змогу набуті їй моральної спрямованості. Діти краще навчилися давати моральну оцінку поведінці персонажів, стали більш аргументовано робити моральний вибір. Все це сприяло усвідомленню необхідності дотримання соціально прийнятих норм поведінки.

Театралізована діяльність сприяла розвитку у дошкільників товариськості, зняттю психоемоційних бар'єрів. Сором'язливі і закомплексовані вчилися бути веселими і розкутими, а надміру збудливі, навпаки - володіти собою, своїми емоціями. Як результат, зникала скутість, з'являлася впевненість у собі, уміння триматися перед аудиторією. Діти стали більш впевненими у собі, творчо використовують набуті знання й уміння в інших видах діяльності (ігровій, мовленнєвій, музичній), прагнуть творчо самовиражатися.

ПРОЕКТ «РОЗУМНА ФІЗКУЛЬТУРА» В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Косенко Наталія Миколаївна, вихователь-методист ДНЗ №8 «Світлячок»
міста Лисичанськ Луганської області***

Особливе місце у формуванні дитини як цілісної особистості посідає фізичний розвиток. «Тільки в русі і через рух дитина розвивається, впізнає світ у його багатогранності, набуває нових умінь, гартує тіло», – стверджує великий дидакт Ян Амос Каменський. Дошкільний вік є одним із найбільш відповідальних періодів життя людини щодо формування фізичного здоров'я й культурних навичок, які забезпечують його вдосконалення, зміцнення і збереження в майбутньому. Сьогодні відомо, що 40% захворювань у дорослих були «закладені» в 5–7 років. Саме тому дошкільне фізичне виховання повинно формувати здоров'я дитини і фундамент фізичної культури майбутньої дорослої людини. Це можливо завдяки використанню здоров'язберігаючих технологій у фізичному вихованні дошкільників.

Серед інноваційних оздоровчих технологій для дітей дошкільного віку слід відокремити: фітболгмнастику, художню гімнастику, гідроаеробіку, пальчикову (вправи, ігри, картинки), дихальну та звукову гімнастику, психогімнастику (вправи, ігри, етюди, пантоміми), дитячий фітнес.

За останні роки великої популярності набуло застосування в практиці роботи оздоровчих технологій, які використовуються з профілактично-лікувальною метою насамперед: фітотерапія (чаї, коктейлі, фіто мішечки), ароматерапія (ароматизація приміщення), вітамінотерапія (вітамінізація страв).

Так, всі ці технології корисні для фізичного здоров'я дітей. Ми жодним чином не заперечуємо право на їх існування та використання в дошкільних закладах.

У тісній взаємодії та співпраці між вихователем-методистом, практичним психологом, вчителем-логопедом, вчителем-дефектологом та фізінструктором ми дійшли висновку, що настав час зміни парадигми суті занять з фізичної культури: заняття з фізкультури для фізичного розвитку, на заняття фізкультури для фізичного та розумового розвитку.

У нашому дошкільному закладі вже другий рік широко використовується інноваційна технологія «баланс мозку», яка сприяє не лише максимальному розвитку фізичного тіла дошкільнят, а й розвитку їхньої психіки, налагодженню міжпівкульної взаємодії, формує баланс мозку.

Ми створили та реалізуємо проект «Розумна фізкультура». (додаток 1. Інформаційна картка проекту)

У кожної дитини є певна ступінь дисбалансу мозку. У кого-то превалює ліва півкуля, а у кого-то - права. Задача педагога підібрати такі вправи, що допоможуть сприяти його збалансованій роботі.

"Лівопівкульна" або "правопівкульна" дитина: ще кілька років тому такий поділ існував. Однак сучасні психологи виявили, що домінування однієї з півкуль мозку може мати негативні наслідки для розвитку дитини. Зараз вони активно виступають за так званий «баланс мозку».

Раніше теорія нейропсихолога Роджера Сперрі, лауреата Нобелівської премії, про роздільну роботу обох півкуль, активно використовувалася психологами та педагогами. Але останнім часом все більшої популярності набирають теорії використання цілісного підходу в розвитку мозку дитини.

«Мозок потребує спільної роботи двох півкуль, - говорить доктор Роберт Мелілло, відомий автор і експерт в області нейропсихології і нейроповедінкових розладів у дітей.

Збалансована робота головного мозку дитини забезпечує гарне функціонування травної та імунної системи, а також підвищує інтелектуальний рівень. Якщо робота мозку не збалансована, у дитини можуть виникати проблеми з моторними (руховими) навичками, здатністю обробляти інформацію, а також проблеми з травною, гормональною та імунною системами».

А це означає, що нам необхідно спробувати відшукати, в чому криється дисбаланс мозку у дитини.

- Діти, що мають лівопівкульні затримки, можуть зазнавати труднощів з письмом (з написанням) і смисловим сприйняттям мови, оскільки ліва півкуля відповідає за інтерпретацію символічних понять.
- Затримка в розвитку правої півкулі мозку може проявлятися у вигляді незграбності, неправильної постави і слабких навичок моторики, складності в інтерпретації зорових образів і просторових взаємин - наприклад, розпізнаванням осіб. Крім того, права півкуля більш ефективно розпізнає складні взаємозв'язки, звукові образи, наприклад, голос та інтонацію і «розуміє» музику.

В рамках створення та впровадження проекту «Розумна фізкультура» ми ознайомилися та випробували багато способів, як досягти балансу мозку, тож пропонуємо вашій увазі найцікавіші, кожен з яких це окремий комплекс і система.

❖ **Перетин середньої лінії тіла.** Грайте в ігри, які буквально змушують дитину перетинати середню лінію його тіла. Наприклад, дитина марширує на місці, високо піднімаючи коліна, і при цьому лівою рукою плескає по правому коліну, а потім правою рукою плескає по лівому коліну. Або в положенні сидячи торкнутися правим ліктем лівого коліна. Робіть цю вправу п'ять разів, а потім дотягніться лівим ліктем до правого коліна. Повторіть кілька разів. Інший варіант: ви можете робити «млин». У положенні стоячи, ноги на ширині плечей, по черзі торкніться правою рукою лівої ноги й навпаки. Повторіть кілька разів.

❖ **Жонгливання** - це відмінна широкомасштабна діяльність мозку по балансу, адже вона вимагає добре скоординованих моторних навичок і зосередження уваги на об'єктах, які переміщуються від однієї сторони тіла до іншої. А тепер спробуйте пожонглиувати на балансірі або на 1 нозі. Сюди ж віднесемо всі ігри на балансування.

На практиці використовуємо скейт дошки: дерев'яна, довжина 50см, ширина 30см, висота 1,5см, знизу має 4 колеса, які обертаються на 180 градусів.

Завдання: їзда на скейт-дошці сидячи, відштовхуючись від підлоги п'ятами; їзда лежачи на животі, відштовхуючись від підлоги руками; ходьба на колінах, штовхаючи скейт перед собою; відбивати м'яч від скейт-дошки.

❖ **Тілесна перкуссія** (body percussion) - ритмотерапія, де в якості музичного інструменту використовується власне тіло. Рекомендемо сайт: www.salvo-russo.com.

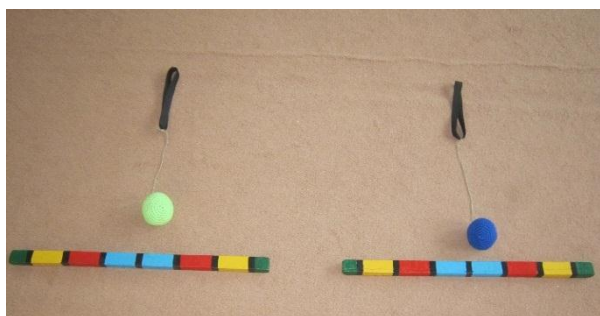
❖ **Тренування координації мозку/тіла.** Вправи сприяють інтеграції найважливіших функцій мозку, роблячи його роботу більш ефективною:

Ворушіння пальцями ніг. Ця вправа дуже допомагає координації. Діти різного віку можуть легко навчитися виконувати її. Щоранку, перш ніж встати з ліжка, попросіть дитину повільно почати рухати всіма своїми пальцями на обох ногах вгору і вниз, а потім тільки двома великими пальцями.

Рухи неведучою рукою. Попросіть дитину спробувати виконати певні рухи його неосновною рукою. Якщо вона правша, нехай використовує ліву, а якщо шульга (лівша), то - праву руку, наприклад, щось напише, одягнеться або буде користуватися ложкою або виделкою під час прийому їжі.

❖ **Нейробіка** - комплекс вправ для стимуляції мозку, авторами якого є Лоуренс Катц і Меннінг Рубін. Ми використовуємо вправи з фایт болами, рейку для нейровправ. Рейка для нейровправ: дерев'яна, довжина рейки 60 см, висота 3,5 см, ширина 2 см, фарбується рівномірно у парні кольори.

Файт бол: в'язаний м'яч на резинці, наповнений синтепоном, d=7 см, резинка фіксується на еластичну пов'язку, яку одягають на голову.

З файт болами діти виконують комплекс загальнорозвиваючих вправ. Після опанування рухів з файт болами додаємо вправи з рейкою: відбивати файт бол жовтим кольором рейки (або іншим), руки тримати на блакитному (або на іншому). Далі додаємо контроль над рівновагою: виконання вправ з рейкою та файт болами, стоячи на лаві або скейт дошці.

❖ **Ігри з серії mind play:** пригадаймо півкулі головного мозку: у дітей до 6-7 років приваляє права півкуля, а ліва знаходиться у сплячому стані. Права півкуля – це яскраві образи, форми, колір. Використовуючи в іграх яскраве обладнання, різної форми та кольору, даючи дітям завдання на логіку, структуру, аналіз, ми тим самим вибудовуємо місточки між кулями мозку.

Наприклад, гра «Збери кошик». Опис: різнокольорові відерця - кошики з ремінцями, м'ячики за кольором відерця, великий кошик.

Мета: стимуляція півкуль головного мозку, удосконалювання навичок ходьби й бігу; розвивати спритність, увагу, дрібну моторику, сенсорику.

Завдання: покласти у відерця-кошики своїх друзів якомога більше м'ячиків, відповідно кольору відерця, піднімаючи з підлоги по одному м'ячику. Якщо кошики наповнені, м'ячі треба висипати у великий кошик та продовжити гру.

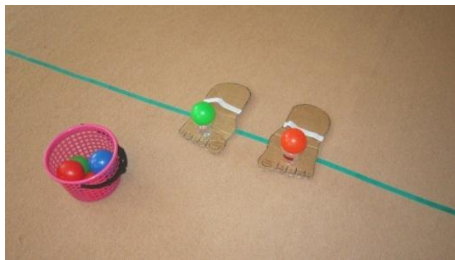
Ускладнення: гру можна проводити під музику, обмеживши час для

збирання м'ячиків.

Або гра «Цілься краще». Опис: капці з щільного картону на резинці зі стаканчиком у носовій частині (стаканчик міцно зафіксований), маленькі м'ячі для сухого басейну, кошик.

Мета: удосконалювати навички ходьби ковзким кроком, високо піднімаючи коліна; розвивати спритність та окомір (під час виконання гри перетинається середня лінія тіла, застосовується балансування).

Завдання: взяти капці, покласти м'ячики у стаканчики, пройти ковзким кроком не загубивши м'ячі до лінії, поцілитися в невеликий кошик. Повернутися назад кроком, високо піднімаючи коліна.

Мозок за своєю природою гедоністичний тобто він любить отримувати задоволення. Задоволенням для мозку є активний та збуджений стан, який дозволяє отримувати все, що пропонує довкілля, різними аналізаторами. Дитині необхідно не тільки сприйняти інформацію довкілля, але й переробити її, а також в той чи

інший спосіб відреагувати на сприйняте. Як ви гадаєте, чи доречно на занятті з фізичної культури показати дітям, як працює підйомний кран? А якщо керувати цим краном зможуть самі діти? До того ж, це дозволить розвивати неакадемічні навички: критичне мислення, вміння працювати в команді, узгоджувати свої дії з партнерами, спільно вирішувати проблему.

«Підйомний кран». Опис: кругла основа з отворами для мотузки, знизу якої закріплений металевий ланцюжок з гачком, різнокольорові цеглини з петлями для гачка, обручі за кількістю учасників, дошка-платформа.

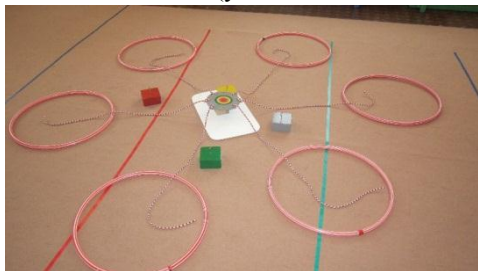
Мета: розвивати спритність, увагу, формувати вміння виконувати узгоджувані рухи, формувати вміння працювати в команді.

Завдання: (учасники займають свої місця в обручах) підняти цеглини з підлоги за допомогою основи з гачком, перенести їх на платформу. Виходити з обруча не можна. Діти піднімають цеглини, на які вказує фізінструктор (за кольором), або домовляються самі, з якої цеглини почати.

На цьому можливості для балансу півкуль не закінчуються і список можна ще продовжувати і продовжувати.

Отже, пам'ятайте, наш мозок подібний м'язам: якщо йому не давати щоденну роботу, він старіє,

стає ледачим, команду «думай!» Не розпізнає. А ось якщо навантаження є - сірі клітинки ростуть в буквальному сенсі цього слова. Вчені описують цей процес так: утворюються нові синапси між нейронами, кора головного мозку стає товщою і більш звислою, в тіло мозку врастають нові капіляри, аксони швидше проводять нервові

сигнали, ускладнюються функціональні зв'язки між окремими структурами мозку.

Але між тим мозок не так примітивний, як м'язи. Звичайною «гойдалки» (типу щодня писати в комп'ютері по 10 тисяч знаків) йому недостатньо: занудьгує і рано чи пізно відмете рутину як непотрібну. *Тому дивуйте і навіть обдурюйте мозок незвичайною гімнастикою, цікавими вправами, дивовижними іграми на заняттях з фізкультури у дошкільному закладі.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сток Крановиц Кэрл. Разбалансированный ребенок. – С.-Петербург: Редактор, 2012.
2. Медіна Джон Правила розвитку мозку дитини. – Київ: Наш формат, 2019
3. Сигман Марианно Таємне життя розуму. Як ми мислимо, відчуваємо й вирішуємо. – Київ: Vivat, 2017
4. Вправи з тренування мозку для дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://childdevelop.com.ua/articles/develop/46/>

ЕСТОНСЬКИЙ ПРОЕКТ «ЧИТАЦЬКЕ ГНІЗДО» У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Григоренко Марина Олександрівна, вихователь ДНЗ №8 «Світлячок»
міста Лисичанськ Луганської області*

Чи будуть наші діти читати книги і чи важливо це? Саме таке питання постає перед дорослими на сучасному етапі існування людства. Практика та наука доводить незаперечні докази, що кругозір читаючих дітей незрівнянно вище, словниковий запас постійно поповнюється і часто це впливає на загальну грамотність. Крім того різні дослідження говорять про те, що читаючи діти менш агресивні, у них більш високий рівень емпатії – вони небайдужі, готові допомогти іншим. Науково доведено, що ви краще розумієте сенс, коли гортаєте сторінки паперової книжки. Дивовижно, але торкання до сторінок книги під час гортання – це такий собі «якір», що допомагає мозку надійніше запам'ятати суть прочитаного. Коли ви гортаєте сторінки на екрані електронного пристрою, то не торкаєтесь пальцями паперу з його фактурою і вагою, а коли прослуховуєте аудіокниги, то взагалі отримуєте інформацію одним суцільним потоком, без фізичних «якорів». Тому матеріал аудіокниг і e-book засвоюється гірше.

Дослідження доводять, що батьки-книголюби надихають своїх дітей теж ставати завзятими «книжковими хробаками». Для них читання не буде нав'язаною процедурою, необхідною для навчання, а перетворюється на розвагу, що благотворно впливає на подальше життя: такі діти розвивають навички читання і згодом, коли їм необхідно засвоїти інформацію, викладену письмово, вони роблять це легше за ровесників, які не звикли до читання.

Читання робить дітей розумнішими. Уміння розуміти світ безпосередньо пов'язано з лексиконом: коли ми називаємо речі, знаємо їхні назви, то легше осягаємо суть подій. І як показали дослідження, у дитячих книжках лексикон у півтора рази більше, ніж словниковий запас, який використовують у програмах телебачення, і приблизно на стільки ж багатший за лексику випускників вишів. Розширення лексикону за допомогою читання дитячої літератури не тільки розвиває навички кращого розуміння прочитаного, але також покращує інтелект загалом – у дитячому віці і в подальшому житті. Найліпше сподіється – це книжка. Відомо, що робота з електронними пристроями з певних причин збуджує, подразнює психіку. Водночас вечірній ритуал читання паперової книги допомагає налаштуватися на здоровий сон, сприяє розслабленню, перемикає мозок із денної клопотнечі на спокійну ніч. Учені стверджують: читання книжки з екрана смартфона чи планшета перед сном може, навпаки, відтермінувати момент засинання і знизити якість відпочинку. Про це свідчать тести, які проводили дослідники.

Звичайно, сьогодні доступ до інформації безмежний, але це не приносить таку ж користь, яку приносить читання художньої літератури. Як же розвинути у дитини смак до читання? Спочатку це залежить тільки від сім'ї, а далі від випадку і ряду обставин - зустрічі з хорошими педагогами, які викладають літературу, мудрі дорослі та інші. На жаль, виросло вже нове покоління молодих батьків, які й самі не читали та й дітям своїм не читають. Але можливо, читаючи бабусі й дідусі зможуть ще врятувати ситуацію. Вони точно розуміють, наскільки важливо з малих років прищепити дитині любов до читання. Лише спільними зусиллями дорослих та педагогів дитина має шанс поринути у чарівний світ книжок.

Естонський проект «Читацьке гніздо» - сучасна технологія, яка поєднує у собі сімейність (бо гніздечко це щось родинне та затишне) і «читацькість» (отримання задоволення від читання, потребу щодня гортати сторінки книг).

Реалізація цього проекту у нашому закладі проходила в три етапи:

1. Створення відповідного розвивального середовища у групах.
2. Ознайомлення з книжками у бібліо саді.
3. Долучення до всевітнього руху букросингу.

На першому етапі були створені умови для розгортання сюжетно-рольової гри «Книгарня» у групах середнього дошкільного віку. Осередки оснащені атрибутами для гри: книжкова вітрина (змінювалася один раз на два тижні), книга дня, цікавинка місяця (книга, яку «купували» більше разів за місяць), іграшкові гроші, каса. В групах старшого дошкільного віку вихователі створили умови для розгортання сюжетно-рольової гри

«Бібліотека». Осередки оснащені полицями для книг та журналів за рубриками, формулярами для кожної дитини, портретами дитячих письменників, ілюстраціями різних художників до літературних творів.

Дорослі люди в наш час вже майже не беруть книги в бібліотеках та і у книгарнях купують не часто. Просто завантажують в інтернеті і переносять в будь-який зручний гаджет для читання. Але дітям важливо самому обрати книгу, перегорнути сторінки, передивитися ілюстрації. Тому ми радили батьками відвідувати книгарні та бібліотеки, створені у групах та й самі радо долучалися до цієї справи. Також радили батькам записати дітей в хороші бібліотеки. Тому що хороші бібліотеки, крім зберігання і видачі книг, проводять масу цікавих заходів. Серед них і знайомства з письменниками, і тематичні екскурсії, і конкурси. Крім того на базі сучасних бібліотек відкриваються різноманітні гуртки. Та й саме відвідування такого храму читання виховує в дитині шанобливе ставлення до книги, розуміння, що обсяги книг безмежні, поняття про те, як вони зберігаються.

На наступному етапі ми запрошували дітей та дорослих до засідань у бібліо-саді. Ми влаштовували спільні читання та обговорення книг на природі. Цей процес стає не менш захоплюючим, ніж саме читання. Пропонували дітям порівнювати книжкові історії з історіями, що сталися з ними самими або з їх друзями. Фантазували про те, що могло б статися, якби діти опинилися всередині цієї історії. Після ознайомлення з літературним твором робили поробки за тематикою прочитаного. Давали дітям зрозуміти, що книгу можна взяти на природу та провести гарно час всією кампанією.

Заключним етапом було долучення до всесвітнього руху буккросингу. Бо придбавши і прочитавши книгу ми, зазвичай, ставимо її на полицю, щоб потім «колись» перечитати знову. Ту, що дуже сподобалась, можемо дати почитати родичам чи друзям. Та у більшості випадків прочитані книжки марно припадають пилом і займають місце у книжковій шафі...

У 2001 році американський інтернет-технолог Рон Хорнбекер на одному з веб-сайтів дізнався про систему кругообігу по всьому світу залишених фотоапаратів і вирішив повторити це з книгами. Так виникла ідея буккросингу (від англ. book – книга, crossing – рух) — вільного руху книг, організованого за спеціальними правилами.

Мету буккросингу його учасники формують по-різному. Це і популяризація ідеї читання та перетворення світу на бібліотеку, й практика налагодження нових соціальних зв'язків, й створення нового інтелектуального прошарку суспільства і навіть подолання принципу привласнення і накопичення. Отже йдеться не лише про обмін книгами, а й про спілкування та обмін ідеями.

Буккросинг - це незвичайна, своєрідна бібліотека, в якій немає ніяких співробітників, так як функції їх виконують звичайні любителі читання. Тобто книги, які вже прочитані, залишаються в місцях, спеціально відведених, для того, щоб інші послідовники даного руху могли скористатися ними. Буккросинг — це територія так званої «Звільненої книги». Як вона «звільняється»? Будь-хто, хто хоче брати участь в акції, може не тільки взяти, але і сам принести книгу. Ось так книга «звільняється» з заповнених домашніх полиць і готова подорожувати. Це абсолютно нова форма обміну книгами, коли випадковий читач може прочитати щось нове і пізнавальне або знайти книгу, яку давно хотів прочитати, але з якихось причин не міг цього зробити.

Якийсь «книжковий кругообіг», суть якого полягає в подорожі книги до читачів. Звичайно, і раніше обмінювалися книгами, але як правило один з одним, і завжди знали, у кого книга. У сенсі знали цю людину особисто. Буккросинг, це трохи інший обмін книгами. Будь-хто може взяти вподобану книгу, зрозуміло, абсолютно безкоштовно, там, де передбачено місце для буккросингу. Таких місць у нашому місті не має, і тому ми створили його у нашому дошкільному закладі.

Насамперед педагоги ретельно ознайомилися із правилами буккросингу, провели батьківські збори і вирішили долучитися до міжнародного руху. Батьки зробили казковий будиночок, у якому будуть «жити» книги та чекати на читачів. Потім вихователі принесли з дому книжки та оформили їх наступним чином: кожна книга має цікаву наліпку на обкладинці, «ця книга не загублена, подробиці всередині», а в середині - звернення до читача, кишенька з чистим папірцем для відгука та нагадування, що книгу треба відпустити. Береш, читаєш книгу, приносиш назад і її бере наступний читач. Немає потреби нагадувати, що з книгою слід поводитися акуратно, втім, у таких акціях беруть участь, за великим рахунком, ті, кому це дійсно цікаво і книги зазвичай повертаються в пункт в належному вигляді.

Користь від буккросингу велика, а от шкоди зовсім ні, ну зовсім.

Чому ми вирішили підтримати цей рух? Справа в тому, що в наш час книга - така необхідна річ у вихованні кращих моральних якостей і повноцінному розвитку особистості дитини - стає все менше затребуваною. Це несправедливо по відношенню до книг, на яких виросло не одне покоління грамотних і інтелектуальних людей.

Проведена велика просвітницька робота серед батьків. Чи отримали в нашому закладі книги друге життя? Так звичайно! Батьки, малюки, співробітники знаходять для себе цікаві екземпляри, читають і обмінюють книжки із задоволенням і інтересом.

Зрозуміло, буккросинг знаходиться ще тільки на початку свого шляху. Ми щиро сподіваємося на те, що громадський рух буккросинг в нашому місті розшириться і зміцниться. У перспективі ми плануємо поставити «Книжкові будиночки» на території парку чи поблизу шкіл. І нехай ці «Будиночки для книг» наповнять журнали і книги! Люди згадають, що таке читати книгу!

Адже книга - друг людини. І всі разом ми займаємося найважливішою справою: відроджуємо любов до книги, а, отже, і до читання!

Якщо наші діти будуть мати залежність від читання книг, то це буде найпрекрасніша з усіх залежностей!

Не знаємо кому належить ця фраза, але важко не погодитися з нею: "Кращий в світі кінозал - це мозок, і розумієш це, коли читаєш хорошу книгу."

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Букросинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Букросинг>
2. Букросинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hurtom.com/portal/11472/букросинг-в-україні>.
3. Букросинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/2018/04/9/230159/>.
4. Літній бібліо-сад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dssvitl.wixsite.com/svetlachok/litnij-biblio-sad>.
5. Букросинг в закладі дошкільної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dssvitl.wixsite.com/svetlachok/vidkrittya-chitackogo-gnizda>.

СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ «ЧАРІВНЕ НАМИСТО» ДЛЯ РОЗВИТКУ ТА НАВЧАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

*Новікова Ірина Володимирівна, вихователь ДНЗ №8 «Світлячок»
м. Лисичанськ Луганської області*

Проблема пошуку форм організації освітньої діяльності, які б забезпечували позитивний результат, завжди хвилювала педагогів. Більш ніж 300-річна історія розвитку педагогіки доводить, що ідеального механізму під назвою «освітній процес» не створено, і, мабуть, створити його неможливо. Існує різноманітність завдань, багатоваріативність умов, засобів освітнього процесу, неоднозначність прояву закономірностей засвоєння змісту освіти в залежності від індивідуальних особливостей дітей тощо.

Діяльність дошкільного навчального закладу на сучасному етапі неможлива без ефективного вирішення пріоритетних завдань розвитку навчання та виховання дітей, без пошуку оптимальних форм організації освітнього процесу, використання перспективного досвіду, а також здійснення інноваційної діяльності. Перед педагогами на сьогодні стоїть завдання – організувати таку діяльність, яка б ставила дитину перед необхідністю спрямувати свої розумові зусилля на пошук і вибіркове використання наявних у неї знань і вмінь для розв'язання нового конкретного завдання. Наші вихователі спрямовують свої дії на формування у дітей значущої мотивації до пізнання, що і скеровує їхню пізнавальну активність, стимулює розвиток власних почуттів та інтересів. Чим цікавіша така діяльність, тим емоційніший її вплив і тим більший ефект вона дає.

Широкі можливості для всебічного розвитку дошкільнят дає сучасна ігрова технологія «Чарівне намисто». Намисто - це не тільки елемент прикраси, відповідає тому чи іншому костюму, намисто - це і політ вашої фантазії, а для дитини - це ще і доступний і естетично привабливий дидактичний матеріал. При роботі з намистом відбувається розвиток просторової орієнтації, робота з ним в групі збагачує комунікативний досвід дитини, сприяє розвитку дрібної моторики і, звичайно ж, творчості. Крім цього дитина на практиці осягає такі поняття, як колір, форма, розмір. Дуже важливо, що завдяки всьому цьому, розвиваються і мовленнєві здібності дитини. Автор технології М. І. Родіна вказує, що, завдяки застосуванню в роботі з дітьми «Чарівних ігор Феї Намистинки», діти «швидше починають чисто і виразно говорити».

МЕТА: Створення умов, що сприяють розвитку дрібної моторики рук

ЗАВДАННЯ:

Корекційно-освітні: Формувати і вдосконалювати просторові уявлення;

Корекційно-розвивальні: Сприяти розвитку дрібної моторики рук у дітей: розвивати точність і координацію рухів рук та очей, гнучкість рук; Розвивати зорове і слухове сприйняття, пам'ять; Розвивати мовні та комунікативні навички;

Корекційно-виховні: Виховувати особистісні якості: уважність, терплячість, кмітливість, посидючість; Виховувати навички самоконтролю.

Очікуваний результат: удосконалення просторових уявлень; розвиток дрібної моторики, застосовуючи різні методи і прийоми, тренування м'язів; розвиток зорового і слухового сприйняття, здатності до спостереження, порівнянню, творчій уяві; розвиток комунікативних навичок; виховання посидючості, терпіння, акуратності, точності, наполегливості, що є важливим для дітей, особливо з порушенням мови.

Забезпечення: намисто різного кольору і різної довжини.

Ми створили покрокову модель освоєння та впровадження технології «Чарівне Намисто»

I етап. Підготовчий. Роботу починаємо зі знайомства з намистом. Діти розповідають про колір. Визначають форму намистин, розмір свого намиста по відношенню до інших (методом порівняння, працюємо з усією довжиною намиста, використовуємо пальчикові вправи з намистом). ІГРИ-ВПРАВИ: «Шкатулочка», «Маятник», «Чарівна доріжка», «Маленька гірка», «Велика гора», «Спечи тістечко»

II етап. Конструктивний. Працюємо над викладанням окремих предметів, супроводжуючи вправи віршами і мовними вправами. Прив'язуємо вправи до лексичних тем. ІГРИ-ВПРАВИ: «Равлик», «Купина», «Гірочка, гора», «Гарілка, човник, квадрат», «Хмарка», «Пташка», «Квітка», «Сніжинка» і т. д. Починаємо

працювати з парою намист. Ускладнюємо картинки і дії з ними: - наприклад, на вітрильник треба подути - «с-с-с», по даху будинку стукає дощик - «бум-бум-бум» і т. д. ІГРИ-ВПРАВИ: «Вітрильник», «Будиночок» і т. п.

III етап. Творчий. Самостійне складання дітьми або групою дітей картин, заповнення контурів, придумування міні-казок і оповідань за складеними картинками. ІГРИ-ВПРАВИ: «Чарівний палац», «Пряничне містечко», «На лісовій галявині», «Морське царство» » і т. п.

Зміст діяльності (дидактичні вправи)

До дітей приходять Фея Намистинка, каже, що вона любить все яскраве, красиве, кольорове. Живе вона в прекрасному місті Намистинок і придумує для жителів свого міста захоплюючі ігри, влаштовує свята.

Місто Намистинок - казково гарне місто! Щоранку на головній площі міста жителів зустрічають дивовижні картини: то морський берег з вітрильниками і островами, то лісова стежка з метеликами і равликами, то зелена галявина з незвичайними квітами.

Жителі міста Намистинок дуже люблять грати. Але ці ігри завжди не прості, а чарівні - в них потрібно проявити вигадку і кмітливість, спритність і вміння, терпіння і наполегливість, увагу і фантазію.

Сьогодні Намистинка принесла чарівна скринька і пропонує всім стати добрими чарівниками. «Я відкрию вам секрет, каже Намистинка, - можна малювати намистом! Але робити це треба дуже обережно, адже намисто дуже крихке і може порватися!»

"Намисто і скринька"

*Кисті рук притиснуті один до одного "човником".
Всередині знаходиться нитка намиста.*

"Жило-було намисто в скриньці. Скринька була міцно закрита, її можна було потрясти і почути, звук. На що він схожий?"
Відповіді.

Скринька відкривається, намисто з'являється ...

Намисто, намисто, покажися, красою похвалися!

А тепер знову складайся

І тихенько спати вкладайся.

Одна долоня піднімається, як ніби відкривається кришка скриньки.

Піднявши намисто повільно і акуратно двома пальцями однієї руки, знову скласти їх в іншу руку, прикривши зверху долонею.

Потім повторити вправу, помінявши положення рук.

"Вертушка"

Намисто, намисто, покажися, красою похвалися!

Потанцюй, і не лінуйся,

А тепер знову складайся

І тихенько спати вкладайся.

Намисто лежить на долоні. Однією рукою (пальцями) підняти повільно намисто і обертати кистю руки прискорюючи, а потім сповільнюючи обертання намиста до повної зупинки. Кладемо намисто назад в долоньку. Потім також беремо і обертаємо іншою рукою.

"Візерунки"

Лежало якось намисто в скриньці і сумувало, вирішило воно пострибати, потанцювати. Вистрибнуло зі скриньки і перетворилося в незвичайну істоту. Треба підійти ближче і розглянути з різних сторін цю істоту, тоді ми зможемо вгадати, що хотіло намисто нам показати!

Всі учасники розглядають мій візерунок, потім кидають свої намиста і промовляють, у кого що вийшло (це обов'язково робити з дітьми!).

Малюємо намистом.

Замість фарб різнокольорових в руки намисто ми візьмемо.

Незвично і красиво малювати почнемо.

Для молодшого віку починаємо з тістечка, тортика.

«Доріжка»

Намисто в купку зберемо

І долоньками згребемо,

Пальчиками його поманемо-

«Доріжку» довгу ми розтягнемо.

«Равлик»

Вот из бус дорожка.

Край прижмём ладошкой.

Крутим мы ладонь - и нитка
Превращается в «улитку»!
(З шматочка робимо равлика-дитинку).

«Квіточка»

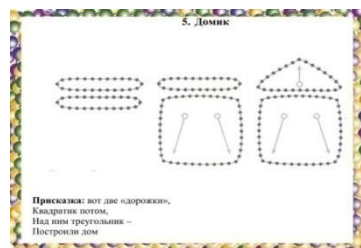
Викладаємо «доріжку»,
Тягнем в сторони ми трішки -
Далі зробимо кружечок,
А із нього «квіточку»!

Малюємо з двох ниток намист.

«Будиночок»

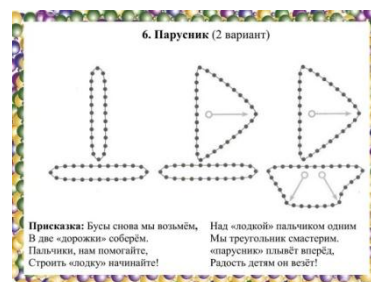
Ось дві доріжки, квадратик потім,
Над ним трикутник - побудували будинок.

«Вітрильник»

Бусы снова мы возьмём,
В две дорожки соберём.
Пальчики нам помогайте,
Строить лодку начинайте.
Над лодкой пальчиком одним
Мы треугольник смастерим.
Парусник плывёт вперёд,
Радость детям он несёт.

Другий варіант - верхню нитку кладемо перпендикулярно човникові.

Орієнтовне тематичне планування з урахуванням технології «Чарівне Намисто» в середній групі.

Осінь

Знайомство дітей з технікою «Чарівні ігри Феї Намистинки». Підготовчий етап роботи. Прищепити інтерес до роботи з намистом. Розповідь про казкове місто Намистинок.

Дидактичні вправи з намистом: «Скринька», «Велика гора», «Маленька гірка», «На що це схоже?»
Будь-яка музика на релаксацію.

Зима

Ознаки зими. Діти вчаться передавати фантазійні образи, навіяні зимовими спостереженнями: сніжинка, замети, морозні візерунки, сніговик. Читання віршів про зиму, бесіда про ознаки зими. Малювання морозних візерунків в процесі образотворчої діяльності. Пальчикові ігри: «Як на горі сніг», «Сніжок».

Колаж з бус «Зимова казка»

Зимуючі птахи. За допомогою намиста викладаємо складніші фігури, що відображають послідовно події в казці, розказаної педагогом: сніг, птиця, клин, море, острів, квіти. Розширюємо словник дитини. Знайомство з перелітними птахами. Лото «Перелітні і зимуючі птахи».

Загадки про птахів. Колаж з намиста за казкою: «Подорож в теплі краї» (спільна діяльність)

Д / гра «Хто залишається?»

Вікторина: «Хто зайвий?»

Тварини жарких і північних країн. Дітям дається завдання на орієнтацію в просторі. Спочатку ми вчимося окремо зображати за допомогою намиста: голову, тулуб, лапи, хвіст. Потім дітям надається можливість самим сконструювати будь-яку тварину. Засвоїти класифікацію тварин.

Вірші, загадки про тварин. Ілюстративний матеріал на тему «Тварини».

Колаж з намиста на тему «Тварини»

Д / гра: «Будиночок для тварин»

Д / гра з намистом: «Малюємо тварин намистом»

Весна

Транспорт. Види транспорту. Дітям дається завдання на орієнтацію в просторі. Спочатку ми вчимося окремо зображати за допомогою намиста: колесо, кабіну, кузов. Потім дітям надається можливість самостійно сконструювати свою машину. Засвоїти розподіл транспорту на вантажний і пасажирський, морський, річковий, сухопутний, повітряний пояснити принцип руху машини. Вірші, загадки про транспорт. Ілюстративний матеріал на тему «Транспорт».

Музично-ритмічна вправа «Поїзд»

Д / гра з намистом: «Човен», «Вітрильник»

Колаж з намиста на тему «Машини майбутнього»

Д / гра: «Наш транспорт»

Д / гра з намистом: «Завантаж машину»

Квіти. Садові та польові. Діти роблять складні 8-ми пелюсткові, подвійні квіти, самі вибирають відповідні кольорні поєднання. В процесі роботи додаємо до квітки стебло і листок. Бесіда про різноманіття флори. Розподіл квітів на садові і польові.

Вірші, загадки про квіти.

Розгляд ілюстративного матеріалу по темі «Квіти»

Перегляд мультфільму «Цветик-семицветик» Пісня «Хлопчик-замазура» муз. І. Калашникової.

Слухання музики: «Вальс квітів» муз. П. Чайковського

Музично - ритмічна вправа «Чарівна квітка» з газовими шарфами.

Колаж з намиста «На нашій весняній галявині» (спільна робота)

Комахи. Діти роблять складну фігуру «Метелик», потім прикрашають його крила, заповнюючи простір всередині візерунками. Завдання на вільну творчість. Бесіда про різноманіття комах і їх відмінних ознаках. Вірші, загадки про комах. Розглядання колекцій комах.

Читання казки К. Чуковського «Муха-Цокотуха». Музично-ритмічна гімнастика «Золотило сонечко ліс»

Танцювальна імпровізація з хустками: «Метелики на галявинці»

Колаж з намистом: «Вальс метеликів»

Проблема творчого розвитку дошкільників - одна з найактуальніших. Для того, щоб дитина проявляла творчість, необхідно збагачувати її життєвий досвід яскравими художніми враженнями, дати необхідні знання та вміння. Чим раніше почати розвивати дитячу творчість, тим більших результатів можна досягти.

Отже, ігрові технології-це фундамент дошкільної освіти. Використання даної технології розвиває зорово-моторну координацію, наочно-образне мислення, пов'язане з роботою правої півкулі, і абстрактно-логічне, пов'язане з роботою лівої півкулі. Намистотерапія пов'язує між собою зір, візуально-рухову координацію, мовлення, мислення і уяву.

ЯК ЗБЕРІГАТИ ЗДОРОВ'Я МАЛЕЧІ НА МУЗИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Стукало Олена Іванівна, музичний керівник ДНЗ №8 «Світлячок»
міста Лисичанськ Луганської області*

У нинішньому світі, що стрімко розвивається та зміцнюється, постійно переживаючи соціальні та природні катаклізми, першочерговою уваги потребує піклування про здоров'я маленьких дітей. Адже всі негаразди сьогодення можуть негативно відбитися на їхньому житті і призвести до невіправних наслідків у майбутньому. Тому набуває особливої актуальності одне з головних завдань національної освіти – «збереження та зміцнення фізичного, психічного та духовного здоров'я підрастаючого покоління».

Сучасні діти перенасичені негативною інформацією, позбавлені теплого спілкування з дорослими та однолітками. Багато з них просто не можуть витримати нервово-психічних навантажень удома та в дитячому садку. Нерідко дитяча нервова система не встигає адаптуватися до шаленого темпу і ритму нашого життя. Звідси – неспокій, нервовість, гіперактивність, погіршення продуктивної діяльності, виникнення психосоматичних хвороб.

Тому сьогодні, як ніколи, особливої актуальності набувають заходи зі створення нових ефективних методів реабілітації та профілактики, нетрадиційних підходів, що підвищують резервні можливості організму дитини. Тобто, очевидно постає необхідність упровадження в навчальний – виховний процес різних здоров'япідтримувальних технологій, серед яких заслуговує на увагу психолога – педагогічний напрям «музикотерапія». У перекладі з грецької «музикотерапія» означає «зцілення музикою». Тобто це засіб моделювання й корекції внутрішнього стану дитини, розкриття її природного потенціалу.

Музика відволікає людину від її недоліків, дозволяє їй «вилікувати» свої душевні рани, зменшити тривожність і напруженість, сформувати більш оптимістичний погляд на себе і навколишній світ. Окрім того, музикотерапія може бути дієвою допомогою в навчальному процесі, спрямованому на формування та розвиток особливої новітньої психокультури, яка в майбутньому, на думку вчених, дасть людству шанс на виживання й розквіт.

Музикотерапевтичні заняття допомагають збудувати такий асоціативний ряд: мистецтво – творчість – переживання – творчість. А творча людина завжди знайде вихід із будь-якої складної ситуації. Це дає можливість вийти за рамки буденності, відмовитися від загальноприйнятих способів мислення та відновити здатність діяти відповідно до своїх мрій та уподобань. А згодом це і визначеність у професійній діяльності, бажання постійно розвиватися і найголовніше – вміння жити в сучасному суспільстві.

Цілющі особливості музики, що впливають на духовний і фізіологічний стан людини, були відомі вже з давніх давен: згадування про це ми знаходимо ще у папірусах, складених жрецькими Давнього Єгипту. Філософами, лікарями, музикантами Давньої Греції, Китаю, Індії теоретично обґрунтовувався і широко використовувався на практиці увесь арсенал музичного мистецтва.

Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі музикотерапії довели магічний емоційний вплив музичного мистецтва на інтелектуальний, психологічний і фізіологічний стан людини.

Лікувальні можливості музики покладені в основу діяльності Інститутів музичної терапії 15 зарубіжних країн. Оскільки музичне мистецтво є носієм універсальних законів гармонії, воно може бути ефективно використане для зміцнення фізичного здоров'я, гармонізації емоційних станів і моделювання поведінки дитини, а також активізації її творчого потенціалу. Крім того, засоби музикотерапії можуть допомогти у розв'язанні проблеми стимуляції саморозвитку та самовдосконалення особистості.

Музикотерапевтичні заняття можна поділити на рецептивну та активну форму роботи.

До рецептивної відносяться слухання та сприйняття музики (вранці, ввечері, під час занять), релаксація, аромотерапія.

До активної форми можна віднести такі форми роботи: вокалотерапія, ігротерапія, кольоротерапія чи арттерапія, інструментальна терапія, танцтерапія.

Рекомендується проводити заняття у просторому приміщенні з регульованим освітленням. В своєму арсеналі треба мати різноманітні музичні інструменти (народні, шумові, саморобні), сучасну техніку (аудіо- та відеоапаратуру), ретельно підбраною фонотекою для музичного супроводу та різноманітність дидактичних матеріалів та іграшок. І головним завданням педагога-музиканта є розкриття музичних здібностей дітей **не для демонстрації їх перед слухачами, а задля розвитку особистісних якостей та збереження здоров'я дитини.**

Велику увагу на музичних заняттях я приділяю вихованню та розвитку дитячих голосів. Голос-це своєрідний індикатор здоров'я людини. Хто має сильний голос, зазвичай, має міцне здоров'я. Коли дитина своїм голосом, яким розмовляє, співає вільно і легко, то голос сам природньо розвивається і зміцнюється. Особливу роль відіграє правильний підбір голосових вправ, у тому числі **валеологічних пісеньок** з яких починаються всі музичні заняття, починаючи з молодшої групи. Вони готують голосові зв'язки до співу, розвивають звуковисотний і ритмічний слух. Нескладні тексти і мелодія, що складається зі звуків мажорної гами, тризвуки - піднімають настрій, покращують емоційний клімат заняття, готують голос до співу. Можуть супроводжуватися самомасажем біологічно активних зон обличчя та шиї, ритмічними рухами та жестами.

Наприклад:

Музичне вітання «Доброго ранку!» О. Н. Арсенева

Доброго ранку, посміхнися швидше, *(Повертаються один до одного, розводять руки вбік)*

І сьогодні цілий день *(Грюкають в долоні)*

Буде веселіше.

Ми погладимо лобик, *(за текстом)*

Носик і щічки,

Будемо ми красивими, *("ліхтарики")*

Як в саду квіточки.

Вушка ми тепер потremo *(за текстом)*

І здоров'я збережемо

Посміхнемося знову *(кланяються, розводять руки в сторони)*

Будьте всі здорові.

М. Картушина

Привіт, **долоньки!** *(Витягують руки, повертають долонями вгору-вниз)*

Хлоп-хлоп-хлоп! *(3 бавовни в долоні)*

Привіт, ніжки! Топ, топ, топ! *(тупають ногами)*

Привіт, щічки! *(гладять долонями щоки)*

Плюх-плюх-плюх! *(3 рази злегка поплескують пальчиками по щічках)*

Пухкенькі щічки! Плюх-плюх-плюх!

Привіт, губки! *(качають головою вправо-вліво)*

Чмок, чмок, чмок! *(3 рази чмокають губами)*

Привіт, зубки! *(качають головою вправо-вліво)*

Клац, клац, клац! *(3 рази клацають зубами)*

Здрастуй, мій носик! *(гладять ніс долонею)*

Біп, біп, біп! *(3 рази натискають на ніс вказівним пальцем)*

Привіт, гості! *(махують рукою над головою)*

Вітаю!

Як розминку перед співом (динамічну паузу), використовую **пальчикові, артикуляційні та дихальні гімнастики**. Пальчикові і жестові ігри (з молодшого віку) цікаві, та не вимагають багато часу (1,5 – 2 хв.), легко запам'ятовуються, виконуються за показом дорослого. Вони дозволяють відпочити дітям протягом малорухомих видів діяльності – слухання музики, і в той же час не дають дітям відвернути свою увагу від основного виду діяльності. Наприклад,

Їжачок.

Купа листя тут лежить.

Ви, напевно, здогадалися,

Хто тут листям шарудить.

Ми з їжачком зустрілися.

Топ, топ, топ сюди.

Топ, топ, топ сюди.

Топ, топ, топ туди.

Топ, топ, топ туди.

Без стежок і доріг

Без стежок і доріг

Шерех вздовж і впоперек.

Шерех вздовж і впоперек.

У купі листя чорний ніс.

Втік їжачок у ліс.

Клубок голками обріс.

У купі листя шум зник.

Пальчикова гра "Хрущ"

Я - малий веселий хрущ.

Мене знає кожен куш.

Маю я красиві вуса

І нічого не боюся.

(Стиснути кулачок. Вказівний палець і мізинець розвести в різні боки („вуса"). Ворушити вусами).

Дихальна гімнастика (з раннього віку) – сприяє розвитку дихальної системи, та співочих здібностей дітей, починаючи з першої молодшої групи. Дихальна гімнастика А. Стрельникової має комплексний лікувальний вплив на організм людини. Основний комплекс дихальної гімнастики включає в себе вправи: «Долоньки», «Погончики», «Насос», «Великий маятник», «Малий маятник», «Кішечка», «Обійми плечі», «Вушка», «Повороти голови», «Перекази», «Кроки». На музичних заняттях використовую вправи дихальної гімнастики: вправи на розвиток діафрагмально-черевного дихання; вправи на тренування узгодженої роботи дихальної, голосової та артикуляційної систем. Дихальна гімнастика позитивно впливає на обмінні процеси, які відіграють важливу роль у кровопостачанні; сприяє відновленню центральної нервової системи; відновлює порушене носове дихання.

Наприклад:

«Годинник»

Стоючи, ноги злегка розставити, руки опустити.

Розмахуючи прямими руками вперед-назад

Вимовляти «тік-так, тік-так»

Повторити 10-12 разів.

«Потягушечки»

Малюк стоїть рівно з випрямленою спиною, ноги разом, руки слід підняти вгору. Вдих — піднімається на носочки і підтягується. Видих — руки опускає, стає на стопу і вимовляє: «у-у-ух-х-х».

Артикуляційна гімнастика (починаючи з молодшої групи) – сприяє тренуванню м'язів мовного апарату, розвиває музичну пам'ять, що сприяє запам'ятовуванню тексту пісень, уваги, розвиває почуття ритму. При відборі вправ треба дотримуватися рекомендацій вчителя-логопеда. В результаті цієї роботи підвищуються показники рівня розвитку мовлення дітей, співочих навичок, поліпшується музична пам'ять, увага та міміка.

Наприклад, «*подорожуючи*» разом з язичком, діти знайомляться з усіма частинами мовного апарату: мовою, зубами, губами, небом.

Наш забавний язичок (діти хором вимовляють слова)

Клац, клац, клац, клац (клацають)

Зубки чистимо ми вміло (показують, як чистять зубки)

Вправо-вліво, вправо-вліво.

Ми анітрохи не втомилися (висовують язичок і «дражнять»)

Вгору і вниз їм рухати стали.

Немов бджілки пожужжали (ж-ж-ж-ж-ж)

Як машина, поурчали (у-у-у-у-у)

Як, конячки поскакали (рухаються по залу прямим галопом)

Вчасно зупинилися! Стоп! (зупиняються).

Оздоровчі та фонопедичні вправи (з раннього віку) – для розвитку інтонаційного і фонематичного слуху, а також для розширення діапазону мовного і співочого голосу систематично використовуються розвиваючі ігри з голосом - це наслідування звуків навколишнього світу. Ігри звуконаслідувального характеру допомагають зіставляти і відтворювати інтонації різної висоти і звуковисотної спрямованості, а також у дітей формується певна невимушеність звукоутворення, легкість і політність мовленнєвого голосу. Вони сприяють зміцненню тендітних голосових зв'язок дітей, та проводяться для підготовки їх до співу, профілактики захворювань верхніх дихальних шляхів, коригують вимову звуків.

Спеціальні вправи дихальної гімнастики тренують правильні вдих і видих.

Дихальна вправа «**Звуконаслідувач**».

Шумить ліс: ш-ш-ш ... Дзижчить бджола: ж-ж-ж ... Розділимося на дві команди: одна з допомогою осіннього листя озвучить шум лісу, інша, надівши бджілок на палець, зобразить дзижчання цих комах.

Відтворимо звуки природи після вдиху, на видих.

Шумить ліс: ш-ш-ш. ... Дзижчить бджола: ж-ж-ж ... (Виконання вправи.)

А тепер похвалимо себе.

Вправа «**Обійми плечі**»

(вдих на стиск грудної клітки - «З'єднай лікті!»)

Ах, який гарний я!

Як же я люблю себе!

Міцно обіймаю.

Носиком вдихаю.

Вокалотерапія або «Цілющі звуки» починаю використовувати з молодшої групи. Система вокалотерапії, що включає у себе роботу м'язів і голосу - гарний шлях до доброго здоров'я без застосування ліків.

Звук «А-А-А» - стимулює роботу легенів, трахеї, гортані, оздоровлює руки і ноги.

Звук «І-І-І» - активізує діяльність щитовидної залози, корисний при захворюваннях ангіною, покращує зір і слух.

Звук «У-У-У» - підсилює функцію дихальних центрів мозку і центру мови, усуває слабкість, млявість, та захворювання органів слуху.

Звук «М-М-М» - з закритим ротом знімає психічну втому, покращує пам'ять і кмітливість.

На музичному занятті використовувати такі проспівування можна як сигнал перед зміною виду діяльності, це сприяє зосередженню уваги.

Вокальна міміка – вираження емоцій в інтонації, тембрі, ритмі голосом.

Ігровий масаж та масажні вправи Іосіро Цуцумі також використовуються на музичних заняттях у дитячому садку починаючи з раннього віку. Вони підвищують захисні властивості верхніх дихальних шляхів і всього організму, нормалізують вегето-судинний тонус, діяльність вестибулярного апарату та ендокринних залоз. Частота захворювань верхніх дихальних шляхів знижується. Масажуючи певні частини тіла, використовують погладження, розминання, розтирання та легкі постукування. Вправи проходять ефективніше, якщо дитина розмовляє зі своїм тілом, робить йому компліменти: «Мої улюблені ручки», «Який чудовий носик!».

Перекочування горіхів.

▪ Виконуйте кругові рухи одним горіхом по долоні, натискаючи їм і утримуючи його долонею іншої руки. Зробіть те ж саме, масажуючи горіхом тильні сторони долонь. Візьміть по два горіха в кожную долоню і постарайтеся виконати ними кругові рухи в правій долоні за годинниковою, а в лівій — проти годинникової стрілки. Одне масажне обертання буде "сонячним", друге - "місячним". Крім того, це своєрідна комбінація вихорів, що прискорюють просування енергії.

▪ Руки розташовані перед грудьми, долоні стикаються. Зробіть кілька звичайних вдихів-видихів. Різким рухом розчепірте пальці так, щоб великий палець пов'язаний з великим, вказівний з вказівним і т.д. Стрілкою роз'єднайте долоні. Тепер будуть стикатися тільки подушечки паралельних пальців рук («будиночок»). Знову з'єднайте долоні, паралельно розташовані пальці рук притиснуті один до одного, але розчепірені. Видихати при цьому слід через рот і дуже сильно. Знову роз'єднайте долоні так, щоб притиснутими залишалися тільки подушечки пальців. Зробіть енергійний вдих. Кілька разів повторіть зіткнення і роз'єднання. В цілому таких рухів роблять до 10. Вдихи і видихи ритмічні, сильні.

Ритмопластика, починаючи з раннього віку, сприяє розвитку особистості дошкільника засобами танцювально-ігрової гімнастики. В ній взаємопов'язані фізичне та музичне виховання дошкільнят. Основна мета ритмопластики направлена на: зміцнення здоров'я, розвиток опорно-рухового апарату, профілактику плоскостопості, формування правильної постави, розвиток і функціональне вдосконалення органів дихання, кровообігу, серцево-судинної та нервової систем організму, формування навичок емоційного вираження рухів під музику, розкутість і творчість в рухах. Рух і танець допомагають швидко і легко встановлювати дружні зв'язки з іншими дітьми що дає психотерапевтичний ефект.

«ТАНОК З ЛИСТОЧКАМИ»

Погойдайся наді мною (качають листочками над головою)

Мій листочок золотий.

Дубові листочок (кружляють)

Листочки кленові

Ми за листком сидимо (ссідають навпочіпки, «ховаяться»)

З-за листочка дивимося (відводять листочок від себе)

Дубові листочки (встають, кружляють)

Листочки кленові

Раптом веселий вітерець (швидко трусять листочком)

Хоче вирвати мій листок.

Дубові листочки (кружляють)
Листочки кленові.

«СУКНЯ»

Це плаття для Наташки (чотири ритмічних повороту вправо-вліво-
тримаючи руки на поясі)

Червоні горошки (чотири ритмічних стрибки на обох ногах)

А на сукні два кармашка («малюють» на животик у два кармашка)

Сховаємо в них долоньки (прикладають обидві долоньки до животика)

Релаксаційні вправи та ігри за методикою Д. Джекобсона можна починати з раннього віку. Застосовуються в цілях зняття фізичного та психічного напруження, створення позитивного емоційного настрою, оволодіння найпростішими вміннями корекції власного психосоматичного стану. Ці вправи можна виконувати в час відпочинку, під час ігрових моментів та розслаблення після занять. Також для дітей старшого віку можна додати вправи на дихальну релаксацію, задля більшого знання напруги.

Лимон. Уявіть, що в лівій руці у вас знаходиться лимон. Стисніть руку в кулак так сильно, щоб з лимона почав капати сік. Ще сильніше. Ще міцніше. А тепер киньте лимон і відчуйте, як ваша рука розслабилася, як їй приємно і спокійно. Знову стисніть лимон міцно-міцно... (3 рази кожною рукою).

Кішечка. Уявіть собі, що ви – красиві пухнасті кішечки. Вам дуже хочеться потягнутися. Підніміть руки вгору, голову відкиньте і тягніться вгору і назад. Відчуйте сильну напругу в м'язах рук, шиї, спини... 3 рази.

Тепла калюжа. Уявіть, що ви стоїте босоніж біля великої теплої калюжі з глибоким мулистим дном. Ви наступаєте в неї правою ногою, і ваші пальці занурюються в м'який і теплий мул. Вам дуже хочеться відчувати опору під ногами, і ви тиснете на м'яке дно всієї ступень, щосили. Іл проходить у вас між пальців ніг, і ви натискаєте все сильніше і сильніше. Вийміть праву ногу з калюжі і розслабте її. Тепер те ж лівою ногою... 3 рази.

Арттерапія – це буквально «лікування мистецтвом». Це метод, який пов'язаний з розкриттям творчого потенціалу дитини можна використовувати з раннього віку. Сучасні вчені рахують, що арттерапія – один з самих перспективних та надійних методів лікування та оздоровлення. Тому важливо у роботі з дітьми враховувати кольорове оформлення приміщень, одягу і усього простору навколо дитини. Можна присвятити день, пов'язаний з якимось кольором, або використовувати вправи та ігри на музичних заняттях. Цей метод допомагає вирішувати наступні завдання: знизити емоційну тривожність; підвищити самооцінку; розвинути комунікативні навички; сприяти закріпленню позитивних реакцій поведінки.

«Кольоровий дощ»

Зробити намет з кольорових атласних стрічок. Стрічки підібрані по відтінках - від теплих до холодних, вони вертикально спускаються вниз, нагадуючи струмені дощу. Діти можуть ховатися в наметі, можуть вибирати сподобався колір, гладити стрічки руками. Також протягом дня дітям пропонується кілька разів проходити через намет у відповідному напрямку: гіперактивним дітям – від теплих до холодних відтінків, а млявим, інертним – в зворотному напрямку. При цьому можливі різні варіації вправи – намет можна замінити на кольорові килимки і запропонувати дітям вибрати той, що по душі. Або, навпаки, попросити дитину пересісти на інший колір (якщо це необхідно для досягнення мети вправи).

«Запали веселку»

Також можна розстелити перед дитиною біле полотно і запропонувати викласти на ньому веселку з певних кольорів. В якості елементів веселки використовуються смужки дугоподібної форми зі стрічок різних відтінків. Дітям з підвищеною емоційною збудженістю пропонується викласти веселку з більш спокійних, холодних відтінків, а дітям з дефіцитом активності, пригніченим, які перебувають у депресії – з більш теплих і яскравих.

Музичні заняття із використанням здоров'язберігаючих технологій ефективні при обліку індивідуальних і вікових особливостей кожної дитини, та її інтересів. І, звичайно ж, успіх занять неможливий без спільної діяльності музичного керівника та вихователів, які активно допомагають, організовують самостійне музичування дітей в групі.

Результатами музично – оздоровчої роботи є:

- підвищення рівня розвитку музичних і творчих здібностей дітей;
- стабільність емоційного благополуччя кожної дитини;
- підвищення рівня мовленнєвого розвитку розвитку;
- зниження рівня захворюваності;
- стабільність фізичної і розумової працездатності у всіх порах року незалежно від погоди.

Успіх у формуванні музично – естетичної свідомості дитини залежить не лише від плідної роботи педагогічного колективу дошкільного навчального закладу з музичного виховання, але й від відношення до музики в сім'ї. Сім'я з сталими культурними традиціями може більш повноцінно, враховуючи індивідуальні особливості свого малюка, розвивати в нього ті чи інші музичні здібності. Музичне виховання може проходити в різних формах – спільне відвідування концертів, дитячих музичних конкурсів, домашнє музикування, спів дитячих пісень, прослуховування творів сучасної і класичної музики, підготовка музичних номерів до свят в дитячому садку, виготовлення саморобних дитячих інструментів. Величезну роль відіграє хороша емоційна атмосфера і домашній затишок. Адже дітям так необхідне розуміння близьких, їх підтримка у всіх починаннях.

Отже, професійне застосування всіх наведених вище видів музико-терапевтичної роботи, запропонованих методів і прийомів сприятиме гуманізації змісту музичного виховання, навчання та розвитку дошкільників, створення розвивального та оздоровчого освітнього середовища і, найголовніше, принесе відчуття задоволення і радості усім учасникам процесу.

СИСТЕМА ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ КОМУНАЛЬНОГО ДНЗ «ЛАСТІВКА» МІЛОВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Радченко Інна, завідувач комунального дошкільного навчального закладу «Ластівка»
Міловської селищної ради Луганської області;*

*Данильченко Світлана, вихователь – методист комунального дошкільного навчального закладу
«Ластівка» Міловської селищної ради Луганської області*

Проблеми фізичного розвитку дошкільнят, зміцнення й збереження їхнього здоров'я ніколи не втрачають своєї актуальності. Особливо це стосується сьогодення, оскільки в умовах активного впровадження комп'ютерних технологій різко знизилась рухова активність дітей, як наслідок підвищився відсоток малят з ослабленим здоров'ям. Саме тому відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту», Базового компонента дошкільної освіти фізичне виховання дошкільнят є обов'язковим складником повноцінного розвитку дітей. Це своєю чергою потребує від педагогів закладів дошкільної освіти уваги щодо формування в дітей усвідомленого ставлення до свого здоров'я та навичок його збереження.

Мета статті: розкрити особливості системи фізкультурно-оздоровчої роботи в умовах закладу дошкільної освіти, спрямованої на зміцнення здоров'я, активізацію рухового режиму дітей дошкільного віку, виховання потреби в здоровому способі життя як результату дослідно-експериментальної роботи закладу.

Питання фізичного розвитку дітей дошкільного віку є предметом досліджень науковців і практиків. На думку С. Пахаревої, фундамент здоров'я закладається в перші роки життя, що визначається особливостями нервової системи. У цей період розпочинають розвиватись етичні якості, задатки інтелекту, менталітет (спосіб мислення), спосіб майбутньої життєдіяльності людини [4, с. 85].

Науковець Е. Вільчковський розглядає цю проблему через потребу в рухових навантаженнях, зазначаючи що: «... у перші шість років життя фізичне виховання є основою всебічного розвитку дитини, адже саме тоді закладається фундамент здоров'я, формується рухова підготовленість, виховуються такі людські риси, як сміливість, воля, витривалість, уміння діяти в злагоді з товаришами» [1, с. 15]. Ця позиція ототожнюється з висновками досліджень О. Кононко, яка переконливо доводить, що в шість років розпочинається усвідомлення дитиною місця й значущості власної фізичної суті в структурі особистості та свідомому аспекті. У молодшому дошкільному віці ставлення дошкільника до власного здоров'я визначається впливом найближчого оточення [3, с. 34]. Принагідно поділяємо думку О. Дубогай, яка теж доводить, що фізичний розвиток і формування здоров'я дитини мають бути процесом та результатом цілеспрямованої взаємодії дорослих вдома й у дошкільному закладі, оскільки фізичний та психічний розвиток дошкільника особливо важливий для подальшого успішного навчання в школі [2, с. 7]. Спираючись на логічні висновки дослідників, резюмуємо, що період дошкільного дитинства є найсприятливішим у формуванні основ здорового способу життя, тому в ході дослідно-експериментальної роботи за темою «Організація фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі як умова повноцінного фізичного розвитку дитини» творча група педагогів комунального ДНЗ «Ластівка» розробила й апробувала систему фізкультурно-оздоровчої роботи в умовах закладу дошкільної освіти, мета якої сприяти зміцненню здоров'я, активізації рухового режиму в дошкільному закладі, вихованню потреби в здоровому способі життя (*рисунк 1*). Складниками системи є:

- створення здоров'язберезувального середовища;
- фізичне виховання;
- формування валеологічного світогляду дітей та безпеки їхньої життєдіяльності;
- загартування;
- корекційна робота;
- діагностична робота.

Кожен зі складників цієї системи зумовлює проведення певних заходів.

Переважну частину дня сучасна дитина проводить у закладі дошкільної освіти, тож організація здоров'язбережувального середовища є життєвою необхідністю. У закладі дошкільної освіти створені належні

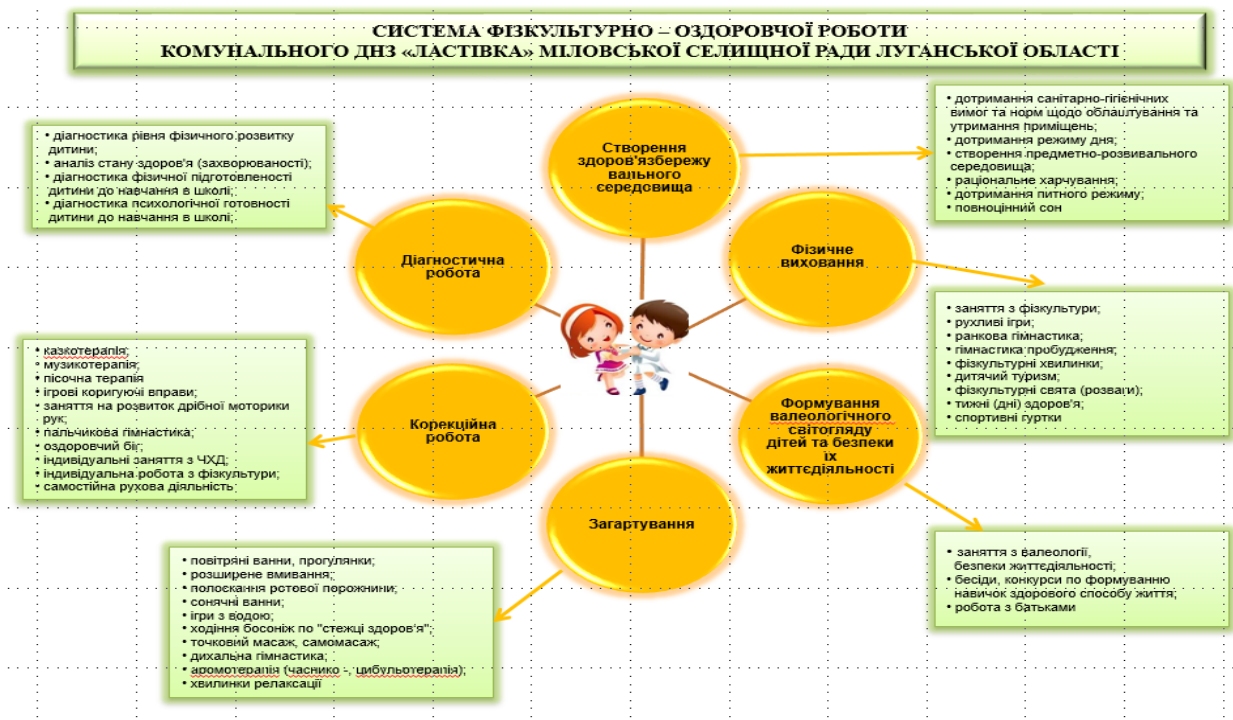

Рисунок 1. Система фізкультурно-оздоровчої роботи комунального ДНЗ «Ластівка» Міловської селищної ради Луганської області

умови для формування, збереження та зміцнення здоров'я дітей. Проведена заміна вікон на пластикові, що дозволяє якісно провітрювати садочок протягом року. У приміщеннях, у яких перебувають діти, замінені лампи на люмінесцентні, що сприяє якісному освітленню під час перебування малюків у закладі. Здійснений капітальний ремонт каналізаційної системи із заміною кахлю та сантехніки. Це зробило більш ефективним процес формування в дошкільників культурно-гігієнічних навичок, які є однією з найголовніших умов профілактики захворювань. Проведена реконструкція харчоблоку із заміною технологічного обладнання, що сприяло покращенню харчування малят, зробило його різноманітним, збалансованим, повноцінним. Норми харчування в закладі на основні продукти виконуються на 96 %. У групових приміщеннях створені ігрові осередки із сучасним обладнанням та меблями. Для розвитку фізичних якостей, формування рухових умінь, виховання потреби в самостійних заняттях фізкультурними вправами в кожній віковій групі обладнаний «куточок здоров'я».

Для занять на свіжому повітрі облаштовані ігрові й спортивний майданчики з необхідною атрибутикою, обладнана «стежка здоров'я». Усе оснащення відповідає віковим можливостям дошкільників та вимогам Санітарного регламенту.

Фізкультурно-оздоровча робота здійснюється під безпосереднім керівництвом інструктора з фізкультури. У своїй практиці педагог використовує елементи авторської технології М. Єфименка, яка ґрунтується на законах природи й дозволяє ефективно долати вади, які є в розвитку як у хворих, так і практично здорових дітей. Фізичні вправи супроводжують дошкільників протягом усього дня, а не лише на спеціально запланованих заняттях. І починаються вони з ранкової гімнастики, яка збадьорює дітей, створює гарний

Заняття з фізкультури

настрій. У психічному й соціальному аспектах формує наполегливість та увагу. Треба сказати, що заняття з фізичної культури є основною організаційною формою навчання дітей фізичних вправ, тому активно використовуємо різні види занять: ігрові, сюжетно-ігрові, ігри-естафети, ігри-атракціони. Протягом тижня два фізкультурні заняття відбуваються в спортивній залі й два – на свіжому повітрі. Вони розвивають у дітей рухову та ритмічну творчість, дитячу фантазію, наповнюють дитяче життя яскравими емоціями. Обов'язковими є піші переходи, туристичні міні-походи за межі дошкільного закладу. Дитячий туризм дає змогу не тільки коригувати розвиток рухової сфери дитини, а й формує їхні особистісні якості, зокрема сприяє здатності прогнозувати результати власної діяльності та поведінки, створює умови для розвитку бажання пізнати

навколишній світ, самих себе, свої можливості. Гімнастика після денного сну охоплює загальнорозвивальні вправи та вправи з формування правильної постави й попередження плоскостопості. Психологічно вона допомагає долати незграбність дитини, надмірну сором'язливість, емоційну загальмованість. Гімнастику пробудження поєднуємо із загартувальними процедурами. У другій половині дня працюють гуртки фізкультурної спрямованості «Маленькі спортсмени», «Майбутні чемпіони»: для їх функціонування до штатного розпису закладу введена посада керівника гуртка. Така форма роботи дає змогу дітям поглибити свій руховий досвід.

З метою активізації рухової діяльності дитини вихователі щоденно проводять рухливі ігри. Для врахування базових рухів, впливу на різні групи м'язів, пори року та місця в режимі дня використовується циклограма рухливих ігор (додаток 1).

Дієвою формою фізичного розвитку дітей є проведення Днів здоров'я, Тижнів здоров'я (додаток 2). Належна увага надається підготовці та проведенню фізкультурних свят і розваг «Малі Олімпійські ігри», «Подорож до країни Гармонії», «Веселка здоров'я» й інші, основна мета яких – розвивати увагу, спритність, гнучкість, кмітливість, навички орієнтації в просторі та відчуття рівноваги, сприяти створенню в дітей гарного настрою, викликати радісні емоції. У соціальному аспекті – виховувати товариські стосунки та морально-етичні взаємовідносини, формувати поведінковий самоконтроль і вміння чітко дотримуватись правил.

Формувати потребу вести здоровий спосіб життя педагоги комунального ДНЗ «Ластівка» починають уже з раннього віку дітей, бо якщо дитина навчиться зберігати та зміцнювати власне здоров'я змалку, то вона буде свідомо ставитись до нього й у зрілому віці. Ця робота здійснюється за такими напрямками:

- прищеплювання стійких культурно-гігієнічних навичок;
- розвиток уявлень про будову власного тіла, призначення органів;
- навчання догляду за власним тілом;
- формування уявлень про те, що корисно й що шкідливо для здоров'я;
- формування потреби щодня займатися фізичними вправами.

Роботу з дітьми організовано систематично та комплексно з проведенням занять з валеології (додаток 3) й основ безпеки життєдіяльності. Традиційним стало проведення валеохвилинок «Як називаються наші пальчики», «Зелені лікарі», «Познайомлюсь із частинами тіла», «Як правильно чистити зуби» тощо.

Здоровою людиною може почувати себе лише тоді, коли її оточує чисте навколишнє середовище, тому дошкільний заклад активно долучився до районної акції «Збережемо й захистимо довкілля Міловщини». У ході цієї акції діти та їхні батьки зібрали та відправили на переробку 36 кг батарейок.

Одним з основних оздоровчих заходів є загартовування. Окрім повітряних та сонячних ванн, улітку педагоги широко застосовують обливання ніг перед денним сном, ігри з водою під час прогулянок. Оскільки ступня людини має безліч активних точок, які зв'язують підшву з внутрішніми органами, стимулюємо малят до ходіння босоніж по килимках з гудзиками, каштанами, а влітку – по «доріжці здоров'я» на спортивному майданчику. Гімнастика після денного сну завершується розширеним умиванням. Загартовування позитивно впливає на життєдіяльність дитини в контексті формування здорової психічної сфери, зокрема на корекцію температурного режиму, забезпечує релаксаційний ефект, який сприяє психологічному розвантаженню дошкільника та набуттю емоційної рівноваги.

Важливим аспектом у фізичному становленні дошкільників є вміння регулювати своє дихання, тому на заняттях з фізкультури та під час фізкультхвилинок педагоги використовують спеціальні дихальні вправи «Заметіль», «Кульбаба», «На березі моря», «Варимо кашу», «Футбольний матч» та інші за методикою О. Стрельнікової. Вони є своєрідною розрядкою нервової системи, допомагають дітям долати емоційне напруження, є гарним засобом профілактики захворювань верхніх дихальних шляхів.

Під керівництвом педагогів діти активно використовують техніки самомасажу та точковий масаж біологічно активних зон за методикою А. Уманської, який спрямовується на стимуляцію захисних сил дитячого організму й профілактику респіраторних захворювань.

В осінньо-зимовий та весняний періоди, коли зростає загроза захворювань, аби підвищити захисні функції організму, використовуємо один з різновидів аромотерапії – часнико-, цибульотерапію. У ці періоди діти постійно та із задоволенням уживають під час їди цибулю.

Педагоги закладу проводять з малюками різновиди арт-терапії, а саме: пісочну, ігро-, казко-, музикотерапію. Невід'ємною частиною статичних занять у нашому закладі є психогімнастика – «Усміхнись», «Подаруй радість», «Бажаю добра», гімнастика для очей – «Стежимо за метеликом», «Наводимо фокус», «Порахуємо пальчики» та інші. Усе це формує вміння дитини встановлювати емоційний контакт з оточенням, знімає емоційне напруження у стресових ситуаціях, здійснює психокорекційний вплив на життєвий шлях дошкільника через ігрові моделі поведінки, забезпечує розвиток психічної сфери особистості, збагачує дитяче світосприйняття інформацією про навколишній світ. Щоб систематизувати роботу, вихователі здійснили розподіл фізкультурно-оздоровчих заходів за режимними моментами протягом дня (додаток 4).

Під час вивчення стану здоров'я обстеження фізичного розвитку дітей посідає важливе місце й здійснюється систематично. Оцінка фізичного розвитку малюків відбувається шляхом зіставлення їхніх індивідуальних показників (антропометричних даних) із середніми віковими нормами (стандартами). Антропометричні обстеження виконуються із застосуванням загальноприйнятої методики (О. Ставицька, Д. Арон): визначаються довжина тіла (зріст), маса тіла (вага), окружність грудної клітки.

У кожній віковій групі за результатами медичного огляду та даними антропометричних вимірювань заповнюється Листок здоров'я. На кожну дитину інструктор з фізкультури веде діагностичну картку.

Тестування з рухової підготовленості дітей проводиться двічі на рік (на початку вересня та наприкінці травня). Порівняння результатів першого та завершального обстежень дає змогу об'єктивно визначити ступінь оволодіння дітьми основними рухами та розвитком рухових здібностей протягом навчального року й визначити рівні їхньої фізичної підготовленості, що дає можливість об'єктивно проаналізувати роботу закладу щодо виконання програми з фізкультури.

Навіть найкраща програма й методика, як відомо, не можуть гарантувати повноцінного результату, якщо її завдання не вирішуються разом із сім'єю, тому батьки – найперші наші помічники, оскільки вони теж прагнуть бачити своїх дітей здоровими та активними. Для підвищення їхнього рівня обізнаності з проблеми проводимо консультації, бесіди: «Загартування замість лікування», «Значення ранкової зарядки», «Ігри з піском», «Зміцнюємо імунітет дитини», «Проведення фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми вдома», «Режим харчування дитини», «Орієнтовний розпорядок дня дитини», «Сон як чинник збереження здоров'я», «Спосіб життя – здоровий у родині й у дитсадку», «Значення дитячого туризму»; «Фізична культура в дошкільному віці» – розроблені методичні поради, пам'ятки.

Під час адаптації дитини до умов дошкільного закладу в її житті відбувається чимало змін, які інколи викликають негативні емоції, призводять до виснаження психічних та фізичних сил. Саме тому для батьків дітей раннього віку відбувається тренінг «Як полегшити адаптацію дитини до умов дошкільного закладу». У середніх групах проходять родинні збори «Роль фізичного виховання в гармонійному розвитку дошкільників» з відкритим заняттям (додаток 5), у старших групах – майстер-клас «Ефективні методи оздоровлення дошкільників», спільні спортивні свята «Наша дружна, спортивна сім'я».

Завдяки дослідно-експериментальній роботі в комунальному ДНЗ «Ластівка» розроблена й апробована система фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку щодо зміцнення їхнього фізичного здоров'я в умовах закладу дошкільної освіти, яка спрямована на:

- активну рухову діяльність дітей дошкільного віку;
- успішний фізичний розвиток, зокрема формування рухових умінь, навичок та розвиток фізичних якостей;
- формування інтересу до різних видів рухової діяльності;
- виховання потреби в здоровому способі життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посібник. [2-ге вид., перероб. і доп.]. Суми : Університетська книга, 2004; 2005. – 428 с.
2. Дубогай А. Д. Психолого-педагогические основы формирования здорового образа жизни школьников младших классов: автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра пед. Наук : спец. 13.00.01. – Київ, 1991. – 34 с.
3. Кононко О. Л. Субсфера «Я – фізичне»; Субсфера «Я – психічне» / Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні. – Київ : Дошкільне виховання, 2003. – 243 с.
4. Пахарева С. В. Формування здорового способу життя у дітей дошкільного віку // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків, 2012. – № 1. – С. 84–89.

СТЕП-АЕРОБІКА В ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

*Савченко Людмила Іванівна, вихователь-методист КДНЗ №2 «Журавка» міста Рубіжне Луганської області;
Стадніченко Юлія Геннадіївна, вихователь КДНЗ №2 «Журавка» міста Рубіжне Луганської області*

Актуальність теми полягає в тому, що сьогодні, як ніколи, необхідно скласти всі умови для здорового способу життя дошкільнят. Коли навколо нас щодня метушаться понад двадцять галасливих непосидьків, а ми за фаховим обов'язком і покликом серця маємо ту веселу зграйку доглядати, виховувати, вчити, розважати, важко навіть уявити, що наша нація старіє й вимирає.

Потреба в рухах становить одну з основних фізіологічних потреб дитячого організму, будучи умовою його нормального формування і розвитку. Рухи в будь-якій формі, адекватні фізіологічним можливостям дітей, завжди виступають як оздоровчий фактор - цим можна пояснити високу ефективність найрізноманітніших методів і форм проведення занять, коли їх основою є загальний вплив на організм в поєднанні зі спеціальними фізичними вправами.

Істотною стороною впливу фізичних вправ є підвищення емоційного тону. Під час занять з фізичного виховання у дитини поліпшується настрій, з'являється відчуття радості, задоволення. Фізичні вправи при правильному психолого-педагогічному підході є потужним оптимізуючим фактором, а також засобом всебічного гармонійного розвитку дитини.

Останнім часом прийнято списувати хвороби дитини на екологію. Безумовно важливе значення має те, яким повітрям дихають наші діти, яку воду вони п'ють. Але не менш важливе те, щоб батьки були грамотні в питаннях педагогіки та медицини; щоб діти як можна більше бували на свіжому повітрі, більше рухалися, а не сиділи в закритих помешканнях; щоб одягнені на прогулянку вони були в відповідному до сезону та погоди одязі; щоб дорослі були добрі і уважні, а діти більш сміялися, грали, радувалися життю; щоб харчування дітей було різноманітним, збагачене вітамінами та збалансоване і ще багато-багато «щоб», але результат повинен бути один - здорова, активна, життєрадісна дитина.

Протягом останніх двадцяти років колектив нашого дошкільного навчального закладу, розуміючи важливість проблеми по збереженню здоров'я дітей, профілактику різних видів захворювань - головною своєю задачею ставить укріплення здоров'я дітей та зниження дитячої захворюваності шляхом впровадження різних технологій оздоровлення. Наша робота націлена на пошук оптимальних способів навчання та виховання дітей, збереження та зміцнення їх фізичного й психічного здоров'я, створення необхідних передумов для досягнення кожним дошкільником реально можливого для нього в даний період рівня успішності, але не нижчого, ніж передбачено державними освітнім стандартом, враховуючи умови дошкільного закладу, відсутність спортивної зали, ми вирішили, що заняття на степах є оптимальним варіантом оздоровлення дітей. З 2010 року ми розпочали цю роботу, яка була спрямована на максимально доцільне використання степів. Тож стеги, що це?

Оптимальні розміри степ платформи:

- Ширина степ платформи - стопа у взутті + кілька сантиметрів.
- Довжина степ платформи - від 65 см (повинна бути можливість поставити на платформі стопи

фото1. ширше плечей не стримуючись у рухах).

- Висота степ платформи - 10-20 см (кілька рівнів навантаження).

Наприкінці ХХ століття Джин Міллер розробила нову методику - степ-аеробіку. **Степ-аеробіка** - це танцювальні рухи, що виконуються на спеціальній платформі, іменованій «степ». Платформа має механізм, за допомогою якого можна регулювати висоту. Степ-

аеробіка дозволяє за короткий відрізок часу підвищити життєвий тонус, тренує судинну систему, посилює обмін речовин в організмі, впливає на серце та легені, покращує психічний та емоційний стан дитини. Залучення наших дітей до регулярних занять приносять їм задоволення, прищеплює навички рухової активності.

Дітям завжди подобається працювати на спеціальних степ – платформах. Платформа дозволяє виконувати різні кроки («степ» в перекладі з англійської «крок»), підйом на неї та спуск, її можна використовувати для виконання вправ для черевного преса, спини тощо. Це нестандартне обладнання сприяє формуванню у наших дітей постави, кістково-м'язового корсету, розвитку координації рухів, зміцненню серцево - судинної та розвитку дихальної системи, вмінню ритмічно та узгоджено виконувати прості рухи.

1. Обидві ноги повинні бути розставлені на ширину ступні і повернені носками вперед;

2. Виконуючи вправи збоку від стегу, починати слід з ноги, що стоїть впритул до стегу;

3. Ставити ногу треба ближче до центру степ-платформи, інакше вона може зісковзнути, ступню ставити на платформу повністю, сину тримати прямо.

Основні елементи вправ в степ – аеробіці

1. **Базовий крок.** Крок правою ногою на платформу, приставити ліву, кроком правої зійти з платформи, в. п.. Виконується на 4 рахунки. Те ж з лівої ноги.

2. **Кроки - ноги разом, ноги нарізно.** З в. п. стійка ноги нарізно перед платформою, крок правою на правий бік платформи, приставити ліву на лівий бік платформи, одночасно випрямляючи ноги, по черзі кроком правою, лівою зійти з платформи. Рух виконується на 4 рахунки.

3. **Крок через платформу.** З в. п. - стійка ноги разом боком до платформи. Кроком лівої встати на платформу, приставити праву, кроком лівої зійти з платформи (по іншу сторону), приставити праву на пів пальцях до лівої.

4. Кроки - ноги разом, ноги нарізно. (В. п. стійка ноги нарізно перед платформою, крок на середину платформи ноги разом). В. п. може бути обличчям до ступу, боком, з лівого або правого боку, а також позаду.

Всі перелічені вище позиції зазвичай варіюються нами для того, щоб вправи задіяли якомога більше груп м'язів і при цьому не були б монотонними. Спочатку ми розучуємо з дітьми кроки на ступі, потім додаємо рухи руками. Всі вправи обов'язково виконуються в одну і іншу сторони (для гармонійного розвитку обох частин тіла).

За структурою заняття з використанням степ - платформ схожі зі структурою класичного заняття: розминка, основна частина, заключна. В індивідуальній роботі степ - платформи ми використовуємо для закріплення рухових навичок дітей.

Вправи в степ - аеробіці не складні, тому підходять для занять з дітьми навіть у II молодшій групі. Важливим прийомом на заняттях зі степ-аеробіки є словесні команди. Вони повинні бути короткими та чіткими. Виконують діти вправи з різних вихідних положень, відповідних віку дітей і їх фізичній підготовці.

Шукаючи нові форми роботи з дітьми ми об'єднали роботу на степах з системою М.М. Єфименка, адже його принцип: «Дотримуйся логіки природи» є прийнятним для занять на степах. Діти за покликом природи дійсно спочатку полюбують виконувати вправи лежачи, сидячи і переходять з легкістю до більш інтенсивних вправ стоячи, а використання сюжетної лінії, цікавої історії - тільки приваблює малюків, допомагає їм задіяти різні групи м'язів та суглобів, підтримуючи емоційний фон, що є великим чинником в заняттях спортом. В своїй роботі з дітьми ми, звичайно ж, використовуємо різну музику, залежно від вправ, сюжету, навантаження вона може бути як тиха, спокійна, так і жвава, голосна. Користуючись принципами М.М. Єфименка від самого низького положення до вищого, ми розробили декілька комплексів ранкової гімнастики, які діти полюбують: «Подорож листочка»

(додаток 1), «Мандри веселого м'яча», «Метелик на прогулянці». Під час їх виконання діти поступово отримують навантаження, поступово їх настрій змінюється.

Працюючи зі степами ми стали використовувати їх і під час горизонтальних пластичних балетів. Адже це теж той вид діяльності, який допомагає нашим малюкам без спеціально облаштованої спортивної зали отримувати необхідне фізичне навантаження. Під час пластичного балету, малята ніби занурюються в особливий світ рухів, музики, ритму, асоціацій та викликаних позитивних емоцій. Ці комплекси вправ орієнтовані на загальне поліпшення гнучкості, укріплення мускулатури, виправлення постави та навчання правильного дихання, під час виконання вправ, звичайно, додається також і музикотерапія.

Сьогоднішні діти дуже полюбують гаджетами, і наша задача допомагати їм у виборі альтернативних занять, які б їм подобались та сприяли покращенню самопочуття. За той проміжок часу, що ми працюємо зі степами, наш педагогічний колектив уже напрацював певний досвід використання степ-платформ, ми стали їх використовувати в різних видах діяльності. Це і заняття, під час яких ми намагаємося підбирати спеціальні фізичні вправи, методично правильно організовані рухи і складні види рухової діяльності; і розваги, і танці, і

ігри, і навіть участь у постановках казок, під час яких діти закріплюють отримані уміння роботи на степ-платформах, а ще величезне емоційне задоволення, радість рухів. А це теж не мало важливий фактор в оздоровчій роботі.

Використовують діти степи і під час самостійної, вільної діяльності. Самостійну рухову діяльність дітей ми організовуємо на протязі усього дня: вранці до сніданку, між заняттями, після денного сну та під час прогулянок. Активні дії дітей чергуються з більш спокійною діяльністю. При самостійній діяльності ми дбаємо про створення фізкультурно - ігрового середовища, де діти можуть користуватися різними посібниками у тому числі і степами. Діти також використовують елементи степ - аеробіки на прогулянці, де самостійно організовують ігрову діяльність.

Таким чином, використання степ - платформи дозволяє сформувати у дітей стійкий інтерес до занять фізичною культурою, своїм досягненням, що є одним з найважливіших умов формування мотивації здорового

Першими помічниками в нашій роботі є родина. Сім'я і дитячий садок, маючи свої особливі функції, не можуть замінити один одного. Саме тому робота з батьками є важливим розділом роботи для нашого дитячого садка. Ми намагаємося організовувати роботу з батьками ефективно, цікаво, сприяючи підвищенню їх фізичної та валеологічної грамотності. Адже від цього залежить валеологічна грамотність дітей, їх відношення до свого здоров'я з малку. Батькам ми також даємо можливість попрацювати на степ-платформах, щоб вони могли зрозуміти зацікавленість дітей.

Прикладом для вихованців є і наші педагоги, які також займаються на степ-платформах, показують свої заняття для дітей і стають тим фактором цікавості, який спрацьовує у дітей.

Отже, можна зробити висновок, що заняття на степ-платформах для дитини - це запорука гармонійного фізичного і психічного здоров'я. Охорона та зміцнення здоров'я дітей, формування звички до здорового способу життя залишаються першорядним завданням нашого дошкільного закладу. Протягом останніх років, зниження захворюваності з 6,3% до 4,8 % говорять самі за себе. Тож уся діяльність нашого педагогічного колективу переслідує здоров'язбережувачі цілі і передбачає формування у дошкільників свідомого ставлення до здоров'я як важливої життєвої цінності. Бо рухова активність у фізичному вихованні – міцний фундамент для інших видів навчально-виховної роботи з дітьми.

МУЛЬТИПЛІКАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЯ У СФЕРІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Рижкіна Людмила Вікторівна, вихователь КЗ «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №4 «Росинка» Лисичанської міської ради Луганської області

Мультиплікація в освітньому процесі - це новий, універсальний, багатогранний спосіб розвитку дитини в сучасному інформаційно насиченому світі. Багато психологів стверджують, що мультиплікація - це відмінний спосіб відкрити у дітей творчі задатки, розвивати комунікативні здібності та лідерські якості. А спільна творчість дітей і дорослих формує довірчі відносини між ними, робить позитивний вплив на розвиток дитини і привчає її співпрацювати. У книзі «Мультфільми своїми руками» Юрій Ешуановіч Красний і Ліна Іванівна Курдюкова поділилися думками щодо застосування технології мультиплікації «... є найбільш природною для дитячого і підліткового віку: мультиплікація стимулює їх творчу активність і розкріпає мислення ...», «... займаючись мультиплікацією, дитина набуває універсальний досвід в необмеженій кількості видів діяльності». Мультиплікаційна педагогіка дозволяє виявити і розвинути творчі потенції дитини, допомагає їй в усвідомленні цілісності світу і своєї причетності до всіх явищ, тобто у формуванні активної життєвої позиції особистості.

Мультфільм - це казковий світ, який допомагає дитині розвиватися, фантазувати, вчитися співпереживати героям, засвоювати правила поведінки, вчитися дружити. І ось ми спробували створити свій власний мультфільм за казкою «Колобок».

Актуальність. Мультиплікація цікавий і захоплюючий вид діяльності, який сприяє позитивному впливу на всю групу дітей, виховує дружні взаємовідносини, а також дозволяє здійснити індивідуальний підхід. Інноваційна робота полягає в тому, що діти в ролі режисера – початківця, пізнаючи таємниці та ази мультиплікації, отримують результат своєї роботи. Водночас педагог вирішує безліч цілей та завдань.

Мета: сприяти розвитку у дітей дошкільного віку творчих здібностей, пізнавального інтересу і зв'язного мовлення у процесі створення мультиплікації методом покадрової зйомки із застосуванням цифрових технологій.

Завдання:

- ✓ познайомити дітей з історією виникнення та розвитку мультиплікації, технологією створення мультфільму;
- ✓ розширити знання про професію мультиплікатора;
- ✓ розвивати творчі здібності;
- ✓ формувати навички зв'язного мовлення;

✓ виховувати інтерес і послідовність в процесі створення мультфільму, почуття любові до мистецтва.

Метод досягнення мети: *пізнавально – практичний.*

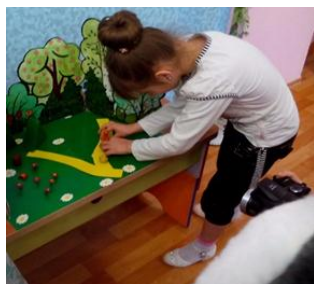
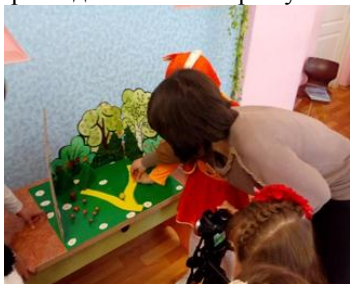
Виклад основного матеріалу. Мультиплікація включає в себе безліч видів діяльності: мовленнєву, ігрову, пізнавальну, музичну та ін. В результаті чого у вихованців розвиваються такі значущі особистісні якості: допитливість, активність, емоційна чуйність, здатність керувати своєю поведінкою, володіння комунікативними вміннями і навичками. Працюючи над мультфільмом малята власноруч виготовляли персонажів та декорації мультфільму, закріплюючи техніку ліплення із пластиліну. Завдяки ліпленню розвивається дрібна моторика, яка в свою чергу впливає на розвиток мовлення і мислення. Діти ознайомилися з комп'ютерною діяльністю, навичками анімаційної техніки, вчилися проводити покадрові зйомки (використовуючи фотоапарат), робили запис звука в спеціальній комп'ютерній програмі. Створення мультфільму це складний, але цікавий процес який проходив поетапно.

I ЕТАП. Знайомство з видами мультфільмів за способами створення: пластиліновий, мальований, ляльковий, комп'ютерний. Пластилінова мультиплікація - вид мультиплікації, де фільм виготовляється шляхом покадрової зйомки пластилінових об'єктів, з їх модифікацією в проміжках між знятими кадрами.

II ЕТАП. Знайомство з професіями людей, які приймають участь у створенні мультфільму (мультиплікатор, художник, режисер, оператор, актор, монтажер).

III ЕТАП. Вибір казки «Колобок» для створення мультиплікації. Опис характерних особливостей персонажів. Ліплення самих персонажів та декорацій. Кожна дитина самостійно вирішує якого персонажа буде ліпити.

IV ЕТАП. Закріплення поняття про фотоапарат, штатив та правила їх користування. Відпрацювання постановки персонажів в кадрі: рухи, перехід від кадру до кадру. Покадрова зйомка пластилінових об'єктів. Перегляд знятого матеріалу.

V ЕТАП. Створення монтажу за допомогою спеціальної програми «Кіностудія».

VI ЕТАП. Дубляж мультфільму за ролями в програмі «Кіностудія». Вибір музичного супроводу.

VII ЕТАП. Узагальнювальний - обробка мультфільму.

VIII ЕТАП. Перегляд мультфільму «Колобок» та відкритого заняття, яке є результатом інноваційної роботи з мультиплікації.

Діти були неймовірно вражені побачивши результати своєї творчості - мультфільм «Колобок», в якому улюблені герої розмовляли їх голосами. Поставлена мета і завдання були реалізовані, ми отримали результат спільної праці. Мультфільм був розміщений на сайті дитячого садка для можливості перегляду батьками та вихованцями:

http://dsrosinka.at.ua/index/otkrytoe_zanjatie_v_starshej_gruppe_quot_cypljata_quot/0-598.

Висновки. Мультиплікація є потужним засобом формування особистості дитини. Тому створення мультфільмів в дитячому садку це не тільки можливо, але й дуже корисно для розкриття талантів дітей, підтримки їх творчої ініціативи. Різноманітні технології створення анімаційної мультиплікації можуть бути використані в практиці дитячих садків і батьків. Для вихователя освоєна інноваційна педагогічна технологія «Мультиплікація» спрямована на підвищення професійного саморозвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Больгер Н. Мультстудія Пластилин. Ліпим із пластилина і знімаємо мультфільми своїми руками / Больгер Н., Больгер С. – Москва: Робинс, 2012. – 63с.
2. Красний Ю. Мультфільм руками дітей / Красний Ю., Курдюкова Л. – Москва: Просвіта, 1990. – 176с.
3. Почивалов А.В., Сергеева Ю.Є. Пластиліновий мультфільм своїми руками. Як оживити фігурки і зняти свій власний мульт. - Москва: Ексмо, 2015. – 64 с.
4. Мультиплікація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>

ПРАКТИКИ УВАЖНОСТІ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕТОД ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Косянчук Дар'я Павлівна, практичний психолог дошкільного навчального закладу №4 «Росинка» міста Лисичанськ Луганської області

Актуальність теми. Проблема уважності і спостережливості особистості традиційно вважається однією з найбільш важливих і складних проблем психології. Сьогодні світ і вимагає, і пропонує більше, ніж дитина може подужати, більше, ніж може фізично обробити її мозок. Дитині потрібна дуже хороша сенсорна інтеграція, щоб швидко обробляти і розподіляти по відповідним відділам мозку захоплюючі її враження.

Нервовій системі дитини все важче впоратися з інформаційними потоками. Перевантаження настає непомітно, але неминуче. Поведінкові проблеми у дітей, труднощі з концентрацією - вже, скоріше, варіант норми, ніж виняток.

В умовах хронічного інформаційного перевантаження вже недостатньо просто давати дітям знання. Постає мета навчити їх утримувати увагу, концентруватися на важливому, продуктивно використовувати свою пам'ять, справлятися з емоціями, і залишатися ефективним в умовах високого навантаження.

Уважність до зовнішнього і внутрішнього світу потрібна, щоб цінувати теперішнє, розуміти себе, піклуватися про інших і в повній мірі насолоджуватися життям. Все більше і більше шкіл в різних країнах включають в свою навчальну програму техніки уважності, оскільки цим технікам досить просто вчити і вони допомагають дітям ставати більш відповідальними і менш «реактивними», більш сконцентрованими і менше відволікатися, бути спокійними і відчувати менше напруги.

З метою розвитку емоційної компетентності дітей: вміння розуміти свій емоційний стан, розпізнавати почуття інших, бути усвідомленими і психологічно здоровими, вміти керувати своєю поведінкою, був вивчений європейський та американський досвід застосування практик уважності, та розроблена програма для розвитку уважності для дітей дошкільного віку «Я самий уважний» («I am the most mindful»).

Мета статті: розкрити основні шляхи розвитку емоційної компетентності та уважності дітей дошкільного віку засобами медитативних практик (практик уважності), з використанням програми «Я самий уважний» («I am the most mindful»)

Виклад основного матеріалу. Всі люди хочуть бути щасливими, особливо діти. Практики уважності можуть допомогти їм в цьому. Уважність - це вміння концентруватися на виконанні певної діяльності,

зосереджуватися на конкретному об'єкті або явищі. Відповідне тренування уважності полягає в розвитку у дитини здатності фокусувати свою увагу, а не розсіювати її на всі боки. Мимовільна увага, тобто така, яка не вимагає вольових зусиль, дається дитині з народження. А ось уважності, спостережливості та вмінню концентрувати свої думки на певному об'єкті - цього людина вчиться протягом всього свого життя.

Приблизно до шкільного віку діти не вміють направляти свою увагу вольовим зусиллям. Тому малюки так легко відволікаються і часто змінюють діяльність - вони просто ще не вміють довго зосереджуватися на одному предметі.

До 5-7 років увага дитини пасивна, вона спрямована на те, що володіє привабливістю. Але вже приблизно в цьому віці починає розвиватися навик використання довільного уваги. Дитина в старшій групі дитячого садка вже може направити свою волю на виконання навіть нудного завдання.

Чому важливо розвивати уважність з самого дитинства? І як це може допомогти дитині вирости здоровою, спокійною, щасливою дорослою людиною? Життя дитини і підлітка від 5 до 20 років включає в себе три важливих компоненти:

Тілесний. Це зростання і фізичний розвиток від народження до 18-20 років. Те, як вона рухається і як відчуває своє тіло, в чому її сильні і слабкі сторони: плечі, постава, рухи. Чи є в тілі якісь напруги або затиски, чи може вона усвідомлено концентруватися на якихось тілесних відчуттях, розслабляти своє тіло?

Емоційний. Це базові емоції (радість, сум, гнів, страх тощо), які дитина починає відчувати, проявляти (або навіть придушувати) на різних етапах свого розвитку в повсякденному житті. Для багатьох дітей і підлітків характерна «реактивність», тобто миттєва «автоматична» реакція на якийсь стимул (чийсь вчинок, якусь подію).

Чуттєво-смысловий. Це можливість спостерігати і описувати словами ті процеси, які з нею відбуваються. Розвиток пізнавальної функції, яка проявляється в думках і логіці дитини в залежності від її віку і стадії розвитку.

Програма «Я самий уважний» має за мету допомогти сформувати навик уважного життя: в дитячому садку, в спорті, в активній діяльності, в спілкуванні з друзями і дорослими. Відкрити і розширити власні ресурси уваги у кожної дитини для гармонії і благополуччя в майбутньому.

Програма спрямована на вміння звертати увагу на кожен з етапів. А саме:

- увага до свого тіла - в чомусь це схоже на деякі оздоровчі практики східних єдиноборств;
- регуляція емоційного стану, вміння справлятися з негативними емоціями та їх наслідками;
- вміння утримувати увагу, концентруватися на чомусь без зайвої напруги;
- вміння зберігати розум в спокійному стані, в умовах великої кількості інформації і в різних ситуаціях.

Програма «Я самий уважний» розрахована на 10 занять з дітьми старшої дошкільної групи і молодших школярів. Вона включає в себе вправи спрямовані на підвищення емоційної компетентності дітей, управління увагою, вмінням спиратися на себе і в самому собі знаходити ресурс, мати високу емпатію і вміти будувати міцні і благополучні відносини з однолітками і дорослими, що також важливо для подальшого навчання в школі.

Заняття проходять в ігровій формі. Сидячи, лежачи і рухаючись. Діти вчаться спостерігати за своїм диханням, уважно слухати, розвивають сприйняття, вчаться технікам напруження та розслаблення свого тіла.

Перша частина заняття починається з привітання один одного за допомогою вправ «Клубочок вітання», «Мій настрій схожий на...». Діти вітаються, та можуть поділитися почуттями за день, побажати щось другові, або просто подарувати посмішку.

Друга частина заняття орієнтована на спрямування уваги на дихання, слухання, на рухи та відчуття в тілі, на уважність в спілкуванні, а також містить вправу «уважна їжа».

Техніка уважного дихання супроводжується вправами «Дихальний друг», «Велика та маленька кулька». За допомогою маленьких друзів - іграшка, або камінчик, який лежить у дитини на животі, ці вправи дозволяють легше сконцентруватися на диханні, відчувати рухи живота, або грудної клітини, заспокоїти розум, збалансувати емоційний стан, перезавантажитися. Ця техніка містить музичний та словесний супровід психоюга, аудіо релаксацію. Важливу роль відіграє стійка, вкорінена, розслаблена поза.

Якщо поза незручна, увага буде розсіюватися, тому знайти рівновагу і розслабитися важливе завдання в цій техніці.

Техніка уважного слухання. Усвідомленість включає в себе увагу до того, що відбувається навколо. У цьому дуже важливо вміти слухати і чути. В цій вправі може використовуватися дзвіночок, або інший музичний інструмент. Вправа вчить дитину концентрувати увагу на звуках, помічати інші поміж дзвоника.

Техніка сканування тіла повертає увагу в тіло, послідовно скануючи його від маківки до кінчиків пальців на ногах. Ця техніка допомагає помічати, де в тілі дитини є спокій, а де є напруга, та вчить її відпускати. Вправа розвиває тілесну усвідомленість і здатність відпускати напруги в тілі.

Техніка уважного руху. У цій практиці діти повільно і уважно ходять, помічаючи всі аспекти свого руху і зберігають намір залишатися в теперішньому моменті. Також в цій техніці використовується вправа "Слеклайн", в якій діти уважно і повільно ходять по вузькій дощечці з відкритими або закритими очима, зберігаючи намір жодного разу не наступити на підлогу. Перед початком, робиться налаштування на практику, що включає в себе спостереження за диханням і спостереження за відчуттями в стопах (вправа "Деревице"). Вправа розвиває баланс, координацію, концентрацію.

Техніка уважного спілкування навчає дітей уважно спілкуватися на різні теми, використовуючи Я-повідомлення. Розвиває здатність дитини розуміти свої почуття і виражати їх словесно. Для цього діти

розповідають, як вони відчувають себе в цей момент. Радісно чи сумно? Що відбувається в тілі, коли вони відчувають себе так? Що можна зробити, щоб змінити цей стан? Це підвищує самосвідомість дитини.

Техніка «Уважна їжа: фруктові, шоколадна медитація». Практика усвідомленого прийому їжі. Допомагає збільшити повноту своїх відчуттів і в прямому сенсі слова відчути смак уважності. Діти не просто смакують ласощами, вони вчаться помічати тонкощі смаку, насолоджуватися процесом їжі і концентруватися на ньому.

Третя частина заняття. Закінчується кожне заняття вправами «Техніка вдячності», «Техніка люблячої доброти». В кінці кожного заняття діти згадують тих, кому вони вдячні за їхні добрі справи і дякують собі і світу за можливість практикувати і повертатися в стан спокою і радості, посилюючи спокій і радість, отриманим на занятті знанням, тим, кого ми любимо, і всім живим істотам.

Такі практики особливо корисні неспокійним, гіперактивним дітям і тим, кого вдається зайняти тільки телевизором або телефоном. Вправи на розвиток усвідомленості переводять увагу в момент «тут-і-зараз» і дають відчуття внутрішнього спокою.

На заняттях з уважності діти не тільки практикують і грають, вони дізнаються про те, як влаштований їх мозок. За для цього використано модель американського нейрофізіолога Деніела Сігела "Мозок як будинок".

Психолог допомагає дітям розібратися, що таке емоції і де вони живуть, навіщо нам потрібна уважність, і де її джерело. Що таке інтеграція відділів мозку, і чому нам важливо її підтримувати. Як працюють нейронні шляхи і як вибудовуються в мозку нові нейронні стежки. Досліджують, як пов'язані наші думки, емоції і тілесні відчуття, як емоції проявляються в тілі. Діти вчаться саморегуляції через зміну тілесного та емоційного стану. Дізнаються, що в світі все взаємопов'язано.

Висновки. Практики уважності розвивають у дитини сенсорну ясність і допомагають витримувати сильні стимули. Дитину емоційну вчать не втягуватися в сильні емоції, стриману і закриту - усвідомлювати і виражати їх. В один період часу може бути більш актуально працювати з почуттям внутрішньої опори, потім з тілесною усвідомленістю. Перераховані вправи не займають багато часу і легко вбудовуються в повсякденне життя. З їх допомогою навички усвідомлення себе і пізнання навколишнього світу стануть для дитини природними, що буде приносити їй користь протягом усього життя.

Уважність дає дітям інструменти для розуміння того, як працює їхній мозок - і так вони зможуть краще контролювати себе. Це здатне зменшити стрес і депресію, поліпшити здоров'я і зробити їх щасливими.

Коли ми вчимо дитину практиці уважності, ми готуємо ґрунт для її гармонії і спокою в дорослому віці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тик Нат Хан. Семена уважності. Практики усвідомленості для дітей. – Київ: Видавництво «Орієнталія», 2018.
2. Сигел Д. Секрети мозку. 12 стратегій розвитку дитини / Сигел Д., Брайсон Т – Київ: Видавництво «Наш Формат», 2017.
3. Практика уважності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vniatelnost.com/>
4. Rozman, Deborah. Meditating with children. Planetary Publications, 1994

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ПРЕДМЕТІВ З ЕЛЕМЕНТАМИ ДЕКОРАТИВНО - ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Оксана Кучер, вихователь-методист ДНЗ №4 «Росинка» міста Лисичанськ Луганської області

У житті нашої держави відбуваються кардинальні зміни в інформаційному та технічному колі. Суспільству потрібні ініціативні особистості, здатні нестандартно мислити, бути готовими до активної діяльності та вміти створювати креативні продукти. Формування такої особистості починається з раннього дитинства.

Актуальність. Проблема розвитку дитячої творчості стає все більш і більш актуальною, так як в сучасній педагогічній науці ще залишається недостатньо вивченим це питання. Впровадження роботи з цього напрямку сприяє розвитку всіх сторін особистості дитини, в тому числі розвитку креативності.

Мета: розвивати пізнавальні, конструктивні, творчі та художні здібності за допомогою навчання дітей елементам дизайну (художньо-технічне проектування предметів).

Завдання:

- ✓ навчання дітей елементам дизайн – діяльності;
- ✓ розвиток уяви, фантазії, сміливості у викладі власних задумів, естетичного сприйняття світу;
- ✓ формування навичок в роботі з різноманітними матеріалами;

Метод досягнення: пізнавально-практичний.

Виклад основного матеріалу. Одним із напрямків інноваційного розвитку освіти є система навчання *STEM*, яка дозволить зміцнити та вирішити найбільш актуальні проблеми майбутнього. *STEM* – це спосіб допомогти дітям стати цілеспрямованими, творчими і надійними ланками однієї команди, суспільства, країни. Така система освіти вчить жити в реальному світі, вміти реагувати на зміни, мислити, бути креативною особистістю.

Робота, розпочата з дитинства здійснюється різними засобами. Діти вчаться вирішувати поставлені задачі, стають новаторами, винахідниками. Однією з таких діяльностей є декоративно - прикладне мистецтво, яке має важливе значення у духовному розвитку дошкільників та активно впливає на формування їх художніх смаків.

Декоративно-прикладне мистецтво - вид образотворчого мистецтва, призначений для створення та прикрашання предметів повсякденного побуту. Декоративно - прикладне мистецтво ще називають декоративно-ужитковим. Декоративне - означає «прикрашати», ужиткове ж означає, що речі мають практичний вжиток.

Створюючи органічну частину предметного середовища, з яким повсякденно стикається людина, твори декоративно-прикладного мистецтва своїми естетичними достоїнствами, образним складом, характером постійно впливають на душевний стан людини, її настрій, впливають на її ставлення до навколишнього світу. Світ українських художніх промислів продовжує залишатися цілісним, він має глибокі народні традиції та національну своєрідність.

Зараз, як ніколи відчувається потреба у формуванні гармонійно розвиненої особистості, яка буде вивчати, берегти і розвивати духовну спадщину нашого народу. Народне мистецтво - це минуле, що живе в сьогоденні. Це культурна пам'ять народу, невід'ємна від найглибших спрямовань сучасності. Сьогодні елементи національної творчості широко присутні в побуті, одязі, предметах.

Творчість та інновації йдуть пліч-о-пліч. Креатив може вдихнути нове життя у будь-який предмет, показати його ще не розкриті можливості. Більш того, ті, хто здатний вийти за межі технічних навичок і мислити нестандартно, можуть знайти щось абсолютно нове в багатьох інших областях життєдіяльності людини.

У цьому контексті проблема розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку набуває особливого значення. *Креативність* - новітній термін, яким окреслюються «творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування нових ідей». Численні наукові дослідження різних часів свідчать про безкрайні креативні можливості дошкільного дитинства. З психологічної точки зору в цьому віці діти надзвичайно допитливі. Тому це сприятливий період для пізнання навколишнього світу. Важливу роль відіграє продуктивна діяльність, так як, поряд з ігровою, вона є провідною.

Перші кроки в мистецтво настільки прості, що не вимагають від дитини великих зусиль. В ході творчої діяльності маленький майстер робить безліч відкриттів, домагається особистих досягнень.

На сьогоднішній день активно звертається увага на новий напрям художнього виховання дітей дошкільного віку – дитячий дизайн, який дає широкий простір дитячій творчості. Ця діяльність нова і мало вивчена, але вона володіє безсумнівним розвиваючим потенціалом для всіх сфер особистості.

Дитячий дизайн – нова художньо-продуктивна діяльність, яка розуміється як проектне мислення самого широкого діапазону. У дизайні важливі не тільки задум, але і планування результату. Зараз не залишилося майже жодної області діяльності людини, яка б не була схильна до впливу дизайну. Існує дизайн інтер'єру, дизайн одягу, дизайн книги, ландшафтний дизайн, предметний дизайн, виставковий і т. д.

Дитячий дизайн сприяє розвитку:

- наочно-образного мислення;
- художньо-естетичного смаку;
- відчуття стилю;
- уяви, фантазії, естетичної культури;
- пізнавальної активності, дрібної моторики, просторового сприйняття;
- навичок роботи з різними матеріалами;
- формування проектної культури у дітей та виховання грамотного споживача.

Дитячий дизайн передбачає художньо-технічне проектування предметів, направлене на розкриття особистості дитини, її індивідуальності, розвиток її творчого потенціалу, вільного, без натиску з боку дорослого, заснованого на самовираженні, саморозвитку, на співпраці і співтворчості.

Завдання художньо-технічного проектування		
Навчальні:	Виховні:	Розвивальні:
✓ створювати умови для формування знань, умінь, навичок для досягнення певних результатів; ✓ формувати оцінне ставлення до навколишнього світу, естетичний смак, культуру	✓ формувати здібності до аналізу, самооцінки при виконанні робіт; ✓ формування уваги та поваги до людей, терпимості до чужої думки; ✓ стимулювати	✓ розвивати пізнавальну активність, спілкування, самостійність; ✓ розвивати художній та творчий потенціал; ✓ розвивати образне мислення, уяву, увагу, спостережливість,

✓ поведінки; формувати здібності послідовно здійснювати свій задум, вміло поводитися з матеріалами та інструментами.	співтворчість з однолітками та дорослими використовуючи результат творчої діяльності в побуті, іграх, декорі предметів в дитячому садку, вдома.	✓ охайність; розвивати інтерес до дизайн - творчості.	Виді ляю ть нас туп ні тип
---	---	---	--

и дитячого дизайну:

- ✓ Площинний (аплікативно-графічний);
- ✓ Об'ємний (предметно – декоративний);
- ✓ Просторовий (архітектурно – художній).

За кожним типом здійснюються кілька напрямків діяльності:

- ✓ Архітектурно – художнє моделювання (архітектура різного часу);
- ✓ Дизайн інтер'єру (предметно – просторове середовище);
- ✓ Дизайн одягу та прикрас;
- ✓ Дизайн посуду.

Маленькі дизайнери вчаться за допомогою дорослого поетапно реалізовувати свій задум, передбачаючи художній результат.

Основні етапи діяльності дитини:

I ЕТАП - виникнення, розвиток та усвідомлення задуму (може бути визначена самою дитиною або запропонована вихователем)

II ЕТАП - створення чи оформлення задуму.

III ЕТАП - аналіз результатів. Він тісно пов'язаний з двома попередніми етапами, є їх логічним продовженням і завершенням.

Отриманий результат – перша і дуже важлива сходинка дитячої творчості. Прикрашання виробів – це універсально-освітній засіб, який може зрівноважити інтелектуальну діяльність маленької людини.

В процесі роботи з дітьми необхідно прагнути до створення такої атмосфери, яка дозволяла б дітям відчувати себе вільно, невимушено, природно, стимулювала б спілкування дітей, їх незалежність і самостійність в проявах творчої ініціативи.

Велику увагу треба приділяти формуванню критеріїв естетичної значущості об'єкта. Це дозволить в результаті сформувати у дітей уміння слідувати канонам, традиціям в зображенні, привносити елементи нового в художню діяльність. Запропонований матеріал повинен бути зрозумілим і доступним для дітей. Під час дизайну виробів, педагог пропонує дітям на вибір різні матеріали та свободу виконання дій з ними. Дорослий допомагає, підтримує інтерес до творчості, показує різноманітні можливості застосування знань, нічим не обмежує самостійність дітей. Як результат - новий художній образ предмета, оригінальний спосіб виконання, захопленість роботою та велике емоційне задоволення.

Висновки. Потреба суспільства в особистості нового типу постійно зростає у міру вдосконалення соціально-економічних і культурних умов нашого життя. Саме тому в статті було висвітлено новий вид дитячої діяльності - художньо-технічне проектування предметів (дитячий дизайн) з елементами декоративно-прикладного мистецтва.

Заняття дизайн - діяльністю покликані впливати на розум, волю й почуття дітей, спонукати їх до творчого самовираження, відчуття радості дитинства в різних видах художньо-творчої діяльності з застосуванням нетрадиційних технік у межах *STEM-навчання*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. Антонович, Р. Захарчук-Чугай, М. Станкевич. – Львів : Світ, 1993. – 272 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – Київ: ред. журн. «Дошкільне виховання», 1999. – 70 с.
3. Бебіх Г. Д. Розвиток творчої особистості дитини через образотворче мистецтво // Дошкільний навчальний заклад. – Харків: 2007, №4(04). – С.41-64.
4. Білан О. Народне декоративно-прикладне мистецтво – дітям / О. Білан. – Львів : Проман, 2001. – 88 с.
5. Богущ А.М., Українське народознавство в дошкільному закладі. – Київ: Вища школа, 1994. – 336-356 с.
6. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук. - метод. посібник / Наук. ред. О.Л. Кононко. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003.
7. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Інтел. підхід). – К.: Стило. 2000. – 336 с.
8. Котляр В.П. Основи образотворчого мистецтва та методика керівництва образотворчою діяльністю дітей: Навч. посібник / За ред. С.В. Коновець. – Запоріжжя: Канон, 2001. – С. 9-21.
9. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»/ О.І. Білан, Л.М. Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2017. – 256с.
10. Українське народне мистецтво. – Київ: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1961. – 327 с.

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Зайцева Надія Олександрівна, вихователь комунального закладу дошкільної освіти №1 «Малятко»
Сватівської міської ради Луганської області*

Обґрунтування актуальності та перспективності. Глобальні зміни, що відбуваються в світовій спільноті, висувають нові, вищі вимоги до всієї системи сучасної освіти. Очікування суспільства пов'язані насамперед з формуванням життєздатної, гнучкої, свідомої, творчої особистості. Оновлений Закон України «Про освіту» (2017 р.) [1] у статті 11 визначив: «Метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок». Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (2012 р.) [2, с.17-19] поставив перед педагогами основне завдання – виховувати особистість, яка успішно діє в різних життєвих ситуаціях. А здатність швидко адаптуватися до нових соціальних умов безпосередньо залежить від комунікативних умінь та навичок, достатній рівень яких дає дитині змогу реалізуватися й адекватно діяти у суспільному оточенні. Доктор психологічних наук Тамара Піроженко у «Коментарі до Базового компонента дошкільної освіти в Україні» зазначає, що мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку визначається мірою сформованості у дитини знань, умінь та навичок, пізнавальних і соціальних мотивів, потреб та інтересів, а також інших психічних новоутворень, які становлять базис її особистісної культури. Високий рівень мовленнєвих досягнень дає дитині можливість реалізувати як соціальну, так і інтелектуальну активність у колі однолітків. Спрямованість на комунікацію, потреба і прагнення зрозуміти інших і бути зрозумілим їм змушують дошкільника будувати і перебудовувати мовленнєві висловлювання у таких повних формах, які забезпечують взаєморозуміння. [3] У цьому руслі, звісно, актуальним є питання комунікативного розвитку дошкільників.

В умовах реалізації Базового компоненту дошкільної освіти принципово новою є необхідність розв'язання мовленнєвих завдань у контексті дитячої діяльності (дитячого дослідження, гри, праці, експериментування), не переводячи її у навчальну за формою і методами впливу. Це вимагає нових, інноваційних технологій комунікативного-мовленнєвого розвитку дошкільнят. Вони забезпечують умови розвитку особистості, здійснення її права на індивідуальний творчий внесок, на особистісну ініціативу, на свободу саморозвитку.

Мета: досягати більш високого рівня мовленнєво- комунікативної компетентності дітей дошкільного віку шляхом використання інноваційних технологій

Основні завдання:

1. Розвиток особистісних мовленнєвих здібностей дітей дошкільного віку.
2. Засвоєння дошкільнятами загальноприйнятих норм спілкування.
3. Формування культури мовленнєвої комунікації.
4. Активізування мовленнєвої активності малят у різноманітних життєвих ситуаціях.
5. Зацікавлення дітей красою і величчю рідної мови.

Формування у дітей дошкільного віку комунікативних навичок шляхом використання інноваційних технологій

Розвиток комунікативних навичок та виховання культури мовлення вимагають особливої організації мовленнєвої роботи, спрямованої на збагачення словника, граматичної упорядкованості, зв'язності висловлювань, розвиток чутливості до краси й точності рідного слова. Стало очевидно, що необхідна зміна способів роботи на заняттях з розвитку мовлення дошкільнят, а саме використання інноваційних технологій (додаток 2).

Реалізацію поставлених завдань було розпочато із самоосвіти, оскільки сучасне життя спонукає до урізноманітнення та оновлення методів та форм роботи з дітьми. Опрацьовано методичну літературу щодо формування комунікативних навичок у дітей дошкільного віку, матеріали вебінарів з теми інновації в дошкільній («Використання коректурних таблиць», «Вчимо дітей розповідати» Н.В. Гавриш, «Сучасне мовлення дитини» А.М. Богущ тощо). Постійно цікавлюся сучасними розробками науковців, досвідом роботи практиків з розвитку у дітей дошкільного віку комунікативних здібностей (досвід вихователів Лапченко В.В, Ульяновчук О.Д. та інші).

Працюючи з дітьми різних вікових груп, вияснили, що на сучасному етапі дошкільного виховання є недостатнім дати дітям певні знання, треба навчити малюків здобувати знання і включати їх у власний досвід.

Першочерговим було поставлене завдання створити в групі атмосферу довіри та простір для спілкування як з ровесниками так і з дорослими, створити середовище, яке спонукало б до спільної гри і звісно розмов. Зауважу, розвивальний простір динамічний, змінний за віком дітей, сезонами, вимогами

теми проекту, тижня чи заняття. Він насичений іграшками, різними видами конструктору, атрибутами для сюжетно-ролевих, театралізованих ігор, дидактичним матеріалом. Для вирішення освітніх завдань використовують технічні засоби (телевізор, ноутбук, магнітофон).

Обрані інноваційні технології, які можуть використовуватися у педагогічній діяльності для формування у дітей комунікативних навичок.

Комунікативний підхід до розвитку мовлення розглядає дитину як активного й ініціативного учасника соціальної взаємодії, в якій дошкільник має не лише засвоїти суспільний досвід (мову), але й щоразу самостійно застосовувати засвоєне, робити свій власний вибір адекватних до ситуації засобів спілкування. Важливим є формування потреб, мотивів спілкування, інтересів, бажань, ціннісних орієнтацій, пов'язаних із людиною. Координати "людина" та "її ставлення до інших" є найважливішими для мовленнєвого становлення дошкільника [5, С.97].

Не замінним стає використання педагогічної спадщини В.Сухомлинського. Розроблені педагогом основні норми моральної вихованості для дітей ґрунтуються на творчому використанні багатого потенціалу загальнолюдських моральних цінностей. Величезний авторський спадок сприяє розвитку мовленнєвих здібностей малят, спонукає до спілкування з дорослими та однолітками, допомагає навчитися добру, турботі, справедливості і любові, любові до рідних, до себе, до світу, до Батьківщини, до життя [6]. Твори В.Сухомлинського використовуються у роботі з дітьми всіх вікових груп, тільки ускладнюються освітні завдання, урізноманітнюються форми організації, методичні прийоми. У молодшій групі ми познайомилися з оповідкою «Скажи людині «здрасуйте». Малята поспішали привітатися першими, щиро раді посмішці у відповідь. У старшій групі, прослухавши частину твору «Про лопату», діти пропонували свої припущення, чому дід Федір так вчинив, а потім дослухали кінцівку. Починаючи з середньої групи малята легко переказують коротенькі, але багаті змістовно твори, розігрують їх у ролях. Виготовлений з допомогою батьків арт-бук «стежинами добра» нагадує зміст і прожиті відчуття створення малюнку, викликає бажання розповісти друзям свою історію. Діти старшого дошкільного віку користуються лепбуком «Бути людиною». Вміст вправ «Допоможи меншому», «Добрий вчинок», «Квітка прав дитини» знайомі дітям, тому вони самостійно грають невеликими групами (2-4 дитини), а читаємо та обговорюємо нові казки В.Сухомлинського разом. Спілкування в природному оточенні, милування його красою, праця у квітнику доповнюються вихованням моральних цінностей завдяки творам великого педагога «Як бджола стала золотою», «Дівчинка й синичка», «Жайворонок і сонце». Ознайомлення з причинно-наслідковими явищами та змінами у природі ми розглядали на прикладі творів: «Як прокинулося макове зернятко», «Акація і бджола», «Як дізнаються мурахи, що буде дощ», «Краплини роси» тощо.

Останнім часом для навчання розповідання дітей дошкільного віку широко використовують прийоми мнемотехніки. «Учіть дитину яким-небудь невідомим йому п'яти словами – він буде довго і марно мучитися, але зв'яжіть двадцять таких слів з картинками, і він засвоїть на льоту» - говорив К. Ушинський. Мнемотехніка або мнемоніка забезпечує ефективне запам'ятовування, успішне освоєння дітьми знань про особливості об'єктів природи, про навколишній світ, ефективне запам'ятовування структури розповіді, збереження і відтворення інформації, і звичайно розвиток мови. Вона особливо ефективна при вивченні віршів, приказок, скоромовок, складання речень та розповідей. У молодшому віці дітям пропонуються мнемоквадрати за віршами, загадками, на диференціацію звуків. Зображення кольорове, позначає слово або просте речення. Наприклад загадка «по небу гуляє всіх зігріває», звук [с] – сонце світить. Середній вік – долучаються мнемодоріжки, тобто серію мнемоквадратів, частково зображення замінюються символами - асоціаціями. Стимулює відповідь дітей на питання реченням, запам'ятовуванню малих фольклорних форм, переказу твору, діалогу [7]. З дітьми старшого дошкільного віку використовуються мнемотаблиці для переказу творів, складання розповідей.

Наші малята залюбки розповідають вірші з виготовленого альбому «Я легко запам'ятовую вірші», переказують «Казки В. Сухомлинського у мнемотаблицях» - результативність запам'ятовування висока. Використання цієї інновації запропоновано педагогам закладу, розроблені методичні рекомендації «Використання мнемотехніки у роботі з дітьми дошкільного віку» та батькам у майстер-класі «Як навчити дитину запам'ятовувати вірші».

Розвитку комунікативних навичок у дітей дошкільного віку сприяє технологія формування інформаційно-ігрової творчості Н.Гавриш. Використовуючи коректурні таблиці, оптимізується мовленнєво-пізнавальна діяльність дітей завдяки унаочненню послідовності пошуково-орієнтувальних дій. Що спонукає дітей творити, обмінюватися думками та міркуваннями, висловлювати свої пропозиції, дивування, милування пов'язані зі сприйняттям чогось нового [8, с.13-18]. Для дітей молодшого дошкільного віку у коректурну таблицю розміщуємо 9-12 картинок з очевидними зв'язками за тематичним угрупованням. Дійові завдання обираються більш притаманні малюкам: погладити білочку, промовляючи «руденька, руденька»; заховати зайчика від лисички та сказати «ой!», показати пальчиком дерева, тощо. Дітям середньої групи - коректурні таблиці з 16 картинками, розпочинаємо використовувати фішки. Наприклад знайди і накрій фішками тварин які взимку сплять, робота в парах – один накриває зображення з ялинками, інший зі сніжинками. Спочатку викликали труднощі завдання типу «уяви і розкажи» про відчуття. Але потім у повсякденному житті діти могли описати свій стан для вирішення проблеми без конфлікту. Для дітей старшого дошкільного віку пропонуються коректурні таблиці з 20 клітин. Додавалися завдання зі звуками, мовленнєво-творчі, запитай у того хто знає, доведи що правий. Вводиться змагальний характер. Наприклад команди складають речення з

теми «Природа взимку» за номером 5,15, у якій команди воно довше тощо. Завдання називай швидко що під номером... люблять пропонувати самі діти. Ведучого обирають хто швидко назвав, не помилившись. Коректурні таблиці для наших дітей – це калейдоскоп, який завжди несе нові враження, цікаву гру, поштовх до спілкування.

У роботі з дошкільнятами використовуються творчі методи роботи з казкою Л. Фесюкової. Завдяки їм легко навчити дітей оригінально, незвично, по-своєму не тільки сприймати зміст казки, але й творчо перетворювати хід подій, придумувати різні кінцівки, вводити непередбачувані ситуації, змішувати декілька сюжетів в один... Це допомагає зрозуміти малечі, що в казці добре, а що погано, створити нову ситуацію, де герої змінилися б на краще. «Проживання», прийняття дитиною літературного твору, можливість «грати» з художнім словом надають процесу сприймання більш глибокого змісту, загострюють увагу на мовному матеріалі, примушують замислитися над значенням використаних у тексті слів і виразів, сприяють збагаченню мовлення, формуванню його образної виразності [7]. Так засобами художньої літератури розвиваємо як лексичну, граматичну, фонетичну компетентність, так і виховуємо культуру мовлення дошкільнят, розвиваємо поетичний слух, прищеплюємо любов до художньої літератури як мистецтва слова. Так наприклад, зроблений дітьми їжачок повернувся до садочка з новими друзями та своєю цікавою історією. Звісно дитина бажає швидше поділитися з іншими, розповісти хто допомагав, із чого виготовляли. Наші діти залюбки приймають участь в мовленнєвих іграх з елементами ТРВЗ. Для малечі «Чарівна торбинка» пропонує назвати на яку тваринку схожа геометрична фігура чи то за кольором, чи за формою. Діти середнього дошкільного віку залюбки складають казки по аналогії «Колобок» - «Пригоди вареничка (Зефірки)» Старші дошкільнята фантазували як живеться у Країні гудзиків (як гудзики розважаються, що продають у магазинах...). Часто залучається метод «мозковий штурм», коли діти пропонують вирішення ігрової ситуації, обговорюємо і перевіряємо обраний варіант. Результат: знайшли вихід із певної ситуації і набули мовленнєвого досвіду.

Добрі результати у моїй педагогічній практиці дає активне застосування методу моделювання. Наочні моделі (за К Крутій) допомагають дітям відтворювати структуру об'єктів і зв'язок між ними. Всі моделі умовно поділені на групи: описові, класифікаційні, для складання творчих розповідей. Молодшим дошкільнятам цікавіше описувати предмет, коли він стрибає по сходинкам підказкам (перша - колір, друга – величина, третя – що робить предмет) Зі старшими використовую схеми – моделі при складанні описових та творчих розповідей. Наявність наочного плану робить такі розповіді чіткими, зв'язними, послідовними та поширеними. Схеми-моделі ми використовуємо у повсякденному житті, наприклад послідовність роздягання, миття рук тощо.

Для розвитку дитячої комунікативності, широко використовуються дидактичні ігри та вправи. Намагаємося їх осучаснити, залишивши мету урізноманітнюємо хід, атрибути, стиль взаємодій, заохочуємо дітей до активності на діяльнісному та мовленнєвому рівні. *Пальчиковий тренінг, мовленнєво-тактильні ігри* вдосконалюють звуковимову у дітей, розвивають увагу, терпіння, стриманість, формує упевненість у системі тілесних координат, дають змогу відчувати радість взаємопорозуміння, невербального спілкування.[9]

Наприклад : Ми по колу йдемо
 Нових друзів знайдемо.
 Зупинились.
 В двійки (трійки) об'єднались
 Носиками привітались (долоньками, щічками,...)
Або І зустріли гусенятко
 З гусенятком привітались : ГА – ГА - ГА

Виготовлені *лепбуки «Види театру», «Бути людиною»*, які допомагають закріплювати й активізувати мовлення в ігровій діяльності дітей.

Артикуляційні та дихальні вправи сприяють формуванню мовленнєвого апарату, хвилю позитивних емоцій, радість дослідження.

Використовуються різні *інтерактивні методи* – як засіб стимулювання дитячої активності. Щоб створити умови для мотивації дітей до навчання на занятті або під час освітньої ситуації, викликати симпатію до головного персонажа, який допоможе зацікавити вихованців і доступно донести до них потрібну інформацію використовуємо метод *сторітелінг* - мистецтво розповідання захопливих історій.

В мовленнєвій роботі зі старшими дошкільниками використовуються *верлібри* тому, що ці вірші розраховані на співпрацю зі слухачем. Коротенькі рядки спонукають «дотворити» твір, уявити. Вони збуджують власні емоції, спогади, асоціації. І тоді за словами можна побачити цілий світ, про який можна розповісти кому завгодно і яким можна помилуватися самому [10, с.18-45].

Вважаю, що формуванню комунікативних навичок дітей сприяє театральна – ігрова діяльність. Дошкільнята отримують зразки правильного, красивого, емоційно забарвленого зв'язного мовлення, насиченого влучними образними виразами, фразеологізмами, вживають різні типи зв'язних висловлювань для вирішення конкретних ігрових комунікативних ситуацій (міркування, пояснення, відтворення діалогів). Їх мовлення стає зрозумілішим, виразним, граматично оформленим (додаток 2 - фартушків театр за творами В.Сухомлинського)

Завжди намагаємося донести батькам, що дитина з добре розвинутою мовою легко вступає в спілкування з навколишнім світом. Вона може зрозуміло висловити свої думки бажання, порадитися з

однолітками, батьками, педагогами. Неясна мова дитини ускладнює його спілкування і накладає на характер дитини багато комплексів. Основна ідея - це об'єднати зусилля дошкільного закладу і родини для успішного мовного розвитку кожного вихованця групи. Сформувані у батьків бажання допомагати своїй дитині, спілкуватися з ним, вміти правильно реагувати на проблеми, допомагати долати їх, і радіти досягненням, успіхам малюка. Підготовлені для батьків поради та методичні рекомендації «Мовлення на кінчиках пальців дитини», «Мовленнєва діагностика», «Мовленнєві ігри по дорозі до садочка», «Артикуляційна гімнастика для дошкільнят», разом створена «Матусина книга скоромовок» Батьки маленьких здобувачів освіти приймали участь у численних виставках, спільних з дітьми проектах. Вони разом не тільки виготовили власноруч ялинку, а вигадали казочку, як їх ялинка готувалася до дитячого садка. Проект «театр з городу» не залишився без активної допомоги рідних. Вони разом з дітьми виготовили героїв з овочів, а в дошкільному закладі ми склали і показали казку «Вистава у країні овочів та фруктів». Старші сестрички прийняли участь у виставі «Неслухняні лисенята». Долучилися батьки до виготовлення арт-буків «Стрітіння», «стежинами казок В.Сухомлинського».

Адресні рекомендації щодо використання досвіду. Існує ще ціла низка інноваційних підходів, методів, технологій, які тією чи іншою мірою стосуються комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини (насамперед українського)[4], тому цей досвід тільки початок шляху допомоги дитині у формуванні комунікативних навичок. *Можна рекомендувати вихователям:*

- Здійснювати розвиток образного мовлення в процесі сприйняття художніх творів та складання зв'язних висловлювань, використовуючи інноваційні підходи, засоби, методи розвитку мовлення, віддаючи перевагу тим, що забезпечують активну позицію дитини.
- Урізноманітнити розвивальне середовище групи компонентами, що сприятимуть ініціативній комунікативно – мовленнєвій діяльності дошкільників: дитячі ілюстровані книги, добірки ілюстрацій до дитячих творів, атрибути та елементи костюмів для розгортання театралізованої діяльності, різні види театрів тощо.
- У власній практиці роботи створювати і підтримувати умови, що стимулюють активність дітей, у тому числі комунікативно – мовленнєву, художньо-мовленнєву та пізнавально-мовленнєву. Активно використовувати методи та прийоми інтерактивного навчання.
- Практикувати надання мовленнєвій діяльності дошкільників «дослідницького» характеру, у тому числі діяльності дитини зі сприйняття та перетворення літературного твору.
- Активно застосовувати у комунікативно – мовленнєвій діяльності з дітьми методи та прийоми креативного розвитку.

Висновок. Використання інноваційних технологій у мовленнєвій роботі з дітьми дошкільного віку з формування у них комунікативних навичок показує добрий результат.

1. Розвиток особистісних мовленнєвих здібностей дітей дошкільного віку.
2. Обізнаність дитини із різними соціальними ролями та морально-етичними нормами міжособистісних взаємин. Діти вміють обирати відповідні способи спілкування в різних життєвих ситуаціях, намагаються узгоджувати свої дії і поведінку з людьми, що їх оточують, вміють співпереживати, допомагати іншим.
3. Зацікавлення красою і величчю рідної мови.
4. Зменшення психологічних труднощів при переході дитини до нових умов навчання в НУШ.

Освітній процес, як і вся діяльність педагога – це щоденна творчість та знаходження нових методів впливу на дитину. Грамотний та творчо налаштований педагог завжди знайде шляхи підвищення ефективності своєї роботи завдяки використанню новітніх технологій, досвідів колег та урізноманітнення методів в роботі з дітьми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — Київ: Видавництво, 2012. – 26 с.
3. Піроженко Т.О. Мовлення дитини / Т. Піроженко // Дошкільне виховання. – 2012. – № 8. – С.26.
4. Калуська Л. Інновації в дошкільлі / Калуська Л., Отрошенко М. – Тернопіль : Видавництво «Мандрівець», 2010. – 376 с.
5. Поряд і разом: соціалізуємо старшого дошкільника : навчально-методичний посібник / С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Луценко, В. Маршицька, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг.ред. Н. Гавриш. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. – 252 с.
6. Я розповім вам казку... Філософія для дітей / Василь Сухомлинський; уклад. Сухомлинська О. В. — Харків : ВД «ШКОЛА», 2016. — 576 с.
7. Богущ А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2006. – С. 38-102.

8. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення: Метод. Посібник для вихователів. –Донецьк: ТОВ «Лебідь», 1999. - 123с.

9. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / [А. М. Богуш, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш та ін. ; наук. ред. А. М. Богуш ; за заг. ред.Н. В. Гавриш]. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 368 с.

НАРОДНІ ІГРИ ДЛЯ МАЛЯТ, ЩО НАВЧАЮТЬ І ВЕСЕЛЯТЬ

Джежер-Личова Світлана Миколаївна, вихователь комунального закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 1 «Малютко» Сватівської міської ради Луганської області

Актуальність ознайомлення дітей з українськими народними іграми. Розбудова незалежної системи освіти та культури України визначає важливим напрямом роботи забезпечення належного рівня фізичного та психічного здоров'я дітей, їхнього повноцінного розвитку.

Одними із головних завдань її діяльності педагогів дошкільного навчального є зміцнення фізичного, емоційного та психічного здоров'я дошкільнят, забезпечення належного рівня підготовки дітей до навчання у школі тощо.

У наукових дослідженнях останніх десятиліть зазначено, що основними причинами різних відхилень у фізичному розвитку й стані здоров'я дітей є недостатня рухова активність, обсяг якої з кожним роком зменшується, невідповідність дітей самостійно піклуватися про своє фізичне вдосконалення, недостатня увага вихователів і родини до проблеми виховання в дошкільників позитивного ставлення до збереження й зміцнення свого здоров'я. А гра, як відомо, природний супутник життя дитини, джерело радісних емоцій, криниця знань, естафета традицій поколінь, могутній засіб виховного впливу Відродження національного виховання вимагає оновлення педагогічного мислення, повернення до народних джерел, до спадщини українських педагогів, до українських ігор і іграшок.

В українській народній грі ми маємо чудові виховні моменти, вона становить своєрідну школу етики і естетики, формує національну свідомість, завдяки грі формуються поетичне мислення, мистецькі смаки, діалоги дійових осіб наповнені поетичними віршованими текстами, які сприяють більшому розумінню рідної мови завдяки багатим народнопоетичним відступам, які приваблюють і розкривають безмежні можливості рідної мови.

Українська народна гра це педагогічний талант народу. За допомогою народних ігор діти у ранньому віці опановують перші елементи грамоти, розвивають слух, завчають мелодику прекрасної української мови, вірші, скоромовки, заклички, лічилки. Українська народна гра – це своєрідна школа рухів, етики і естетики це школа фізичного гарту, сили, витривалості, спритності, товариських, людських стосунків.

«Як дитина бігає і грається, так їй здоров'я усміхається», - стверджує прислів'я. Чим більше дитина рухається, тим краще росте й розвивається. Народні рухливі ігри за змістом і формою прості та доступні дітям різного віку. Вони є універсальним засобом у фізичному вихованні дітей. А. Макаренко писав: «Гра має важливе значення, яке в дорослого має діяльність, робота, служба: яка дитина у грі, такою з багатьох поглядів вона буде в роботі, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча насамперед відбувається у грі».

Особливо актуальна ідея виховання дітей через єдність духовних і фізичних якостей, що утворюють інтегроване поняття "гарт", яке є результатом значних тілесно-духовних випробувань людини. Досягнення оптимального рівня фізичного здоров'я та фізичного розвитку дітей дошкільного віку слугує критерієм ефективності організації навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі.

Дошкільний вік як найважливіший період людського життя, на мій погляд, є найбільш сприятливим для виховання і розвитку дитини засобами народних ігор. В дошкільному віці відбувається первинна соціалізація особистості. Дитина ще обмежена в соціальному житті, тому засоби народних ігор допоможуть сформувати особистість малюка, прийняти соціальні цінності, встановити зв'язки з культурним простором. Народна ігри несуть радість дітям через забезпечення органічної потреби в рухах, емоційність, привабливість ігрового середовища, спільні дії дітей з дорослими. Виконуючи різні ролі, імітуючи рухи тварин, птахів, малята практично застосовують здобуті знання про життя, поведінку, способи пересування цих істот. В роботі з дітьми я використовую такі різновидності народних ігор:

- рухливі з обмеженим мовленнєвим текстом;
- рухливі хороводні ігри;
- ігри мовленнєвої спрямованості;
- дидактичні;
- ігри з відображенням трудових процесів та побуту народу.

Самими найпершими іграми малюків є ігри з її *ручками та пальцями*. *Малюк пізнає навколишній світ через своє тіло. Чим більше дитина рухає своїми пальчиками, тим більше розвиваються мозкові структури. Ще у II тисячолітті до н. е. китайські мудреці знали, що існує взаємозв'язок між рухами пальців, кисті та розвитком мислення. Сучасні дослідження фізіологів підтверджують існування такого зв'язку. В роботах В.М. Бехтерева є висновки про те, що маніпуляції рук впливають на функціонування центральної нервової системи, розвиток мовлення. Прості рухи кистей допомагають зняти загальне напруження, а також власне з рук, розслаблюють*

губи, що сприяє поліпшенню вимови звуків, розвитку мовлення дитини. Дослідження М.М. Кольцової свідчать, що кожен з пальців руки має своє представництво у корі великих півкуль головного мозку. Розвиток рухів пальців передуює появі артикуляції складів. Таким чином, мовлення перебуває у прямій залежності від розвитку дрібної моторики руки. **Забавлянки, або утішки, потішки, чукалки** — активізують єдність слова та моторики дитини, розвивають її мовлення.

В своїй роботі забавлянкам я приділяю велику увагу. В групі є багато матеріалу для таких ігор - пальчиковий театр, ігри для розвитку дрібної моторики рук, картотека ігор-забавлянок, матеріали для масажу рук (горішки, гумові м'ячики, шишки і т. і.).

Завдяки пальчиковим іграм дитина може:

- навчитися управляти ручками і кожним окремим пальчиком – збільшується точність рухів;
- розвинути дрібну моторику і мова;
- сформувати впевненість у своїх силах;
- збагатити словниковий запас;
- синхронізувати роботу правої півкулі мозку, що відповідає за образи різних явищ, і лівого – логічного, дозволяє виражати їх словами;
- підготувати руки до письма – формуються сильні та гнучкі пальці і кисті рук, мають хорошу рухливість;
- розвивати здібності і навчитись концентрації уваги.

Радісна атмосфера рухливої гри є надзвичайно цінною для фізичного і психічного здоров'я кожної дитини. Діти здебільшого з власної ініціативи, з задоволенням грають у такі ігри: «Котик», «Лисичка та зайці», «Курчата», «Зайці на галявині», «Півник», «Дзвіночок», «Качечка з каченятами», «Подоланочка».

Навіть ті малюки, які не зовсім вміють розмовляти, показують на маски для тієї чи іншої гри. Тому я вважаю, що важливим завданням закладу дошкільної освіти зробити життєдіяльність дітей більш оптимально активною, насиченою різноманітними видами діяльності, цікавою, корисною, включаючи в роботу народні рухливі ігри вже в ранньому віці. Адже характерна особливість народних ігор – це комплексний вплив на організм та особистість дитини. Такі ігри допомагають одночасно здійснювати фізичне, розумове, моральне, патріотичне, естетичне та трудове виховання дитини, розвивати її емоційну сферу, формувати національну свідомість, повагу до звичаїв та традицій рідного народу.

Народні рухливі ігри мають оздоровче, освітнє, виховне значення.

Оздоровче: сприяють гармонійному росту організму дитини, формують правильну поставу, загартовують організм, підвищують працездатність, позитивно впливає на нервову систему, підвищує опірність організму до простудних захворювань.

Освітнє: формують рухові вміння та навички з бігу, стрибків, метання тощо; розвивають фізичні якості - швидкість, силу, спритність, гнучкість, витривалість; дають основи знань з фізичної культури і спорту, валеології, народознавства, історії рідного краю тощо.

Виховне: виховують моральні та вольові якості дітей; любов до рідного краю, звичаїв і традицій українського народу; любов до щоденних і систематичних занять фізичними вправами.

«Як дитина бігає і грається, так їй здоров'я усміхається», - стверджує народне прислів'я.

Велике значення в розвитку дитини я надаю і іграшкам. Перша улюблена іграшка дитинства... У кожного з нас вона своя. Світ іграшок також переживає зміни, як і світ людей. Раніше популярними були одні іграшки, тепер — інші.

Дівчатка найчастіше пригортають до себе довгоногоу ляльку з заморським ім'ям Барбі, а хлопчики взагалі тримають якихось жахливих пластикових монстрів, пофарбованих у темні неприємні кольори. Такі ж іграшки заповнили й полиці наших магазинів. Однотипні, байдужі, холодні, чужі з непривітним та скляним поглядом. На хвилях бурхливого розвитку ігрової індустрії все більшої популярності набувають електронні іграшки з програмованими принципами дії та комп'ютерно-ігрові комплекси. Науково-технічний прогрес усе більше при звичає до думки, що іграшка майбутнього – це комп'ютер. Тож постає питання: чи ж є потреба в освітньому процесі звертатися до народної іграшки, за конструкцією та ігровими можливостями дуже спрощеної?

На жаль, ми забули про традиційні народні українські іграшки — добрі, веселі, яскраві, виготовлені з природних матеріалів. Вони, звичайно, не виблискують так, як глянцева холодна пластмаса, зате мають у собі набагато більше — частинку душі цілого народу. Народна іграшка – витвір специфічний. Українська народна іграшка несе малятам цілком доступні знання про працю, відпочинок людей у давнину, їхній побут, мистецтво, життя загалом.

Крім того, дитина сприймає народну іграшку і як витвір мистецтва, що сприяє її естетичному вихованню.

Поширеними іграшками малих дітей були ляльки-мотанки. Сопілки, свистульки, таракхальця-«хихички», дзиги (дзиги-веретена та дзиги-іграшки). Дзиги виготовляли з дерева, і чим дужче її закручували, тим швидше вона крутилася і забавляла дитину. Для виготовлення іграшок використовували клаптики тканини, дерево, глину, соломку, суху траву, нитки. Щоб найбільш познайомити дітей з іграшками із різного матеріалу, в групі створили виставку «Іграшковий дивограй», зробила виставку народних іграшок.

Перше знайомство дітей з народною іграшкою починаю з показу та спостереження за нею. Показую іграшку та звертаю увагу на її вигляд в цілому. Даю можливість помилуватись красою іграшки, її простотою, привабливістю декору та форм. Перше враження повинно скластися від краси іграшки. Проводжу обстеження: будова іграшки, більші, менші деталі, їх форми; колір, прикраси. Діти відповідають на запитання, якщо

виникають труднощі - допомагаю малювати. Підключаю прийом - жест: обвожу форму пальцем, охоплюю рукою. Пропоную малювати пальчиком іграшку (по сопілочці палець б'є рівненька, а по конику (п'яшці) – падає в заглибинку). Розповідаю дітям про те, звідки до нас іграшка прийшла, про її ігрову функцію. Для закріплення знань про особливості іграшки даю дітям потримати її в руках та погратися. Використовую такі ігри: «Хто голосніше свисне?», «Заколисай ляльку», «Візьми іграшку, яка тобі сподобалася». Ефективний прийом порівняння двох іграшок. Коли діти ознайомляться з декількома іграшками, проводжу дидактичні ігри: «Якої іграшки не стало», «Чарівна торбинка», «Дай мені іграшку з...», «Яка іграшка звучить?». В цих іграх знання дітей уточнюються, конкретизуються, систематизуються. Емоційний настрій дітей підсилює використання народного фольклору: пісеньок, забавлянок, потішок, казок, колискових. Дуже вдало для адаптації дітей раннього віку використання народної ляльки - утішниці, на якій висять цукерки або бублики. Так в давнину заспокоювали дітей, коли вони плакали.

Отже, народна іграшка дає дитині те, чого не може дати сучасна. А існуючи поруч, вони доповнюють одна одну. Іграшка для дитини – народна чи сучасна – то культурне знаряддя, за допомогою якого вона освоює величезний складний світ.

Доки існуватиме природна потреба дитини пізнавати світ, творчо і самостійно його осмислювати, дитина буде народжуватися й народна іграшка.

З власного досвіду можу зазначити, що народна педагогіка сприймається дітьми з великою цікавістю, жваво, емоційно. За змістом всі народні ігри лаконічні, виразні й доступні дитині. Вони викликають активну роботу думки, сприяють розширенню світогляду, уточненню понять про навколишній світ, розвитку всіх психічних процесів. Ігрова ситуація захоплює й виховує дитину, спонукає її до активної розумової діяльності.

І так ведеться з давніх-давен. Любили гратися і наші батьки, так само, як батьки наших батьків, тобто бабусі і дідусі. І навіть дідусі та бабусі наших дідусів та бабусь теж любили погратися. Усі вони вигадували різні ігри, навчалися одне в одного. Старші передавали меншим свої вигадки, а менші додавали щось своє, придумували свої забавки. Колективна творчість, напевно, породила так багато ігор.

Тому народні ігри в комплексі з іншими виховними засобами є основою початкового етапу формування гармонійно розвиненої, активної особистості, розвитку її моральних почуттів, свідомості й подальшого прояву їх у суспільно корисній і творчій діяльності. Щоб зберегти все багатство народної культури, надати нового імпульсу розвитку народних ігор, потрібно ширше застосовувати їх у освітньому процесі закладу дошкільної освіти, тобто народні ігри повинні увійти сьогодні у всі сфери виховної роботи, емоційно збагачуючи особистість, викликаючи потребу до творчої діяльності та підвищення фізичної працездатності.

Висновок. У дошкільному віці, коли активно розвивається особистість, формується світогляд, закладаються основи духовності та моралі, дуже важливо формувати у дітей самосвідомість, відчуття належності до української нації з її віковими традиціями та звичаями, дедалі актуальнішою стає потреба у відродженні духовної спадщини, що дісталася нам від минулих поколінь.

Зазвичай малій дитині дуже складно усвідомити почуття патріотизму, її уявлення про Батьківщину ще не чітке. Проте, це не заважає ознайомлювати дитину з доступними їй розумінню об'єктами. Саме такими є народні ігри та іграшки, це те, що близьке дитині дошкільного віку.

В результаті реалізації проекту діти мали змогу широко ознайомитися з видами українських народних іграшок в межах своїх вікових можливостей. Їм було цікаво обігрувати іграшки з глини, дерева, тіста, тканини. Народні ігри стимулювали дітей до рухової активності, що сприяло їх фізичному розвитку. Використання потішок, забавлянок допомагало у знятті напруги з дітей, розвитку дрібної моторики рук. Недарма народна мудрість здавна зберігає знання про необхідність рухів пальчиків дитини.

Прослуховування українських мелодій, дитячих пісеньок сприяло покращенню емоційного стану вихованців, їх естетичному розвитку. Заслуговує на увагу і робота з батьками яка проводилася у різних формах.

На мою думку, цей проект підвищив дитячий інтерес до народних іграшок та ігор, дозволив навчити дітей шанобливо ставитися до традицій українського народу, сприймати народні іграшки як результат майстерності та духовності українських майстрів. Крім того, розширив уявлення дітей про культурну спадщину свого народу за допомогою введення в їх повсякденну діяльність народних ігор та іграшок.

Проект став основою для подальшого формування почуття патріотизму, національної свідомості, поваги до свого народу та любові до Батьківщини.

Сприяв участі батьків у вихованні національної гідності дітей засобами ігрової діяльності, дозволив батькам проявити свої творчі здібності при виготовленні іграшок в народному стилі та ляльок-мотанок. Вдалося переконати батьків в необхідності та ефективності національно-патріотичного виховання дошкільнят вдома.

Висновки щодо практичного застосування. У дошкільному віці, коли активно розвивається особистість, формується світогляд, закладаються основи духовності та моралі, дуже важливо формувати у дітей самосвідомість, відчуття належності до української нації з її віковими традиціями та звичаями, дедалі актуальнішою стає потреба у відродженні духовної спадщини, що дісталася нам від минулих поколінь.

Зазвичай малій дитині дуже складно усвідомити почуття патріотизму, її уявлення про Батьківщину ще не чітке. Проте, це не заважає ознайомлювати дитину з доступними їй розумінню об'єктами. Саме такими є народні іграшки та ігри, це те, що близьке дитині дошкільного віку. В результаті реалізації проекту діти мали змогу широко ознайомитися з видами українських народних іграшок в межах своїх вікових можливостей. Їм було цікаво обігрувати іграшки з глини, дерева, тіста, тканини. Народні ігри стимулювали дітей до рухової активності, що сприяло їх фізичному розвитку. Використання потішок, пестушок, забавлянок допомагало у

знятті напруги з дітей, розвитку дрібної моторики рук. Недарма народна мудрість здавна зберігає знання про необхідність рухів пальчиків дитини. Прослуховування українських мелодій, дитячих пісеньок сприяло покращенню емоційного стану вихованців, їх естетичному розвитку. Заслугує на увагу і робота з батьками яка проводилася у різних формах.

На мою думку, цей проект підвищив дитячий інтерес до народних іграшок та ігор, дозволив навчити дітей шанобливо ставитися до традицій українського народу, сприймати народні іграшки як результат майстерності та духовності українських майстрів. Крім того, розширив уявлення дітей про культурну спадщину свого народу за допомогою введення в їх повсякденну діяльність народних ігор та іграшок. Проект став основою для подальшого формування почуття патріотизму, національної свідомості, поваги до свого народу та любові до Батьківщини. Сприяв участі батьків у вихованні національної гідності дітей засобами ігрової діяльності, дозволив батькам проявити свої творчі здібності при виготовленні іграшок в народному стилі та ляльок-мотанок. вдалося переконати батьків в необхідності та ефективності національно-патріотичного виховання дошкільнят вдома.

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ ТА ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ ТВОРЧОГО РОЗПОВІДАННЯ В. ПРОППА

Ганна Варган, завідувач ЗДО №14 «Теремок» м. Лисичанськ Луганської області;

Олена Януш, вихователь ЗДО №14 «Теремок» м. Лисичанськ Луганської області

Актуальність інновацій. Освітня сфера безпосередньо відповідає за формування життєспроможних особистостей, здатних мислити, мовити і діяти по-новому – цілеспрямовано, компетентно, творчо. Особистість повинна бути виплекана змалечку, з дошкільця. Одним з пріоритетних завдань сучасної дошкільньої освіти є формування правильного мовлення, уміння чітко, просто, зрозуміло висловлювати свої думки. Мовлення – це одна з найголовніших функцій людини, дзеркало мисленнєвих операцій, емоційного стану, засіб самореалізації та входження в соціальний світ. Саме мовлення свідчить про високий рівень розвиненості, інтелекту і продуктивного мислення та має важливе суспільне значення. Тому проблема розвитку зв'язного мовлення дошкільників **актуальна в сучасних умовах.**

Мета статті: висвітлити організацію роботи в закладі дошкільньої освіти з розвитку зв'язного мовлення за технологією творчого розповідання В. Проппа із використанням схематичних та сюжетних карток.

Виклад основного матеріалу. Сучасна дитина мало часу проводить в суспільстві дорослих, все більше біля телевізора або за комп'ютером, дуже рідко чує розповіді і казки з вуст батьків. Зникло традиційне спілкування з книгою, родинне читання з подальшим розгляданням ілюстрацій, обговоренням їх, відповідями на питання за змістом оповідання, казки. Зникло прагнення дорослих зацікавити дітей художніми творами, тому у сучасних дітей невеликий словниковий запас, погано розвинено зв'язне мовлення. Все це потребує впровадження нових підходів до дитини, її внутрішнього світу, її мовлення.

З сучасного погляду педагогів-новаторів існує низка *інноваційних підходів, методів, технологій*, які тією чи іншою мірою стосуються мовленнєвого розвитку дитини (насамперед українського):

- соціоігровий підхід Є. Є. Шулешка;
- навчання грамоти за технологіями Є. Є. Шулешка та М. Зайцева;
- творчий розвиток за методами Л. Б. Фесюкової;
- комунікативний розвиток за технологією Т. О. Піроженко тощо.

Загальновизнаною інновацією у сфері мовленнєвого розвитку дитини є методика, методи та прийоми А. М. Богущ та Н. В. Гавриш. Ця методика увібрала в себе та враховує усі новітні підходи та технології, пропоновані на «педагогічному ринку».

Активно застосовуються у мовленнєвій діяльності з дітьми *методи та прийоми креативного розвитку*, як то:

- моделювання (Л. Венгер) ;
- робота з казкою (ТРВЗ, Л. Б. Фесюкова) ;
- творче проектування (Т. О. Піроженко) ;
- мистецтво вигадкування історій (Джанні Родарі).

Але, на нашу думку, кроком на шляху до розвитку зв'язного мовлення є навчання дітей творчому розповіданню (вигадуванню власних історій, казок) за допомогою впровадження в роботу **карток Проппа**.

Володимир Якович Пропп (1895-1970) був відомим філологом, фольклористом, займався вивченням народних казок. В ході своєї роботи В.Я. Пропп розділив казку на набір, що складається з *28 функцій*. Ці функції можна представити у вигляді схем (карток). За допомогою карток дитина легко засвоює зміст казки, що полегшує її переказ, а в подальшому сприяє створенню власної казки. Занурення в світ казки в дитячому віці створює у свідомості людини визначені ідеали, які згодом несуть тільки позитивну енергетику, бо закладаються не примусово, як це іноді здається.

Педагоги ЗДО №14 «Теремок» м. Лисичанська активно використовують казку як зразок, за яким дитина змогла б переказати або придумати свою власну казку. Незначне місце у повсякденному житті дітей відведено для художнього сприйняття творів, активного мовлення дітей. Дорослі надають дитині можливості бути слухачами і вдовольняються повторюванням дітьми мовленнєвих штампів. Але треба пам'ятати, що звичайне прочитання твору, крім як гарного проведення часу може нічого не дати. Ми спробувати зацікавити дитину, допомогти зрозуміти прочитане, ну і, звичайно ж, запам'ятати, вигадати завдяки *технології творчого розповідання Володимира Яковича Проппа*.

Особливістю організації роботи з картками Проппа є поетапність.

Отже, на **першому етапі** ми знайомимо дітей з жанром літературного твору – **казкою**. Виявляємо її відмінність від інших жанрів, виокремлюємо структуру казки. Якщо у дітей є бажання, виготовляємо разом з дітьми картки. Таким чином, діти краще запам'ятовують функції казки, так як при спільному обговоренні та виготовленні вони самі вирішують, як їх позначити. (*Пропоновані нами картки виготовлені на основі інтернетресурса див. Додаток І*).

На **другому етапі** граємо з дітьми в ігри, які допоможуть освоїти карти.

«Чарівні імена» - перераховуємо з дітьми всіх чарівних героїв і намагаємося зрозуміти, чому їх так звуть: чому Котигорошка назвали Котигорошком, Попелюшку назвали Попелюшкою, а Червону Шапочку саме Червоною Шапочкою.

«Хто на світі всіх зліше (миліше, розумніші)?» - виявлення злих і підступних казкових героїв, опис їх зовнішності, характеру, способу життя. Також можна аналізувати і позитивних героїв.

«Хороший-поганий» - в цій грі ми проводимо порівняльний аналіз позитивних і негативних якостей будь-якого героя. Наприклад, Кабан з казки «Пан Коцький» його негативні якості – він жадібний, позитивні – добрий і чуйний.

«Що в дорозі знадобиться?» - згадуємо з дітьми різні чарівні речі з різних казок як народних, так і зарубіжних. (Чарівне кільце, клубочок, чарівна паличка.)

«Чарівні або чудові речі» - в цій грі ми придумуємо чарівну річ для будь-якого героя. Вона спрямована на запам'ятовування і освоєння функцій карт.

ЧАРІВНИ ПРЕДМЕТИ	МАТЕРІАЛ	РІХ	СЛІХ	ЗАПАХ

У даній таблиці представлені можливі варіанти про ту чи іншу властивість, але це електронний варіант. В ре...
За допомогою кубика ми виберемо картки які беруть участь в грі. Позначення на кубіку від 1 до 4, ще дві грані кубика представлені у вигляді смайлика, який позначає можливість вибору будь-якої клітини за бажанням дитини.

Пропонуємо дітям обрати будь-якого казкового героя. Наприклад, вигадуємо річ для Котигорошка. Нам випав телефон, він металевий, вміє плавати, вміє мукати і пахне кавою. Розглянемо, *що доброго* може зробити такий телефон для Котигорошка?

Варіанти відповідей дітей:

- Котигорошок може плавати на такому телефоні.
- Може зв'язатися з іншими казковими героями.
- Може кликнути за допомогою мукання корів, щоб напиться молока.
- Якщо Котигорошок втомився, він може підбадьоритися за допомогою запаху кави.

Які недоліки є у цієї речі і як їх можна виправити?

- Він металевий, значить важкий, але можна зменшити його розміри або приробити збоку повітряні кульки.
- Він може упливати сам від Котигорошка, потрібно приробити якір, щоб телефон не уплив.
- Мукання телефону може почути вовк, потрібно зробити

кнопку зменшення звуку.

- Від постійного запаху кави у Котигорошка може захворіти голова, потрібно придумати кнопку вимикання запаху.

На третьому етапі читаємо казку (Для прикладу візьмемо народну казку «Кіт, Півень і Лисиця») і супроводжуємо її викладанням карт.

Початок «Жили собі...»

на

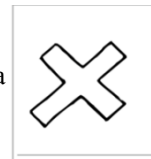
-

У лісі в маленькій хатинці жили собі Кіт та Півень. Кіт рано вранці вставав, полювання ходив, а Півник залишався будинок стерегти.

«Заборона»

Збирається кіт на полювання і каже Півнику:

Дивись, Півничку, не виширай у вікно, не слухай лисицю, а то вона тебе понесе, з'їсть і кісточок не залишить.

«Порушення заборони»

Пішов Кіт, а Півник в хатинці все прибрав, підлогу

чисто підмів, скочив на жердинці - сидить, пісні співає, Кота чекає. А Лисиця вже тут як тут. Знову сіла під віконце і заспівала:

Півнику, півнику,
Поглянь у віконце
Дам тобі горішку.

«Погоня, переслідування»

Півник виглянув, а Лисиця його - цап-царап – схопила і понесла. Півник злякався, закричав:

- Несе мене Лисиця за темні ліси, за високі гори, Котик, братик, виручи мене.

«Поява помічника»

Кіт хоч далеко був, але почув Півника.

«Отримання перемоги»

Погнався за лисицею що було духу, наздогнав її, забрав Півника і приніс його додому.

«Мораль»

3

- Не послухався ти мене, Півничку, ось і схопила тебе Лисиця.

- Так, Котику, не послухався. Але я більше так робити не буду,

«Щасливе закінчення»

тих пір знову Кіт да Півень живуть разом, а Лисиця вже більше до них не показується.

Для початку ми використовуємо 5-8 карток, також варто підбирати невеликі казки, що складаються з 5 - 8 функцій і поступово виготовляємо і додаємо інші картки.

На четвертому етапі ми пропонуємо переказати дітям казку, спираючись на картки Проппа.

На п'ятому етапі відбувається найцікавіша робота - діти складають казку самі, використовуючи картки Проппа. Можна скласти казку, спираючись, на схематичні зображення, але не всі діти обирають картки із абстракцією, їм можуть допомогти сюжетні картинки, які повинні знаходитися в коробочках або в панно, які можна переміщувати та складати відносно до придуманого сюжету.

На цьому етапі дитина може сама обрати героя, причому героєм можна зробити антигероя, наділивши його позитивними якостями. Дитина може змінити місце дії, придумати своє, придумати чарівний предмет, наділивши повсякденну річ чарівними властивостями. (прикладі казок, придуманих дітьми див. у додатку 2).

Картки Проппа розвивають не тільки монологічне мовлення, а й стимулюють розвиток діалогу. Доцільно їх використовувати на заняттях з розвитку мовлення (конспект заняття див. у додатку 3). Надалі дитина може виступати в якості презентатора власної казки, а також розгорнути сюжетно рольову гру «Репортер», коли кілька дітей презентують свої казки.

Зміст казки переслідує багато завдань. Основне з них це те, що зацікавлює, пробуджує інтерес, є зрозумілим, несе в собі якусь конфліктну ситуацію, що викликає рішення. Казки завжди валять, часто смішать дітей, користуються у них любов'ю. Тематика і зміст казок мають моральну направленість. Це дружба, доброта, чесність і сміливість. Улюблені герої стають зразками для уподобання. Кому пощастило в дитинстві зануритися в атмосферу казковості, той все життя буде сприймати світ прекрасним, душа його не зачерствіє, не буде жорстокою, духовно не збідніється.

Вже сьогодні ми переконалися, що робота за технологією В. Проппа надала нової якості звичайним переказам, розповідям за сюжетом, описовим розповідям тощо. Аналізуючи результати роботи із впровадженням технології В.Проппа, можна дійти висновку, що саме за умови використання мистецтва художнього слова формується вміння дітей розвивати мову, долати мовленнєві недоліки, діти вміють логічно та послідовно складати мовні тексти, володіють технікою та логікою усного мовлення, що свідчить про продуктивність мислення дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні //Дошк. вих.–1999. – № 1.

2. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах/ Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2002.
3. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Програма та методичні рекомендації. / Укладач А. М. Богуш. – Київ: МО, 1997.
4. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення: Метод. Посібник для вихователів. -Донецьк: ТОВ «Лебідь», 1999.
5. Піроженко Т. О. Мовленнєве зростання дошкільника. – Київ : Грайлик, 1999.

ГУРТКОВА РОБОТА ЯК ДЖЕРЕЛО ТВОРЧОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

***Селіхова Олена Ростиславівна**, завідувач комунального дошкільного навчального закладу (ясла-садок)
комбінованого типу №19 «Ластівка» Сєверодонецької міської ради*

Дитина – це унікальний світ! У кожної дитини є прекрасні здібності й таланти, яким треба допомогти проявитися та своєчасно розкритися повною мірою. Діти — це природжені художники, учені, винахідники. Вони бачать світ у всій його свіжості та первозданності. Щодня заново придумують своє життя. Вони люблять досліджувати, дивляться на навколишній світ із задоволення і захватом. Ми, адміністративна команда КДНЗ №19 «Ластівка», повністю згодні з цією думкою. Практично всі діти мають якісь здібності. Але всі здатні в різних напрямках: одні талановиті в естетичних видах діяльності, інші - у трудовій, спортивній, дослідницькій. Наше завдання - розкрити ці здібності, побачити, в якому напрямку дитина краще розвивається.

З цією метою в КДНЗ №19 «Ластівка» ведеться робота з додаткової освіти. Додаткова освіта в дошкільному закладі дає можливість виявити і розвинути творчі здібності дітей. Однією із форм розвитку різноманітних здібностей дітей є гурткова робота. Гуртки (студії, секції) є додатковою організаційною формою освітнього процесу, яка здійснюється під безпосереднім керівництвом педагога і дає змогу залучити вихованців до різноманітних видів дитячої діяльності з урахуванням їхнього віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я. На заняттях гуртка йде поглиблення, розширення і практичне застосування набутих знань в основній освітній діяльності. Гурткова робота дає можливість кожній дитині задовольнити свої індивідуальні пізнавальні, фізичні, естетичні, творчі здібності.

При організації діяльності гуртків педагогами дошкільного закладу враховуються: інтереси дітей і добровільність вибору ними гуртка; вікові особливості дітей; необхідність вирішення виховних та освітніх завдань в єдності з основною програмою дошкільного закладу; розуміння гри як провідного виду діяльності і вибудовування змісту додаткової освіти дітей саме на її основі; необхідність створення комфортної обстановки, в якій буде розвиватися творча особистість; норми навантаження на дитину.

Формування творчої особистості за допомогою гурткової роботи побудовано **на основі наступних принципів:**

1. Принцип інтеграції, тобто (інтегративний характер всіх аспектів розвитку особистості дитини дошкільного віку: загальнокультурних, соціально-моральних, інтелектуальних).
2. Принцип цілісності залучення дитини до пізнання навколишнього світу (дитина пізнає світ - спостерігаючи, розмірковуючи, співпереживаючи у творчій діяльності);
3. Принцип поступовості занурення в проблему (створення проблемно-ситуативних завдань);
4. Принцип емоційно-насиченої тематики ігрових вправ, ігор, завдань;
5. Принцип взаємного співробітництва та доброзичливості (спілкування з дитиною будується на доброзичливій і довірчій основі).

Документація ЗДО для організації гурткової роботи.

1. Положення про гурткову роботу, що схвалено на педагогічній раді та затверджено наказом по ДНЗ.
2. Наказ «Про організацію гуртків».
3. Робочі програми гуртків (ухвалені на засідання педагогічної ради, затверджені наказом).
4. Соціальне замовлення батьків (за підсумками анкетування).
5. Посадові обов'язки педагога, який надає навчальні додаткові послуги.
6. Розклад занять про додаткові навчальні послуги.
7. Графік роботи спеціалістів.
8. Письмові заяви, угоди з батьками.
9. Кошторис доходів і витрат (якщо гуртки платні).
10. Список дітей (для кожної групи окремо).
11. Матеріали контролю якості (результативність) роботи гуртка.

Всю роботу гуртків ми умовно поділили на III етапи:

I етап. Підготовчий

Основне завдання на цьому етапі - підготовка та організація роботи із заданої теми. В річному плані заплановано наступні заходи:

1. Семінар «Розвиток творчого потенціалу особистості сучасного дошкільника засобами гурткової роботи»;

2. Семінар – практикум «Гурткова робота – дієва форма організації дитячої життєдіяльності»;
3. Тематична педрада «Розвиток творчої особистості дитини дошкільного віку крізь призму варіативної складової базового компонента дошкільної освіти»;
4. Довідкове бюро з теми «Творчий педагог – креативні діти».

5. Консультація "Гурткова робота як засіб індивідуалізації розвитку дитини".

Одним із питань установчого семінару «Реалізація варіативної складової Базового компонента дошкільної освіти» стало питання вивчення нормативно-правового забезпечення. Отже, **організацію гурткової роботи в дошкільному навчальному закладі регламентують такі документи:**

- Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді»;
- Інструктивно-методичні рекомендації «Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі» (Лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України;
- Методичний лист МОН України «Організація та зміст навчально-виховного процесу в дошкільних навчальних закладах»;
- Інструктивно-методичний лист МОН, молоді та спорту України «Про розроблення програм для дошкільної освіти».

Важливо врахувати, що організація гуртків передбачає добровільне (без психологічного примусу) включення дітей в діяльність, тому крім підбору цікавого змісту, існує ряд конкретних умов: організація робочого простору, тобто місця за дітьми жорстко не закріплені, діти можуть вільно переміщатися по кімнаті, мають право відмовитися від участі на заняттях гуртка; "Відкритий" часовий кінець заняття. Це дозволяє кожній дитині діяти в індивідуальному темпі.

II етап. Моделювання системи роботи з даної теми. Педагоги на цьому етапі прагнуть досягти конкретних цілей при взаємодії з дітьми, використовуючи різноманітні засоби, методи і прийоми педагогічної діяльності.

III етап. Удосконалення творчого самовираження. На цьому етапі вирішуються такі завдання: розвиток і вдосконалення спеціальних якостей і умінь, розвиток виразності і артистичності, розвиток здібностей до самовираження, творчості, набуття досвіду виступів на святах, концертах, конкурсах, виставках. Дітям надаються можливості і умови, що дозволяють знайти почуття впевненості в собі, в своїх здібностях, підвищити самооцінку і самостійність.

Результативність гурткової роботи значною мірою залежить від чіткої, продуманої її організації, планування та координації. Саме тому, беручи до уваги вище зазначену нормативну базу, творчою групою нашого закладу було розроблено власне Положення про гурткову роботу, що розглянуто та схвалено на педагогічній раді та затверджено наказом завідувача ДНЗ. **Основні тези Положення:**

- Гурток в дошкільному закладі є самостійною додатковою організаційною формою освітнього процесу. Його мета — задовільняти потребу й цікавість дитини до певного виду діяльності, розвивати її природні задатки, загальні та спеціальні здібності, активізувати дитячу творчість, своєчасно виявляти обдарованість.
- Профільне спрямування гуртків може бути різним. Найбільш поширені гуртки естетичного циклу (образотворчої діяльності, хореографічні, вокальні, театральні); спортивні (акробатики, ритмічної гімнастики,)тощо.
- Гурткова робота проводиться 1 раз на тиждень у другій половині дня (до вечері) — у час, відведений для ігор та самостійної художньої діяльності дітей.
- Керує роботою гуртка педагогічний працівник на добровільних засадах.
- Перспективний план (сітка гурткових занять) розробляється на навчальний рік, затверджується завідувачем ДНЗ. У ньому зазначаються дати проведення, тематика й основна мета занять. В II півріччі можна провести корегування плану (якщо в цьому виникне необхідність). Теми, які включені в план, можуть бути замінені в залежності від можливостей і здібностей дітей.
- Робота гуртків припиняється під час літнього оздоровчого періоду.
- Двічі на рік - підведення підсумків роботи гуртка у вигляді Свята Мистецтв, де обов'язково проводиться виставка дитячих робіт і організовується ігрова розважальна програма.
- Програма – основний документ для роботи гуртка. Зміст навчальних програм повинен відповідати сучасним вимогам до освітнього процесу, культурним традиціям країни і регіону, Дозволяється використання:
 - а) парціальних освітніх програм, що схвалені для використання в дошкільних навчальних закладах МОН України;
 - б) авторських програм. Авторська програма повинна відповідати вимогам Базового компонента дошкільної освіти та чинним комплексним і парціальним освітнім програмам, за якими працює дошкільний заклад. Авторську програму обговорюють і затверджують на засіданні педагогічної ради напередодні нового навчального року.

Педагогами нашого закладу розроблено **10 програм гуртків**, які всі затверджені педагогічною радою, а 2 з них схвалені кафедрою педагогіки та психології ЛОППО.

Програми посилені для засвоєння, враховують вікові, психолого-фізіологічні особливості дітей, базуються на усвідомленні педагогом потреби використовувати на заняттях ігрові форми і методи, здійснювати

освітній процес *за принципами*: відповідність завданням освіти і виховання дітей дошкільного віку; збереження фізичного та психічного здоров'я дітей, науковість; доступність; послідовність; гуманність; урахування індивідуальних особливостей дітей;

Забезпечуючи сприятливі умови для розвитку загальних та спеціальних здібностей дітей, реалізуючи варіативну складову Базового компонента дошкільної освіти, нами створено мережу гуртків за напрямками: художньо-естетичний, фізкультурно-оздоровчий, пізнавальний, комунікативно-мовленнєвий, корекційно-розвивальний.

Заняття гуртка *«Ластів'ята»* допомагають гуртківцям відкрити свій внутрішній світ через мову танцю.

Під час занять гуртка з економічної освіти *«Бережливі малюки»*, вихователь, використовуючи знання з економіки, творчо підходить до вирішення соціальних проблем.

Гуртки естетичного циклу зараз широко поширені. Вони володіють безмежними можливостями для художньо-естетичного виховання дітей. Заняття в гуртках *«Каляка-маляка»*, *«Веселі фантазери»*, *«Країна чудес»*, *«Макаронні фантазії»* відкривають кожному із вихованців простір для розвитку ініціативності і самостійності, формують умови для розвитку творчих та інтелектуальних здібностей, зокрема, їх художньої уяви. Значення цих занять важко переоцінити, оскільки саме в ранньому віці у дітей закладається основа до художньо-естетичного смаку, бажання займатися мистецькими видами діяльності.

Розуміння причинно-наслідкових зв'язків у навколишньому світі, формування первинних понять про шляхи творення свого здоров'я, формування початку екологічного світогляду і культури діти отримують під час занять в екологічному гуртку *«Комора природи»*.

Головний принцип, який прищеплюється вихованцям на заняттях гуртків *корекційно-розвивального напрямку «Фантазери»*, *«Чіка-бум»*, *«Чарівний світ емоцій»* та *«Кулінарики-дошколярики»* звучить так – «Я досягаю успіху в усьому, за що берусь, тому що я цього дуже хочу». У дітей підтримується відчуття успіху участю у різноманітних конкурсах, виставках.

Спортивний гурток спрямований на покращення фізичного розвитку дитини, покращення самопочуття і можливостей. Займаючись, діти стають сміливішими, прагнуть до перемоги і навчаються працювати в команді.

Результативність гурткової роботи значною мірою залежить від чіткої, продуманої організації, планування та координації. Саме тому організація роботи різноманітних гуртків, потребує особливої уваги з боку адміністрації. Задля цього розроблено **систему внутрішньосадового контролю** стану гурткової роботи:

1. Індивідуальна бесіда (з педагогами, гуртківцями, батьками).
2. Вивчення документації :
 - тематичних папок, дидактичного, наочного матеріалу;
 - розробок нетрадиційних занять;
 - документації по роботі з батьками.
3. Фронтальне і поточне анкетування керівників гуртків.
4. Анкетування батьків.
5. Спостереження за роботою гуртків (заняття гуртків, масові заходи).
8. Підсумкова бесіда за результатами освітнього процесу.

Також, нами розроблено схему аналізу гурткової роботи, анкету для рейтингової оцінки якості гурткового заняття, схему звіту роботи гуртка за навчальний рік. Щоквартально заслуховуються творчі звіти керівників дитячих гуртків.

25 квітня 2019 року на базі КДНЗ №19 «Ластівка» проведено міський науково-практичний семінар для завідувачів та вихователів-методистів закладів дошкільної освіти. За результатами проведеного семінару підвищено рівень загально дидактичної, методичної та практичної підготовки щодо успішної реалізації варіативної складової Базового компонента дошкільної освіти. Розкрито актуальність та методичні засади використання ефективних методик і технологій для раннього виявлення, само актуалізації, реалізації творчих здібностей та життєвих можливостей сучасного дошкільника.

Ми робимо все, залежне від нас, для того, щоб прекрасні й неповторні душі наших малюків, подібно квітам, розкрилися назустріч сонцю і наповнилися теплом і світлом. Гурткова робота дарує нашим вихованцям багато яскравих, незабутніх вражень. Радісні переживання піднімають життєвий тонус, підтримують бадьорий настрій дорослих і дітей, спонукають їх на змістовну пізнавальну діяльність. Дитина починає цінувати прекрасне, а, відчуваючи повагу до себе, як рівного, поступово розкривається, і починає творити.

ПОДОРОЖ ДО ШАХОВОГО КОРОЛІВСТВА

Петрова Тетяна Володимирівна, вихователь – методист

Полтавського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 63 «Казка»

Полтавської міської ради Полтавської області

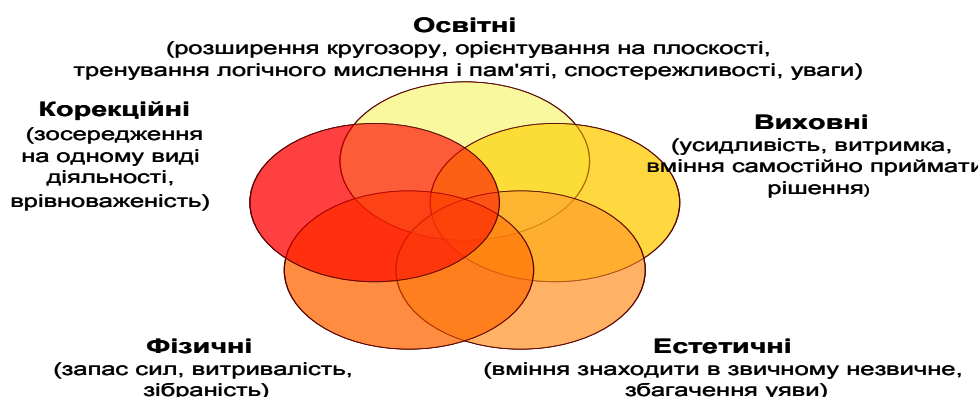
Модернізація системи освіти, як це визначено в нормативних документах розвитку освіти України, спрямовується на забезпечення розвитку і соціалізації дітей і молоді, виховання особистості, здатної

орієнтуватися в реаліях і перспективах оточуючого середовища, підготовленої до життя і праці в суспільстві. Пріоритетним напрямком діяльності дошкільних закладів є спрямування освітнього процесу на реалізацію Базового компонента дошкільної освіти, в якому визначено вимоги до рівня розвиненості, вихованості та навченості дитини 6 (7) років перед вступом до школи.

Вперше у змісті Базового компоненту дошкільної освіти подано варіативну частину з освітніми лініями: «Комп'ютерна грамота», «Іноземна мова», «Хореографія», «Шахи», яка визначається дошкільним навчальним закладом: з урахуванням специфіки діяльності, особливостей регіону, інтересів, потреб дитини та побажань батьків. Шахи для дітей - це ж не тільки гра, що приносить задоволення, а й ефективний засіб для розумового розвитку.

Оптимальний вік для першого знайомства малюка з шахами приблизно 4 - 5 років. Для початку не потрібно ніяких спеціальних умінь. Звичайно, якщо малюк вже знайомий з рахунком, читанням або письмом, це прискорить процес його навчання грі в шахи. Але якщо ж навпаки, його освіта розпочнеться з шахової грамоти, то придбаний навик допоможе швидко освоїти рахунок, читання та письмо. У такому віці основна форма навчання грі в шахи, звичайно ж, ігрова. Не можна завантажувати дитину теорією, важливо щоб вона навчилася виконувати найпростіші завдання: розставити білі фігури на чорні клітинки, а чорні на білі. Потім прийде і розуміння того, як фігури «ходять» по ігровому полю, як називаються і так далі. Головне - це захопити дитину. Результати освітньої роботи з дитиною: розвиток наочно - образного мислення дитини, сприяння зародженню логічного мислення, виховання цілеспрямованості, уважності, звичка не сумувати при невдачах

Гра в шахи вирішує відразу кілька завдань:

Дидактичні ігри по ознайомленню з шахівницею та шаховими фігурами

Знайди клітинку

Мета: розвивати зорову пам'ять, увагу.

Хід гри:

Діти знаходять предмети в клітинку у просторі.

Білі – на біле, чорні – на чорне

Мета: розвивати дрібну моторику рук, зорову пам'ять, увагу, координацію.

Хід гри:

Розставити білі фігури на білий колір, чорні – на чорній.

Великі – на велике, малі – на маленьке

Мета: розвивати дрібну моторику рук, зорову пам'ять, увагу.

Хід гри:

Розставити великі шахові фігури на велику шахівницю, малі фігури – на малу.

Горизонталь, вертикаль, діагональ

Мета: розвивати дрібну моторику рук, зорову пам'ять, увагу.

Хід гри:

Розставити запропоновані квадрати у вигляді горизонталі, вертикалі, діагоналі

Чарівний мішечок

Мета: розвивати зв'язне мовлення та тактильні відчуття; виховувати стриманість, дружні стосунки, вправляти в умінні правильно називати шахові фігури.

Хід гри:

I. Розмістити всі шахові фігури в мішечок. Кожна дитина на дотик визначає шахову фігуру, називає її, дістає з мішечка і перевіряє правильність своєї думки.

II. Вихователь або дитина описує одну із шахових фігур, а діти відгадують її.

Якої фігури на стало

Мета: розвивати спостережливість, увагу, логічне мислення; виховувати самостійність; закріплювати назви фігур

Хід гри:

В початковому положенні не вистачає декілька фігур. Завдання – визначити, яких фігур не вистачає, відшукати їх і розмістити на відповідні місця.

Знайди фігуру

Мета: розвивати увагу, пам'ять; виховувати базові якості особистості; закріплювати назви шахових фігур.

Хід гри:

Розмістити на столі білі та чорні шахові фігури. Завдання – знайти ту чи іншу фігуру серед інших.

Дізнайся на дотик

Хід гри:

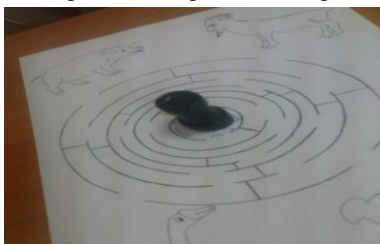
В. Ми так любимо шахи, так добре знаємо шахові фігури, що навіть в темряві, вночі, на дотик ми зможемо вдало з ними «пограти в хованки».

Діти закривають очі, розташовуються полу колом. Вихователь підходить до них з набором фігур в коробці, кожен витягає фігуру, спочатку називає її, потім розплющує очі. Гра проводиться швидко, по ланцюжку.

Шахи та підготовка руки дитини до письма

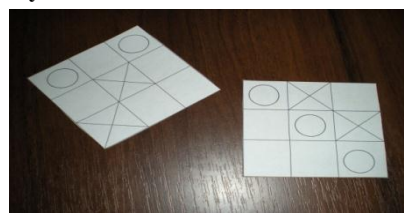
Лабіринт

Мета: розвиток дрібної моторики рук, координації, уваги, вміння доводити розпочате до кінця

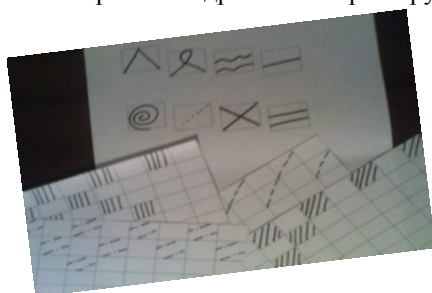
Хрестики – нулики

Мета: розвиток дрібної моторики рук, координації, уваги

Розфарбуй шахівницю (білі та чорні клітини)

Мета: розвиток дрібної моторики рук, координації, пам'яті

Розфарбуй свою шахівницю (за запрошенням педагога або власним бажанням)

Мета: розвиток дрібної моторики рук, координації, пам'яті

Перетвори геометричну фігуру на шахову фігуру

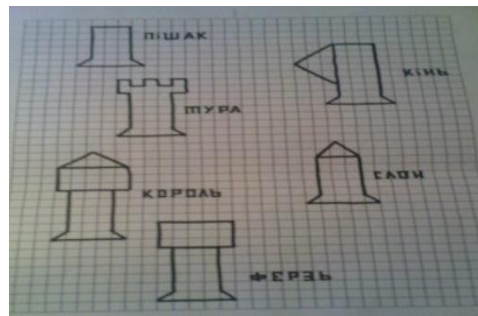
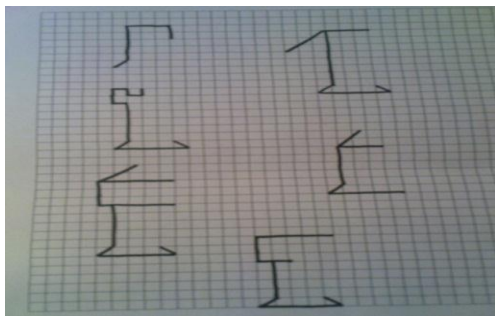
Мета: закріплення знань про геометричні фігури, шахові фігури,

розвиток дрібної моторики рук, координації, уваги, фантазії

Намалюй таку ж саму фігуру

Мета: закріплення знань про шахові фігури, розвиток дрібної моторики рук, координації, уваги, пам'яті

Домалюй та назви

Мета: закріплення знань про шахові фігури, розвиток дрібної моторики рук, координації, уваги, пам'яті

Склади фігуру (пазли)

Мета: закріплення знань про шахові фігури, розвиток дрібної моторики рук, координації, уваги, пам'яті

Зліпи шахову фігуру

Мета: закріплення знань про шахові фігури, розвиток дрібної моторики рук, координації, уваги, пам'яті

ІННОВАЦІЙНІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Закладна Тетяна Миколаївна, завідувач Полтавського закладу дошкільної освіти №36;

Яремченко Юлія Анатоліївна, вихователь-методист Полтавського закладу дошкільної освіти №36

Актуальність впровадження здоров'язбережувальних технологій в ЗДО. Батьків і педагогів сьогодні надзвичайно турбує питання, як допомогти малюкам бути здоровими, сильними, витривалими. Головне завдання - сформувати у дошкільнят свідоме ставлення до власного здоров'я, звичку до здорового способу життя.

Одним із пріоритетних напрямів освітнього процесу в ЗДО № 36 «Школа здоров'я» м. Полтава є фізичне виховання, що спрямоване на охорону і зміцнення здоров'я, підвищення опірності й захисних сил дитячого організму, вироблення навичок до здорового способу життя.

Для вирішення основних завдань колектив нашого закладу використовує різні, як традиційні, так і нетрадиційні оздоровчі технології. На сьогодні вже склалася **ціла система здоров'язбережувальних технологій**: методика «Навчання основам техніки гри в настільний теніс дітей дошкільного віку», спелеотерапія, вправи з лавандо-ялівцевими валиками, загартувальний масаж «Чудо-валиками», льодотерапія.

НАВЧАННЯ ОСНОВАМ ТЕХНІКИ ГРИ В НАСТІЛЬНИЙ ТЕНІС ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета впровадження: формувати інтерес та позитивне ставлення до активної рухової діяльності, виявити здібності та задатки дитини, довести їх до високого рівня в процесі навчання гри в настільний теніс.

Настільний теніс – відомий і поширений у світі вид спорту. На відміну від більшості ігор він не вимагає складної організації та вартісного інвентарю.

У ЗДО № 36 з 2002 року діє спортивний гурток з навчання гри в теніс дошкільнят «Здоровенькі малюки», для організації роботи якого була оснащена кімната тенісними столами, ракетками, м'ячиками.

Обладнання тенісної кімнати

Як показує досвід, для тренувань придатні невеликі приміщення з денним або штучним освітленням, відкриті майданчики на подвір'ї. Простий та доступний інвентар (тенісні ракетки та м'ячики) робить гру масовою і захоплюючою розвагою для дітей.

Методика проведення занять з навчання гри в настільний теніс

До занять залучаються діти старших груп. Заняття проводяться три рази на тиждень, відповідно до розкладу. Під час планування процесу враховуємо морфологічні та функціональні особливості дитячого організму.

Структура заняття складається з: вступної, основної та заключної частин.

Вступна частина включає в собі загальну фізичну підготовку, основна - навчання елементам гри в настільний теніс, заключна - ігри.

В основі технічної підготовки новачків лежить навчання вправ з м'ячем та ракеткою. На практиці, поза стінами спортивної зали, діти не мають достатнього досвіду рухової діяльності, а тим більше досвіду дій з м'ячем та ракеткою для настільного тенісу. Основним методом на початкових етапах занять є багаторазове повторення окремих частин і цілої вправи з поступовим ускладненням завдання. Це дозволяє тим, хто займається швидше звикнути до володіння м'ячем і ракеткою і навчитися почувати себе вільно, а в подальшому сприяє швидкому засвоєнню основних технічних прийомів гри.

Перед тим, як почати навчати дітей прийомам гри в настільний теніс, треба навчити їх елементарним навичкам володіння м'ячем і ракеткою. Для цього на практиці застосовується багато вправ, які ми адаптували для дітей старшого дошкільного віку.

1. Вправи з м'ячем:

Комплекс вправи з підкиданням гумового м'яча. Вправи з малим гумовим м'ячем дають змогу дітям впевнено володіти ним, краще підготуватися до ігор та естафет, виховують зоровий контроль за м'ячем.

Ігри з малим гумовим м'ячем:

- ✦ **Передай - не впускай - прокоти.**
- ✦ **Від стіни - рекошетом.**
- ✦ **Влучи в щит - упіймай.**

2. Вправи з тенісним м'ячем:

- Комплекс вправ для розвитку спритності і координації рухів.
- Комплекс вправ для тренування рухової реакції та координації рухів.

3. Вправи з м'ячем та ракеткою.

- Комплекси вправ для навчання навичкам володіння м'ячем та ракеткою.

Наступним етапом навчання навичкам володіння м'ячем і ракеткою є вивчення обертання м'яча, але при цьому продовжується вдосконалення раніше вивчених вправ з установкою: від заняття до заняття збільшувати кількисні, показники кожного з них і виконувати їх без помилок.

4. Вправи на обертання м'яча ракеткою.

5. Естафети з елементами настільного тенісу.

Педагог може сам придумувати умови та правила проведення змагань.

Щоквартально у дошкільному закладі проходять зустрічі із майстрами «малої ракетки», які діляться своїми досягненнями, демонструють клас гри з цього виду спорту, організовують показові виступи, проводять консультації, вправляють дітей у гри, що сприяє заохоченню дітей займатися у спортивній секції «Здоровенькі малюки».

Досвід роботи показує, що діти дошкільного віку активно залучаються до гри в настільний теніс. З часом у них формуються такі природні якості: рухливість, рішучість, спритність, кмітливість, сміливість, наполегливість, витривалість.

Ця гра розвиває логічне мислення дитини, покращує координацію рухів, розвиває окомір, сприяє розумовому розвитку.

Вихованці дошкільного закладу активно приймають участь у відкритті міжнародних турнірів з настільного тенісу, чемпіонаті України та турнірах, що проводить спортивний клуб «Енергія».

ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЛЕОТЕРАПІЇ

Мета впровадження: профілактика інфекційних захворювань, захворювань верхніх дихальних шляхів, загальне зміцнення та оздоровлення дитячого організму.

Спелеотерапія - це вдихання зволжених дрібно - дисперсних частинок кухонної йодованої солі через верхні дихальні шляхи. Показання для перебування дітей у соляній кімнаті: хронічні бронхо - легеневі процеси, реконвалісенти бронхітів, пневмоній, бронхіальна астма, діти, які знаходяться на диспансерному обліку з групи «часто, тривало хворіючі (ЧТХ)», плоскостопість, порушення щитовидної залози.

Методика проведення занять у спелеокімнаті з вихованцями

(Щоденно 5-8 хвилин, після денного сну, групи по 5-6 чоловік згідно з графіком, тривалість курсу – 10 днів відвідування, 10 днів перерви).

1. Вхід босоніж (огляд м/с нижніх кінцівок).

2. Вправи на дихання.
3. Малорухлива гра.
4. Ігри дітей із сіллю («Намалюй морську фігуру», «Знайди підводні скарби», «Розсели морських мешканців», «Побудуймо «Аквапарк»...»)
5. Одна - дві вправи на дихання.
6. Три - чотири вправи для профілактики плоскостопості.
7. Вихід (по сухому килимку, витирання ніжок).

Загартувальні процедури, що проводяться у спецокімнаті включаються до системи оздоровлення за призначенням лікаря та згодою батьків з урахуванням індивідуальних показників стану здоров'я і самопочуття дітей. Проводять їх з дітьми педагоги за умови постійного контролю норм загартування і аналізу ефективності з боку медичних працівників.

ДИХАЛЬНІ ВПРАВИ З ЛАВАНДОВО-ЯЛІВЦЕВИМИ ВАЛИКАМИ

Мета впровадження: підвищення опірності та реактивності організму дітей, зміцнення імунітету, зменшення захворюваності гострими рецидивуючими хворобами верхніх дихальних шляхів, профілактика сколіозу та сколіотичної постави.

Використання лавандово-ялівцевого валика лікує остеохондроз, одночасно запобігає розвитку атеросклерозу, стимулює мозковий кровообіг. Лаванда діє як заспокійливий засіб, лікує неврози та істерію, неврастенію, головний біль. Запах лаванди має протизапальну дію, лікує також грипозно-простудні захворювання, астму. Ялівець має бактерицидну і антисептичну дію. Запах ялівця підвищує імунітет, зміцнює нервову систему, заспокоює, допомагає при головних болях, знесиленні при бронхо-легеневих захворюваннях, гіпертонії, безсонні. Лікує захворювання носової перегородки.

Методика використання вправ з лавандо-ялівцевими валиками

Комплекси вправ можна проводити на основних заняттях з фізичної культури, починаючи із середньої групи, а також під час проведення коригуючої гімнастики після денного сну. Для вихованців середньої групи комплекс складає 8-10 вправ, для старшої - 10-12. Спортивні вправи поєднуються з дихальними вправами та виконуються під спокійний музичний супровід (*Див додаток 4*).

Використання вправ з лавандо-ялівцевими валиками в комплексі з іншими фізкультурно-оздоровчими заходами сприяло зменшенню захворюваності гострими рецидивуючими хворобами верхніх дихальних шляхів.

ЛЬОДОТЕРАПІЯ

Мета впровадження: загартування дошкільників природними засобами; можливість розширення знань дітей про властивості льоду, талої води.

Лід має величезну кількість цілющих властивостей, відомих здавна. Це одна із сучасних нетрадиційних методик загартування, яка полягає у використанні ігор з льодом. Дозований вплив холоду на нервові закінчення пальців має цілющі властивості. Ефект заснований на зміні діяльності судин - первинний спазм дрібних артерій, який супроводжується вираженням їх розширенням, що значно підсилює приплив крові до місця впливу, в результаті чого поліпшується живлення тканин. Ігри з льодом дуже подобаються дітям, але іноді викликають побоювання у батьків. Тому перед використанням цієї методики доцільно поговорити з батьками дитини, розповісти їм про сутність процедури, правила її проведення, очікуваний ефект. Безпечніше використовувати крижані кульки, оскільки у них немає гострих країв, і дитина не поранить ними пальці.

Використовувати можна як трав'яні і фруктові, так і овочеві "льодинки". А саме: мінеральна вода, міцний зелений чай, сік огірка, калини, морквяний сік, настої різних трав: ромашки, календули, хвощу звичайного, листя звіробою, берези, м'яти.

Такий спосіб загартування краще розпочинати з вересня місяця. Загартовуючі процедури та ігри з льодом доцільно проводити у II половині дня, після денного сну. Тривалість процедур: у молодшій групі – 3-5 хв, у середній 5-7 хв, старшій – 10 хв. Не потрібно давати льоду контактувати з обличчям більше 4 секунд, оскільки є ризик сильного охолодження. Вологу, яка утворилася на шкірі через танення, не потрібно витирати рушником: краще дочекатися її природного «зникнення». Після натирання "холодними кубиками" не зайвим буде нанести на обличчя дитячий крем.

Методика проведення льодотерапії

- 1.Пальчикова гімнастика з використанням віршованих авторських творів (для зручності використовуємо заморожені кольорові крижинки на дерев'яних паличках).
- 2.Легкий масаж обличчя крижаними кульками.
- 3.Обтирання крижаними кульками животику та ніжок.
- 4.Ігри з льодом («Крижані кораблики», «Шукачі скарбів», «Розклади крижинки за кольором», «Склади кольорову мозаїку», «Льодова вежа» та ін.)
- 5.Самомасаж обличчя та рук з нанесення дитячого крему.
- 6.Фітовітальня – трав'яні коктейлі з «вітамінними» крижинками.

Застосування льодотерапії в ЗДО сприяє підвищенню імунітету дошкільнят, зниженню соматичних захворювань.

ЗАГАРТУВАЛЬНИЙ МАСАЖ «ЧУДО-ВАЛИКАМИ»

Мета впровадження: загартування стоп, профілактика плоскостопості у дітей дошкільного віку, розвиток дрібної моторики рук.

Масажери «Чудо-валики» - це пластмасові валики, довжиною 14 см, вкриті «колючками», по краях гладенькі, щоб зручно було їх тримати під час виконання вправ. Ці масажери ефективно діють на біоактивні точки, тим самим стимулюють роботу внутрішніх органів. Масаж валиками стоп і пальців сприяє підвищенню тонуусу і працездатності, а головне зміцнює захисні сили організму, а також забезпечує загальну профілактичну дію. Водночас - це ефективний засіб для профілактики плоскостопості та розвитку дрібної моторики рук.

Методика проведення загартувального масажу

Загартувальний масаж з використанням «Чудо-валиків» доцільно проводити з дітьми старшої вікової групи. Тривалість його 5 – 7 хв, час проведення – друга половина дня після сну і гімнастики пробудження. Також елементи масажу можна використовувати як фізкультпаузи під час організованої освітньої діяльності. Масаж складається з трьох прийомів: погладжування, постукування (легке, ніжне), покочування.

Послідовність проведення (під віршований супровід):

- Масаж долонь та пальців (3-4 вправи - «Покачушки», «Молоточок», «Сопілочка», «Валик-стрибунець»);
- Масаж правої та лівої руки (2-3 вправи – «Валик-мандрівець», «Стуки-стуки», «Колючий їжачок»);
- Вправи для стоп та ніг (3-4 вправи – «Покатаємо валик», «Валик-стрибунець», «Лоскотушки»);
- Парний масаж спини «Веселі друзі».

Ніколи не масажуються підколінні ямки і пахви – місця, де розташовані лімфатичні вузли. Рухи мають бути плавними, урівноваженими, а ступінь тиснення – швидкість проведення валиком по шкірі – таким, щоб викликав приємні відчуття.

Масаж з використанням «Чудо-валиків» викликає задоволення у малечі та сприяє розвитку дрібної моторики рук та профілактиці плоскостопості.

РОБОТА З ХУДОЖНІМИ КАРТИНАМИ МЕТОДАМИ ТРВЗ-ТЕХНОЛОГІЇ

Ситник Ірина Миколаївна, вихователь-методист комунального закладу «Полтавський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №13 «Сонечко» Полтавської області

Особливо складним видом мовленнєвої діяльності є навчання дітей розповіді за картиною. За освітньою програмою для дітей від 2 до 7 років «Дитина» дошкільник повинен вміти самостійно складати описові та сюжетні розповіді за дидактичною картиною (за серією картин), чітко зазначати місце і час дії, придумувати події, що передують тим, які відтворені на картинах, чи є продовженням їх змісту. Описувати добре знайомі репродукції художніх картин. Слід зауважити, що, як зазначають психологи, сучасні дошкільники – це цифрове покоління, їм важко зосередитися на чомусь (увага концентрується лише 8 секунд), інформацію сприймають краще, коли вона невелика за обсягом та яскрава, немов реклама в телевізорі, а тому вони, як ніхто інший, потребують ігрових підходів у навчанні. На думку нашого колективу, методи ТРВЗ-технології (теорія розв'язання винахідницьких завдань) приходять на допомогу в навчанні сучасних дошкільників. Адже «ТРВЗ – це педагогіка співтворчості, дорослий при цьому - своєрідний поведир, але в той же час іде позаду. Тут немає вчителів та учнів, є одна спільна справа - навчитися логіки мислення. Діти – мудреці й філософи від народження. І цю творчу зарядженість дитини нам, дорослим, необхідно розвинути, не розгубити, не розплескати, захопити. Головне - зрозуміти, що дитина, яка думає, шукає, вирішує свої проблеми, - це нормально! А творчий розвиток навчить будь-яку людину прогнозувати наслідки кожного кроку». [1. с.7] Таким чином технологія ТРВЗ є актуальною й сьогодні. Методи ТРВЗ вихователі ЗДО застосовують на заняттях, на прогулянці, спостерігаючи за природою, під час пошуково-дослідницької діяльності, а також під час роботи над художніми картинами різного жанру, що дозволяє відпрацювати розумові операції з аналізу картини як цілісної системи і окремо взятого об'єкта на ній.

Мета застосування ТРВЗ-технології за художніми картинами: знайомити дітей з картинами різних жанрів (натюрморт, пейзаж, портрет, казково-билинний), навчити елементарному мистецькому аналізу творів живопису, навчити дітей складанню описових розповідей, фантастичних оповідань за мотивами зображуваного, формувати вміння встановлювати зв'язки між об'єктами, давати їм характеристику, порівнювати, робити висновки, поповнювати словниковий запас, розвивати зв'язне мовлення, логічне мислення, інтонаційну виразність, креативність, творчі здібності. Стимулювати бажання самостійно сприймати та невимушено, вільно, нешаблонно оцінювати твори мистецтва, формувати естетичне ставлення до творів живопису зокрема та мистецтва в цілому.

Основна форма навчання – це гра. Основне правило: картина лишається протягом двох-трьох тижнів і постійно перебуває в полі зору дітей. Ігри щоразу ускладнюються, тому цікавість до картини не зникає.

Дана методика побудована педагогами-методистами з ТРВЗ І.Н.Мурашківською, Т.А.Сидорчук для дітей початкової школи, описана в книзі А.В.Яценко «Джерельце творчості». Автори пропонували її для опрацювання дидактичних картин, педагоги нашого закладу застосовували дану методику на художніх картинах.

Впроваджуючи нову методику для нашого садочка, ми розробили й виготовили дидактичні ігри за художніми картинами на основі методів ТРВЗ.

На початку роботи з картиною діти відшуковують об'єкти, які зображено на ній. Звичайно, цікавіше дивитися в «бінокль» або «підзорну трубу», націлившись на об'єкт. Діти називають його, а вихователь зображує схематично. Таким чином діти вчаться замінювати об'єкти схемою: дидактична гра «**Чарівне коло**».

Тепер схеми можна поєднати між собою, пояснивши, чому саме так - дидактична гра «**Знайди пару**». Пройшло зовсім трохи часу і діти старшої групи самостійно створювали схеми пейзажних картин, а потім, затамувавши подих, чекали, чи відгадають друзі картину, що сховалася за схемою. Більше того, дітям весь час доводилося пояснювати що зобразили, вживати назви об'єктів, давати їм характеристику, тобто говорити, розвиваючи зв'язне мовлення.

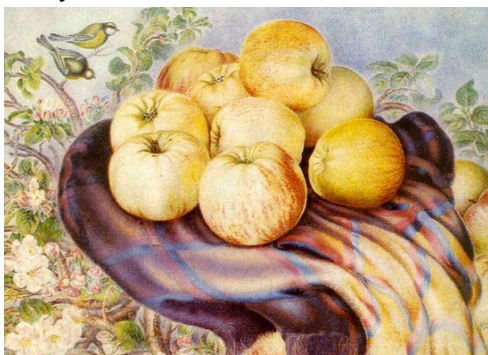
Дидактична гра «**Теремок**» дозволяє об'єднати все, що зображено за певними ознаками: природний світ; рукотворний; жива-нежива природа; ціле-частка; за формою; за призначенням.

Гра відбувається за сюжетом відомої казки, але герої – це об'єкти картини. Так, граючи за картиною М.Примаченко «Лисиця та ворона», в теремок пускали жити лише того, хто знайде спільні чи відмінні ознаки: чим ти на мене схожий? Чим ми різні? До теремка просилися не лише тварини з картини, а й квіти, травичка, хмарки, стежка і т.д.

Гра «**Відгадай, хто я**» вчить дітей визначати призначення предметів, бачити можливість їх використання в навколишньому природному світі. Діти загадують собі образ, але не називають його:

- говорять лише його ознаки;
- говорять лише його дії;
- показують рухами.

Гра «**Живі картинки**» допомагає знайти місце своєму об'єкту серед інших об'єктів, зображених на картині. Таким чином дитина закріплює просторові поняття й складає зв'язне оповідання, а на килимку з'являється жива картина. Жодна дитина не залишається поза увагою. Прийом входження до картини за допомогою різних аналізаторів дозволяє вправляти дітей у складанні зв'язних текстів, заснованих на різних відчуттях.

Дидактичні ігри: «**Я тільки чую**», «**Я тільки бачу**», «**Я сприймаю на дотик**» спонукають до фантазування, дозволяють будувати діалоги між живими й неживими об'єктами за сюжетом картини. Наприклад, граючи за картиною К.Білокур «Богданівські яблука» в гру «Я тільки чую», діти розповідали, що чують, як шумить вітерець, як гойдаються гілочки на дереві, як цвірінькають синички, як жужжать бджілки на квіточках, збираючи мед. Дошкільники описали не лише, що зображено, а й пофантазували, занурившись в атмосферу картини. Цікаво описати цю картину й за допомогою дотиків, адже дітям необхідно спиратися на досвід, згадати які ці предмети, згадати свої відчуття й описати їх.

Метод **спроб і помилок** – це перший крок до творчості, коли розв'язання проблемного питання досягається перебором різноманітних варіантів вирішення. Тут важливий принцип самостійного мислення. Використовуючи метод спроб і помилок, можна пропонувати будь-які рішення, якими б безглуздими вони не здавалися на перший погляд. Цей метод дозволяє розвивати уяву, кмітливість, фантазію. Дидактична гра «А що буде, якщо...», «А що дуло б, якщо...» чудово допомагає заглибитися в будь-яку картину, до якого б жанру вона не належала. Так, працюючи над картиною Катерини Білокур «Жоржини», міркуємо: а що було б, якщо художниця писала влітку? весною? А що буде, якщо не стане зеленої фарби?

Розглядаючи фантастичні картини Марії Примаченко, застосовуємо метод **мозкового штурму**. Мозковий штурм є колективним пошуком нетрадиційних шляхів розв'язання проблем. Цей метод враховує психологію не лише окремої людини, а й «натовпу», що дає змогу залучати з глибини підкірки мозку підказку до розв'язання задачі. Під час мозкового штурму забороняється будь-яка критика (словесна, жестова, мімічна), підтримується будь-яка, навіть жартівлива або безглузда. Метод діє найбільш ефективно за умови дотримання кількох правил: невелика кількість дітей у підгрупі (до 10 осіб); чітка установка: можна висловлювати будь-яку думку, бо критика з боку однолітків і вихователя виключається; заохочення вільного асоціювання: чим незвичнішою видається ідея, тим вона цікавіша; необмежена кількість ідей; вільне комбінування висловлених ідей; підведення підсумків, вибір найбільш цікавих ідей.

Питання для мозкового штурму за фантастичними картинами М.Примаченко «Горіховий звір», «Синій бик», «Мавпа їде на чотириголовому звірі», «Лісовий птах зі своїм дитинчам»:

- дайте назву тварині. Хто це?
- де мешкає?
- чим харчується?
- які поведки має? який характер?
- з якими тваринами товаришує?
- яку користь приносить?

На основі мозкового штурму застосовуємо **метод синектики** (у перекладі з грецької «об'єднання різнорідних, несумісних елементів»). В основі методу лежить використання різних аналогій: особистісна, пряма (за формою, за структурою, за функціями, за кольорами, за властивостями), фантастична, символічна. Застосовуючи **метод синектики**, вихователь допомагає дітям перевтілитися в будь-який об'єкт на картині (особиста аналогія, емпатія), подивитися на світ очима іншої людини, навіть предмета. Сприяє творчому мисленню, уяві, фантазуванню чарівний капелюх чи стільчик автора, сівши на який, дитина «читає» думки інших. Так, працюючи за картиною Марфи Тимченко «На сорочинський ярмарок» можна уявляти себе не лише

жінкою чи чоловіком, а й конем, візком, деревом, листочком, жолудем, і навіть травою. Промовивши чарівні слова: «Чари, мари, раз, два, три Сергійка (Марійку, Миколку....) на ... дерево (листочок, візок...) перетвори. Тепер можна ставити питання: Дерево, Дерево, а про що ти мрієш? Що ти любиш? Чого ти боїшся? З ким ти дружиш?

Використовуючи символічну аналогію, вчимося складати загадки про об'єкти, зображені на картині за опорними питаннями:

- який, яка? Як хто або що?
- На що схоже? Чим відрізняється?

- Що робить? Що таке ж?

Загадки за цією картиною, складені дітьми: коричневе, маленьке, кругле, мов сонце, котиться, наче колобок (колесо візка). Метод **протиріч** (закон єдності та боротьби протилежностей) допомагає розкрити секрет подвійного в кожному предметі, явищі, події. Уміння виявляти протиріччя дозволить дитині формувати мислення та активно захищати свою точку зору.

Дидактичні ігри із застосуванням методу протиріч: «Добре – погано», «Користь – шкода», «Так чи ні», «Чорне – біле». Так, розглядаючи картину В.Васнецова «Килим – літак», з'ясуємо, що килим – це добре, бо швидко літає, не треба бензину, на свіжому повітрі, не треба зупинятися на світлофорі, а погано, бо немає

гальм, немає за що триматися, ніде сховатися від дощу, граду, не можна керувати ним і т. д.

Навчити дітей формулювати й розв'язувати протиріччя – означає навчити їх основам ТРВЗ.

А ще діти із великим задоволенням удосконалюють зображене на картині за допомогою **методу фокальних об'єктів**. Суть методу полягає у перенесенні властивостей одного предмета на інший. Фокальним називають об'єкти, що перебувають у

фокусі, в центрі уваги. Мета – навчити дітей наділяти предмети нетиповими ознаками. Алгоритм дії при використанні методу:

1. Вибрати фокальний об'єкт.
2. Вибрати випадкові предмети.
3. Виписати для кожного з них характерні ознаки.
4. Отримані ознаки перенести на фокальний об'єкт і одержати нові сполучення (нові сполучення розвинути шляхом вільних асоціацій).
5. Оцінити ідеї та вибрати найбільш ефективні з погляду реалізації.

Хочеться зауважити, що для того щоб старші дошкільники вільно володіли цим методом, потрібно, починаючи з молодшої групи, навчати дітей визначати ознаки предметів, їх будову, тобто з яких частин складається предмет.

Працюючи над картиною В.Васнецова, вирішили удосконалити килим-літак. Вибрали три випадкові предмети: Пінгвін – великий, ходить, плаває, не боїться холоду; Машина – металева, їздить (має колеса), подає сигнал, гуркотить, керована (є кермо, гальма, швидкість), має сидіння, паски безпеки; Метелик – маленький, безшумний, різнобарвний, легкий, змінює форму (метелик-гусінь). Тож килиму домалювали гальма й кермо, щоб можна було керувати, сигнал, щоб відлякувати хижих птахів, сидіння для зручності, пасок безпеки, додали крила пінгвіна, щоб можна було плавати, якщо приземлиться на воду, а від метелика взяли вміння змінювати форму, щоб можна було сховатися від небезпеки, граду, дощу.

Працюючи за будь-якою картиною, не забуваємо про словниковий запас. Активуємо словник за темою, пояснюємо незрозумілі слова, вводимо їх в словосполучення й речення. Так, розглядаючи картини К.Білокур «Польові квіти» та «Квіти під тином», потрапляємо в царство квітів, де у кожної свій вигляд, свій характер. Тож

з'ясовуємо назви квітів, їх вигляд, характерні ознаки, підбираємо епітети й порівняння, складаємо загадки про квіти за вищезгаданою схемою.

Останній крок за картиною – це складання оповідань від імені якого-небудь героя чи об'єкта.

вишила господиня червоними нитками. Зараз мене випрала і повісила сохнути на гілку дерева. Звідси я можу спостерігати за подвір'ям.» Звичайно, спочатку дітям важко давався такий вид роботи, але згодом це стало найулюбленішою діяльністю за картиною.

Використовуючи методи ТРВЗ-технології для опрацювання художніх картин, вихователі відмітили активність дітей, їм хочеться грати, вигадувати, фантазувати, і що найцінніше, говорити, створювати оповідання, казки, загадки. Розповідають за картиною навіть ті, хто постійно відмовчувався, соромився. Діти знають українських художників, впізнають жанр живопису. Через картини українських митців постійно знайомляться з традиціями та обрядами нашого народу, милуються мальовничими куточками рідного краю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років/наук. кер. проекту В.О.Огнев'юк; авт. Кол.: Г.В.Беленька, О.Л.Богиніч, Н.І.Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук.ред.: Г.В.Беленька, М.А.Машовець; Мін.осв.і науки України, Київ. ун-т ім. Б.Гринченка.-К.: Київ. ун-т ім. Б.Гринченка, 2016.
2. Картинка без запинки (методика розповіді по картинці) / Мурашкова І.Н., Валюмс Н.П. – СПб.: ТОО "ТРИЗ-ШАНС"; 1995. – 39 с.
3. Яценко А. В. Джерельце творчості. ТРВЗ / А. В. Яценко. – Харків: Ранок, 2011. – 176 с.

ЧЕРПАЄМО НАТХНЕННЯ В КУТОЧКАХ ЛІСУ, САДУ, ПОЛЯ

Жовнір Оксана Валентинівна, вихователь-методист Полтавського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 40 «Ромашка»

Етап дошкільного дитинства – визначальний і сенситивний період, у якому закладаються основи екологозберігаючої поведінки, культури праці людини, що визначають її вихованість і працелюбність у майбутньому. Базовий компонент дошкільної освіти дає широкий обсяг вмінь і навичок дитини – дошкільника, базис трудового, екологічного виховання, як однієї із складових системи гармонійного розвитку дітей дошкільного віку. Зокрема, освітні лінії «Дитина у світі природи», «Дитина у світі культури» чітко визначають результати освітньо – виховної роботи відповідного спрямування в сучасному дошкільному закладі. А саме, дошкільник «...орієнтується в тому, що природне довкілля та життєдіяльність людини взаємопов'язані, усвідомлює, що довколишній світ рукотворний. Свідомо добирає адекватні прийоми роботи, знаряддя праці, матеріали; обізнана з властивостями, технологією їх використання. Намагається відійти від зразка, виявляє фантазію, винахідливість. Самостійно долає труднощі, прагне довести розпочату справу до завершення. Виявляє працелюбність, відповідальність, організованість. Здатна оцінити результат своєї роботи та однолітків, внести корективи, виправити помилки. Бережно ставиться до рукотворних виробів (власних та інших дітей)». Ці вимоги Базового компонента дошкільної освіти і зумовили поглиблену роботу ПДНЗ № 40 «Ромашка» по трудовому вихованню дошкільнят. Для успішної реалізації завдань ми обрали інтегрований підхід. Адже що може бути ближче та органічніше ніж праця та природне довкілля. Актуальним у сучасному світі є виховання не споживчого ставлення до природи, а розуміння і сприйняття оточуючого, як естетичного об'єкту, що потребує захисту і подальшого відтворення. Тема нашої інновації «Черпаємо натхнення в куточках лісу, саду, поля» цілком ілюструє інтеграцію екологічного та трудового виховання дошкільників засобами художньої праці, яку ми пропонуємо втілювати за допомогою освітнього проекту.

Метою інновації є створення педагогічних умов для формування у дошкільників екологічної свідомості засобами художньої праці. **Завдання** на вирішення яких спрямована інновація:

1. Виховання у дошкільників екологічної свідомості;
2. Розвиток сенсорних здібностей, творчої уяви і фантазії;
3. Вироблення трудових умінь;
4. Навчання планувати, організовувати і контролювати свою роботу;

5.Розвиток самостійності, вміння дотримуватися культури та естетики праці.

Слід відмітити те, що художня праця стала невід’ємною частиною багатьох ігор, занять, інших режимних моментів в житті ПДНЗ №40 «Ромашка». Так, тісно пов’язана вона з формуванням екологічної культури дошкільнят. Важливість реалізації цього принципу можна пояснити інтегрованим характером екологічних знань, впливом екологічної освіти на різнобічний розвиток дитини. Беручи до уваги те, що ПДНЗ № 40 «Ромашка» є опорним в місті по трудовому вихованню дошкільнят реалізація принципу інтеграції забезпечує цілісність навчально-виховного процесу, сприяє створенню умов у різних видах трудової діяльності, зокрема, і в художній праці. Збагачення екологічним компонентом в діяльнісному підході до організації художньої праці в нашому закладі відбувається завдяки проектній діяльності. Засобом створення педагогічних умов для формування у дошкільників екологічної свідомості засобами художньої праці є розробка десятиденних освітніх проектів для дітей дошкільного віку (4, 5, 6 років життя) по художній праці та екологічному вихованню тематики, основаної на відвідуванні куточків лісу, саду, поля на території закладу.

Хочемо зупинитись на цьому детальніше. Такі куточки, що являють собою невелику модель лісу, саду, поля, які ми облаштували на території закладу. Використовуємо їх регулярно під час цільових прогулянок, занять, спостережень, трудових доручень, колективної праці, відпочинку. Завдяки ним всі свої художні витвори, які виготовлені під час інтегрованих навчально-пізнавальних занять, діти асоціюють не з абстрактними об’єктами природи, а персоніфікованими з якими дитина взаємодіяла під час прогулянки, спостереження, милування, праці тощо.

В освітніх проектах, ми презентуємо як «чисті» заняття з художньої праці, так і інтегровані розвивально-пізнавальні (ІРПЗ) з домінуючими складовими (ДС) екологічного спрямування та художньої праці. Один тиждень проекту присвячений флорі куточка лісу, саду і поля, а другий фауні. Також в проекті надано планування ігрової діяльності, індивідуальної роботи, бесід, спостережень, міні-занять, екскурсій, трудової діяльності, цільових прогулянок, як форм і методів формування у дошкільників екологічної свідомості засобами художньої праці.

Широко використовуються в реалізації проектів коректурні таблиці, мнемотехніка, інтелектуальні картки, художня література, дидактичні ігри та інші. Матеріали для художньої праці пропонуємо наступні: природний матеріал, солоне тісто, нитки, тасьма, папір, тканина тощо. Всі вони природні та екологічно чисті, доступні та цікаві дітям.

Слід зазначити розробку посезонного планування освітніх проектів, адже кожної пори року ми реалізуємо з дітьми різні завдання. Учасниками всіх проектів та роботи закладу є, звичайно, батьки, які залучаються на дні відчинених дверей, розваги, свята, культурні та екологічні походи тощо.

Освітнє проектування діяльності дітей середньої групи за темою:

«Черпаємо натхнення в куточках лісу, саду, поля»

з інтеграцією художньої праці та екологічного виховання (солоне тісто)

Тривалість циклу – 10 днів.

Мотиваційний 1 день

Види діяльності	Зміст роботи
ІРПЗ Д/с – математика + ознайомлення з природою з інтеграцією художньої праці.	Тема: «Перші польові квіти» Мета: з’ясувати, чи знають діти про весняні зміни в природі, пов’язані з появою перших квітів, закріпити в активному словнику назви польових квітів та частини квіткової рослини, удосконалити навички описового мовлення; учити вихованців милуватися красою природи, польовими квітами, викликати у дітей захоплення від яскравих барв; формувати в малят екологічну культуру, знайомити дітей з правилами поведінки в природі; виховувати бажання пізнавати навколишній світ, у процесі виконання завдань; закріпити вміння дітей лічити до п’яти при різному просторовому розміщенні елементів множини; закріпити кількісну та порядкову лічбу; розвивати мислення, уяву; вчити виготовляти квіти (кульбабу), використовуючи знайомі прийоми в ліпленні з солоного тіста, способом через часникодавильку, розвивати окомір, дрібну моторику. Матеріали: ілюстрації і предметні картинки до теми «Перші польові квіти», загадки. Читання вірша Н.Забіла «На леваду я пішла б...» Набір цифр до 5 картки-таблички з зображенням різної кількості квітів (від 1 до 5), тісто, часникодавилька, фарби, дощечка. Методи і прийоми: ігрова мотивація, читання; дидактична гра «Склади букет»; «Розкажи про кульбабу»; «Красиві порівняння»; розкладання картинок, бесіди, читання віршів та оповідань.
Робота поза заняттям	- Розглядання картинок «Весняні квіти» - Читання художньої літератури: І.Сімененко «Кульбаба», М.Познанська «Ромашка», О.Кириченко «Український віночок»
Спостереження	- За тим, як квітнуть квіти в куточку поля - За тим, коли кульбабки розкриваються і «лягають спати»

Ігрова діяльність	Дидактичні ігри: «Що спочатку, а що потім» «Красиві порівняння» «Опиши квітку» «Чому не можна рвати первоцвіти». Сюжетно-рольова гра: «Квітковий магазин» Настільно-друковані: «Побудуй квітку» (частини геометричних фігур)
Праця	Дібрати матеріали для виготовлення квітів за техніками: орігамі, ниткографії. Залучити дітей до художньої праці запропонованими техніками.
Робота з батьками	Бесіда на тему: «Лікарські рослини на подвір'ї дитсадка».

Інформаційний 2 день

ІРПЗ Д/с – рідна природа + ПДД з інтеграцією художньої праці	Тема: «Грибна галявина» (куточок лісу) Мета: розширити і конкретизувати знання дітей про гриби в куточку лісу, способи вживання в їжу; збагатити знання вихованців про види грибів, їх особливості, відмінності, придатність до вживання; формувати у дітей основи екологічно-доцільної поведінки, вміння берегти власне здоров'я, не збирати і не вживати гриби самостійно; вчити вихованців розуміти необхідність бережливого ставлення до природного довкілля; продовжувати навчати уважно слухати розповідь вихователя, заохочувати до участі в бесіді; активізувати вживання прикметників, сполучати їх з іменниками; розвивати слухову і зорову увагу. Удосконалювати навички роботи з тістом; розвивати уміння передавати пропорційні особливості будови різних грибів (великих і маленьких). Вчити ліпити гриби конструктивним способом з 2-ух частин (ніжка та шапка); розвивати дрібну моторику. Виховувати дбайливе ставлення до природи, екологозберігаючу мотивацію поведінки. Матеріали: коректурна таблиця, загадки, ілюстрації до теми; казка і ілюстрації «Куди сховалися гриби», дидактична гра «Гриби», «Скільки грибів»; «Їстівне - не їстівне». Матеріали до ліплення: тісто, кулькова ручка, вода, вологі серветки, фарби. Методи і прийоми: ігрова мотивація, робота з коректурною таблицею, розглядання ілюстрацій, бесіда, дидактичні ігри «Гриби», «Скільки грибів»; «Їстівне - не їстівне»; «Хто ти»; «Домов слівце»; вивчення вірша на пам'ять О. Підсуха «Підберезник»; складання невеликих розповідей із власного досвіду, відгадування загадок.
Робота поза заняттям	- Розгляд серії ілюстрацій «Гриби», бесіда за ними. - Розучування пальчикової гімнастики «Сироїжки»
Спостереження	За грибами, які вирости в куточку лісу
Ігрова діяльність	Настільно-друковані ігри: «Парні картинки» «Склади гриби» Дидактичні ігри: «Скільки грибів», «Їстівне – не їстівне», «Хто ти», «Домов слівце», «Гриби» Рухливі ігри: «Зелена гілочка», «У ведмедя у бору».
Індивідуальна робота	Словникова та граматична робота за темою «Гриб»
Праця	Дібрати матеріали для виготовлення грибів з природних та бувших у використанні матеріалів. Залучити дітей до художньої праці запропонованими техніками.
Робота з батьками	Бесіда на тему: «Обережно, гриби не для дітей!» Запропонувати разом з батьками виготовити гриби будь-яким способом (білий, мухомор) для виставки.

Інформаційний 3 день.

ІРПЗ Д/с (дитина і навколишній світ +ПДД) З інтеграцією художньої праці	Тема: Лікарські рослини в куточку лісу. Мета: продовжувати надавати дітям знання про багатий і різноманітний рослинний світ в куточку лісу на території д/с; навчати правильно розрізняти і називати лікарські і отруйні рослини, поглибити знання дітей про лікарські властивості рослин; формувати уявлення про безпечну поведінку в природі та екологічно-доцільну поведінку; учити вихованців розуміти необхідність бережливого ставлення до природного довкілля; продовжувати вчити дітей виготовляти з тіста квіточки та листочків за допомогою формочок для випічки та способом вдавлювання деталей в основу тіста в певному порядку, створюючи зображення. Формувати інтерес до роботи з тістом. Розвивати дрібну моторику, вчити працювати самостійно за готовим зразком, виховувати любов до природи. Матеріали: ігровий персонаж, ілюстрації, загадки, вірші: М.Познанської «Конвалії»; А.Камінчук «Любисток»; оповідання В.Сухомлинський «Дівчинка і
---	---

	ромашка». Матеріали для ліплення: тісто, таця, вологі серветки, формочки для випікання, фарби. Методи і прийоми: ігрова мотивація, запитання, загадки, дидактичні ігри, оповідання, вірші
Робота поза заняттям	- Відгадування загадок на тему «Лікарські рослини» - Читання оповідання В.Сухомлинський «Дівчинка і ромашка» - А.Камінчук «Любисток»
Спостереження	В куточку лісу за мати-й-мачухою та конвалією (яка різниця між ними).
Ігрова діяльність	Дидактичні ігри: «Склади квітку», «Назви квітку», «Що не так», «Звари чай» Настільно-друковані ігри: Виклади квітку із мозаїки, «Лото», «Склади букет». Рухливі квіти: «Метелики»; «Знайди собі пару», «Мак».
Індивідуальна робота	Складання описової розповіді за схемою про мати-й-мачуху
Праця	Збір та висушування лікарських рослин Створення композицій з сухих рослин
Робота з батьками	Бесіда: «Фітотерапія – один із способів оздоровлення дітей». Квест з батьками «Лікування без пігулок»

Інформаційний 4 день

ІРПЗ Д/с (мовлене вий розвиток з інтеграцією художньої праці)	Тема: «Берізка та ялинка». Мета: розширювати та конкретизувати знання дітей про дерева, розрізняти їх характерні особливості, розрізняти дерева за листям, плодами; формувати в малят екологічну культуру, продовжувати знайомити дітей з правилами поведінки в природі; збагачувати активний словник порівняннями, епітетами, покращувати навички описового мовлення за допомогою схем; покращувати навички дикції, вміння виразно розповідати вірші на пам'ять за допомогою мнемотаблиць; продовжувати вчити дітей виготовляти з солоного тіста ялинку шляхом підщипування; розвивати дрібну моторику; виховувати естетичні почуття, бережливе ставлення до природи. Матеріали: ілюстрації, предметні картини до теми «Дерева куточку лісу», загадки, фізхвилинки, читання вірша Г.Бойко «Посадила я берізку»; Г.Демченко «Ялинка». Матеріали до ліплення: тісто, таця, вологі серветки, ножиці Методи і прийоми: мнемотехніка, ігрові мотивації, запитання, загадування загадок, читання віршів, оповідань, дидактичні ігри: «Порівняй», «З якого дерева листок».
Робота поза заняттям	- Розкладання ілюстрацій до теми «Берізка та ялинка в куточку лісу». - Відгадування загадок на тему: «Дерева в куточку лісу» - Вивчення фізхвилинки на тему: «Берізка»
Спостереження	- За березою та ялинкою у куточку лісу.
Ігрова діяльність	Дидактичні ігри: «Порівняй», «З якого дерева листок», «Що пропало», «Четвертий зайвий», «З якої гілки дітки». Рухливі ігри: «Влучи в ціль», «Ой у лісі на горбочку», «Добіжи до до дерева», «Дострибай до кущика».
Праця	Дати доручення обкопати берізку та ялинку у куточку лісу на території дитсадка
Індивідуальна робота	Дидактична гра «Порівняй».
Робота з батьками	Під час прогулянки з батьками запропонувати збирати природний матеріал для поробок.

Інформаційний 5 день

ІРПЗ Д/с художня праця	Тема: «Сад весняний - чарівний» Мета: учити малюків передавати враження від краси природи в ліпленні середовищі; підтримувати підвищений інтерес до дивовижного за допомогою солоного тіста та ліпленням з нього різними способами, а саме: розминання, відщипування, скачування, вдавлювання, порівнювати побачене в природному в природі, прагнення спостерігати за ними та досліджувати його, збагачувати знання вихованців про особливості життя флори найближчого довкілля пізньої весни, учити дітей розрізняти фруктові дерева, викликати захоплення чарівністю квітучого садка, активізувати вживання прикметників – ознак весняних квітів, вправляти дітей в утворенні прикметників від заданих іменників – назв рослин, покращувати навички дикції, вміння виразно розповідати вірші на пам'ять; виховувати дбайливе та свідоме ставлення до рослинного світу, у тому числі, які вирощує людина. Матеріали: ілюстрації до теми: «Сад весняний - чарівний», загадки, читання
---------------------------	--

	літературного твору К.Перелісна «Бузок»; дидактичні ігри «Який цвіт травня», «М'яч – передай – слово називай». Матеріали для ліплення: тісто, фарби, кольоровий аркуш картону, вода, клей, вологі серветки. Методи і прийоми: ігрова мотивація, запитання, бесіди, читання віршів та оповідань, загадки, дидактичні ігри.
Робота поза заняттям	- Сприймання та обговорювання художнього твору живопису репродукцію картини В.Непийпиво «Яблуневий цвіт».
Спостереження	- За цвітінням яблуні в куточку саду - За тим, як до яблуні прилітають комахи.
Ігрова діяльність:	Дидактичні ігри: «Який цвіт травня», «М'яч – передай – слово називай», «Сад весняний», «Знайди помилку і виправ» Рухливі ігри: «Метелики», «Збери яблука», «Зелена гілочка».
Праця	Дати доручення полити молоді дерева в куточку саду.
Індивідуальна робота	Мовна гра «Який цвіт травня?»
Робота з батьками	Висаджування молодих садженців в куточку саду

Інформаційний 6 день

ІРПЗ Д/с – математика + ознайомлення з природою з інтеграцією художньої праці	Тема: «Комахи наші друзі» Мета: навчати дітей відрізняти комах від тварин; розширювати вміння розпізнавати комах (метелика, коника, бджілку, мурашку) за зовнішнім виглядом, учить виділяти і характеризувати особливості способу їх життя; формувати вміння помічати цікаві явища в природі; дбайливе ставлення до живої природи, виявити рівень знань, умінь і навичок дітей; активізувати словник за темами: «Комахи – наші друзі», «Світ комах», розвивати пізнавальну активність, заохочувати ініціативу; викликати у дітей бажання реалізувати задум, який виник під час попередньої роботи, кінцевим результатом якою буде виготовлення комах із солоного тіста за допомогою шаблонів, закріпити вміння порівнювати предмети за розміром, закріплювати порядкову і кількісну лічбу; визначати напрямки. Матеріали, ігри: «Не помились», «Домалой комаху», «Хто більше назве», «Заховай метелика», предметні та сюжетні картинки до теми «Комахи», набір цифр до 7, картки, таблички із зображенням різної кількості комах (від 1 до 7). Матеріали для ліплення: солоне тісто, дощечка, шаблони, серветки, фарби. Методи і прийоми: пригадування, бесіда, відгадування загадок, розповідання за ілюстрацією, читання віршів, оповідань, обговорювання, вивчення чистомовок.
Робота поза заняттям	Розгляд серії ілюстрацій «Комахи» (альбом) Створення артбуку Комахи Читання художньої літератури: В.Земної «Сонечко», С.Пушик «Метелик», К.Ушинський «Бджілки на розвідках»
Спостереження	- за метеликом – біланом в куточку лісу, - за жуком – водолубом в куточку лісу.
Ігрова діяльність	Дидактичні ігри: «Не помились», «Домалой комаху», «Хто більше назве», «Заховай метелика», «Чарівна галявина». Рухливі ігри: «Метелики», «Ведмідь і бджоли», «Ой, летів жук».
Праця	Дати доручення підготувати необхідні матеріали та обладнання для виготовлення комах з паперу та ниток
Індивідуальна робота	Розучування вірша С.Пушик «Метелик» Дидактична гра «Порахуй метеликів».
Робота з батьками	Залучити батьків для підготовки виставки: «Такий цікавий – світ природи». Дізнатися разом з батьками цікавинки про різні види комах

Інформаційний 7 день

ІРПЗ Д/с художня праця	Тема: «Їжачок - хитрячок» (тварини куточку лісу). Мета: розширювати і узагальнювати знання дітей про диких тварин, зокрема їжаків, учить виділяти й характеризувати особливості зовнішнього вигляду, способу його життя (де живе, чим харчується), виховувати дбайливе ставлення до тварин, продовжувати з дітьми ліпити з солоного тіста їжачків на основі конусоподібної форми. Показати способи створення образу: витягування мордочки, розкачування ковбасок для виготовлення колбочок. Вчити кріпити колбочки способом з'єднання. Розвивати відчуття форми й дрібну моторику. Матеріали: сюжетні та предметні картинки, оповідання В.Росін «Для чого голки в їжачка», загадки до теми, зразок їжачка для ліплення. Матеріали для ліплення: солоне тісто, таця, стеки, кулькова ручка, вода, пензлики, вологі серветки.
---------------------------	--

	Методи і прийоми: ігрова ситуація, розповіді дітей з власного досвіду, розглядання ілюстрації, спостереження та розгляд їжачка, читання художньої літератури, виготовлення «їжачка».
Робота поза заняттям	Читання В.Росін «Для чого голки в їжачка», «Про їжачка», вивчення вірша П.Воронька «Їжачок - хитрячок».
Спостереження	- за їжачком (за поведінкою та за зовнішньою ознакою).
Ігрова діяльність	Рухливі ігри: «Мисливці та звірі», «Хто кине далі», «Збери яблука», «Хто живе у лісі». Дидактичні ігри: «Дикі - свійські», «Збери сім'ю», «Хто де живе», «Хто що їсть».
Праця	Дібрати необхідний матеріал для ігор та заняття. Прибрати їх на свої місця після використання
Індивідуальна робота	Розучування віршів та чистомовок за темою.
Робота з батьками	Батьківський poradnik: «Бережіть друзів наших менших».

Узагальнюючий 8 день

ІРПЗ Д/с – мовленевий розвиток з інтеграцією художньої праці	Тема: Птахи, у нашому садку. Мета: узагальнювати і систематизувати знання дітей з теми «Птахи, у нашому садку»; продовжувати виховувати бережливе ставлення до живої природи, зокрема світу птахів. Збагатити знання дітей про перелітних пташок рідного краю, їх особливості, учити порівнювати птахів, знаходити у них спільні і відмінні ознаки; закріпити в активному словнику дітей слова – назви поширених в рідному місці перелітних і зимуючих пташок, та слова – ознаки їх; вправляти малят у звуконаслідуванні голосів птахів, учити відповідати на запитання дорослого за прослуханням текстом; зв'язано висловлювати свою думку. Вчити ліпити з тіста пташок за допомогою шаблонів різного розміру; формувати інтерес до роботи з тістом, закріплювати способи ліплення: відщипування, скачування, з'єднання, розвивати моторику рук. Виховувати любов та бережливе ставлення до пернатих друзів. Матеріали: ігрова ситуація з іграшковими персонажами, загадки, дидактична гра «Де чие гніздо»; «Впізнай за голосом». Матеріали для ліплення: тісто, таця, зубочистки, вода, пензлики, кульові ручки, вологі серветки, шаблони. Методи і прийоми: ігровий та сюрпризний момент, читання дітьми раніше вивчених віршів до теми, бесіди, дидактичні ігри, читання оповідань О.Буцень «Горобчик».
Робота поза заняттям	Вивчення фізкультхвилинки «Журавлики». Сприймання та обговорення музичного твору М.Красев «Синичка».
Спостереження	- за дятлом та ластівкою у куточку саду - за флорою та фауною куточків лісу, саду, поля
Ігрова діяльність	Дидактичні ігри: «Порівняймо схожих птахів», «Опиши перелітну пташку», «Вігадай загадку про знайому пташку», «Впізнай за голосом», «Де чие гніздечко». Рухливі ігри: «Ластівки - будівники», «Перелітні - зимуючі», «Жабки і чапля», «Птахи водоймиці».
Праця	Дати доручення насипати у годівнички на території дитячого садка корму для пташок
Індивідуальна робота	Мовна гра «Маленька ластівочка»
Робота з батьками	Залучити батьків до виготовлення годівничок в куточок саду. Вивчити вдома віршик – скоромовку «Ластівка»

Творчий 9 день

ІРПЗ Д/с – мовленевий розвиток з інтеграцією художньої праці	Тема: «Павучок» Мета: розвивати творчі здібності дітей, формувати в дітей уявлення, знання про спосіб життя павуків, формувати поняття про спосіб їх живлення; продовжувати знайомити дітей з особливостями живого довкілля, уточнити знання про взаємозв'язок людини з природою на основі конкретних правил поведінки в природному середовищі. Формувати уявлення дітей про павуків корисних для людини і природи. Збагатити словниковий запас малят прикметниками та дієсловами, вправляти малят в узгодженні іменників з прийменниками, зокрема з чергуванням приголосних звуків при змінювання слова, розвивати чіткість та виразність мовлення, прищеплювати любов до художнього слова. Виховувати інтерес до способу життя, харчування та бережливе ставлення до комах; продовжувати знайомити дітей з солоним тістом та прийомами роботи з ними, а саме виготовлення павучків за допомогою формочки для випікання та способом
---	---

	вдавлення деталей в основу тіста в певному порядку, створюючи зображення. Матеріали: предметні і сюжетні картинки, до теми «Павучок», загадки, читання віршів В.Земний «Павук та муха». Матеріали для ліплення: таця, солоне тісто, формочки для випікання, фарби, зубочистки, вологі серветки. Методи і прийоми: ігрова мотивація, запитання, читання віршів та оповідань, дидактичні ігри.
Робота поза заняттям	- вивчення фізкультхвилинки «Павутинки» - читання вірша П.Короля «Павутинки». - спів знайомих пісенок про природу
Спостереження	- за тим, як павук швидко рухається по павутині в куточку саду.
Ігрова діяльність	Дидактична гра: «Добав словечко», «Обери правильну дорогу», «Павук», «Де літав павучок». Рухливі ігри: «На прогулянці», «Хто швидше до павучка», «Наздогони свою пару».
Індивідуальна робота	Вивчення скороговки М.Заєць «Павучок».
Праця	Виготовити серветку способом плетіння з ниток
Робота з батьками	Запропонувати батькам разом з дітьми скласти оповідання на екологічну тему: «Мрії Павучка» Оформити в книжечку.

Оцінювальний 10 день

ІРПЗ Д/с – художня праця	Тема: «Бджоли і джмелі в куточку саду» Мета: поглибити знання дітей про всі об'єкти живої природи куточків лісу, саду, поля; розширити вміння користуватись інтелектуальною картою, ознайомити із зовнішнім виглядом бджоли і джмелів, особливостями їх поведінки; вчити розпізнавати і порівнювати комах за спільними та відмінними ознаками; розвивати і формувати в дітей екологічну доцільну поведінку, вчити вихованців розуміти необхідність бережливого ставлення до природного довкілля, навчати дітей відповідати на запитання; чітко вимовляти звуки та слова, продовжувати вчити складати невелику розповідь, збагачувати словник. Вчити дітей створювати бджіл і джмелів з солоного тіста, продовжувати вчити працювати з солоним тістом, виготовлення предметів округлої форми, вчити наносити фарби на тісто, розвивати відчуття форми, кольору, розвивати дрібну моторику. Матеріали: інтелектуальна карта, ігрова ситуація, загадки, ілюстрації до теми, казка ілюстрація, дидактичні ігри. Матеріал до ліплення: солоне тісто, таця, фарби, вологі серветки. Методи і прийоми: ігрова мотивація, розглядання ілюстрацій, бесіди, відгадування загадок, читання віршів та оповідань, дидактичні ігри «Домалой комаху», «Не помились», «Чарівна торбинка», «Порахуй».
Робота поза заняттям	- Вивчення фізхвилинки «Ми маленькі бджілки» - Читання вірша І.Драч «Джміль» - Відгадування загадок - Організувати виставку робіт дітей з художньої праці
Спостереження	- за бджолами і джмелями, що літають у куточку саду
Ігрова діяльність	Дидактичні ігри: «Чарівна торбинка», «Домалой комаху», «Не помились», «Порахуй».
Індивідуальна робота	Словникова та граматична робота за темою «Комахи», Вивчення вірша Г.Літневського «Джмелю»
Робота з батьками	Створити композицію із заготовок з солоного тіста.

Аналізуючи наслідки ефективності освітніх проектів «Черпаємо натхнення в куточках лісу, саду, поля» з інтеграцією екологічного та трудового виховання дошкільників засобами художньої праці, слід зазначити, що у дітей значно підвищилась екологічна свідомість, батьки та вчителі початкової школи відзначають розвиненість дрібної моторики руки дітей, що є передумовою для успішного навчання, розвиненість творчих здібностей, самостійності, вміння доводити розпочату справу до кінця.

ВИКОРИСТАННЯ МАГНІТНОГО КОНСТРУКТОРА ДЛЯ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Шевцова Олена Анатоліївна, вихователь вищої категорії ДНЗ №4
міста Купянськ Харківської області;*

*Трембак Катерина Сергіївна, вихователь Нечволодівського навчально-виховного комплексу
Куп'янської районної ради Харківської області*

Дошкільне дитинство – це особливий вік, коли дитина відкриває для себе світ, коли відбуваються значні зміни у всіх сферах її психіки: когнітивної, емоційної, вольової і які виявляються в різних видах діяльності: комунікативної, пізнавальної, перетворювальної. Дошкільний вік закладає підґрунтя розвитку творчого потенціалу особистості та визначає сталий напрямок цього процесу. Креативна освіта відповідає такій організації навчання, виховання та розвитку творчої активності, де педагог і дитина мають сприяти умовам для самореалізації, прагнуть отримати творчий продукт інтелектуальної діяльності і самостійного створення нового.

Актуальність теми: Одним із засобів виховання, навчання та креативного розвитку дітей дошкільного віку вчені (М. Поддяков, О. Запорожець та інші) вважають практичні дії з предметами різної форми та величини. На їхню думку, в процесі такої діяльності в дітей розвиваються розумові здібності, творча уява, ініціатива, воля, самостійність, загострюється спостережливість.

У процесі конструювання дитина розвиває дрібну та крупну моторику, образне мислення, творчу уяву і, звичайно, активне мовлення. Вона навчається цілеспрямовано розглядати предмети, порівнювати їх між собою, розділяти на частини, бачити в них спільне та відмінне, знаходити основні частини конструкції, від яких залежить розміщення інших частин і відповідно робити висновки та узагальнення. Усі ці дії дитина супроводжує мовою, збагачуючи свій словник та вдосконалюючи граматичну структуру власного мовлення.

Конструювання, відповідаючи інтересам і потребам дітей дошкільного віку (вони споруджують будівлі і граються з ними, роблять іграшки і використовують їх у своїх іграх), одночасно має широкі можливості для розумового, морального, естетичного виховання дітей.

У процесі цілеспрямованого навчання дошкільників основам конструктивної діяльності поряд з технічними навичками розвивається вміння аналізувати предмети навколишньої дійсності, формуються узагальнені уявлення про власноруч створені об'єкти, розвиваються самостійність мислення, творчість, художній смак, формуються якості особистості (акуратність, цілеспрямованість, наполегливість у досягненні мети і т. д.). Все це дозволяє розглядати конструювання як ефективний засіб підготовки дітей до навчання в школі. Формування конструктивних умінь – це педагогічна проблема, яка є багатоаспектною за способами її розв'язання, багатомірною за проявами, актуальною за часом. Зазначена проблема тривалий проміжок часу залишалася об'єктом психологічних досліджень і до цього часу є актуальною для наукових досліджень психологічного і педагогічного спрямування.

Мета роботи: організувати конструктивну діяльність дітей дошкільного віку. Розвинути творчі здібності дошкільників. Викликати зацікавленість до процесу конструювання.

Відповідно до поставленої мети мною було визначено ряд **завдань:** сформувати поняття конструктивної діяльності у дітей дошкільного віку; навчити конструюванню з магнітного конструктора; розвинути здатність до творення нового, дослідництва, творчості, прояву творчої ініціативи, надання можливості самостійного вибору.

Основний спосіб сприйняття інформації, навколишньої дійсності, моделі поведінки для дитини – гра.

Одним з варіантів захоплюючої, навчаючої та розвивальної гри є дитячий магнітний конструктор. Саме гра в конструктор, сприяє розвитку дрібної моторики, уявлень про колір, форму та розмір предметів та орієнтування у просторі. В процесі гри розвивається і мовлення, полегшується засвоєння деяких понять, бо саме розвиток дрібної моторики робить стимулюючий вплив на розвиток моворухливих зон кори головного мозку.

Ось декілька переваг використання магнітного конструктора перед іншими, традиційними видами робіт, розвиваючими дрібну моторику, як то: малювання, ліплення, аплікація.

По-перше: з виробами з магнітного конструктора дитина може грати, відчувати їх, притискувати, гладити, не ризикуючи їх пошкодити, тоді як малюнки, фігурки з тіста чи пластиліну, аплікації не можуть бути придатні для організації гри.

По-друге, під час використання магнітного конструктора у дитину виходять яскраві вироби, не залежно від її навичок. Дитина відчуває психологічне почуття успіху. Адже малюнок або виріб з пластиліну можуть «не вийти», бо вони є більш складними видами робіт.

По – третє, під час гри з магнітним конструктором, не треба постійно зберігати статичну сидячу позу, що особливо важливо для соматично слабких дітей. Конструктор можна розташувати на столі, килимі, полу, адже його деталі не розгубляться, і їх добре видно.

Вчетверте, магнітні фігурки ніяк не псуються і не пошкоджуються від піску, тому в теплу пору року можна грати з ними в пісочниці. На піску будови з магнітних блоків виходять дуже стійкими, крім того пісок можна використовувати і для будівництва конструкцій. Також можна поєднати магнітний конструктор з кінетичним піском

Дуже захопливим є будівництво не на горизонтальній площині, а на вертикальній (магнітна дошка, металева пластина тощо.) При чому на вертикальній поверхні так само можна будувати тривимірні конструкції, що само по собі дуже весело. Оскільки всі деталі магнітного конструктора покриті пластиком, грати ним можна де завгодно, навіть у воді. Тож можна перевірити, чи плавають ці геометричні фігурки, чи тонуть.

Деталі конструктора великі, безпечні, і прибрати вироби можна дуже швидко і легко.

Ігри з магнітним конструктором можуть бути організовані за типом конструктивно – творчої гри, сюжетно-рольової гри та інших типів ігор. Тип гри залежить від розвитку та підготовленості дітей.

Роботу з магнітним конструктором можна використовувати в різних напрямках: розвиток дрібної моторики рук; розвиток мовлення у рамках певних тем; автоматизація звуків в ході гри; розвиток уявлень про колір, форму, простір; розвиток кількісних уявлень; створення умов природного повноцінного спілкування дітей в ході спільної роботи; об'єднання колективу дітей, формування почуття емпатії один до одного.

Дитина діє з деталями магнітного конструктора, багаторазово їх порівнює, відбирає, приміряє, маніпулює, помиляється і виправляє помилки. Через практичне експериментування виходить результат. І чим більше дитина здійснює різних дій, тим швидше вона починає спиратися на зорове сприйняття і обходитися без постійних попередніх приміряючих дій, знаходить нові прийоми для досягнення результату.

Вправи з магнітним конструктором створюють необхідний фундамент для всебічного розвитку дитини. Адже вони орієнтують на цілісне сприйняття майбутньої будови, навчають спостережливості, умінню узагальнювати, порівнювати, аналізувати. Розширюються і математичні уявлення дитини про форму, величину, просторові і кількісні стосунки предметів. Зайняття з конструктором сприяє розвитку ціннісних якостей особи, таких як цілеспрямованість, акуратність, організованість і відповідальність. Відомий педагог К. Д. Ушинський казав: «...краща іграшка для дитини та, яку вона може змусити змінюватися найрізноманітнішим чином...»

Робота з магнітним конструктором дає змогу дитині пізнавати й перетворювати дійсність. В процесі творчої діяльності змінюється й сама дитина: вона стає творчою особистістю. Джерелом задуму дитини є все: різноманітні предмети й природа, художня література, різні види діяльності й передусім — гра. Але сприйняття навколишнього середовища у дітей часто буває поверховим: вони звертають увагу насамперед на зовнішні сторони предметів, явищ, які потім і відтворюють в практичній діяльності. У процесі збагачення різних видів дитячої діяльності новим змістом, способами й прийомами у дітей формується здатність до побудови нових оригінальних образів.

Молодший дошкільний вік. За методикою в молодшій групі роль ведучого завжди бере на себе дорослий, так як діти ще не можуть розподілити свої ролі в грі. Для дітей молодшої групи педагог вибирає найпростіші гри. Метою ігор є закріпити колір (синій, червоний, жовтий, зелений) деталей магнітного конструктора, форму (квадрат, трикутник). Вчити орієнтуватися у геометричних фігурах, розрізняти однорідні предмети. Створювати прості візерунки із форм. Матеріал: деталі всіх кольорів.

«Збери за кольором»

«Ланцюжок»

«Веселі візерунки»

Середній дошкільний вік. Методика. Діти вже знають колір деталей, форму. Тому ігри, трохи ускладнюються. Діти вчаться працювати за картками, де зображення кольорове. Метою ігор навчитися користуватися картками, запам'ятати назви. Розвиваємо увагу, швидкість, координацію рухів, мислення.

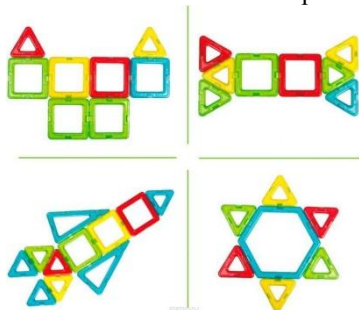
«Знайди споруду».

Мета: розвивати увагу, спостережливість, уміння співвіднести зображене на картці з будівлями.

Правило: діти по черзі з коробочки або мішечки дістають картку, уважно дивляться на неї, називають, що зображено і шукають цю споруду. Хто помиляється, бере другу картку.

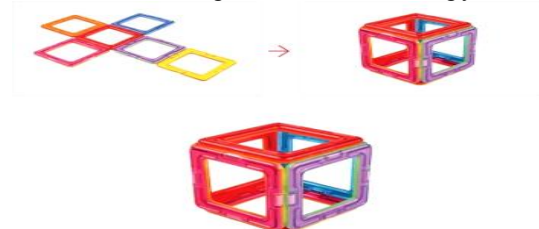
«Зроби за зразком»

Мета: Вчити створювати площинні композиції з деталей магнітного конструктора. Розвивати увагу, пам'ять, зосередженість. з

«Чарівні куби»

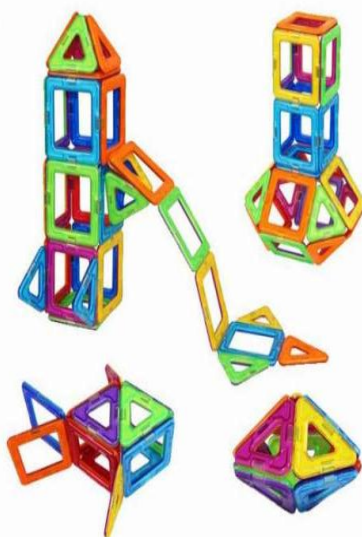
Мета: Вчити створювати об'ємні споруди за простими схемами.

Старший дошкільний вік. Методика. Діти в іграх більш самостійні. Роль ведучого беруть на себе діти. В іграх розвивається колективізм, пам'ять, мислення, діти вчаться працювати у групах, створюючи спільні композиції для гри.

«Чия команда швидше побудує»

Мета: Вчити будувати в команді, допомагати один, одному. Розвивати інтерес, увагу, швидкість, дрібну моторику рук.

Правило: діти розбиваються на дві команди. Кожній команді дається зразок споруди. Наприклад: будинок, машина з однаковою кількістю деталей. Кожна дитина за один раз може прикріпити одну деталь. Діти по черзі підбігають до столу підбирають потрібну деталь і прикріплюють до споруди. Перемагає та команда, чия швидше побудує споруду.

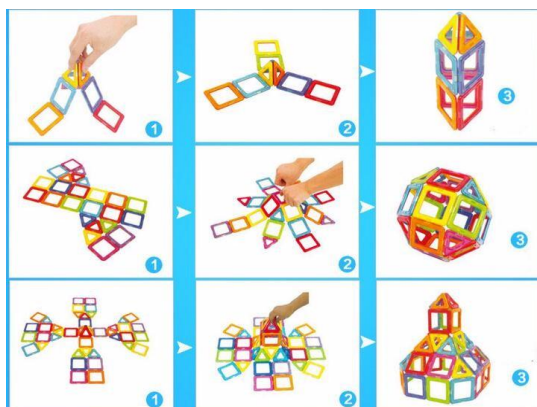
«Створюємо казку»

Мета: вчити дітей створювати образи тварин, комах з деталей магнітного конструктора. Розвивати креативне мислення, уяву, дрібну моторику рук.

«Скільки однакових деталей»

Мета: вправляти у лічбі предметів у межах 10. Вчити порівнювати предмети, класифікувати за певними ознаками. Розвивати мислення, спостережливість.

«Що вийде?»

Мета: Розвивати творчу уяву. Вчити складати вироби користуючись кольоровою схемою.

«Запам'ятай розташування»

Мета: розвиток уваги, пам'яті.

Правила: ведучий будує, яку-небудь споруду не більше восьми деталей. Протягом невеликого часу діти запам'ятовують конструкцію, потім споруда закривається, і діти намагаються по пам'яті побудувати таку ж. Хто виконає правильно, той виграє і стає ведучим.

«Побудуй, не відкриваючи очей»

Мета: вчимося будувати з закритими очима, розвиваємо дрібну моторику рук, витримку.

Правило: перед дітьми конструктор. Діти закривають очі і намагаються побудувати будь – яку споруду. У кого цікавіше буде споруда того заохочують.

Висновки. У ході роботи було з'ясовано, що конструювання з магнітного конструктора – діяльність не тільки захоплива, але й корисна, оскільки надає надзвичайно широкі можливості для розумового, морального, естетичного розвитку дитини, для її трудового виховання. При створенні будь-якої конструкції діти працюють з різними деталями, завдяки чому розвивається дрібна моторика рук, окомір. Робота магнітним конструктором спонукає дітей мислити, знаходити шляхи вирішення певних проблем і завдань. У процесі конструювання розвивається вміння планувати свою роботу, керуватись розробленим планом і досягати певного результату, а це – важливий чинник формування навчальної діяльності. Розвивається і мовлення дітей, яке виконує спрямовуючу й регулюючу роль у діяльності. Діти вчать послідовно розповідати про хід роботи, формулювати свої думки.

Самостійне конструювання з магнітного конструктора - продуктивна діяльність, що сприяє закріпленню набутих на заняттях умінь і навичок, вирішенню нових конструкційних завдань, що вимагають ініціативи та винахідливості. Підсумую, що у процесі ігор з магнітним конструктором діти отримують не лише задоволення, але й формує здатність активно пізнавати світ, планувати і контролювати свою діяльність. Участь дошкільників у таких іграх сприяє їх самоствердженню, розвитку наполегливості, прагненню до успіху. Удосконалюється мислення, включаючи дії з планування, прогнозування, зважування шансів на успіх, вибір альтернатив. А це, як відомо, – важливий чинник успішного навчання в школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Демидова Ю. Конструктивна діяльність як фактор інтеграції пізнавальних, естетичних та практичних задач // Теорія і практика естетичного виховання в умовах соціокультурної трансформації: Зб. наук. праць. – Бердянськ: БДПУ, 2006. – № 2. – С. 60-67.
2. Кричовська Т. Д. Психологія дітей дошкільного віку: Навч.-метод. посіб. / Ніжинський держ. педагогічний ун-т ім. Миколи Гоголя. – Ніжин: НДПУ ім. М. Гоголя, 2001. – 62 с.
3. Поніманська Т. І. Основи дошкільної педагогіки: Навчальний посібник. – Київ: Абрис, 1998. – 234 с.
4. Юлкіна Ю. Влияние конструирования на формирование познавательной самостоятельности ребенка // Воспитание в процессе обучения: Материалы междунар. науч.-практ. конф. – Минск: БГПУ, 2005. – С. 351-354.
5. Розвиток конструктивно-модельних дій у дітей старшого дошкільного віку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vihovately.com.ua>
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zdorovii.info/metodika-navchannya-ditej-doshkilmogo-viku-konstruyuvannya-navchannya-ditej>

ТІКО-3D МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОНСТРУКТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СУЧАСНОГО ДОШКІЛЬНИКА

*Даниленко Людмила Олександрівна, вихователь-методист дошкільного підрозділу
Синельниківського НВК «Загальноосвітня школа - І-ІІІ ступенів-дошкільний навчальний заклад»*

Актуальність. Сьогодні суспільству необхідні соціально активні, самостійні і творчі люди, здатні до саморозвитку, а якісна освіта необхідно кожному для його успішного життя в сучасному суспільстві. Одним з головних завдань освітньої галузі на всіх рівнях є виконання державного і соціального замовлення на модернізаторів виробництва і новаторів. Тому починати готувати майбутніх інженерів потрібно не в вузах, а значно раніше - в шкільному і дошкільному віці, розвиваючи у вихованців математичні і конструктивні здібності. Технологія ТІКО – 3D моделювання має пізнавальний напрямок і містить опис системи роботи з використанням освітнього конструктора ТІКО для дітей 5-6 років, як в плані математичної підготовки, так і з точки зору загального пізнавального розвитку дошкільнят.

Організація освітнього процесу з використанням конструктора ТІКО забезпечує високу ступінь індивідуалізації, підтримку дитячої ініціативи та самостійності. Ідея проекту полягає у включенні технології ТІКО-3D моделювання в освітній процес для отримання якісних освітніх результатів з математичного розвитку і конструктивної діяльності.

Метою представленого на конкурс авторського проекту є створення освітнього простору, що сприяє розвитку конструктивно-технічних здібностей вихованців за допомогою технології об'ємного ТІКО-3D моделювання.

Завдання проекту: 1. Розробити програмно-методичне забезпечення освітньої діяльності з включенням інноваційної технології ТІКО-3D моделювання. 2. Забезпечити професійну підготовку педагогічних кадрів дошкільного підрозділу до впровадження названої технології. 3. Визначити ефективність використання технології ТІКО-3D моделювання з метою отримання якісних освітніх результатів пізнавального розвитку вихованців в області конструювання.

Прогнозовані результати реалізації проекту:

- створено програмно-методичне забезпечення освітньої діяльності з включенням технології ТІКО-3D моделювання,

- педагоги дошкільного підрозділу професійно компетентні, володіють технологією ТІКО-3D моделювання та успішно застосовують її в освітньому процесі з вихованцями;
- освітнє розвивальне середовище старшої групи поповнене наборами об'ємного конструктора ТІКО, наочними посібниками (іграми на основі ТІКО конструкторів, наочними схемами та моделями для конструювання площинних та об'ємних фігур, перфокартами різних рівнів складності, в групі функціонує «Центр ТІКО-3D моделювання»;
- отримано якісні освітні результати вихованців з математичного розвитку і формування конструктивних умінь: позитивна динаміка, 50% - на високому рівні;
- вихованці та педагоги беруть участь у конкурсах, майстер - класах на рівні НВК, міста;
- побудовані партнерські відносини педагогів з сім'ями дітей, 70% батьків залучені в спільні заходи (конкурси, фестивалі дитячих творчих проєктів, виставки) в рамках даного проєкту.

Засоби контролю і забезпечення достовірності результатів реалізації проєкту. Координація та контроль за реалізацією інноваційного проєкту здійснюється заступником директора з НВР, вихователем-методистом дошкільного підрозділу та проєктною групою за такими напрямками:

- кадрові ресурси; - матеріально-технічна база; - реалізація робочих програм з математичного розвитку; - інформаційно-аналітична діяльність. Для проведення якісного моніторингу з математичного розвитку і конструктивної діяльності вихованців підібраний діагностичний інструментарій.

Перелік кінцевої продукції (результатів). За рік реалізації інноваційного проєкту будуть отримані наступні результати (інноваційні продукти):

- перспективне планування освітньої діяльності по ТІКО -3D конструюванню;
- методичні посібники з ТІКО-3D моделювання (технологічні карти для створення об'ємних і площинних конструкцій з ТІКО-конструктора);
- сценарії різних форм освітньої діяльності з дітьми з використанням конструктора ТІКО, спільних заходів з батьками (майстер - класи по ТІКО- конструювання, конкурси ТІКО - конструювання, фестиваль проєктів «Я пізнаю світ»);
- банк цифрових освітніх ресурсів за технологією ТІКО;
- система моніторингу освітніх результатів з формування у вихованців конструктивних умінь.

Пропозиції щодо поширення і впровадження результатів проєкту в практику роботи ЗДО міста. Результати по використанню технології ТІКО – 3D моделювання будуть представляти інтерес для ЗДО міста, так як вона сприяє більш якісній підготовці дітей до навчання в НУШ з урахуванням індивідуально-особистісних можливостей дитини. З метою поширення досвіду заплановані наступні заходи:

- семінар «ТІКО –3D конструювання як засіб розвитку конструктивних вмінь дошкільників»;
- міська методична конференція «Презентація продуктів інноваційного проєкту», популяризація досвіду через ЗМІ, сайт НВК.

Педагогічна доцільність впровадження технології ТІКО-3D моделювання:

- технологія ТІКО - моделювання передбачає роботу з наборами конструкторів різної комплектації з урахуванням особливостей розвитку дитини - дошкільника;
- використання системи логічних завдань дозволяє педагогам розвивати у дошкільнят просторові і зорові уявлення, а також у легкій, ігровій формі освоїти математичні поняття і об'ємне моделювання;
- так як всі деталі конструктора ТІКО з'єднуються між собою за допомогою шарнірних з'єднань, що дозволяють одній деталі обертатися навколо іншої, для дитини стає наглядним процес переходу з площини в простір, від розгортки - до об'ємної фігури і назад;
- використання дидактичного матеріалу, що дозволяє здійснювати навчання дітей поза спеціально організованою освітньою діяльністю і стимулювати активність дитини в умовах вільного вибору діяльності;
- спрямованість на розвиток ключових компетентностей дошкільників: діяльнісну, комунікативну, соціальну та на нові освітні результати: ініціативність, допитливість і самостійність дітей;

Інноваційність проєкту полягає в наступному: створення в ЗДО інноваційного освітнього розвивального середовища, спрямованого на розвиток математичних і конструктивних здібностей дітей, реалізації їх творчого потенціалу, а також сприяє формуванню конструктивного мислення у дошкільнят за рахунок оснащення її освітнім конструктором нового покоління ТІКО; розширення змісту математичної і конструктивно-модельної діяльності дошкільнят за рахунок впровадження освітнього конструктора нового покоління ТІКО; залучення батьків до спільної конструктивно-модельної діяльності з використанням ТІКО-конструктора.

Практична значимість проєкту для системи освіти полягає в тому, що впровадження інноваційної технології ТІКО-конструювання в освітній процес дозволить вирішувати поставлені завдання БКДО в області пізнавального розвитку дошкільнят і забезпечує інтеграцію освітніх областей.

Впровадження технології ТІКО - моделювання сприятиме підвищенню якості освітніх результатів; поповненню освітнього розвивального середовища; розвитку математичних і конструктивних здібностей вихованців; оновленню змісту і технологій дошкільної освіти.

Етапи реалізації проекту

Проект розрахований на 2019-2020 н/р. та розділений на три етапи.

Підготовчий етап (серпень 2019р.)

Зміст роботи	Результати
- розробка програмно-методичного забезпечення освітньої діяльності з включенням технології ТІКО-3D моделювання; - підвищення рівня професійної компетентності педагогів щодо використання технології ТІКО-3D моделювання (організація семінарів, участь в онлайн - вебінарах, організація методичних заходів на базі НВК); - створення банку цифрових освітніх ресурсів за технологією ТІКО – моделювання; -забезпечення освітнього розвивального середовища ТІКО-конструкторами.	- складена освітня програма для вихованців старшої групи з використанням технології ТІКО-3D моделювання; - розроблений моніторинг освітніх результатів з математичного розвитку вихованців і формуванню конструктивних умінь, підібраний інструментарій; -в групі оформлений центр ТІКО-конструювання, який забезпечений наборами конструктора ТІКО, наочними посібниками (іграми на основі ТІКО - конструкторів, схемами і моделями для виконання конструювання площинних та об'ємних фігур, перфокартами різних рівнів складності).

Основний етап

(I півріччя 2019 - 2020 н/р)

Зміст роботи	Результати
Впровадження технології ТІКО –3D моделювання із застосуванням конструкторів нового покоління ТІКО в освітній процес; - інформаційно-консультативний та методичний супровід педагогів; - проведення заходів з вихованцями: вікторини, виставки, презентації проектів, участь в конкурсах; - залучення батьків до освітнього процесу через організацію спільних заходів (конкурси, сімейна вітальні, майстер - класи, фестивалі творчих проектів, виставки) в рамках даного проекту; -проведені методичні заходи з педагогами: педагогічні лабораторії, майстер - класи, семінари - практикуми; -50% педагогів і вихованців беруть участь в конкурсах, фестивалях, майстер – класах; - організація моніторингу проміжних результатів з математичного розвитку і формування навичок конструктивно - модельної діяльності; - популяризація досвіду роботи через сайт НВК; організація проміжного моніторингу формування навичок конструктивно - модельної діяльності.	- в календарному плануванні педагогів відображається організація освітньої діяльності з конструкторами ТІКО; - проведені методичні заходи з педагогами: педагогічні лабораторії, майстер - класи, семінари - практикуми; - функціонує «Клуб ТІКО – конструювання»; 50% педагогів і вихованців беруть участь в конкурсах, фестивалях, майстер - класах на рівні освітнього закладу, міста; - збудовані партнерські відносини педагогів з сім'ями дітей, 70% батьків залучені в спільні заходи (конкурси, майстер - клас, фестивалі дитячих творчих проектів, виставки) в рамках даного проекту; - здійснена диссеминація досвіду роботи по використанню технології ТІКО - моделювання через сайт НВК та міські заходи.

Заключний етап (квітень-травень 2019 – 2020 н/р)

Зміст роботи	Результати
- організація моніторингу підсумкових результатів з математичного розвитку і формування навичок конструктивно - модельної діяльності; - інформаційно-аналітична діяльність; - узагальнення та поширення досвіду щодо впровадження в освітній процес технології ТІКО - моделювання із застосуванням конструкторів нового покоління ТІКО; - складання звіту про інноваційну діяльність.	- проведено моніторинг підсумкових результатів з математичного розвитку і формування конструктивних умінь вихованців; - отримані якісні освітні результати вихованців з математичного розвитку і формування конструктивних умінь: позитивна динаміка, 50% на високому рівні; - узагальнено і поширений досвід по використанню технології ТІКО-3D моделювання.

ЕЛЕМЕНТИ РИТМОТЕРАПІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВАЖКИМИ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Борисова Олена Анатоліївна, вчитель-логопед Комунального дошкільного навчального закладу комбінованого типу (ясла-садок) № 19 «Ластівка» Сєвєродонецької міської ради Луганської області

Найважливішим завданням закладу дошкільної освіти, логопедичного спрямування зокрема, є підготовка дитини до подальшого шкільного навчання, соціалізації, реалізацію яких забезпечує комунікативна діяльність.

Основною проблемою, з якою стикається дитина в умовах мовленнєвого дизонтогенезу з раннього віку, є труднощі налагодження стосунків з однолітками і дорослими, які їх оточують, зведення контактів з ними до мінімуму, що зумовлено комунікативними бар'єрами різного походження, недорозвитку вербальних засобів.

У дошкільнят цієї категорії часто відзначається такий специфічний прояв мовленнєвої патології як порушення складової структури слова. Ця вада має місце в структурі багатьох мовленнєвих розладів, ускладнює розвиток фонематичних процесів та формування лексико-граматичної будови мовлення. Для цього мовленнєвого дефекту характерні труднощі в вимові слів складної складової структури (порушення порядку складів у слові, пропуски або додавання нових складів або звуків) і може зберігатися у дітей з патологією мовного розвитку досить довго, виявляючись всякий раз, як тільки дитина стикається з новою звуко-складовою і морфологічною структурою слова.

Оскільки, наша мова підпорядкована ритму, то саме він впливає на становлення мовленнєвих механізмів.

На думку вчених, затримка мови та труднощі у оволодінні навичками читання пов'язані саме з порушенням сприйняття ритмічних малюнків мови. Без почуття ритму порушується мелодика мови, складова структура слова, виникають проблеми з наголосом в словах і багато інших питань, які не так просто вирішити. Тому, передумовою й одночасно умовою реалізації різних видів діяльності, а саме мовної, рухової, інтелектуальної розглядається фахівцями ритмічна здатність. Зокрема, доктор нейробіології Н. Краус вважає, що «ритм – невід'ємна частина музики і мови. Музичні тренінги з опорою на ритмічні навички, тренування слухової системи, ведуть до суворого взаємозв'язку «звук-значення, який так важливий в навчанні читання».

Отже, володіння мелодико-темпо-ритмікою мовлення є важливим чинником як формування правильного чіткого мовлення, так і опанування читанням і письмом.

Існує залежність оволодіння складовою структурою слова від стану фонематичного сприйняття, артикуляційних можливостей, семантичної недостатності, мотиваційної сфери дитини; а за даними останніх досліджень – від особливостей розвитку немовних процесів: оптико-просторової орієнтації, ритмічної і динамічної організації рухів, здатності до серійно-послідовній обробці інформації. Почуття мовленнєвого ритму – це вміння відчувати у мовленні, як і в музиці, чергування сильних і слабких долей. Але важливо не тільки чути, а й вміти відтворити те, що почув. Відсутність у свідомості дитини уявлень про кількість складів у слові, наголос і про складоритм слова загалом утруднює можливість адекватно сприйняти звуки, визначити їх послідовність. У дітей з порушенням складоритмічної структури мовлення можна часто спостерігати проблеми з координацією, узгодженням дій, зі здатністю повторювати рухи за наслідуванням.

Тому, робота над ритмом є одним з важливих напрямків корекції в процесі подолання порушень складової структури слова у дітей з моторною алалією, заїкуванням, затримкою мовленнєвого розвитку, аутистичними розладами, дизартрією, порушенням звуковимови.

Отже, на сучасному етапі пошук ефективних інноваційних форм і методів навчання дітей не втрачає своєї актуальності. З підвищенням уваги до розвитку дітей з особливими освітніми потребами пов'язується можливість поновлення і якісного поліпшення системи корекційної освіти дітей дошкільного віку здоров'язберігаючими технологіями.

У роботі над формуванням складоритмічної будови мовлення мною було поєднано елементи ритмотерапії, барабанотерапії, Mindfulness (практики уважності) та виділено етапи формування складоритмічної структури мовлення.

Перший етап – ритмодинамічний. Однією з передумов формування складової структури слова є складні параметри рухів і дій (динамічний і ритмічний).

Рухи тіла дитини й сприйняття різних відчуттів на початкових етапах розвитку є засобом пізнання світу на більш елементарному рівні, ніж інтелектуальне пізнання. Діти постійно рухаються, це їх природний стан, тому знайомство з ритмом через рух більш зрозуміле і доступне. Відтворення по наслідуванню будь-якого ритмічного малюнка допомагає дитині зрозуміти наочно і фізично, що таке ритм. Ритмічні рухи під музику сприяють злагодженій роботі тих ділянок мозку, які відповідають за слух та мову.

Тому, «Ритмодинаміка» є основою для розвитку почуття ритму і рухових здібностей дітей, що дозволяють вільно, красиво і координаційно правильно виконувати рухи під музику, відповідно її структурними особливостями, характеру, метру, ритму, темпу та іншим засобам музичної виразності.

Другий етап – кінезіритмічний. У дітей з мовленнєвими розладами індивідуальний внутрішній ритм часто або прискорений, або, навпаки, уповільнений, змінений тонус м'язів. Тому, на цьому етапі будуть корисні вправи, які дозволяють дитині відчувати мовленнєвий ритм через своє тіло, розвинути кінестетичні відчуття та міжпівкульну взаємодію, що водночас полегшує процес оволодіння читанням.

Ігрові вправи ґрунтуються на засадах кінезіології, науки про розвиток розумових здібностей через певні рухові вправи. Розтяжки, дихальні вправи, окорухові вправи, тілесні вправи, вправи для розвитку дрібної моторики, вправи на релаксацію. Саме вони дозволяють створити нові нейронні зв'язки і поліпшити роботу головного мозку. З огляду на це, дуже важливо застосовувати на практиці весь комплекс ігрових вправ і завдань, що спрямовані на розвиток динамічного праксису рук (виконання рухів лівою, правою рукою, двома руками) за зразком, за словесною інструкцією або під рахунок: кулак – ребро, кулак – ребро – долоня); на розвиток координації рук (виконання рухів одночасно обома руками (кулак лівої руки – ребро правої руки)), притупування ногами.

Дихальні вправи та техніка Mindfulness зміцнюють дихальну мускулатуру, дозволяють дитині відчувати ритмічність дихання, розвивають його об'єм, тривалість, плавність, координацію рухів. Гіперактивних дітей вчать розслаблятися і заспокоюватися, тренують дітей правильно брати дихання у мовленнєвих фразах.

Третій етап – ігоритмічний. Даний етап роботи дуже важливий у розвитку фонематичного слуху та стає передумовою формування здібностей до читання, створює необхідну базу для більш ефективних і прискорених результатів у розвитку фонематичного сприйняття дошкільнят. Ритмоігри вчать не просто чути, а й прислухатися, порівнювати і оцінювати звуки за силою удару.

Четвертий етап – складоритмічний. Корекційна робота проводиться на вербальному матеріалі і складається з декількох рівнів. Особливе значення на кожному рівні відводиться «включенню в роботу» крім мовного аналізатора також слухового, зорового і тактильного. Увага приділяється не тільки складоподілу і підрахуванню кількості складів у слові, а формуванню відчуття мовленнєвого ритму.

П'ятий етап – мовленнєворитмічний. Дітям, які мають фонематичні недорозвинення досить складно виконувати завдання на оцінку та відтворення ритмічного малюнка. Вони утруднюються у підрахунку кількості оплесків, ударів, навіть при відтворенні ритмів, що складаються з однієї паузи, допускають помилки,

неправильно розставляють паузи в реченнях. При заучуванні віршів такі діти порушують риму вірша, так як від них «вислизас» ритм і рима віршованої форми.

Мовленнєворитмічні ігри передбачають поєднання руху з ритмічними мовленнєвими рядками віршів, сприяють нормалізації дихання, регулюванню темпу вимовляння, розвитку почуття складоритму, який допомагає швидше і легше засвоювати вірші, розуміти музичні твори.

Враховуючи вищезазначене, розроблено корекційно-розвивальну програму як варіативну частину змісту роботи, що проводиться для формування складової структури мовлення у дітей-логопатів. Програма була затверджена рішенням педагогічної ради колективу закладу дошкільної освіти.

Формою реалізації цієї програми ми обрали гурткову роботу.

Метою логопедичного гуртка «Грайливі ритми» для дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями стали:

- розвиток почуття ритму;
- формування складоритмічної структури слова;
- забезпечення в процесі ритмодинамічної взаємодії всебічного розвитку (психофізичного, розумового, психологічного, соціального) і максимальної корекції порушень дитини.

Корекційна робота гуртка побудована на принципах інтеграції та диференціації, партнерської співпраці. При цьому інтенсивно відбувається розвиток особистості дитини, вирішуються корекційно-розвивальні завдання. Досягнення цілей здійснюється при мінімальних на це витратах і ґрунтується на новій і прогресивній концепції: **кожна вправа усебічно розвиває при мінімальних зусиллях того, хто навчається.** При цьому інтенсивно відбувається розвиток особистості і творчих здібностей.

Під час гурткових занять ми вирішували завдання корекційного спрямування, а саме:

- розвиток мовленнєвого дихання;
- формування рухових вмінь та навичок;
- корекція психомоторного розвитку;
- розвиток сенсорно-ритмічної координації;
- розвиток почуття ритму (діти вміють оцінювати кількість ритмів; відтворювати ритм за зоровим зразком; відтворювати ритм за словесною інструкцією);
- корекція складової структури слова;
- розвиток комунікативних здібностей (подолання мовного негативізму; активізація мовленнєвих навичок; збагачення активного мовлення);
- розвиток емоційної сфери, мотивації мовлення;
- розвиток здібності до комунікативної взаємодії;
- організація довільності в поведінці;
- соціальна адаптація.

Проводились заняття 1 раз на тиждень, у другій половині дня, після денного сну тривалістю 30 хвилин, або двічі на тиждень тривалістю 20 хвилин.

Відповідно до програми був складений план роботи гуртка. (Додаток Б). Матеріали поділені на тематичні модулі, які підпорядковані принципу послідовного ускладнення і містять у собі ігрові вправи з розвитку почуття ритму, ритмодинамічного компоненту, складової структури слова, мелодики мовлення. Кожен модуль вирішує певні завдання з розвитку почуття ритму, складової структури слова (Додаток А).

Щоб надати корекційному впливу емоційно-вольової мотивації до занять з боку дитини, добирались такі форми освітньої діяльності, в яких кожна дитина активно переживала зміст заняття і так само активно брала участь у розвивальному процесі. Дошкільник не повинен просто сидіти і слухняно виконувати завдання педагога. Радість творчості, активна взаємодія з педагогом веде дитину з позиції пасивного засвоєння знань, умінь і навичок на позицію творчої активності, ініціативи і самостійності. І як результат цього – емоційна чуйність дітей, прекрасний настрій, подолання мовного негативізму, більш ефективне засвоєння словесно-ритмічного матеріалу.

Специфічні ритмічні вправи з використанням лексичного матеріалу, танцювальних, рухових вправ з використанням ударних інструментів надають заняттям емоційного забарвлення. Під час ритмоігор діти відбивають такт. Вони плескають у долоні, тупотять ніжками; стрибають в певному ритмі; виконують танцювальні рухи; промовляють тексти віршів; співають дитячих пісеньок, використовуючи при цьому різних ударні інструменти: дитячі маракаси, барабани, трикутники, бубни, клавеси, кастаньєти тощо. Дуже вподобали діти **хендмейд перкусію** (коробки, стакани, саморобні шейкери тощо) Зазначу, що збільшується кількість наукових досліджень, які підтверджують користь таких занять. Барабанні ритми копіюють і стимулюють людську мову. Структура і повторюваність барабанної гри приваблюють дітей до активних занять, сприяючи виходу емоцій і стаючи засобом розвитку ритмічних здібностей. Використання ударних інструментів в якості наочного та практичного матеріалу активізує компенсаторні механізми організму завдяки нормалізації кровообігу і взаємодії правої та лівої півкуль головного мозку, вирівнює і нормалізує внутрішні ритми організму. Гра на ударних інструментах зміцнює імунітет, знімає стрес і знижує кров'яний тиск, активізує компенсаторні механізми організму сприяє формуванню моторики та розвитку координації рухів; зацікавлює дітей, активізує їх та викликає бажання приймати участь в різних видах ритмодіяльності.

Проведення ігор з ритмами дає нові можливості для розвитку дитини. Використання інтересу дитини до ритму здатне допомогти «розгальмувати» його мову, розвинути наслідування, викликати рухову і мовленнєву активність.

Ритмічні ігри сприяють розвитку почуття ритму, знижують загальну скутість, напругу, формують плавність, пластичність рухів, вміння володіти своїм тілом. Музично-ритмічні вправи виконують релаксаційну функцію, допомагають досягти емоційної розрядки, зняти розумове перевантаження і втоми. Ритм, який диктує музика головному мозку, розвиває увагу, сприйняття, самоконтроль, реакцію і мову дитини.

І як наслідок ми отримали розвинене на достатньому рівні мовленнєве дихання у дітей, сформовані рухові вміння та навички, розвинену психомоторику, розвинену сенсорно-ритмічну координацію, розвинене почуття ритму, сформовану складову структуру слова, сформовані навички комунікативної взаємодії, сформовану мотивацію мовлення, сформовану довільність в поведінці, успішну соціальну адаптацію.

Отже, добре розвинене почуття ритму створює передумови для подальшого засвоєння фонетичної сторони мови, ритмічної структури слова, словесного і логічного наголосу, а також удосконалює організацію мовленнєвого акту, підготовує роботу над звукоскладовою структурою слова, над розстановкою наголосу, інтонаційною виразністю. Ігри на розвиток ритмічного почуття створюють необхідну базу для розвитку фонематичного сприйняття, дозволяють домогтися більш ефективних і прискорених результатів у формуванні складової структури мови у дітей з моторною алалією, заїкуванням, дизартрією тощо.

Запорукою ефективності занять стало використання різноманітних форм та методів роботи з малятами, систематичність, урахування зони найближчого розвитку дитини, провідного виду діяльності дошкільнят та застосування наочності.

Заняття у гуртку надали можливість дітям почувати себе рівним серед однолітків і в той же час дозволили отримати ритмічний розвиток, розумову активність і власне особистісне зростання.

КОНСТРУКТОР LEGO - ОСВІТНІЙ ІНСТРУМЕНТ, ЯКИЙ ВІДКРИВАЄ ШИРОКІ МОЖЛИВОСТІ В РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Прокон'єва Ганна Вадимівна, вчитель-логопед комунального закладу «дошкільний навчальний заклад(ясла-садок) № 3 комбінованого типу» Криворізької міської ради

LEGO – одна з найвідоміших і поширених нині педагогічних систем, яка широко використовує тривимірні моделі реального світу в предметно-ігровому середовищі в процесі навчання та розвитку дитини дошкільного віку. Сьогодні педагогічна спільнота шукає нові дієві способи і методи для чуттєво-пізнавального розвитку дітей. Одним з таких методів вважається широке використання конструкторів LEGO Education. Конструктори LEGO на сьогоднішній день є незамінним матеріалом для занять у закладах дошкільної освіти.

Актуальність обраної теми зумовлюється тим, що базується на інтегрованих принципах, об'єднує в собі елементи гри та експериментування. Ігри з LEGO виступають засобом дослідження та орієнтації дитини в реальному світі. LEGO – технології сприяють формуванню позитивної мотивації до конструктивної діяльності, активного включення дитини в процес гри, виховання у дітей толерантного ставлення до оточуючих, створює основу для формування учбових навичок.

Багаторічні зусилля датських педагогів, вчених і конструкторів привели до створення розгалуженої системи наборів LEGO, яка знайшла широке застосування в усьому світі. В останні роки LEGO все більш широко застосовується при вирішенні психолого-педагогічних завдань і в нашій країні.

У рамках реалізації меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України і компанією LEGO Foundation (Королівство Данія) у 2017 році ЗДО№3 приєднався до проекту «Сприяння освіті» та отримав конструктор на кожну дитину.

За допомогою LEGO-конструктора малюки можуть створювати свій унікальний світ, попутно освоюючи складні математичні знання, розвиваючи рухову координацію, дрібну моторику, тренуючи окомір. Заняття з конструювання стимулюють допитливість, розвивають образне і просторове мислення, активізують фантазію і уяву, будять ініціативність і самостійність, а також інтерес до винахідництва і творчості.

Тому однією з умов цілісного розвитку дитини є включення в освітній процес LEGO - конструювання, було вирішено разом з традиційними методиками навчання, використовувати у роботі набори LEGO. Як в силу своєї педагогічної універсальності служать найважливішим і ефективним засобом розвивального навчання і несуть в собі освітню спрямованість.

Мета інновації – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити впровадження та використання LEGO-технологій в закладі дошкільної освіти з метою розвитку особистості кожної дитини в процесі освоєння навколишнього світу через творчу активність, розвитку пізнавальних здібностей дошкільників на основі системи розвиваючих занять моделювання з LEGO-конструктора.

У відповідності до поставленої мети дослідження визначені **завдання інновації**:

- 1) проаналізувати сутність, зміст та переваги інтеграції LEGO-конструктора у дитячий садок, як освітнього інструмента для всебічного розвитку дітей дошкільного віку;
- 2) розкрити можливості використання LEGO-конструктора і способи конструювання, актуальні для дошкільнят;
- 3) здійснити педагогічний експеримент інтеграції LEGO-конструктора у дитячий садок, як освітнього інструмента за визначеними критеріями, рівнями, показниками.

Методи дослідження:

- **теоретичні:** аналіз і синтез наукової, навчально-методичної літератури, що надало змогу зіставити різні погляди на досліджувану проблему; метод узагальнення передового педагогічного досвіду сприяв обґрунтуванню ефективності системи використання LEGO-технологій в педагогічному процесі.

- **емпіричні:** спостереження, анкетування, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний), які допомогли виявити результативність експериментальної роботи, установити ефективність розроблених методичних рекомендацій;

- **математичні:** здійснення кількісного і якісного аналізу емпіричних даних.

Практична значущість дослідження полягає в розробці рекомендацій і методів створення та впровадження LEGO-технологій в освітній процес дошкільного закладу

Емпірична база: заклад дошкільної освіти № 3, для дітей з ранніми проявами туберкульозної інфекції м. Кривий Ріг.

Апробація результатів досвіду. Основні положення і висновки дослідження оприлюднювалися і обговорювалися на студентській науково-практичній конференції у Криворізькому педагогічному інституті ВНЗ «Криворізький національний університет» (лютий 2019р.)

Публікації. Участь у Міжнародній науковій конференції «Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку» (м.Дніпро, березень 2019р.)

LEGO-конструювання - вид продуктивної діяльності, обґрунтований на творчому моделюванні з використанням широкого діапазону універсальних LEGO-елементів. Використання LEGO-конструкторів допомагає реалізувати серйозні освітні завдання, оскільки в процесі захоплюючої творчої і пізнавальної гри створюються сприятливі умови, стимулюючи всебічний розвиток дошкільника.

LEGO-технологія - приклад інтеграції усіх освітніх областей як в організованій освітній діяльності, так і в самостійній діяльності дітей. Наведемо приклад перетину освітніх і виховних напрямів в процесі дитячого конструювання:

- розвиток математичних здібностей - дитина відбирає, рахує необхідні за розміром, кольором, конфігурацією деталі.

- розвиток мовних і комунікаційних навичок - дитина поповнює словник новими словами, в процесі конструювання спілкується з дорослими, ставить конкретні питання про різні предмети, уточнює їх властивості.

- корекційна робота - чинить благотворну дію на розвиток дитини в цілому (розвивається дрібна моторика, пам'ять, увага, логічне і просторове мислення, творчі здібності і т. д.).

- виховна робота - спільна гра з іншими дітьми і з дорослими допомагає малюкові стати більше організованим, дисциплінованим, цілеспрямованим, емоційно стабільним і працездатним, таким чином, грає позитивну роль в процесі підготовки дитини до школи.

Форми реалізації LEGO-методики в дитячому саду:

- Планове зайняття (10-15 хвилин в молодшій групі, 20 хвилин в середній, 25-30 хвилин в старшій і підготовчій).

- Індивідуальна робота педагога в парі з дитиною або з підгрупою дітей (1 раз на тиждень не більше 40 хвилин) : підготовка дитини до конкурсу; робота з обдарованими або відстаючими дітьми.

- Довгострокові і короткострокові проекти, учасниками яких можуть бути : вихователь, діти і батьки.

- Повсякденне самостійне конструювання, будівельна гра у вільний від планового зайняття час.

- Фестивалі, конкурси, вікторини.

- Гурткова робота, яка проводиться педагогами дитячої дошкільної установи.

У процесі навчання використовуються **такі педагогічні прийоми:**

Вступна бесіда, з допомогою якої педагог привертає увагу до теми зайняття. Наприклад, на початку зайняття в підготовчій групі педагог розповідає захоплюючу казку про добру пташку, з якою ніхто не хотів дружити із-за її великого дзьоба. Пташка довго засмучувалася, але потім дізналася, що існує на світі дивовижна країна під назвою LEGO, в якій усі тварини і птахи живуть дуже дружно. У цій дивовижній країні усі предмети і навіть жителі зроблені з маленьких деталей. Потрапити туди можна тільки одним способом - треба пройти через чарівний міст, який перетворює будь-кого, що ступив на нього, в жменю дрібних кубиків і цегли. Якщо діти правильно зберуть фігурку пташки за схемою, то допоможуть їй ожити і здолати усі випробування на шляху в країну дружби і щастя, в якій вона зможе подружитися з крокодилом і мавпочкою.

Проблемна ситуація, яка зацікавить, активізує мислення і залучить дітей в активну конструктивну діяльність. Наприклад, під звуки музики на повітряній кулі спускається LEGO-космонавт, він вітає дітей і розповідає свою дивовижну історію. Діти дізнаються, що він прилетів з далекої LEGO-планети. Під час посадки на Землю його космічний корабель потерпів крах, і тепер він не може повернутися додому. LEGO-чоловічок просить хлопців допомогти йому змодельовати нову ракету, яка доставить його на рідну планету.

Сюжетно-ролева гра. Як правило, LEGO-конструювання переходить в ігрову діяльність: діти використовують побудовані ними моделі залізничних станцій, кораблів, машин і т. д. у ролевих іграх, а також іграх-театралізаціях, коли хлопці спочатку будують декорації, створюють казкових персонажів з конструктора. Розігрування міні-спектаклів на LEGO сцені допомагає дитині глибше усвідомити сюжетну лінію, відпрацювати навички переказу.

Дидактична гра. Приклад вправ, спрямованих на засвоєння сенсорних і просторових понять за допомогою LEGO-технології: "Знайди деталь, як у мене"; "Побудуй із закритими очима"; "Знайди таку ж будову, як на картці"; "Розклади за кольором"; "Збери фігурку по пам'яті" (з 4-6 деталей).

Завдання за зразком, супроводжуване показом і поясненнями педагога. Приклад: Хлопці, подивіться, у мене на столі стоїть жаба, сконструйована з деталей набору LEGO. Давайте уважно розглянемо і розберемо, як вона зроблена. Очки зроблені із зелених кубиків, рот - це червона цеглинка, лапки із зеленої цегли.

Конструювання з використанням **технологічних карт і інструкцій**. Запропонувати дітям роботу за схемами можна в ігровій формі, наприклад, педагог повідомляє дітей, що сьогодні їм належить стати кораблебудівниками. Конструктори кораблебудівного заводу прислали креслення корабля, дітям треба за цими схемами побудувати моделі кораблів. Щоб потрапити в конструкторське бюро, необхідно здолати невелике випробування: знайти в мішечку на дотик деталь і сказати, як вона називається.

Творче конструювання за задумом або по намальованій моделі. Таке зайняття практикується в роботі із старшими дошкільнятами, які вже освоїли основні прийоми, і їм можна запропонувати роботу по картинках, фотографіям із зображенням об'єкту на улюблену тему.

LEGO-технології в роботі вчителя-логопеда закладу дошкільної освіти. Працюючи з дітьми, які мають особливості розвитку мовлення, вчитель-логопед закладу постійно відшукує нові методи, технології, що були б ефективними у роботі. Як свідчить практика, найбільш цікавий і стійкий інтерес виявляють діти до конструктора LEGO. Педагоги закладу у своїй роботі активно використовують LEGO-технології, спираючись на парціальну програму «Безмежний світ гри з LEGO». Ці технології, що цікаво, виявились універсальними. Кожен педагог знайшов у них щось для себе — музичні керівники вивчають ноти та розспівуються з конструктором; інструктор з фізкультури використовує як нестандартне обладнання; вихователі в ігровій формі займаються математикою, ознайомлюють з довкіллям, малюють цеглинками (так називають деталі конструктора) тощо. І для вчителя-логопеда цеглинка стали незамінними помічниками у роботі.

Застосування LEGO на **логопедичних заняттях** позитивно відображається на якості корекції і навчання, так як сприяє: розвитку лексико-граматичних засобів мовлення в межах визначених тем; формування граматичної складової мовлення (оброблення навичок узгодження числівників з іменниками, прикметників з іменниками в роді, числі і відмінку, формоутворення іменників з прийменниками без, словотвору дієслів з використанням різних приставок, а також утворення складних слів), постановці і автоматизації звуків у ході гри (вибудовування «чарівних» сходинок, драбинок, доріжок, за яким дитина «проходить», називаючи відповідні склади і слова); формування графічного образу літер при навчанні грамоті, а також розвитку тактильних відчуттів (граючи з закритими очима на дотик); оволодіння звукобуквеним аналізом і слоگو-звуковим складом слів (застосування кубиків з традиційним кольорним позначенням голосних, твердих і м'яких приголосних); формування просторової орієнтації — це класична профілактика порушень письма; розвитку й удосконалення вищих психічних функцій (пам'яті, уваги, мислення); тренування тонких рухів пальців і кистей рук.

LEGO-технології дозволяють: оптимізувати педагогічний процес, розширюють освітній простір, збагачують розвивальне предметно — просторове середовище, сприяють експериментуванню з доступними дітям матеріалами, ігрової, пізнавальної, дослідницької і творчої активності вихованців, забезпечують розвиток психічних процесів і дрібної моторики рук, дають можливість самовираження дітей, і тим самим сприяють мовленнєвому розвитку дошкільнят.

Експериментальне дослідження було проведено з метою визначення впливу застосування LEGO-технологій під час формування лексико-граматичної сторони мовлення на ефективність засвоєння лексико-граматичних категорій дошкільниками-логопатами та на розвиток зв'язного мовлення.

З метою з'ясування стану сформованості мовленнєвого розвитку старших дошкільників-логопатів і можливостей покращення та подальшого вдосконалення цього процесу було проведено вивчення досліджуваної проблеми в практиці дошкільних навчальних закладів. Для одержання необхідної інформації з питань, що нас цікавлять, застосовувалися методи: діагностичні методики, спостереження та педагогічний експеримент.

Відповідно до мети дослідження завданнями експерименту **було визначення:**

- стану мовленнєвого розвитку старших дошкільників-логопатів;
- рівня сформованості зв'язного мовлення дітей;
- вміння застосовувати дошкільниками різні компоненти мовлення.

Ми припустили, що створення освітнього середовища засобами LEGO-технологій у корекційно-відновлювальному процесі дошкільного закладу сприяє активному процесу розвитку мовлення дітей. У дослідженні приймали участь діти старшого дошкільного віку ЗДО № 3 м. Кривого Рогу, загальною кількістю 12 дітей. Дослідження здійснювалося в три етапи (1 — констатувальний, 2 — формувальний, 3 — контрольний).

Згідно з гіпотезою дослідження, застосування LEGO-технологій для мовленнєвого розвитку дошкільників-логопатів за визначеними критеріями, сприяє підвищенню мотивації і результативності навчання, оволодінню дітьми навичок ефективного, осмисленого, цілеспрямованого застосування нових знань та умінь.

Основна мета проведеного педагогічного експерименту полягала в **практичній перевірці** наукової гіпотези та оцінці ефективності застосування LEGO-технологій в процесі навчання під час формування лексико-граматичної сторони мовлення та на розвиток зв'язного мовлення.

Експериментальна робота здійснювалась в природних умовах педагогічного процесу, при навчанні дітей санаторної старшої логопедичної групи (контрольна група — традиційна мелодика навчання за програмно-

методичним комплексом «Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення», експериментальна – методика навчання за програмно-методичним комплексом «Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення» з використанням LEGO-технологій). На констатувальному етапі експерименту ми виконали діагностику рівня розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників-логопатів за допомогою використання діагностичних обстежень. Виявили середній рівень розвитку зв'язного мовлення, а саме: експериментальна – (із 6 дітей: 17 % - низький рівень, 50 % - середній рівень, 33 % - високий рівень) та контрольна – (із 6 дітей: 17 % - низький рівень, 66 % - середній рівень, 17%- високий рівень) групи дітей показали майже однаковий результат.

На формувальному етапі було впроваджено навчання за програмно-методичним комплексом «Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення» з використанням LEGO-технологій.

На контрольному етапі дослідження ми провели повторне діагностування, яке використовували на констатувальному етапі. Під час аналізу були помічені зміни у кількісних даних першого та другого обстежень, що дало змогу говорити про ефективність проведеної роботи. Динаміка результативності виявилася з такими показниками: експериментальна – із 6 дітей: 0 % - низький рівень, 33 % - середній рівень, 67 % - високий рівень та контрольна – із 6 дітей: 0 % - низький рівень, 67 % - середній рівень, 33%- високий рівень. В експериментальній групі «А», що складалася з дітей, які працювали за програмою з використанням LEGO-технологій, відбувся значний позитивний перерозподіл дітей щодо рівнів сформованості лексико-граматичної сторони мовлення та розвитку зв'язного мовлення.

Так, високий рівень збільшився на 34 %; середній рівень змінився на 17 %;

Сукупність отриманих результатів дозволяє зробити такі висновки, що нові LEGO-технології стали перспективним засобом корекційно-розвиваючої роботи з дітьми, що мають порушення мови.

Отже, в результаті проведеної роботи, переконалися у доцільності інтеграції LEGO-технологій в освітнє середовище закладу дошкільної освіти.

ВИСНОВКИ ІННОВАЦІЙ

LEGO допомагає дітям втілювати в життя свої задумки, будувати і фантазувати, захоплено працювати і бачити кінцевий результат своєї роботи. Конструювання сприяє розвитку мислення, спритності, а також інтелекту, уяви та творчих задатків. Сприяє формуванню таких якостей, як уміння концентруватися, здатність співробітничати з партнером, і найголовніше - почуття впевненості в собі. Якщо з дитинства прагнути до пізнання - це перейде в уміння вчитися конструювання направлено і сприймати нове з великим інтересом.

Вважаю, що робота з розвитку мовлення із застосуванням LEGO -технологій робить корекційно-логопедичний процес більш результативним. Діти сприймають заняття як гру, яка не викликає у них негативізму, а привчає до уважності, посидючості, точному виконанню інструкцій. Це допомагає кращому засвоєнню необхідного матеріалу. Під час виконання практичних завдань включаються різні групи м'язів, відбувається розвиток і корекція моторики рук, пізнавально-мовленнєвої діяльності та емоційно-вольової сфери дитини. Впевнена, що чим різноманітніше будуть прийоми логопедичного впливу на дітей із ЗНМ, тим успішнішим буде формування мови.

Підводячи підсумок проведеної роботи з конструктором LEGO Duplo, LEGO Education можна стверджувати, що **головна ідея** навчання конструкторами LEGO полягає у **навчанні через дію**, тобто здобутті знань у процесі конструювання та дослідження моделей. Це не лише гра, а й важливий чинник розвитку дітей. Ціннісність занять з конструкторами LEGO полягає в тому, що граючись дитина діє активно, розкрито, гра захоплює її почуття, інтелект, уяву, концентрується увага при виконанні конструкторської роботи. Саме ця праця допомагає дитині стати самою собою.

Таким чином, методично грамотне використання LEGO-технологій підвищує ефективність навчання дошкільників. У результаті тривалого використання LEGO-технологій під час різних форм роботи з педагогами та дітьми дійшла висновку, що це активний метод подачі, сприймання та вивчення змісту освітньої програми.

В цілому, LEGO-конструктор є виключно корисною і плідною освітньою технологією, завдяки притаманній їй якості інтерактивності, гнучкості, а також завдяки можливості враховувати різну категорію дітей та сприяти підвищенню їх мотивації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борякова Н.Ю. Психологічні особливості дошкільників із ЗПР / Н.Ю. Борякова// Виховання та навчання дітей з порушеннями розвитку. – 2002. – №1.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Нова редакція. – Київ, 2012.
3. Венгер Л. А. Виховання та освіта (дошкільний вік) / Л. А.Венгер. – Москва, 1999.
4. Коментар до базового компоненту дошкільної освіти в Україні: наук.- метод. посіб./ Наук. ред. О. Л. Кононко. – Київ: Ред. журн. «Дошк. вих.», 2003.
5. Комарова Л.Г. Строимиз LEGO (моделированиелогическихотношений и объектов реального мира средствами конструктора LEGO). –Москва : ЛИНКА – ПРЕСС, 2001.
6. Лусс Т. В. Формування конструктивно-ігрової діяльності у дітей з відхиленнями в розвитку з допомогою ЛЕГО: посібник для педагога - дефектолога / Т. В. Лусс. – Москва, 2007.
7. Лусс Т. В. Формування навичок конструктивно-ігрової діяльності у дітей з допомогою ЛЕГО / Т.В. Лус. – Москва: Гуманітарний видавничий центр ВЛАДОС, 2003.

8. Малишева С.Д. Кратний курс по дитячій психології : учбовий посібник. – Москва: видавництво «Окей-книга», 2009.
9. Програма розвитку конструктивних здібностей дітей дошкільного віку «ЛЕГО - конструювання / [Пеккер Т. В., Голота Н. М., Терещенко О. П., Резніченко І. Ю.] – К., 2010.
10. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». – К., 2010.
11. Рома О.Ю. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з lego». – Київ, 2016.

РОЗДІЛ III. СУЧАСНА ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

МНЕМОТЕХНІКА – ТЕХНОЛОГІЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЯКОСТІ ОСВІТИ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

*Семенюк Наталія Василівна,
Козинська Наталія Іванівна,
вихователь ДНЗ №14 «Золотий ключик»
міста Новоград-Волинський Житомирської області*

Життя сучасних дітей має бути не лише інформаційно-насиченим, а й різноманітним та цікавим. Базовий компонент (нова редакція) дошкільної освіти спрямовує зусилля батьків і педагогів свідомо реагувати на сучасні соціокультурні запити сучасності, збагачувати знання дитини необхідною, якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал.

Важливим для нас, як педагогів, що працюють з дітьми, які мають порушенням зору – створення сприятливої атмосфери, де дошкільнята можуть активно розвиватися, брати участь у «живому», захопливому спілкуванні з довкіллям.

Сьогодення надає нам, вихователям, широку палітру ідей, інноваційних технологій, що здатні привнести нові барви у повсякденну роботу, тобто, впроваджувати нові методи і прийоми, поєднувати їх із корекційно-відновлювальною роботою.

Досвід роботи показує, що діти у яких є проблеми із зором отримують обмежений об'єм інформації про предмети і явища довкілля. Зважаючи на те, що такі діти мають ряд індивідуальних особливостей у сприйнятті інформації: нестійка увага, низька швидкість запам'ятовування, довільна пам'ять знижена. Через недостатність мовленнєвого досвіду у більшості дітей спостерігається низька мовна активність, бідний словниковий запас. Основні проблеми стосуються формування зв'язного мовлення [3, с. 39]. Тому виникла потреба впровадження у роботу новітньої психолого-педагогічної технології – мнемотехніки. Мнемотехніка – у перекладі з грецької – «мистецтво запам'ятовування», система методів та прийомів, що забезпечують ефективне запам'ятовування, збереження та відтворення інформації [2]. Цілеспрямоване та сплановане використання мнемотехніки дозволяє засвоювати матеріал швидше, цікавіше та міцніше

Мнемотехніка – здоров'язбережувальна технологія, що надає можливість запобігти інформаційному перевантаженню, сприяє формуванню навичок ефективного засвоєння складної інформації, виховує у дошкільнят упевненість в собі та власних силах, піклується про зміцнення та збереження здоров'я дітей; допомагає вирішувати основні освітні та корекційні завдання, а саме:

- розширюються творчі можливості дитини, завдяки гармонійній роботі лівої (логіка) і правої (творчість, образне мислення) півкулі головного мозку;
- розвиток основних психічних процесів – пам'яті, уваги;
- формування асоціативного мислення;
- формування у дітей навичок запам'ятовування інформації;
- розвиток зв'язного мовлення, розширення і збагачення словникового запасу;
- покращення зору, слуху, тактильних відчуттів;
- формування цілісного сприйняття навколишнього світу;
- формування навичок самостійно передавати зміст літературних текстів.

Прийоми мнемотехніки полегшують запам'ятовування дітьми нової інформації та збільшують обсяг пам'яті шляхом утворення додаткових асоціацій. Асоціація — уявний зв'язок між двома предметами, фон — це те, що ми добре знаємо до найдрібніших подробиць. Тоді для того, щоб запам'ятати безліч якихось фактів, їх потрібно з'єднати (асоціювати) з тим, що нам добре знайомо. Добре відомо, що мова мозку — це образи. І, перш за все, зорові образи. Активному розвитку пам'яті сприяє наочність, яку дитина бачить, аналізує, порівнює, класифікує, узагальнює побачене. Відомо, що діти запам'ятовують те, що справило на них враження, вплинуло на почуття [4, с. 30]. Під час добору наочності враховуємо вимоги, зумовлені своєрідними особливостями психофізичного розвитку дітей з різними порушенням зору, а саме [3]:

- зображення на малюнках (схемах) повинно бути чітким і не перевантаженим зайвими деталями;

- врахування стану зорового сприймання дітей;
- реалістичність об'єктів та їх зображень;
- розміщення матеріалу – на рівні очей, на регламентованій для кожної дитини відстані;
- постійне чергування видів діяльності, із залученням усіх збережених аналізаторів;
- розкриття істотного в об'єкті; (різнокольорові зображення для дітей молодшого та середнього віку, в одному кольорі – для дітей старшого дошкільного віку).

Багато знань, які дитина не може засвоїти на основі словесного пояснення дорослого або в процесі організованих дорослим дій з предметами, вона легко засвоює, якщо ці знання дають йому у вигляді дій з моделями, що відображають істотні риси досліджуваних явищ.

У своїй роботі спираємося на роботи Т. В. Большевой (колаж), Т.В. Воробйової, (сенсорно-графічні схеми), Л. Н. Ефименковой (схеми складання розповіді), Т. А. Ткаченко (предметно - схематичні моделі).

Працюючи над розвитком зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку з вадами зору, ми використовуємо в роботі прийоми мнемотехніки у різних видах мовленнєвої діяльності: переказ літературних творів, складання описових розповідей про предметах, об'єктах, явищах природи, створення різних видів творчих оповідань, заучування віршів, а також складання розповідей за картиною.

Для початку дітей знайомимо з мнемоквадратами – зрозумілими зображеннями, які позначають одне слово, словосполучення або просте речення. Потім ускладнюємо завдання, демонструючи мнемодоріжки – це квадрат з чотирьох чи більше картинок, з яких можна скласти невелику розповідь в 2-3 речення.

Найскладніша структура – це мнемотаблиці. Робота з мнемотаблицями, як і будь-яка інша робота, будується від простого до складного. Мнемотаблиці – це схеми, в які закладена певна інформація, поділяються на: предметні, предметно – схематичні, схематичні[2]. Зміст мнемотаблиці – це графічне або частково графічне зображення персонажів казки, явищ природи, певних дій шляхом виділення головних смислових ланок сюжету, за якими можна запам'ятати і відтворити розповідь, казку, вірш. Важливо виховувати розуміння необхідності не просто запам'ятати щось, а й зрозуміти зміст запам'ятовуваного [4, с. 29].

Етапи роботи з мнемотаблицями:

- читання тексту дорослим;
- розглядання мнемотаблиці, розбір того, що на ній зображено;
- повторне читання тексту дорослим, словникова робота;
- перекодування інформації, тобто перетворення абстрактних символів в образи;
- переказ літературного твору дитиною з опорою на мнемотаблиці.

Щоб запобігти втомі, пропонуємо дітям показати жестами, мімікою сюжет складеної розповіді, казки тощо.

Спочатку таблиці складаємо самі, згодом до цього процесу підключаємо дітей. Таким чином, мнемотехніка впливає не тільки на розвиток пам'яті, але і на фантазію, візуалізацію образів дитиною. Цікавим, змістовним та корисним для дітей з порушенням зору є складання дітьми мнемосхем та мнемотаблиць які є різноманітні за матеріалами і структурою та тренують зорово-рухову координацію, розвивають співдружність руки та ока, тактильні відчуття. Наприклад, щоб переказ казки, складання розповіді перетворилися на цікаву і захопливу гру, діти викладають персонажів (символи – замітники, силуети) літературних творів на індивідуальні панно з зображенням лабіринтів. Захопливо складають мнемотаблиці у вигляді пазлів, заповнюють мнемотаблицю тими об'єктами, символами – заміниками, що відсутні, зробленими власноруч – поробками-оригамі, а також виготовленими з різних матеріалів, наприклад: котик – хутро, м'ячик – гума тощо. Щоб навчити дітей послідовно розповідати сюжет казки, використовуємо «Грайливу шнурівочку», на яку діти прикріплюють картинки із певним сюжетом казки. Опорні картинки для позначення певного предмета, явища, ознаки або дії стає у нагоді для роботи з віршами, скороговками, загадками. Дитина дуже швидко запам'ятовує вірш, якщо може його побачити, коли кожній фразі або рядку відповідає картинка.

Алгоритм вивчення вірша за допомогою **прийомів мнемотехніки**:

- дорослий читає вірш, формує загальне уявлення про його зміст;
- розглядаємо з дітьми опорні картинки, схеми до вірша, виставляємо на магнітній дошці;
- дорослий пояснює дітям незрозумілі слова;
- зображуємо з дітьми текст вірша у вигляді асоціативних малюнків;
- читаємо вірш, спираючись на створені асоціативні малюнки;
- читаємо вірш з різною швидкістю та темпом;
- читаємо вірш за асоціативним малюнком виразно та з інтонацією;
- запам'ятовуємо створені асоціативні малюнки і читаємо вірш напам'ять, згадуємо асоціативні образи.

Щоб допомогти дошкільнятам без особливих зусиль запам'ятати скороговки та вірші, навчити образно кодувати слова використовуємо дидактичні ігри, із зображенням графічних символів, наприклад: «Розсели звірят», «Кожній речі своє місце», «Кого не вистачає?», «Виклади картинку на потрібне місце» тощо.

Практика показала, що методи та прийоми мнемотехніки доцільно використовувати для реалізації всіх розділів програми розвитку дітей з порушенням зору, що дає змогу дітям з особливими проблемами якісно і легко засвоювати інформацію. Використання технології формує у дітей офтальмологічної групи низку вмінь і навичок, сприяє істотному зміцненню пам'яті, розвитку комунікативних та пізнавальних здібностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. керів. А.М. Богуш. // Вихователь – методист дошкільного закладу, 2012.– 64с.
2. Копилова О.П., Ткаченко В.М. Використання символів у роботі з дошкільниками. Середня група. / О.П. Копилова. – Харків: Вид-во «Ранок», 2010.
3. БутенкоВ.А. Програма розвитку дітей сліпих та зі зниженим зором від народження до 6 років / В. А.Бутенко, І. М.Гудим, С. В. Кондратенко [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://mon.gov.ua/activity/education/doshkilna/programy.html>
4. Кулачківська С.Є. Я–дошкільник. Вікові та індивідуальні аспекти психологічного розвитку/С.Є.Кулачківська, С.О. Ладивір – Київ: Нора - принт, 1996.–29 с.

КОРЕКЦІЙНО-ВІДНОВЛЮВАЛЬНА РОБОТА МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

*Максименко Світлана Василівна, корекційний педагог, вихователь
КНЗ «Житомирська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат»*

Дорослі часто вважають, що небажання читати - це лінощі, нехотіння вчитися, неслухняність. Дитина й без того страждає, що в неї щось не виходить, а тут ще й дорослі кажуть, яка вона погана порівняно з іншими. І в душі дитини накопичується образа. Щоб якось це компенсувати, школярик починає шукати і знаходить вихід у негативних проявах: бешкетує, порушує дисципліну, а пізніше може навіть потрапити в будь-які асоціальні групи. Саме тому дислексія (як і дисграфія) є не лише логопедичною, а й психологічною, педагогічною і навіть медичною проблемою.

Актуальність теми. Сьогодні одним з поширених мовленнєвих порушень є дислексія, коли процес читання для дитини стає важкодоступним, що зумовлено несформованістю вищих психічних функцій - мислення (синтез, аналіз), слухо-мовної пам'яті, уваги, яке досить часто зустрічається під час навчання грамоти дітей з особливими освітніми потребами.

Передумовами, які можуть посилити порушення читання, є педагогічна занедбаність, постійна конфліктна ситуація в родині, білінгвізм (двомовність у сім'ї). Та головне - невротизація дитини у сім'ї, школі, в соціумі.

Трапляється так, що дитина зовсім не може навчитися читати (*алексія*).

Звичайно, поряд з дислексією йде дисграфія - порушення письма, тому наслідком цих проблем стають закомплексованість, невротичний стан, невпевненість, тривожність, агресивність, озлобленість, негативізм [1, с.6]

Вивчення й дослідження дислексії почалося з кінця XIXст., але єдиного формулювання, що влаштовувало б усіх дослідників так і не було знайдено. Пропонувалося назвати цей стан «словесною сліпотою», специфічною затримкою читання», і, зрештою, зійшлися на терміні «дислексія розвитку» - нездатність оволодіти навичками читати тексти.

У кінці XIX - на початку XX ст. існували два протилежні погляди. Одні дослідники вважали, що порушення читання - це ознака розумової відсталості, інші дивилися на це як на порушення, що не пов'язане з розумовою відсталістю, погляди вчених розходилися.

Відомий невролог Р.О.Ткачов зробив висновки, що нерідко в основі дислексії та алексії (повна неможливість читати) лежать мнестичні порушення: дитина погано запам'ятовує букви, склади, не може співвіднести букву зі звуком, утримує в пам'яті останні склади, а перші забуває або змінює; визначається слабкість асоціативної пам'яті. Він наголошував, що діти з порушенням читання не можуть перелічити назви місяців, дні тижня, абетку по порядку. Їм важко запам'ятовувати вірші. Однак оповідання, якщо воно не вимагає послідовності подій, дитина може розповісти нормально [1,с.9]

У дітей-дислексиків з ООП спостерігаються подібні прояви дислексії:

- дитині важко засвоїти букву, вона неточно співвідносить звук і букву, до якої він належить. Це виявляється у замінах та змішуванні звуків під час читання;
- викривлена звукоскладова структура слова (пропуски приголосних, голосних, перестановка звуків, пропуски й перестановки складів);
- порушується розуміння прочитаного. Такі порушення можуть бути навіть під час технічно правильного читання, а також як наслідок неправильного читання;
- заміна слів;
- аграматизми під час читання (помилки у відмінкових закінченнях, зміни закінчень у дієсловах тощо).

За проявами дефекту мовлення можна визначити, яка ділянка мозку недостатньо розвинена, і впливати на її розвиток не лише суто в мовленнєвому аспекті, адже будь-яка ділянка мозку (лобна, скронева, потилична, тім'яна) відповідає не лише за якість мовленнєвого процесу, а й за інші психічні функції. Тобто йдеться про гармонійний розвиток усього мозку загалом і гармонійний розвиток дитини зокрема.

У США існує школа Барбари Ерроусміт. Це школа для дітей з особливостями у розвитку. Навчання ґрунтується на ідеї нейропластичності мозку, тобто на тому, що мозок можна тренувати, як і м'язи, надаючи йому навантаження.

Барбара Ерроусміт розробила вправи для тренування тих ділянок мозку, що найчастіше послаблені в людей зі зниженою здатністю до навчання. Ідеться не просто про дислексію й дисграфію, а набагато ширші порушення мови та уваги. Вона довела, що діти, які мають труднощі в навчанні, можуть вирішити свою головну проблему.[1, с.12]

Основним завданням вирішення проблеми є профілактика та корекція порушень читання у дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами, що ускладнені незрілістю деяких психічних функцій: суцесивних операцій, образотворчих навичок, вербалізації просторових уявлень, фонологічних порушень, слухового сприйняття. Основою дислексії є сукупність біологічних та функціональних порушень певних мозкових систем.

Метою корекційно-відновлювальної роботи являється профілактика та виправлення мовленнєвого порушення нетрадиційними формами і методами педагогічних інновацій та створення умов для формування навичок вільної комунікації, психічних, пізнавальних процесів, що спрямована на результативність мовленнєвого розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Дитина, яка зазвичай не хоче вчитися читати, вона залюбки з вами пограється і непомітно пройде той час, який дорослі називають словом «заняття». Сьогодні пропонують багато дидактичних вправ та ігор для профілактики та корекції дислексії у дітей та розвитку психічних процесів.

У своїй корекційно-розвитковій роботі впроваджую нетрадиційні форми і методи з виправлення мовленнєвих порушень у дітей з ООП. Одними з таких інновацій є Буккросинг та Корекційне дерево «Бонсай», які вважаю ефективними у подоланні дислексії в учнів молодших класів, що мають порушення в інтелектуальному розвитку.

БУККРОСИНГ - це процес «звільнення» книги. Людина, прочитавши книгу, залишає («звільняє») її у громадському місці (на лавках у парку, в кафе, у потязі, станціях, метро...), для того, щоб інша, випадкова людина могла цю книгу знайти та прочитати і в свою чергу повинна повторити процес. Цей рух книги, що передається з рук в руки має назву **книгооберт** [2]

Сьогодні бібліотеки називають «інтелект-центрами». Ця дійсно вірна назва для місця, де люди підвищують рівень свого інтелекту, розвивають його і мають доступ до знань різних напрямків. Та найголовніше те, що перебуваючи в незабутній атмосфері, яка панує в читальних залах бібліотеки, працюючи з книгами, мимоволі поринаєш в особливий світ, який готовий відкрити свої секрети допитливій людині. Тож, поки ще є така можливість, потрібно частіше навідуватись до Світу справжнього скарбу, до Світу Книжкових Знань!

Звичайно, Інтернет є дуже важливим і корисним винаходом людства, але як і всі знання та винаходи в цьому світі, залежать від того, в чийх руках вони перебувають - відповідно, чи служать вони добру, творінню, розвитку чи злу та руйнуванню. Тому дуже важливо, щоб всі люди мали доступ до істинних знань та розвивали в собі позитивні якості, поповнювали знання потрібною і правдивою інформацією. Тоді цей винахід людства стане дійсно якісним джерелом знань.

Наймудріший у світі комп'ютер не замінить людині книг, через те що вони втілюють у собі мудрість, історію та певну чарівність. Ні з чим незрівняне відчуття, коли ти заходиш, береш з полиці книгу, а від неї аромат мудрості, довголіття, загадковості. Отак гортаєш сторінку за сторінкою, переглядаєш очима і заглядаєш в невідану історію кохання, таємниць чи фантастичну розповідь про майбутнє... і все це так цікаво стає, що хочеться одразу прочитати її всю. [3]

Це так захоплює!

БУККРОСИНГ набирає популярності в нашій країні. Розповсюдження літератури, передача її з рук в руки, спілкування одне з одним, ми можемо сьогодні спостерігати в громадських місцях. В багатьох школах, технікумах, університетах відкриваються літературні полиці **БУККРОСИНГУ**, адже читання, спілкування, обмін емоціями, враженнями від прочитаного надихає на щось неймовірне, виховує прекрасне до світу та навколишнього. [2]

Дуже тяжко прищепити любов, бережливе ставлення, повагу до книг у діток з особливими освітніми потребами. В молодшому шкільному віці, зазвичай ми працюємо з підручниками для допоміжної школи. Звичайно, звертається увага на використання ІКТ в корекційній роботі та виховній діяльності: перегляд пізнавальних дитячих сайтів, мультфільмів, кінофільмів, різноманітних розвиткових ігор, веселих руханок... Я не заперечую того, що інколи, діти швидше вивчають літери і навчаються читати за допомогою комп'ютера, але надалі розвивати процес читання краще, звичайно, за допомогою книги.

Учні молодшого шкільного віку зі зниженим інтелектом, що мають специфічний розлад читання, не завжди можуть за графічними знаками (буквами) розпізнати слово. Звичайно, це дуже ускладнює навчання читання та письма, при цьому діти з дислексією часто талановиті в чомусь іншому і вони здатні розвиватися в тому напрямку, де потрібен індивідуальний підхід та професіоналізм педагога.

Спостерігаючи за одним учнем протягом року, я помітила, що дитина розуміючи, що йому тяжко навчитися читати, закривається в собі, або знаходить багато причин для того, щоб взагалі не читати. Букви, після довготривалої клопіткої праці вчителя, Богдан, ніби то запам'ятав, називає, а розрізнити їх під час читання, правильно злити в склади не завжди може, починає вгадувати, при цьому нервує, пітніє, червоніє, злиться... Коли поглянути на Богдана після уроку, він любить книги розглядати, говорити з ними, дуже гарненько складає їх на полицю, виставляє за розміром, за шириною... І тоді мені прийшла ідея створити нам літературну полицю в школі у вигляді Буккросингу, де діти можуть під час перерв між уроками взяти книжечку, присісти на килимку у класі, на лавці у школі, перегортаючи сторінки впізнати знайомі літери, прочитати декілька складів, слів,

речень, знайти знайомий малюнок і при цьому, передати її іншому і так далі... Спостерігаючи за Богданом, який відкривши книгу намагається знайти знайомі букви, склади, а можливо надалі, це будуть слова і речення. Прочитавши вголос, або тихенько промовивши, я зрозуміла, що хлопчик відтворив те, що вивчалось сьогодні на уроці і таким чином, сам того не розуміючи, закріпив даний матеріал, а саме головне, у нього все получилось. Підставляючи на полицю яскраво-кольорові книжечки з великими літерами, у невимушеній ситуації, Богдан захопився та ще й почав запрошувати друзів разом з ним переглянути книжки, при цьому поспілкуватися, обмінятися інформацією і разом почитати цікаві книжечки.

І я зрозуміла, що процес книгооберту був запущений не дарма...

КОРЕКЦІЙНЕ ДЕРЕВО «БОНСАЙ». Як відомо, пальчикова терапія - одна із форм арт-терапії. На пальцях розташовані дивні енергетичні канали, пов'язані зі всією енергетичною системою людини. Пальчикова терапія дає прекрасний терапевтичний ефект, має гарну розслаблюючу дію, знімає стресові навантаження, розвиває дрібну моторику рук, творчі здібності, фантазію, окомір та покращує мовленнєві здібності.

Праці В.М.Бехтерева довели вплив маніпуляції рук на функції вищої нервової діяльності, розвитку мовлення. Прості рухи рук допомагають прибрати напругу не лише із самих рук, але й з губ, знімають розумову втому. Вони здатні поліпшити вимову багатьох звуків, а значить розвивати мову дитини.

Розвиток тонких рухів пальців рук передусь появі артикуляції складів. Завдяки розвитку пальців у мозку формується проекція «схеми людського тіла», а мовленнєві реакції перебувають в прямій залежності від тренування пальців.

В.О.Сухомлинський писав, що джерела здібностей та дарувань дітей знаходяться на кінчиках їх пальців. Від них, образно кажучи, йдуть найтонші струмки, які наповнюють виток думкою і впливають на розвиток мови. Розумні руки творять розумну голову [4]

На основі вищесказаного, я зрозуміла, що для дітей з ООП, що мають мовленнєві порушення, потрібно створити щось особливе, незвичайне і захоплююче. Так з'явилось корекційне дерево «Бонсай» на стіні в нашому класі. А надихнуло мене на створення бонсаю - мистецтво вирощування карликових дерев у невеликих емкостях та його значення в житті людини.

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ КОРЕКЦІЙНОГО ДЕРЕВА «БОНСАЙ». Одне запитання за одним: «Чому бонсай?», «Чому сосновий?». А відповідь досить проста і очевидна. Моя професія для мене - це можливість постійно перебувати у світі уяви, фантазії, креативності та результативності від виконаної роботи.

Це прекрасне деревце потребує багато уваги, піклування, терпіння, щоб виросло воно унікальним, не таким, як всі. Бонсай потребує клопіткого догляду, любові, гарного настрою і теплих звернень до нього.

А давайте зараз порівняємо нашу роботу, працю корекційного педагога з дітками, що мають порушення в інтелектуальному розвитку. На мій погляд, схожого досить багато!

Коли бачиш назустріч розкриті очі дітей, очі, які жадібно ловлять кожне моє слово, мій погляд, мою посмішку, розумієш, що ти потрібна їм, що саме ти повинна всіляко допомогти цим діткам. Адже головна якість жінки - материнство. І по материнськи намагаєшся оточити дітей турботою, піклуванням, ласкою і увагою.

При зустрічі з дітьми завжди отримую заряд позитиву, творчого натхнення, неймовірних вражень та гарного настрою. Кожній дитині, як і рослині потрібен особливий догляд, піклування, любов, розуміння її індивідуальності, а без нашої допомоги вона не досягне досконалості у своєму розвитку.

Корекційне дерево «Бонсай» також унікальне в своєму образі. В нього вкладено багато позитивних емоцій, гарного настрою, терпіння і любові. Сосновий бонсай називають «зіркою» серед бонсаїв. Всім відомо, що хвойні дерева приносять багато користі для людини: хвоя багата на вітаміни, особливо на вітамін С. Спалюючи деревину сосни, отримують активоване вугілля, яке використовують для лікування різноманітних отруєнь та очищення кишечника. Живицю хвойних широко застосовують у медицині для виготовлення ліків, масел, олій та лікування ран, опіків тощо, Хвоя найкраще очищує повітря, тому що виділяє у повітря велику кількість фітонцидів - це леткі речовини, що згубно діють на шкідливі мікроорганізми у повітрі., тощо. [3] Саме тому обрала я тип сосновий.

Корекційне дерево «Бонсай» має гнучкий стовбур, створений за допомогою художньої ліпки, коріння сховане у глиняному глечикі з землею; має кору, яка є окрасою і свідчить про довголіття дерева.

Бонсай має три розгалуження (гілки), які відрізняються між собою різними техніками виконання. Найнижча гілка - це зона для наймолодших школярів, включає дошку-бізборд для психологічного розвантаження учнів та гілочку для розвитку дрібної моторики, дотикових відчуттів, створену за допомогою різноманітного кольорового морського каміння, ракушок та зеленої окраси у вигляді соснових гілочок.

Середня гілка розташована вище, тому створена для учнів середньої ланки, включає гілочки створені за допомогою гудзиків, кілець з рахівниці, дерев'яних зрубів, морського каміння, волоських горіхів та фісташок. На дотик всі техніки різні: одні гладенькі, інші колючі; одні дрібненькі, інші великі, кругленькі, довгенькі, різноманітні і на дотик дуже приємні.

Третя зона знаходить найвище для найстарших учнів та педагогів, які в свою чергу також потребують відпочинку та заряду енергії. Створена гілка за допомогою кавових зерен, срібних та жовтих монет, кольорової мозаїки, а також штучних перлин. Педагоги заряджаються позитивною енергією, достатком та силою духу перед плідним робочим днем.

«Бонсай» розміщене в центрі повітряної хмаринки, що символізує життя, а над деревом зображені колібри - самі маленькі птахи, які несуть за собою цю енергію життя і надихають на щось прекрасне.

Це дерево яскраве, різнобарвне і захоплююче!

Щодня дітлахи крутяться біля «Бонсаю», своїми маленькими пальчиками шукають, гладять, граються, рахують горішки, ракушки, камінці, при цьому закріплюють рахунок та елементи математичних уявлень: великий-маленький горішок, товстенький-худенький камінець, довгенький-кругленький гудзик і т. д.

Кольорова гамма також кличе закріпити назви кольорів. В природознавстві дуже зручно показати дитині будову дерева і пальчиками відчутти насправді, яка кора. Запропонувати дітям зіграти в дидактичну гру «Що на дереві росте?» (горішки, фісташки). Діти показують, називають і при цьому розвивають дрібну моторику пальців рук, гра «Морські таємниці» (ракушки, камінчики, перлини), гра «Веселі гудзики», гра для фізичного розвитку «Дістань до мозайки, до кавових зерен», потягнися, підстрибни, стань на носочки... Розповідати дітям цікаві історії про море, гудзики, горіхи, маленьких птахів - колібри, дерева і яку користь вони приносять людям. Невід'ємною частиною гри на перервах є дошка-бізборд і гарний настрій, який створюється у нашому класі.

Висновок. Корекційне дерево «Бонсай» сприяє вдосконаленню навичок дотикових відчуттів, дрібної моторики пальців рук та корекції мовленнєвих порушень у дітей з особливими освітніми потребами. За допомогою Буккросингу корегуються навички читання, спілкування, обмін емоціями, враженнями; розвиваються мовленнєві здібності учнів та виправляються мовленнєві порушення - дислексія, дисграфія.

Варто пам'ятати, що в дитини з дислексією довго зберігається ігрова мотивація, тому найбільшу ефективність мають як дидактичні так і рольові, нетрадиційно-інноваційні ігри з включенням дій, необхідних для цієї навички. При цьому читання стає не самометою, а засобом досягнення ігрової цілі. Правильно підібрані вправи, ігри, нетрадиційні методи і форми роботи сприяють ефективній корекційно-відновлювальній роботі над профілактикою та корекцією мовленнєвих порушень у дітей з ООП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванова Т. Дислексія. Діагностика та корекційно-відновлювальна робота з дітьми.- Київ: Видавнича група «Шкільний світ», 2017.

2. [Буккросинг](https://uk.wikipedia.org/wiki/Буккросинг) [Електронний ресурс] – Режим доступу [https://uk.wikipedia.org/wiki/](https://uk.wikipedia.org/wiki/Буккросинг)

3. [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://dovidka.biz.ua/tvir-chim-kniga-krashha-za-komp-yuter/>

5. Довідник цікавих фактів та корисних знань © dovidka.biz.ua [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://dovidka.biz.ua/znachennya-hvoynih-u-prirodi-ta-zhitti-lyudini/>

АВТОРСЬКИЙ ДИДАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ТА ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ ЗОРУ

Долгаль Світлана Григорівна, вихователь – методист;

Куліковська Тетяна Станіславівна, вихователь

Житомирського дошкільного навчального закладу №56

Сучасні суспільно-політичні умови характеризуються проведенням реформ у багатьох галузях суспільного життя країни та важливими якісними перетвореннями. Освітня галузь - одна з тих сфер, яка стосується кожного з нас та має надзвичайно важливий вплив на всі сфери соціально-економічного життя України. Пріоритетним завданням, яке відзначається у всіх чинних нормативно-правових актах МОН України, є визнання самоцінності людської особистості, незалежно від здібностей і інтелектуального потенціалу, що особливого значення набуває в умовах європейської інтеграції України. Загальновідомим є твердження, що мірилом культурного, соціального та морального розвитку суспільства є рівень його турботи про людей з обмеженими можливостями. Саме тому надзвичайно актуальним в нашій країні нині є питання створення комфортних умов в закладах освіти для дітей з особливостями психофізичного розвитку з метою забезпечення їхнього особистісного розвитку та успішної соціальної адаптації в майбутньому житті.

Сучасна статистика, на жаль, свідчить про те, що неблаганно щороку у світі збільшується кількість дітей, які мають різноманітні порушення розвитку. Серед них чи не найбільша частка дітей з порушеннями зору. Так, 18-19 жовтня 2018 року кафедра офтальмології спільно з ГО «Всеукраїнським альянсом катарактальних і рефракційних хірургів» та ГО «Асоціацією дитячих офтальмологів та оптометристів України» провели науково-практичну конференцію з міжнародною участю «Рефракційний пленер '18», на якій президент Асоціації дитячих офтальмологів України Сергій Риков зазначив, що в Україні щороку збільшується на 230-250 тисяч кількість дітей, які погано бачать. Тобто, нині в Україні практично 60-80% дітей, які мають порушення зору.

Тенденція до збільшення випадків проблем із зором у дітей є світовою проблемою. Так, за даними ВООЗ, до 2020 року третина населення у світі може мати короткозорість. Тривожними, на нашу думку, також є результати скринінгового обстеження зору у дітей в нашій країні, проведеного мережею оптик "Люксоптика" в межах соціального проекту "Здоровий зір", про те, що у 50% дітей шкільного віку спостерігається погіршення зору. Однак, за словами фахівців, як правило, процес погіршення зору відбувається у віці від 3 до 5 років, а виявляється часто це лише в школі у зв'язку із збільшенням навантаження на очі. Головний лікар оптик "Люксоптика" Лариса Харченко наголошує, що в результаті скринінгового обстеження зору більше 60% виявлених аномалій у дітей підлягають корекції і, при наданні дитині належної допомоги, в подальшому вона може повноцінно бачити.

Важливо зазначити, що порушення зору у дітей нині, особливо набуті патології зору (спричинені ускладненнями після грипу, туберкульозу, менінгіту, менінгоенцефаліту, віспи, кору, скарлатини, а також через

травматичні пошкодження очей і мозку), завдяки сучасним досягненням медицини, профілактичним заходам та психолого-педагогічному супроводу індивідуального розвитку особистості дитини з боку педагогів та батьків забезпечується позитивна динаміка у виправленні порушень зору малят, зменшується кількість випадків розвитку більш глибоких порушень зору.

Це питання дуже актуальне для нас, адже на сьогодні в Україні спостерігається неблагополучна епідемічна ситуація щодо інфекційних захворювань (наприклад, спалахи захворювань на кір), тому надважливим в системі дошкільної освіти має бути питання організації медико-педагогічної просвіти батьків щодо значення вакцинації для життя і здоров'я їхніх дітей.

Ще однією досить серйозною проблемою, яку поглиблено вивчала група вчених під керівництвом І.М. Самченко ще у 1976 році щодо стану здоров'я дітей з порушеннями зору, є наявність у таких дітей супутніх порушень психофізичного розвитку. Результати досліджень показали, що хвороби очей часто поєднуються з проблемами в роботі опорно-рухового апарату, нервової системи, ЛОР-органів, іноді серцево-судинної, дихальної, ендокринної систем. [5.С.31]

Науковці одноставні у своїх твердженнях, що порушення зорової функції дитини викликають труднощі у пізнавальній та комунікативній діяльності, затримку її психічного розвитку, недорозвиток сенсорних і соціальних навичок. Дослідження доводять, що саме отримання неповноцінної, неточної зорової інформації негативно позначається на когнітивному і руховому розвитку дитини з порушеннями зору. Порушення процесу зорового сприймання оточуючого світу призводить до збіднення словника за його лексико-семантичними ознаками (Л.С.Волкова, М.І.Земцова, І.В.Новічкова, Л.І.Плаксіна, Л.І.Солнцева, і ін.), розвиток мисленнєвих операцій (В.А.Лоніна, І.С.Моргуліс) та розвиток дрібної моторики (Л.І.Фільчикова, М.Е.Бернадська, Л.С.Сековець). [4.С.49]

На сучасному етапі в дошкільній та корекційній педагогіці активно відбуваються оновлюючі процеси збагачення та реформування змісту освіти, запровадження інноваційних підходів до організації роботи з дітьми. Науковці відзначають проблематичність вирішення освітніх завдань в зазначеній проблемі при застосуванні лише традиційних підходів (І.Ю.Левченко, Л.І.Плаксіна, Л.І.Солнцева).

Зазначені дослідження є дуже важливими для нас, педагогів, які виховують в дошкільному закладі дітей з особливостями психофізичного розвитку, а саме, з порушеннями зору. Головне наше завдання - за допомогою корекційно-розвивальної роботи, активно використовуючи інноваційні підходи, допомогти дитині зберегти наявні в неї залишкові функції органів зору, сприяти покращенню гостроти зору та розвитку рухових і пізнавальних здібностей.

Важливо зазначити, що в групі для дітей з порушеннями зору нашого закладу освіти, як правило, виховуються діти зі складними порушеннями зору, які мають ще і супутні складні порушення психофізичного розвитку:

- порушення емоційно-вольової та пізнавальної сфери;
- знижену працездатність;
- недостатньо розвинені фізичні якості — швидкість, спритність, витривалість, а також наявні такі порушення опорно-рухового апарату, як порушення координації рухів, дрібної моторики та просторової орієнтації. За звичай, функціональний стан організму дитини прямо залежить від форми патології й ступеня зниження гостроти зору: що складніша патологія зорового аналізатора, то нижчий рівень фізичного розвитку дитини.

Досить часто наші вихованці мають порушення мовленнєвого розвитку, а саме, низький рівень сформованості мовленнєвих функцій та мовленнєвої системи в цілому.

Все це ми намагаємося враховувати в організації освітньої та корекційно-розвивальної роботи з вихованцями, що мають порушення зору.

Успішність та результативність корекції і компенсації порушених зорових функцій вихованців в значній мірі залежить від освітнього простору, в якому перебуває дитина. Саме освітній простір, який ми створюємо в дошкільному закладі, на наше глибоке переконання, має:

- забезпечувати безпечне, комфортне та змістовне перебування дитини в ньому;
- сприяти усвідомленню дитиною власних можливостей та формування прагнення до їхньої реалізації;
- допомагати налагодженню партнерських дружніх взаємин між дітьми, між дітьми та дорослими;
- сприяти формуванню життєвої компетентності вихованців;
- сприяти гармонійному розвитку та соціальній адаптації вихованців.

Одним із важливих складових освітнього простору є розвиваюче предметно-ігрове середовище. Якщо говорити про групи для дітей з порушеннями зору, то доречніше, на нашу думку, вживати термін «корекційно-розвивальне середовище». Ми виходимо з того, що наповнення, розміщення та певні особливі характеристики дидактичних посібників предметно-ігрового середовища групи мають відповідати усім методичним вимогам чинним законодавчо-правовим актам та, одночасно з цим, максимально бути спрямованими на формування компенсаторних механізмів вихованців, сприяти забезпеченню емоційної насиченості дитячої діяльності. Що в свою чергу забезпечує підвищення інтересу дітей до навчальної діяльності та запобігає перевтомі.

Саме з метою наповнення корекційно-розвивального середовища дидактичними посібниками, які б відповідали зазначеним вище вимогам та сприяли саморозвитку і самореалізації кожного вихованця у відповідності з його віковими та індивідуальними потенційними можливостями, ми створили серію авторських дидактичних посібників.

Створені, описані і апробовані навчально-ігрові посібники (Додаток №1) допомагають нам у забезпеченні комплексного вирішення корекційних завдань та реалізації особистісно орієнтованого підходу до розвитку кожної дитини.

Під час створення навчально-дидактичних посібників ми керувалися такими принципами:

- безпе́чності - використовували матеріали, які не можуть зашкодити здоров'ю дітей; деталі посібника не мали мати гострих кутів, якими дитина може травмуватися. Посібник виготовляли з водостійких матеріалів або матеріалів, які при пранні або вологому протиранні не втрачали своїх якостей. Важливо зазначити, що при використанні посібників в роботі з дітьми раннього та молодшого дошкільного віку, дрібні деталі посібника мають бути міцно закріплені.

- Відповідності віковим та індивідуальним психофізичним особливостям розвитку дитини. Посібники мають сприяти розвитку сенсорного відчуття дітей, дрібної моторики, удосконалювати їхні мовленнєві та комунікативні вміння, активізувати увагу, мислення, пам'ять. Тому під час створення посібників ми використовували матеріали різної текстури і фактури (наприклад, тканини блискучої і матової, різнобарвної і однотонної, гладенької і шорсткої, щільної і прозорої; гудзики маленькі і великі, плоскі та об'ємні; різнокольорові шнурівки і стрічки, тощо), виготовляли деталі різної форми, що кріпляться в різний спосіб (за допомогою липучок, кнопок, гудзиків, гачків тощо). Деталі посібників, при можливості, виготовляли з шумовими ефектами (щоб могли шурхотіти, дзвеніти, стукотіти, тощо), мали запахи, поверхні різної фактури. Все це сприяє збагаченню сенсорного досвіду дітей, забезпечує діяльнісний підхід в організації освітнього процесу.

- Відповідності інтересам та уподобанням дитини. Посібник має бути цікавим і зрозумілим дитині (часто казковий або «мультяшний» персонаж). Тому заняття та виконання певних дидактичних завдань з таким посібником перетворює навчальну діяльність в захоплюючу та невимушену гру.

- Багатовекторності, поліфункціональності. Виготовлення посібника має передбачати його використання як методичного інструменту у забезпеченні інтеграції змісту різноманітних освітніх завдань одночасно з корекційними.

- Мобільності, динамічності. Посібники виготовляються з багатьох деталей, які легко відділяються, що передбачає можливість, при потребі, доповнення або заміни його новими деталями, зменшення кількості деталей або поєднання декількох посібників на одному занятті.

- Естетичності та сучасності. Посібник має бути привабливим на вигляд (за кольором, формою, розмірами) та відповідати соціокультурним особливостям.

З метою ефективного застосування в корекційно-розвивальній роботі представлених дидактичних посібників ми рекомендуємо **врахувати ряд педагогічних умов:**

- робота з посібником має відбуватися згідно загально-дидактичних принципів: науковості, систематичності, зв'язку навчання з життям, природовідповідності, активності, наочності.

- З метою заохочення та підвищення інтересу дітей до діяльності педагог має застосовувати дієву і зрозумілу мотивацію.

- Дотримуватися партнерського стилю взаємин між дорослим та дитиною, де обов'язковим моментом має бути врахування інтересів дитини, її бажань, вільний вияв емоцій та почуттів.

- Сприяти забезпеченню активної, самостійної і творчої позиції дитини, де ключовими моментами має бути враховано право дитини на помилку, віра в успіх дитини та створення дорослим «ситуації успіху». Діти, діючи в організованому предметно-ігровому середовищі, повинні мати змогу розвивати власні інтереси, певні риси характеру, емоції та почуття.

- Забезпечувати дотримання норм «зорового» режиму та навчального навантаження, згідно рекомендацій лікаря-офтальмолога у відповідності до характеру порушень зору у дітей, індивідуальних та вікових особливостей. Що має бути передбачено у структурі всіх типів занять. З метою попередження загальної і зорової перевтоми використовувати зорову та пальчикову гімнастику, вправи на розслаблення, фізкультпаузи, тощо.

- Забезпечувати мульти-сенсорний підхід (максимальна активізація всіх аналізаторів).

- Забезпечувати інтеграційний підхід в реалізації освітніх та корекційних завдань (можливість корегування завдань при наявності вторинних порушень психо-фізичного розвитку дитини).

На допомогу колегам у використанні дидактичних посібників нами створена картотека з розробленими до кожного посібника корекційними завданнями відповідно особливостей розвитку дітей із зоровою патологією та завданнями згідно освітніх ліній Базового компоненту дошкільної освіти, вимог чинних освітніх програм розвитку дитини дошкільного віку (Додаток №1). Підібраний та упорядкований нами літературний матеріал (Додаток №6) допоможе вдало і доречно використовувати художнє слово в освітній роботі з вихованцями. Ми узагальнили і систематизували рекомендації щодо педагогічного супроводу дитини дошкільного віку на основі сучасних медичних досліджень і висновків (Додатки №2, №4), яких чітко дотримуємося в практичній діяльності.

Висновок. Аналіз використання авторських дидактичних посібників в освітній та корекційно – розвивальній роботі з дітьми, які мають порушення зору, свідчить про значне підвищення якості освітнього процесу, можливість забезпечення інтеграційного підходу в результативній реалізації освітніх та корекційних завдань. Важливо зазначити, що використання представлених посібників також сприяло:

- значному підвищенню інтересу дітей до навчальної діяльності, адже завдяки посібникам вона перетворюється в цікаву та захоплюючу гру;

- активізації та розвитку психічних процесів (уваги, мислення, пам'яті, сприймання);
- збагаченню словника, покращенню рівня засвоєння дітьми граматичних норм мовлення, активному використанню вихованцями у власному мовленні різних типів речень, образних виразів, порівнянь, антонімів, синонімів тощо;
- вдосконаленню вміння вдало і доречно використовувати в мовленні народний фольклор, звертатися до творів художньої літератури;
- формуванню дружніх відносин між дітьми в процесі комунікації;
- збагаченню змісту ігрової діяльності малят;
- розвитку дрібної моторики, адже всі посібники передбачають завдання на розвиток дрібної моторики;
- розвитку пізнавальної, емоційної сфер особистості, її творчих здібностей;
- сформованості впевненості у власних можливостях і силах;
- соціалізації дитини;
- формуванню навичок самостійності, вмінь використовувати вільний час для самостійної цікавої і корисної діяльності.

Отже, аналізуючи результативність використання авторських дидактичних посібників в роботі з дошкільнятами, які мають особливі освітні проблеми, можна стверджувати, що їхнє використання є цінною складовою в «освітньому маршруті» садочка, що позитивно впливає на результативність освітньої роботи в цілому, дає можливість вдало забезпечувати індивідуальний та диференційований підхід, сприяє формуванню партнерських дружніх взаємин, відображається в позитивній динаміці корекції зорової патології вихованців.

Результатом нашої роботи є щасливі оцінки вихованців і вдячні відгуки батьків, що окриляє нас та стимулює до нових творчих здобутків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про дошкільну освіту».
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) від 04.05.2012
3. Організація інклюзивної освіти в дошкільному навчальному закладі. / [Аргіропулос Д., Салацька А.П., Тарнавська Н.П., Катинська І.І.]. – Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2016.–180с.
4. Овчинникова Г.В. Особенности развития восприятия у детей дошкольного возраста с нарушением зрения / Г.В. Овчинникова. – Москва: Просвещение, 2008. – 49с.
5. Синьова Є.П. Тифлопсихологія: підручник / Є.П. Синьова. – Київ: Знання, 2008. – 31 с.
6. Діти з порушеннями зору в умовах інклюзивної освіти / За ред. Є.П. Синьової, С.О. Рикова. – Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – 69с.
7. Крутій К.Л. Проектування освітнього простору дошкільного навчального закладу як умова розвитку здібностей дитини / К. Л. Крутій. – Запоріжжя: КЗ "Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти", 2016.

ВИБУДОВУВАННЯ ТРАЄКТОРІЙ ЖИТТЄВОГО УСПІХУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ (СИСТЕМА РОБОТИ ЗДО № 7 «ІСКОРКА»)

*Лисицька Наталія Олексіївна, вихователь-методист комунального закладу
«Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 7 «Іскорка» Луганської області*

Проблеми інклюзивної освіти у сьогоденному суспільстві належать до найскладніших, бо зачіпають не тільки інтереси особистості, а й освіту нації в цілому. **Особливої актуальності** набуває інклюзивна освіта за умов кардинальної соціально-економічної трансформації суспільства та держави.

На сьогодні в Україні відбувається переосмислення парадигми навчання і виховання дітей з особливими потребами. Від якості освіти, яку дитина отримає в перші роки життя, залежить динаміка її особистісного зростання, життєві установки, успішна інтеграція у суспільство, тож для України такий шлях - це підвищення сукупного інтелекту нації. Бо, по-перше: наше суспільство потребує освічених людей, які б володіли не тільки знаннями, а й прекрасними рисами особистості [1]; по-друге: суспільство починає зважати на людей з особливими потребами, тобто зароджується нова культура, що виражається в повазі і прийнятті таких людей.

У системі загальної освіти України спеціальна, або інклюзивна освіта є її підсистемою. Особливості саме дошкільної освіти дітей з ООП зумовлено особливостями розвитку дітей: зниження фізіологічних функцій і фізичних якостей, недостатність пізнавальних процесів, незрілість емоційно-вольової сфери.

Тож, **метою інклюзивної освіти** є корекційний розвиток пізнавальної, емоційно-вольової сфер, позитивних якостей особистості, фізичних якостей, що дало б змогу більшості з таких дітей після навчання і виховання в дошкільному закладі, навчатися в початковій школі, соціалізуватись в суспільне життя.

Мета інклюзивного навчання, розвитку і виховання реалізується такими **завданнями**:

- **Розвивальні** (формування самостійності і різних видів діяльності; вміння адекватно оцінювати свої досягнення в продуктивних видах діяльності; розвивати фізичні якості; формувати соціальну компетентність; вміння виконувати різні соціальні ролі);

- **Виховні** (позитивне ставлення до природи, предметів, людей, самої себе; виховання базових якостей особистості та культури поведінки);

- **Навчальні** (формувати пізнавальні і мовленнєві уміння, контрольні-оцінні дії) [2];

Виходячи із мети і завдань інклюзивної освіти, сферою цілеспрямованого корекційного впливу має стати емоційно-вольова і пізнавальна сфери та фізичний розвиток.

Реалізація завдань інклюзивної освіти потребує **виконання певних умов**:

- Застосування індивідуального підходу;
- Укладання ІПР;
- Зорієнтованість на особистість дитини;
- Дотримання прав дитини;
- Збереження професійної таємниці діагнозу дитини;
- Залучення до корекційно-розвивальної роботи батьків;
- Орієнтування на ігрові і предметно-практичну діяльність;
- Коректне і гуманне оцінювання динаміки розвитку дитини;
- Підтримка різних форм власної активності дитини;
- Пробудження і розвиток творчих здібностей та інтересів;
- Різномісна взаємодія батьків, педагогів і спеціалістів закладу;
- Оптимізація узгодження різних форм організації дитячої діяльності, прийомів та методів;
- Співпраця з ІРЦ та медичними працівниками;
- Створення комфортного і безпечного середовища.

В закладі дошкільної освіти № 7 «Іскорка» м. Лисичанськ Луганської області функціонує вісім груп, чотири з яких - групи для дітей з особливими освітніми потребами. Велика честь - виховувати «особливих діточок» і велика відповідальність - створювати рівні можливості для всіх категорій дітей нашого міста та особливе освітнє середовище для різних напрямків діяльності.

Для забезпечення ефективності виховання саме таких, «особливих» дітей, в нашому дошкільному закладі було розроблено систему роботи з формування траєкторії життєвого успіху дитини з особливими освітніми потребами, в якій чітко простежується тісна взаємодія педагогів і батьків.

Дієвість такої системи роботи значною мірою залежить від вибудови партнерської взаємодії з сім'єю, яка має «особливу дитину».

Тож, для ефективного рішення проблеми виховання дитини з особливими освітніми потребами перед нашим колективом виникла необхідність модернізації змісту роботи з батьками в напрямку виховання і розвитку дітей з ООП.З метою впровадження системи психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного віку, які навчаються в умовах інклюзивної освіти в нашому закладі, важливим є організація і здійснення комплексного підходу. На сьогодні існує дуже багато рекомендацій і методичної літератури про те, як найкращим чином впроваджувати інклюзивну освіту та створювати базові умови для підтримки практичних підходів до інклюзивної освіти. Інклюзивна форма навчання потребує системної розбудови і структуризації.

Педагоги та члени команди ППС нашого дошкільного закладу структурували інклюзивну освіту. Ця структура є певним «компромісом» між різними практичними підходами та методами інклюзивної освіти в закладі дошкільної освіти. Ми уявили систему роботи з інклюзивної освіти в нашому закладі у вигляді хмаринки, які рухаються небом і назвали її «Небокрай».

Структурні елементи системи роботи, тобто «хмаринки» активно взаємодіють, рухаються і переміщуються, інтегруються одна в одну. Всі «хмаринки», тобто структурні елементи, мають різне забарвлення і символізують:

- **«хмаринка» зеленого кольору:** навчання і розвиток дітей з особливими потребами (Додаток 7) - (навчання здійснюється за типовими навчальними планами, програмами та посібниками, рекомендованими Міністерством освіти і науки України. Передумовою забезпечення успішності навчання дитини з особливими освітніми потребами є індивідуалізація навчально-виховного процесу, що виражається у плануванні індивідуальної програми розвитку, яка має на меті:
 - 1) розробку комплексної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами;
 - 2) пристосування середовища до потреб дитини;
 - 3) надання додаткових послуг і форм підтримки у процесі навчання;
 - 4) організацію спостереження за динамікою розвитку дитини);
- **«хмаринка» червоного кольору:** умови творчої реалізації дітей (це сумісні проекти з батьками, студентами Лисичанського педагогічного коледжу);
- **«хмаринка» синього кольору:** створення безпечних, комфортних умов для корекційно-розвивальної роботи (доступність будівель і приміщень, використання відповідних форм і методів навчально-виховної роботи, психолого-педагогічний супровід, співпраця з батьками або особами, які їх замінюють. Організація інклюзивного навчання передбачає надання дитині з особливими освітніми потребами психолого-педагогічної корекційної допомоги. Корекційно-розвивальні заняття проводяться в окремому приміщенні, в якому можуть бути створені навчальна, ігрова, сенсорна зони, зона релаксації);
- **«хмаринка» жовтого кольору:** бажання і можливості бути корисним суспільству (акції «Не пошкодуй дереву водички», «Посади квітку», «Без сміття краще»);

- «хмаринка» фіолетового кольору: аспекти соціалізації дітей з ООП (наступність в роботі із ЗОШ № 30, 12 м. Лисичанськ) (Додаток 8);
- «хмаринка» помаранчевого кольору: принципи взаємодії з батьками (батьки або особи, які їх замінюють, є учасниками навчально-виховного процесу й повинні сприяти здобуттю дітьми освіти: зобов'язані постійно дбати про фізичне здоров'я, психічний стан дітей, створення належних умов для розвитку їх природних здібностей);
- «хмаринка» блакитного кольору: методично - правове забезпечення інклюзивного навчання;
- «хмаринка» рожевого кольору: психолого-педагогічний супровід дитини з ООП (робота команди ППС, співпраця з ІРЦ) (Додаток 6)

Мета структуризації і створення **системи роботи** по впровадженню інклюзивної освіти **«Небокрай»** – відповіді на основні запитання про впровадження інклюзивної освіти в навчальний заклад дошкільної освіти, з якими ми зустрічаємось у процесі роботи з педагогами та батьками. Відповідаючи на запитання, ми даємо основні посилання на законодавчі та нормативно-правові документи, інші літературні, методичні джерела, а також свої коментарі та рекомендації з практики роботи.

Оптимальною формою системного здійснення такої роботи є вміння і бажання дитини і її родини рухатися траєкторією життєвого успіху.

Крім цього, нашому педагогічному колективу важливо надати можливість таким дітям відчувати свою значимість в спільних дослідницьких, творчих і соціальних проєктах; розвивати потребу у громадянській активності, брати участь в конкурсах, виставках, концертах тощо. Колектив нашого закладу бажає допомогти дітям з особливими потребами знайти для себе інтереси, які допомогли б їм реалізуватися в подальшому житті, сформувати навички спілкування з однолітками, дорослими, дати можливість знайти друзів, орієнтуватися і адаптуватися в соціокультурному просторі, бути активними членами суспільства.

Ми організували роботу так, щоб і у батьків з'явилась потреба і можливість виявляти активність, ініціативність, самостійність та зацікавленість життям дитини в умовах дошкільного закладу.

Педагоги нашого закладу поставили перед собою такі **цілі**:

1. Переведення батьків із категорії пасивних, бездіяльних спостерігачів в категорію активних учасників розвитку, навчання і виховання дітей в конкретних справах і вчинках.
2. Залучення батьків до виховання дітей з особливими потребами в умовах дошкільного закладу
3. Впровадження і використання нових шляхів, форм і методів роботи з батьками для зміцнення здоров'я дітей, навчання та розвитку.

В процесі роботи над впровадженням системи роботи **«Небокрай»** нами було розроблено Критерії до професійної діяльності педагогів, які працюють з дітьми з ООП.

Вихователі дошкільних навчальних закладів **повинні знати**:

- Підходи держави та суспільства до організації освіти дітей, які мають вади психофізичного розвитку;
- Основні поняття корекційної педагогіки та спеціальної психології;
- Особливості і закономірності розвитку різних категорій осіб із психофізичними вадами;
- Комплексне психолого-педагогічне вивчення дітей;
- Диференційовані та індивідуальні механізми і прийоми дошкільного корекційного навчання та виховання кожної категорії дітей;
- Зміст та методи роботи з родинами вихованців;

Вихователі дошкільних навчальних закладів **повинні вміти**:

- Здійснювати моніторинг розвитку дітей, що мають труднощі у засвоєнні знань, різних видів діяльності та адекватно оцінювати причини, якими спричинені ці труднощі;
- Своєчасно виявити відхилення у розвитку дошкільників та під керівництвом корекційного педагога брати участь у здійсненні правильного психолого-педагогічного супроводу дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку;
- Здійснювати індивідуальний та диференційований підхід до вихованців з вадами психофізичного розвитку;
- Формувати готовність здорових дошкільників до позитивної спільної взаємодії з однолітками, що потребують корекції психофізичного розвитку;
- Проводити роботу з батьками щодо надання їм правдивої інформації про осіб з порушенням

Завданнями нашої роботи було:

- створення умов в закладі освіти для виховання і розвитку дітей з особливими потребами,
- формування навичок співробітництва дітей і дорослих в усіх видах діяльності. Особливу увагу ми приділяємо фізичному розвитку «особливих» дітей.

Далеко не завжди у сучасних українських сім'ях поцінують фізичну культуру і спорт. Саме тому нагальним завданням для педагогів нашого закладу стало започаткування своєрідного **всеобучу батьків (I етап роботи)**. За допомогою різних форм і методів роботи («навчальні сервіси», «діалоги життя», «власний сценічний майданчик», «проєкти одного дня»), ми підвищили обізнаність батьків щодо можливостей фізичного виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Наступним, **II етапом** роботи стало **залучення батьків** до фізичного виховання дітей в умовах дошкільного закладу. Взаємодію педагогів і батьків з цього питання ми побудували за принципом співробітництва. Другий етап роботи ми назвали «Соціальний простір життєвого успіху». Основна ідея цього етапу – вибудова **траєкторії життєвого успіху** кожної дитини окремо і, водночас, всіх дітей групи з

інклюзивною формою навчання. Кожна сім'я обрала для себе одну або кілька траєкторій, за якими б дитина рухалась до життєвого успіху:

- MEGA траєкторія – модель **майбутнього** успішного життєвого шляху дитини, яка включає в себе позитивні очікувані події для дитини і її сім'ї (наприклад, Віка в майбутньому стане чемпіоном світу з плавання...)

- MSDDLE траєкторія – модель **теперішньо-майбутнього** успішного життєвого шляху дитини з деталізацією цілей в хронологічному порядку. Вона включає в себе елементарний розподіл у часі очікуваних подій (влітку цього року Віка вступить до спортивної школи; щосередини Віка буде відвідувати басейн; через рік Віка буде приймати участь у міських та обласних змаганнях...)

- MIKRO траєкторія - модель **теперішнього** успішного життєвого шляху дитини, яка включає в себе конкретизацію цілей (для того, щоб Віка стала чемпіоном світу з плавання, вона познайомиться з цим видом спорту в теорії і на практиці, поїде на екскурсію в басейн, вивчить історію цього виду спорту, досягнення українських та закордонних спортсменів-плавців, зустрінеться з тренером...)

Можливість обирати і рухатись власною траєкторією життєвого успіху в умовах дошкільного закладу є найбільш надійним фундаментом майбутнього успішного життя дитини з особливими освітніми потребами.

Очікуваними **результатами тісної співпраці** педагогів дошкільного закладу і батьків буде:

- дитина, спроможна самостійно набути досвід комунікації і соціалізації через фізичну культуру і спорт;

- майбутня доросла людина, яка буде самостійно будувати свій творчий, професійний та особистий шлях в майбутньому, не зважаючи на свій «особливий» стан;

- укріплені міжбатьківські стосунки в групі дошкільного закладу;

- реалізація творчого потенціалу дитини і родини;

- реалізація потенційних можливостей дитини у фізичній культурі і спорті;

- зміцнення здоров'я дитини і членів її родини.

На початку роботи більшість батьків вважала, що обирати MEGA траєкторію – значить планувати життя дитини наперед, «загадувати», боялися «наврочити». Ми стикнулися з такою позицією майже всіх батьків наших «особливих» дітей. Дорослі обирали MIKRO траєкторії, в яких бачили конкретні цілі на незначний проміжок часу. Виходячи з такої тенденції, наша творча група разом з психологом розробила систему створення готових зразків діяльності. Батьки брали участь у майстер-класах, тренінгах, де опрацьовували та перевіряли моделі життєвої компетентності. Це допоможе в майбутньому і дітям з особливими потребами і їх батькам успішно інтегруватися в суспільство, бути мобільними і конкурентноспроможними, здатними до розвитку і самореалізації. Умови суспільного життя ставлять дитину у ситуацію вибору продуктивної дії.

Тож батьки вчилися будувати різноманітні індивідуальні траєкторії для своєї дитини. Батькам було запропоновано визначитися щодо проблем, шляхів їх вирішення та результатів, які будуть впливати на ту чи іншу життєву сферу дитини. Батьки мали можливість практично діяти в різних ситуаціях за допомогою технології «повного занурення».

В роботі з батьками ми використовували коучінг та його техніки. Наприклад, за методом декартових координат батьки визначили, що буде з їх дитиною якщо вони не оберуть власну траєкторію успіху. (Що було раніше? Чого не було раніше? Що очікуєте? Що буде в майбутньому?). Деякі батьки стикнулися з проблемою страхів, які обмежували їх творчість, чесність, бажання співпрацювати. Тому батькам було запропоновано такий метод, як порталні питання: уявіть, що ваша Віка – вже чемпіон світу з плавання, вже переможець параолімпійських ігор. Що би ви змінили у своїх діях в минулому? Обговорюючи і проговорюючи, батьки приходять до висновку, що всі їх дії по-справжньому важливі.

Заслугує на увагу і такий метод роботи, як матриця Ейзенхауера. Батьки вчилися розподіляти свої цілі і час за секторами: сектор кризи, сектор якості. Таким чином, наочно спостерігаючи, як мета, що вважалася їм дуже значущою і важливою, переходила до сектору кризи, там «перегорала», перетворювалася і переходила до сектору якості. Батьками були розроблені так звані «списки-привиди». Це перелік щоденних обмежень на шляху до успіху дитини в недалекому майбутньому: інші важливі справи (прибирання квартири, поїздки на ринок або в гості); довгі телефонні розмови дорослих; інтернет он-лайн ігри; перегляд кінофільмів і мультиків; реалізація чужих планів і забаганок; тиск оточуючих; залежність від матеріальних обставин.

Батьками було опрацьовано і такий вектор, як відповідальність за вибудований шлях дитини до успіху. Разом ми визначили, що відповідальність виходить за межі контролю і авторитаризму; відповідальність є підтримкою, партнерством, довірою.

Висновки. Спрямування дитини з особливими потребами на досягнення нею життєвого успіху є актуальним педагогічним завданням, яке вимагає об'єднання зусиль педагогів і батьків. Ми не можемо займати позицію спостерігачів, маємо бути сфокусовані на результаті. Наш кінцевий результат – допомогти батькам дітей з особливими потребами усвідомити таку істину: **у кожній дитини є ресурси, щоб досягти неймовірного.** Для цього ми постійно створюємо нові умови для розвитку та соціалізації таких дітей: підтримуємо мотивацію дітей з особливостями розвитку до утворення і вирішення завдань вибудованих траєкторій; здійснюємо роботу з батьками по реабілітації дитини в домашніх умовах; змінюємо відносини в родині, щодо бачення нових життєвих можливостей «особливих» дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каплуновська О.М. Вчуся жити. – Харків :Вид-во «Ранок», 2014. – 144с.
2. Кононко О. Перехідний період: самовизначення, зміна орієнтирів і пріоритетів/ О.Кононко// Дошкільне виховання. – 2010. – №1. – 46с.
3. Єфімова С.М. Лідерство та інклюзивна освіта: навчальний курс та методичний посібник / Єфімова С.М., Корольок С.В. ; За заг. ред. Колупаєвої А.А. – Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 164 с.
4. Інклюзивна освіта. Посібник для батьків. Досвід Канади: посіб. – Київ: Паливода А.В., 2012. – 120 с.
5. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: Навчально-методичний посібник / Кол. упорядників: Патрикеева О. О., Дятленко Н. М., Софій Н. З., Найда Ю. М. Підзаг. ред. Шинкаренко В. І. — Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2013. — 100 с.

АНІМАЛОТЕРАПІЯ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З РОЗЛАДАМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРУ

*Попова Ірина Едуардівна, завідувач комунального дошкільного навчального закладу
(ясел-садка) комбінованого типу №14 «Білочка» Северодонецької міської ради*

Згідно з Концепцією розвитку інклюзивного навчання в Україні здійснюється активний пошук та впровадження ефективних шляхів соціальної взаємодії дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку із їхніми здоровими однолітками. Українське суспільство досягло такого рівня соціального розвитку, коли не може собі дозволити втратити жодну підростаючу людину, а визнання Конвенції ООН про права дитини та Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захист і розвиток дітей посилює увагу батьків, держави і громадськості до їхніх проблем з народження і до повноліття та відповідальності за розвиток, навчання і виховання дитини.

Безумовно, діти з особливими освітніми потребами теж не повинні залишатися без належної уваги. Адже історично так склалося, що вони були позбавлені можливостей отримувати освіту поруч зі своїми однолітками з нормальним розвитком, їм відмовляли у доступі до загальноосвітньої навчальної програми і навчали у спеціальних закладах. Тому на сьогодні одним із найважливіших явищ у сучасній спеціальній освіті є рух за інклюзивну освіту. Інклюзія потрібна нашій державі як засіб досягнення соціальної справедливості в інтересах дітей з особливими освітніми потребами.

Діяльність дошкільного навчального закладу на сучасному етапі неможлива без ефективного вирішення пріоритетних завдань розвитку навчання та виховання дітей, без пошуку оптимальних форм організації освітнього процесу, використання перспективного досвіду, а також здійснення **інноваційної діяльності**.

Перед педагогами нашого закладу сьогодні стоїть завдання – організувати таку діяльність, яка б ставила дитину перед необхідністю спрямовувати свої розумові зусилля на пошук і вибіркове використання наявних у неї знань і вмінь для розв'язання нового конкретного завдання. Наші вихователі спрямовують свої дії на формування у дітей значущої мотивації до пізнання, що і скеровує їхню пізнавальну активність, стимулює розвиток власних почуттів та інтересів. Чим цікавіша така діяльність, тим емоційніший її вплив і тим більший ефект вона дає. Для реалізації окреслених завдань педагоги нашого дитячого садка широко використовують інноваційні технології, цікаві нетрадиційні методики. Були опановані досягнення провідних світових фахівців (С.Д. Деребо, В.А. Ясвин) щодо використання в роботі з дітьми-аутистами анімалотерапії. Свою діяльність вони розпочали з опитування серед дітей та батьків вихованців – чи у всіх дітей є домашні тварини та які?

В опитуванні взяли участь: дітей – 108; батьків – 97. **Їм були поставлені наступні запитання:**

1. Чи є у вас домашня тварина?
2. Яка ваша домашня тварина?
3. Як у вас з'явилася ця тварина?
4. Якої породи?
5. Скільки їй років?
6. Чим ви її годуете?
7. Чи любите ви з нею грати, пестити?

Відповіді були такі:

Мають тварин – 60.

Ні – 34.

Інші тварини або птахи – 14.

Собаки – 12.

Кішки – 41.

Собаки і кішки – 16.

По одній тварині – 52.

Більше 3-х тварин (собаки, кішки, гризуни, птахи, земноводні) – 11.

Виявилося, що у сім'ях, де є тварини, відсоток дітей із відносно високими показниками почуття неповноцінності і ворожості виявився вдвічі нижчим, ніж у сім'ях, де тварин немає. Контакти з тваринами є тим додатковим каналом взаємодії особистості з навколишнім світом, який може сприяти психічній і соціальній

її реабілітації. У взаємодії з улюбленою твариною дитина отримує відповідний комунікативний досвід, який іншим шляхом вона отримати не може. Як показують спостереження, дитина, яка має будь-яку тварину, реально підвищує свій статус серед однолітків. Більшість дітей (98%) вважають своїх тварин важливими членами сім'ї, а 88% впевнені, що вихованці розуміють, коли їх господарі засмучені або погано себе почувають. Діти, у яких є домашні тварини, більш незалежні і оптимістичні.

Анімалотерапія гарна тим, що не має протипоказань, хіба що алергія на хутро тварин. Мало хто знає, що кішки і собаки позитивно впливають на серцево-судинну систему людини, а птахи і акваріумні рибки заспокоюють нерви й піднімають настрій. Функції анімалотерапії дозволяють розкрити додаткові можливості дітей, уникнути стресу, збагатити соціальний досвід, адаптувати дітей до змін в навколишньому світі.

Керуючись результатами опитування та анкетування, з метою максимальної реалізації потенціалу дитини, а також допомоги її сім'ї фахівцями нашого дитячого садка (асистентом вихователя, психологом, медичною сестрою, вчителем-логопедом) була розроблена модель використання традиційних (поведінкових, освітніх) і нетрадиційних методів корекції аутизму. Серед нетрадиційних ми особливо виділяємо анімалотерапію, тобто лікування за допомогою тварин. (Рис.1)

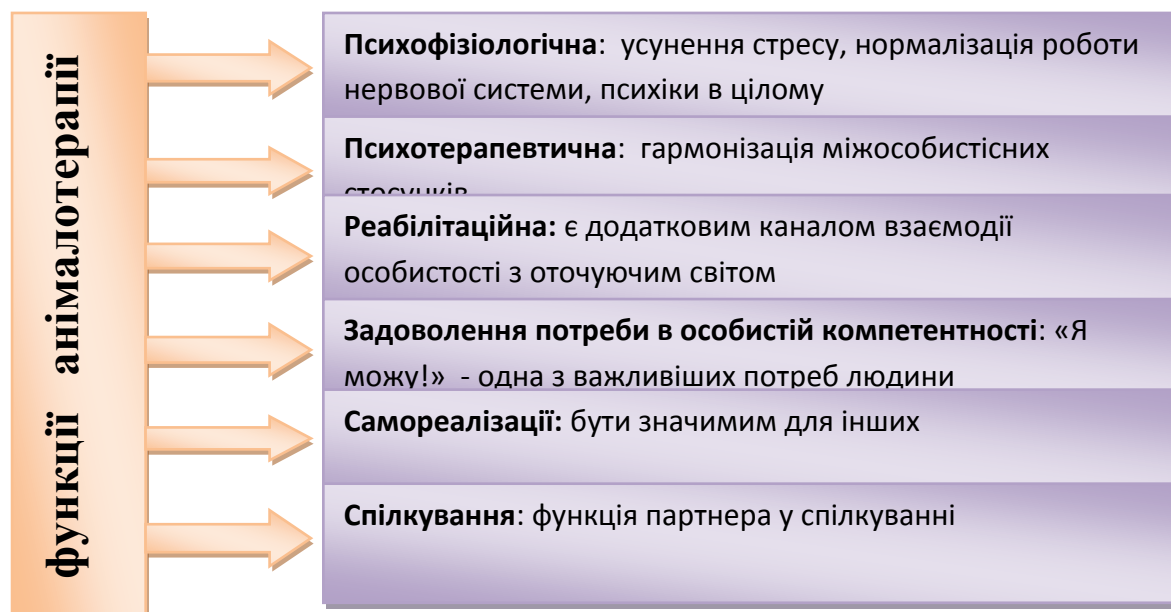

Рис.1 Функції анімалотерапії

У нашому дитячому садку використовуються такі види анімалотерапії як:

Іппотерапія – комплексний багатофункціональний метод реабілітації, при якому використовується взаємодія з конем у вигляді дотиків, погладжуваль, верхової їзди та виконання гімнастичних вправ на коні. У процесі верхової їзди задіюються всі основні групи м'язів тіла. Під впливом фізичних вправ відзначається посилення функції вегетативних систем. Лікувальний ефект досягається за рахунок природних циклічних вібрацій, які виникають під час їзди верхи, а також завдяки коливанням, що передаються зі спини коня під час його руху на хребет і суглоби людини. При оптимальному навантаженні навколо хребта створюється міцний м'язовий корсет, поліпшується кровообіг, нормалізується обмін речовин у міжхребцевих дисках. Надзвичайно корисний кінний спорт для дітей. Адже під час їзди верхи в них формується правильна постава, зміцнюються м'язи.

Для аутистів – кінь виступає як посередник, він німий, з ним простіше спілкуватися. Кінь дає зрозуміти, як правильно рухатися. Вершник отримує якийсь стереотип руху, розвивається рівновага, з коня вони переносять розуміння як правильно тримати себе на землі. Доведено, що спілкування з кіньми формує позитивний емоційний фон, який сам по собі є цілющим. Існує думка, якщо погладити вороного по гриві або розчесати його, то втома проходить миттєво, а головний біль розсіюється. Дані ефекти можливі, швидше за все, через сильне біополе у найграціозніших тварин на планеті. Нарівні з дельфінами, скакуні здатні заряджати позитивною енергетикою ослаблений дитячий організм, відновлюючи його сили.

Вимоги до підготовки та проведення занять з іпотерапії

- ✓ Безпека. Зазвичай іпотерапія проводиться в манежі на піску.
- ✓ Компетентність інструктора.
- ✓ Наявність медпункту і/або аптечки.
- ✓ Відповідність коня вимогам іпотерапії.
- ✓ Кінь для лікувальної іпотерапії підбирається зі спокійним характером, правильним кроком. Тварина повинна обов'язково бути здоровою. (Фото 3)

Педагогами інклюзивних груп була продумана та розроблена серія:

- спеціальних ігор: «Лікарня для коней», «Конєферма», «Коні та поні».
- словесних вправ: «Коник Сніжок лікує діток», «Іду-їду»,
- міні-занять для дітей-аутистів: «Зоопарк», «Перегони коней», «Одягни коника».

Інклюзивні групи неодноразово відвідували конферму в нашому місті Северодонецьку, ми маємо згоду із спеціалістом із іппотерапії на безкоштовні заняття.

Робота тренера-іпотерапевта передбачала:

- ✓ навчання малят не боятися тварину і дружити з нею (відчути дотик м'яких теплих губ коня, доторкнутися до теплої м'якенької шкіри тварини);
- ✓ догляд та годування тварини (принести конику ласощі, почесати її спеціальною щіткою);
- ✓ використання елементів їзди верхи;
- ✓ забезпечення діалогу, монологу дітей із конем.

Завдяки корекційній роботі із залученням коней значно поліпшився психологічний стан дітей, які страждають на аутизм, оскільки взаємодія з конем відбувалася не на вербальному рівні, дитина ніби залишалася усередині свого комфортного світу і водночас виходила зі стану ізоляції від довкілля, поступово адаптувалася до нього.

- Феліноterapia – це метод профілактики і лікування різних захворювань за допомогою контактів з котями. Діти сприймають присутність кішки без найменшого роздратування.

Кішка, по суті, не робить нічого незвичайного, вона просто лащиться до дитини, лежить їй руки, обличчя. Її тепло та заспокійливе мурчання дозволяють дитині розслабитися. Спілкування з ними зміцнює імунітет. (Фото 4)

Особливістю феліноterapiї є можливість розширення досвіду невербальної поведінки. Тварини не говорять, а видають звуки. Це їх своєрідна мова, і досвідчені господарі здатні розрізняти в цих сигналах всілякі форми звертання і висловлювання бажань і почуттів. Дитина чітко розуміє настрій тварини, так як вона всім виглядом: позою, рухами, поглядом – його показує. Такі спостереження за поведінкою тварини дають дитині досвід приєднання, розширюють емоційний спектр: радість, доброзичливість, смуток, образа, злість стають зрозумілими і впізнаваними. В розробленій нашими фахівцями програмі для кожної дитини використовувалися різні методики, комбінування елементів арт-terapiї (пісочної terapiї – «Сліди кішки»; музичної terapiї – «Співучі коти»; ігрової terapiї – «Кошачий дім», «Весела сімейка»; казкотерапії – «Кіт і пес» дитячого аутотренінгу – вправи «Погладимо кицю», «Ласкава та сердита киця». «Точимо кігті» та ін.

Присутність кішки компенсує у дитини потребу в тілесному контакті, вона вчиться бути відповідальною. За допомогою догляду за домашнім вихованцем налагоджуються міжособистісні контакти з дітьми, за рахунок збільшення позитивних емоцій.

Вимоги до підготовки та проведення занять з феліноterapiї

- ✓ Тварина відбирається максимально розумна і обов'язково здорова, спокійна, орієнтована на людину.
- ✓ Транспортування для кішки – це завжди стрес. Кішці потрібен час, для ознайомлення з новим приміщенням.
- ✓ Перед заняттям кішку рекомендується погодувати і запропонувати дітям спостерігати за цим процесом.
- ✓ У дитини не повинно бути протипоказань до занять з твариною.
- Каністерапія – терапія з використанням собак; є одним з найбільш затребуваних видів анімалотерапії, допомагає при роботі з дітьми, які важко йдуть на контакт, допомагає розвитку емоційних, розумових здібностей, а також розвитку рухових функцій.

У дітей поліпшується координація рухів, пам'ять.

Замкнутим, боязким, нерішучим дітям собака частіше замінює друга: їй довіряють таємниці, сум і радості, демонструють свої досягнення і здібності. Своїм існуванням поруч з дитиною собаки згладжують його проблеми, страхи, допомагають спілкуватися з оточуючими.

Спілкування з собакою відіграє особливу роль в соціально-психологічному благополуччі дітей, воно дає необхідне емоційне «підживлення» і саме по собі є гарною психотерапією. Собака дозволяє надовго стримати страх, депресію, напругу, підвищити уважність і мобілізувати рухові функції. Неговіркі починають більше говорити, а діти з емоційною некомпетентністю (набутою або вродженою) — виявляти здатність реагувати на тварин із несподіваним почуттям і розумінням.

Однак, успіх каністерапії залежить насамперед від того, які відносини між твариною і дитиною були встановлені. Присутність або пасивна участь у терапії дружельно налаштованого собаки збігається з помітним поліпшенням у поведінці дітей та зниженням таких проявів аутизму, як занурення в себе.

Чим може допомогти собака? Це відкриті, позитивні і добрі істоти, які не ділять людей. У них відсутнє поняття «норми» у людському розумінні – вони однаково готові до взаємодії з усіма, незалежно від індивідуальних особливостей з відкритою душею і готовністю спілкуватися. Такі якості собак допомагають дітям перетнути свої бар'єри і відкритися світу. Вони вчать дітей говорити. Адже дати команду і отримати результат – так весело і цікаво. А без команди собака не підійде, не сяде і не дасть лапу. Дотики до м'якого та теплого хутра часто заспокоюють дітей.

Усі завдання, які зроблені з бажанням та задоволенням, мають набагато більший ефект, ніж ті самі вправи, які робилися через примус. Наприклад, покидати м'ячика собаці (по суті виконати вправу по згинанню/розгинанню пальців і рук) набагато веселіше, ніж кидати того ж м'яча у кошик. Пройти декілька кроків, тримаючись за нашийник великого пса набагато цікавіше, ніж пройти ту ж дистанцію просто так.

Собака завжди щиро і відкрито реагує на бажання взаємодії з нею, чим позитивно підкріплює спроби і заохочує до подальших дій.

В процесі роботи педагоги помітили, що діти з особливими потребами з задоволенням беруть участь у іграх з участю собак: «Здрастуй Пес», «Чуйний сторож», «Знайди пухнастого друга»; слухають художні твори, розглядають картини, малюнки, іграшки.

У дитини до цих занять не повинно бути протипоказань, а саме:

- ✓ алергії на собак;
- ✓ відкритих ран;
- ✓ захворювань шкіри;
- ✓ інфекційних захворювань;

Треба зауважити, що далеко не кожна собака може брати участь в реабілітації особливих дітей.

- ✓ Собака-терапевт повинна бути громадською, тобто вести себе без господаря так само, як і з ним, виконувати чужі команди;
- ✓ передбачуваною; розумно слухняною, тобто в деяких ситуаціях діяти самостійно. (Додаток 3)

Але яку б тварину не використовували наші фахівці на заняттях з анімалотерапії – собаку, кішку чи «золоту» рибку, вплив біополя дитини і тварини один на одного приносить тільки користь. Ми завжди пам'ятаємо, що дбайливе ставлення до тварин обов'язково принесе радість і дітям, і тваринам, а це, в свою чергу, позитивно відгукнеться на стані здоров'я і настрої.

Для того, щоб заняття з анімалотерапії були ефективними, педагоги нашого закладу дотримуються певних правил.

Після занять з анімалотерапії спостерігаються:

- нормалізація м'язового тону;
- позитивний психо-емоційний вплив від спілкування з тваринами;
- поліпшення великої і дрібної моторики;
- зниження гіперактивності, поліпшення самоконтролю;
- поліпшення мовного розвитку, розуміння інструкцій, соціальних норм, збільшення активного словникового запасу.

Для досягнення більшої ефективності впливу домашніх тварин на дітей-аутистів ми залучаємо батьків, решту дітей інклюзивної групи до проведення занять, екскурсій, спостережень, виготовлення поробок, малюнків та ін.

Спостерігаючи за поведінкою дітей в присутності живих істот вихователі інформують батьків про зміни у поведінці дитини, особливостях емоційного та психологічного стану. Для отримання більш повної інформації про вплив анімалотерапії на дитину педагоги груп проводять опитування та анкетування.

Анімалотерапія дозволяє на науковій основі використовувати тисячолітній досвід людства по взаємодії з тваринами, у м'якій формі позбутися захворювань, і уникати негативних наслідків стресів. Тварини люблять нас, приймають нас такими, якими ми є, з усіма нашими недоліками. Крім цього вони виховують в дітях почуття відповідальності й мають унікальну здатність виводити дитину із замкнутого внутрішнього простору, тобто пробуджують бажання спілкуватися з іншими дітьми, пізнавати навколишній світ, радіти життю, любити життя і людей. Сучасне суспільство для багатьох людей пов'язане з дефіцитом спілкування. Саме взаємодія з тваринами часто заповнює нішу, що утворилася, несе позитивні емоції і надає життю додатковий сенс.

Ось і виходить, що не лише ми у відповіді за братів наших менших, а і вони – за нас. Безсловесні доктори дивляться нам в душу і лікують її, лікують наше тіло, наші нерви. А ми тішимо своє самолюбство, думаючи, що відповідаємо за тих, хто здатний допомогти не тільки собі, а й нам.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СЕНСОРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ГРУПІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Щербакова Анастасія Олександрівна, вихователь ДНЗ №8 «Світлячок»
міста Лисичанськ Луганської області***

Сучасний дошкільний навчальний заклад відкритий для всіх дітей. Включення дітей з особливими потребами в освітній процес дошкільного навчального закладу змінює передусім установки педагогів на розуміння особливостей розвитку дітей та врахування їхніх особливих потреб та потенційних можливостей розвитку в освітній роботі. Особливості дітей із порушеннями психофізичного розвитку, сенсорного розвитку неможливо нівелювати, тому потрібно змінювати організацію освітнього процесу в групі задля вирішення завдань навчання, виховання і розвитку всіх дітей в групі.

З метою забезпечення цілісного входження дитини з особливими потребами в загальноосвітній простір, що відповідатиме її потребам і можливостям, в сучасному освітньому закладі передбачена така форма організації освіти, як інклюзивна. Тому загальною метою групи з інклюзивним напрямком є забезпечення умов для спільного виховання і навчання дітей з різними психофізичними особливостями розвитку.

У 2018 році у нашому закладі відкрилася перша інклюзивна група, яку відвідують дві дитини з особливими освітніми потребами. Тож ми вирішили, що метод сенсорної інтеграції допоможе дітям з особливостями набути певних навичок, а звичайні діти розширять свою сенсорно-чуттєву компетентність.

Сенсорна інтеграція - це несвідомий процес у головному мозку, який організує та фільтрує сенсорну інформацію (отриману від органів чуття), та дозволяє усвідомлено та адаптивно реагувати на цю інформацію. Успішна інтеграція сенсорної інформації формує базу для соціальної поведінки і оволодіння навчальними навичками. Процес сенсорної інтеграції активно розвивається з пренатального періоду до кінця дошкільного віку. Сенсорна інтеграція допомагає дати мозку потрібні знання про навколишнє середовище та зовнішніх стимулах, що впливають на сенсорні системи дитини. Ігри, які використовуються дарують дитині нові чуттєві відчуття, відбувається балансування і розвивається ефективна обробка сенсорних стимулів центральною нервовою системою.

Були поставлені наступні завдання: розвивати і вдосконалювати у дітей дошкільного віку всі види сприйняття, збагачувати їх чуттєвий досвід; розвивати дотикове сприйняття, а саме тактильні і кінестетичні відчуття, мікро і макромоторику вихованців; підвищувати рівень знань у батьків по сенсорному розвитку та виховання дошкільнят; підвищувати рівень компетентності по сенсорному розвитку та виховання дошкільнят у педагогів.

Завдяки методу сенсорної інтеграції дитина здатна створювати комфортні, для себе, умови, які допоможуть їй в боротьбі з проблемною ситуацією. Також метод сприяє подоланню порушень сенсорного сприйняття. Найчастіше використовують комплексний підхід, для поліпшення роботи всіх видів сприйняття. Серед них: вправи для тактильної стимуляції: розробка стоп, кистей рук, поверхні тіла, особи; вправи для зорової стимуляції: вправи з яскравими предметами, або навпаки, сеанси з приглушеним світлом; стимуляція нюху: відбувається даний вид терапії за допомогою подразників різної сили, в залежності від індивідуальних особливостей; смакове - техніка на основі різних смакових подразників, в залежності від необхідності.

Стимулятивні заняття проходять кілька разів на день, в більшості випадків 2-3 рази. Системні заняття відбуваються протягом одного сезону, після чого переглядаються, можливі поправки в силу результативності методики. Вправи можуть ускладнюватися, можуть вводиться елементи тренінгів для поліпшення моторики і тілесної координації, все в залежності від індивідуального результату.

Метод сенсорної інтеграції включає м'які контакти з різними сенсорними стимулами (піском, крупною).

Наприклад, **ігри з піском**.

«Що ж заховано в піску?» : дорослий і дитина разом занурюють в сухий пісок кисті рук і починають ворухити ними, спостерігаючи за тим, як змінюється рельєф піщаної поверхні.

«Міна»: можна в якості «міні» використовувати руку, або будь-яку іграшку. У процесі розкопок дитина намагається здогадатися по частинам предмета, що ж саме закопано.

«Відкопай розгадку» : дитині розповідається загадка, а розгадка закопана в пісок. Дитина перевіряє себе, відкопуючи її.

«Печемо паски»: у піску знаходяться різні формочки. Покажіть їх дітям, запропонуйте розглянути, помацати, розповісти про їх колір і форму. Потім ви говорите про те, що дитина може пограти з піском. Зверніть увагу малюка на те, що пісок прохолодний і сипучий. Після цього "розігрівасмо" ручки, щоб було легко ворухити пальчиками в піску. Даємо малюкові ялинову шишку, показуємо, як треба катати її між долонями вгору-вниз (масаж рук). Потім перевіряємо долоньки, просимо розповісти про свої відчуття. (Вони розігрілися, стали теплими і т. п.)

Після цього пропонуємо дитині закрити очі або відвернутися від ящика з піском. В цей час ви ховаєте формочки в пісок і просите дитину знайти (відкопати) заховані формочки. Малюк шукає формочки в сухому піску, а ви звертаєте його увагу на те, що пісок прокидається між пальцями, що він сухий і т. д. Коли усі формочки будуть знайдені і названі (при необхідності ви допомагаєте назвати їх, обтрусити від піску), попросіть дитину сказати ще раз, який пісок: сухий або мокрий. Разом з малюком полийте пісок в одній половині ящика, а в другій половині пісок залиште сухим. Покажіть, як треба наповнювати мокрим піском формочки. Зверніть увагу дитини на те, що при наповненні формочки мокрий пісок потрібно утримувати пальчиками, покажіть як треба "спекти" пасочку, виклавши його на тачку і т. д. Коли паски будуть готові, дитина називає те, що він "спік". Потім ми можемо запропонувати малюкові порівняти "пасочку" і справжній овоч. Чим вони схожі (формою, розміром), чим відрізняються (істівний і неістівний, твердий і крихкий). А тепер спробуємо "спекти" пасочки з сухого піску. Запитайте, чи можна це зробити, вийдуть чи пасочки. Навіть якщо дитина дає невірні відповіді, ви їх не спростовуєте, а пропонуєте перевірити дослідним шляхом. Малюк насипає сухий пісок в формочки і намагається викласти їх на чистий піднос. Природно, що форма не зберігається, тоді ви просите його пояснити, чому з мокрого піску пасочки вийшли, а з сухого немає?

«Сліди» : ви просите дитину послухати і сказати, скільки разів ви вдарите по трикутнику, а потім показати цю кількість на пальцях. Потім ви просите залишити на піску сліди кінчиків тих пальців, за допомогою яких він показував кількість почутих ударів. Після цього ви знову вдаряєте по трикутнику (стільки ж раз), а дитина одночасно з ударами залишає кількість слідів від пальчиків. Завдання дається повністю, але при необхідності воно може пропонуватися поетапно. Окремі частини ігрового завдання повторюються два-три рази.

«Йдуть ведмежата»: дитина кулачками і долонями з силою натискає на пісок. «Стрибають зайці»: кінчиками пальців дитина вдаряє по поверхні піску, рухаючись в різних напрямках.

«Повзуть змійки»: дитина розслабленими / напруженими пальцями рук робить поверхню піску хвилястою (в різних напрямках).

«Біжать жучки-павучки»: дитина рухає всіма пальцями, імітуючи рух комах (можна повністю занурювати руки в пісок, зустрічаючись під піском руками один з одним - «жучки вітаються »).

« Крокозябра »: діти залишають на піску найрізноманітніші сліди придумують назву для фантастичної тварини, яке залишило такі сліди (згодом ця тварина можна намалювати і зробити його жителем пісочної країни).

Казка "Три ведмеді": дорослий показує дитині: "Сьогодні ми з тобою відкриємо справжній театр, але він буде не звичайний, а на піску. (Якщо ви були з малюком в театрі, то згадайте, як ви дивилися, які були декорації, що сподобалося). Зараз ми з тобою послухаємо казку "Три ведмеді", а потім почнемо наше уявлення ". Після прослуховування або прочитання казки просимо дитину викласти на піску декорації лісу, в якому заблукала Машенька. "Давай пригадаємо, які дерева ростуть в лісі (берези, ялинки, дуби і т. ін.). Вибери з цих предметів те, що схоже на різні дерева". Якщо дитині важко у виборі, то ви показуєте зразки різних матеріалів, і говорите про те, що шишки розфарбовані в зелений колір, щоб були схожі на ялинки і т.п. "Чому Машенька заблукала в лісі? Тому що він був густим, тобто, дерев у ньому має бути дуже багато. Встав гілочки і шишки (підставою вниз) в мокрий пісок, так у нас вийде справжній ліс. А як же Машенька дісталася від будинку до лісу ? (Вона йшла по стежці) з чого ж нам викласти стежку? ". Якщо дитина не може обрати матеріал, то ви допомагаєте їй, вибираєте для цього камінчики і прокладаєте доріжку. Далі з деталей площинного пластмасового театру викладаються будинок ведмедів, меблі, фігурки персонажів, на стіл ставиться посуд і т.д. Дорослий бере на себе роль оповідача, а малюк відтворює монологи від імені героїв казки.

Вправа «Пісочний дощик»: у моєї країні може йти незвичайний пісочний дощик і дути пісочний вітер. Це дуже приємно. Ви самі можете влаштувати такий дощ і вітер. Дивіться, як це відбувається. Дитина повільно, а потім швидко сипле пісок зі свого кулачка в пісочницю, на долоню дорослого, на свою долонь . Дитина закриває очі і кладе на пісок долоню з розставленими пальчиками, дорослий сипле пісок на будь-який палець, а дитина називає цей палець. Потім вони міняються ролями.

Вправа «Пісочний вітер»: малюки навчаються дихати через трубочку, не затягуючи в неї пісок. Дітям старшого віку можна запропонувати спочатку сказати приємне побажання своїм друзям, подарувати побажання пісочній країні, «задуваючи його в пісок», можна також видувати поглиблення, ямки на поверхні піску. Для цих ігор можна використовувати одноразові трубочки для коктейлю.

Ігри з крупами це універсальний засіб. У кожній крупі різна текстура, різний колір, різний запах. Діти дивляться, торкаються та відчувають запах. А смак каші діти можуть спробувати вдома або в дитячому садку. Перед тим як почати ігри з крупами, необхідно ознайомити дітей з назвами круп, їх властивостей, для дітей старшого віку способи приготування. Також використовується літературне слово: казки про кашу, загадки, приказки, вірші та ін. Для цього використовуються дидактичні посібники: «Яка буває крупа», «Розповідь про каші». Пропонуємо пограти з дітьми в наступні ігри,

«Малювання»: насипати крупу на тацю або іншу плоску поверхню і трохи розрівняти. Покажіть дитині, як можна малювати пальчиком на крупі: малювати пальцем по таці з крупою прості об'єкти (коло, квадрат, сонечко, квіточка); малювати грабелями доріжки (прямі, хвилясті, звивисті).

«Басейн для пальчиків»: насипати крупу (від 1 кг.) в об'ємну ємність (таз, надувна іграшка) Як грати: ховати в крупі кисті рук; ховати різні невеликі предмети (кубики, кульки, маленькі м'ячики, черепашки, шишки і т.д.), а потім знаходити їх; стискати і розтискати в крупі кулачок. Можна супроводжувати цю гру такими словами: «Ось як пальчики граються: відкриваються, закриваються». У даній грі для розвитку дотику корисніше використовувати кілька видів круп

«Пересипання»: затискаючи крупу в кулачок (кулачки), пересипати її з однієї ємності (тазик, миска, каструля) в іншу. Як варіанти: піднімати кулачок високо (низько); насипати крупу в осередку коробки від цукерок. Пересипати крупу з однієї ємності в іншу, зачерпуючи стаканчиком (наприклад, скористатися набором стаканчиків-вкладишів), різними ложками, совочками. Пересипати з одного стаканчика в інший. Пересипати дрібну крупу в пляшечку за допомогою воронки. Вставити воронку в пляшечку і насипати в воронку ложкою крупу, спостерігаючи зникнення останньої. «Розкладання»: розкласти квасоллю по осередках (можна використовувати формочки для льоду) двома пальчиками або за допомогою великого пінцета. «Просовування»: зробити невеликий отвір в кришці пляшки (наприклад, після дитячого йогурту). Просовувати квасоллю (горох) через отвір в кришці пляшки. «Просіювання круп»: перемішати в мисці манку і горох (квасоля). Приготувати ситечко, ложку, і ще дві миски: велику і маленьку. Просіяти суміш круп ситечком, тримаючи його над великою мискою (для манки). Частина, що залишилася (квасоля (горох)) висипати в мисочку поменше. Додавати суміш круп в ситечко можна ложкою. «Сортування»: перемішати в мисці червону і білу квасоллю. Підготувати дві миски, бажано, червону і білу. Сортувати квасоллю за кольором. Брати по одній двома пальчиками.

Головною складовою повноцінного розвитку дітей є розвиток сенсорної інтеграції, тобто то, як дитина сприймає навколишній світ, наскільки абсолютно чує, бачить і відчуває навколишнє.

Для того щоб в пам'яті дитини закріпилося будь-яке поняття, його назва, вона повинна його побачити, почути, спробувати і помацати. І тільки в цьому випадку в головному мозку формується цей зв'язок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Кравченко Г.Ю. інклюзивна освіта в ДНЗ / Г.Ю. Кравченко. – Харків, 2018. – 123с.
- 2.Трикоз С.В. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку / С.В. Трикоз. – Харків, 2018.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПЛЕТІННЯ У КОРЕКЦІЙНО – РОЗВИТКОВІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Ковальова Лариса Валентинівна, вчитель – дефектолог комунального закладу «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла – садок) №5 «Усмішка»;
Антохіна Наталія Вікторівна, практичний психолог комунального закладу «Лисичанський дошкільний навчальний заклад (ясла – садок) №5 «Усмішка»

Визнання нашою державою Конвенції ООН про права дитини посилює увагу громадськості до проблем дітей з особливими освітніми проблемами, створення найсприятливіших умов їхньої соціальної адаптації, включення їх у систему сучасних суспільних відносин.

У Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), законі України «Про освіту», «Національній доктрині розвитку освіти» та інших урядових документах засвідчується актуальність удосконалення організації й змісту питань спеціальної освіти, надання своєчасної комплексної допомоги дітям з особливими освітніми проблемами, в тому числі і дітям з порушеннями зору.

Актуальність теми. Діти що мають порушення зору становлять багаточисельну категорію дітей з особливими освітніми потребами. Саме у цих дітей рівень якості життя, адаптації в суспільстві знаходяться в прямій залежності від своєчасного та адекватного корекційно-розвиткового та психолого-педагогічного супроводу. Внаслідок первинного порушення зорової функції у них можуть виникати такі (внутрішньосистемні) відхилення, як: порушення периферійного та бінокулярного зору, фіксації погляду, окорухаючої функції, окоміру, порушення здатності встановлювати просторові зв'язки між предметами, порушення прослідковуючої функції, функції розрізнення кольорів, макро- і мікроорієнтування у просторі, порушення цілісності сприйняття. Що в свою чергу може спричинити появу вторинних (міжсистемних) відхилення, тісно пов'язаних із зором: порушення почуття ритму, аналізуючого сприйняття, образного мислення, довільної уваги, мови тощо. Тож порушення зору можуть спричинити затримку розвитку пізнавальних процесів та емоційно-вольової сфери. Саме тому профілактична й корекційна робота з такими дітьми є необхідним компонентом освітньої діяльності педагогів, а проекти розвитку і допомоги дітям з особливими освітніми потребами набувають великого значення.

Мета роботи - допомогти вчителям – дефектологам, практичним психологам, вихователям спеціальних груп та батькам урізноманітнити методи корекційно-розвиткової роботи щодо подолання первинних порушень зорової функції та усунення вторинних відхилень у розвитку дітей.

Завдання роботи - розробити комплексну корекційно – розвиткову програму, засновану на досвіді роботи дефектолога і практичного психолога, в основі якої лежить метод плетіння. Надати методичні рекомендації по використанню такого методу корекційно - розвивального впливу, як плетіння. Розробити тематичний план та конспекти корекційно – розвиткових занять.

Корекційно-розвиткова програма для дітей старшого дошкільного віку з вадами зору «Плетемо візерунки»

Пояснювальна записка

Плетіння – це комплексна робота, яка включає одночасну активність дотику і зору. Чим раніше дитина навчиться координувати дії рук та очей, тим краще для її моторного та психічного розвитку.

Плетіння – це чудовий вид діяльності влаштований за принципом «від простого до складного». Засвоїв спочатку самі ази, дитина поступово вчиться все більш складним схемам і способам плетіння. Нарешті, плетіння — це творчий процес. Навіть найпростіші перші схеми, так чи інакше, залишають простір для фантазії і уяви. Цей вид роботи, крім іншого, допомагає дитині зрозуміти закони колористики, поєднання кольорів, композиції, дає уявлення про форму і перспективу. Починаючи з прикладів, копіюючи, діти поступово навчаються створювати свої власні візерунки.

Мета програми: розвивати зорову функцію: периферійний та бінокулярний зір, фіксацію погляду, окорухаючу функцію, окомір, здатність встановлювати просторові зв'язки, прослідковуючу функцію, функцію розрізнення кольорів, мікроорієнтування у просторі, цілісне сприйняття, а також сприяти розвитку почуття ритму, аналізуючого сприйняття, образного мислення, довільної уваги, мови. Розвивати творчі та інтелектуальні здібності, комунікативні навички. Вчити звільнятися від напруженості, скутості.

Завдання програми:

- забезпечити оптимальні умови для системної, комплексної корекції, профілактики порушень зорової функції з урахуванням особливостей психофізичного розвитку дитини;
- розвивати сенсорні функції за рахунок процесів сенсорної інтеграції;
- формувати компенсаторні способи діяльності, що забезпечують розвиток дитини в умовах сенсорної депривації, які сприяють соціальній адаптації та інтеграції в суспільство.

Цільова група: діти старшого дошкільного віку (5—7 років).

Структура занять: програмний курс розрахований на 10 занять (одне заняття на тиждень).

Форма проведення: індивідуальна, індивідуально-групова по 2-4 дитини.

Тривалість одного заняття — 20 - 30 хвилин.

Орієнтовна структура заняття:

1) вправа на створення позитивного настрою у дитини, сприяння утворенню позитивного емоційного контакту між дитиною і педагогом, що проводить заняття;

2) вправи на розвиток уваги, аналізуючого спостереження, мислення тощо;

3) зорова гімнастика;

4) вправа на плетіння;

5) пальчикова гімнастика;

6) рухлива гра;

7) релаксаційна або психогімнастична вправа, рефлексія

Методичні рекомендації. Важливо пам'ятати, що дидактичні ігри та завдання для розвитку зору і зорового сприйняття слід підбирати індивідуально для кожної дитини в залежності від стану зору і періоду відновлювальної роботи.

Наприклад, при гіперметропії рекомендоване посилене зорове навантаження і використовуються посібники малого розміру. А при міопії зорове перенапруження недопустиме і посібники мають бути більшого розміру.

Перш ніж розпочати роботу, необхідно підібрати завдання таким чином, щоб воно було цікавим і відповідало можливостям дитини. З цією метою можна використовувати декілька методичних прийомів поступового ускладнення завдань.

- «Роби зі мною, роби як я» - дитина виконує роботу поетапно вслід за дорослим.

- «Повторюй за мною» - дорослий виконує роботу на очах у дитини і залишає перед ним закінчену роботу у вигляді зразка, дитина, виконує роботу з опорою на зразок.

- «Зроби як зроблено» - дорослий одразу демонструє готову раніше виконану роботу і залишає зразок перед очима дитини.

- «Уважно подивись, запам'ятай і зроби» - дорослий демонструє дитині на короткий час готовий зразок, просить повторити побачене.

- «Придумай і зроби візерунок сам» - дитина без опори на зразок самостійно виконує творчу роботу.

За допомогою основи з отворами (можна використати основу від мозаїки) та кольорових шнурів, можна створювати силуети різних геометричних фігур, букв, цифр, малюнків і візерунків, протягаючи шнур через отвори основи в певній послідовності. Роботи будуть більш цікавими, якщо використовувати одночасно шнури різного кольору.

Тематичний план занять

Заняття	Завдання	Зміст	Необхідні матеріали	Час
Заняття 1. «Різні доріжки»	Вчити плести візерунок з різних за довжиною доріжок; вдосконалювати навички лічби; закріпити знання про величину предметів; вчити розрізняти і використовувати в мові поняття великий, маленький, довгий, короткий, широкий, вузький; розвивати гостроту зору, окомір, мислення, пам'ять, увагу, дрібну моторику рук, зв'язне мовлення; сприяти розвитку кольоросприймання, загальної моторики, рухової пам'яті, становленню самоконтролю.	1. Вітання-знайомство «Мое ім'я» 2. Гра «Порівняй предмети» 3. Пальчикова гімнастика «Пальчики вітаються» 4. Вправа «Вибери доріжку» 5. Зорова гімнастика «Пугач» 6. Плетіння різних доріжок 7. Рухлива гра «Великани і карлики» 8. Рефлексія	Смужки, стрічки різні за довжиною та шириною, іграшки різні за величиною, картка до вправи «Вибери доріжку», кольорові олівці, основа з отворами та кольорові шнури.	20 - 30 хвилин
Заняття 2. «Пірамідка»	Закріпити вміння плести візерунки з різних за довжиною доріжок; вчити послідовному розташуванню в ряд елементів різної величини (в порядку зростання або убивання), оперувати поняттями довгий, ще	1. Вітання. Вправа «Сонечко» 2. Вправа «Знайди відмінності» 3. Гра «Склади ряд» 4. Зорова гімнастика «Мітли» 5. Плетіння доріжок в порядку зростання та	Пірамідки, картки до вправи «Знайди відмінності», смужки різні за довжиною, мотрійки, основа з отворами, кольорові шнури.	20 - 30 хвилин

	довший, короткий, ще коротший; розвивати гостроту зору, окомір, мислення, пам'ять, увагу, дрібну моторику рук, кольоросприймання, сприяти розвитку зв'язного мовлення, рухової пам'яті, становленню самоконтролю.	убивання за довжиною (пірамідка) 6. Пальчикова гімнастика «Білочка» 7. Гра «Будь уважним» 8. Рефлексія. Прощання		
Заняття 3. «Драбина»	Вчити визначати напрямок вгору, вниз, ліворуч, праворуч; вдосконалювати навички лічби; закріпити вміння плести візерунки з різних за довжиною доріжок; розвивати гостроту зору, окомір, мислення, пам'ять, увагу, зв'язне мовлення, дрібну моторику рук; сприяти розвитку рухової пам'яті, становленню самоконтролю.	1. Вітання. Гра «Скарбничка добрих новин» 2. Вправа «Знайди дорогу до будинку» 3. Вправа «Домалою деталі, яких не вистачає» 4. Зорова гімнастика «Піжмурки» 5. Плетіння довгих вертикальних та коротких горизонтальних доріжок (драбина) 6. Пальчикова гімнастика «Наш малюк» 7. Рухлива гра «Прокоти м'яч» 8. Рефлексія. Прощання	Картки до вправ «Знайди дорогу до будинку», «Домалою й деталі, яких не вистачає», основа з отворами, кольорові шнури, м'яч, прості олівці, дошка, дрібні іграшки або кольорові фішки.	20 - 30 хвилин
Заняття 4. «Сліди»	Вчити плести візерунок з переривистих доріжок у певному напрямку, не пропускаючи жодного отвору; закріпити вміння орієнтуватись у малому просторі, оперувати поняттями вгорі, внизу, ліворуч, праворуч; закріпити знання геометричних фігур; розвивати гостроту зору, окомір, мислення, пам'ять, увагу, дрібну моторику рук, сприяти розвитку зв'язного мовлення, рухової пам'яті, становленню самоконтролю.	1. Вітання. Вправа «Посмішка» 2. Вправа: «Склади картину» 3. Вправа: «Графічний диктант» 4. Зорова гімнастика «Далеко – близько» 5. Плетіння переривистих доріжок у різних напрямках (сліди) 6. Пальчикова гімнастика «Моя сім'я» 7. Рухлива гра «Буває — не буває» 8. Рефлексія. Прощання	Кольорове тло, або фланелеграф, набір картинок для складання «живої картини», зошит в клітинку, прості олівці, основа з отворами, кольорові шнури, м'яч.	20 - 30 хвилин
Заняття 5. «Травичка»	Вчити плести візерунок з переривисті доріжок рівних і похилих; закріпити вміння визначати напрямок згори - вниз, знизу – вгору, зліва – праворуч; вдосконалювати навички лічби; розвивати гостроту зору, окомір, мислення, пам'ять, увагу, уяву дітей, дрібну моторику рук; сприяти розвитку рухової пам'яті, становленню самоконтролю.	1. Вітання. Вправа «Дзеркало» 2. Вправа: «Знайди в ряду два однакових предмети» 3. Вправа: «Штрихування» 4. Зорова гімнастика «Спіймай зайчика» 5. Плетіння переривистих доріжок рівних і похилих (травичка) 6. Пальчикова гімнастика «Хлопчик-пальчик» 7. Вправа «Черпаха» 8. Рефлексія. Прощання	Картки до вправ «Знайди в ряду два однакових предмети», «Штрихування», прості олівці, основа з отворами, кольорові шнури, ліхтарик або дзеркальце.	20 - 30 хвилин
Заняття 6. «Літачки»	Вчити плести візерунок з одним перехрестям доріжок; вдосконалювати навички лічби, вміння орієнтуватися	1. Вітання. Вправа «За що мене любить мама?» 2. Вправа: «Що зайве» 3. Вправа: «Графічний	Картка до вправи «Що зайве», зошит в клітинку, прості олівці, червона	20 - 30 хвилин

	у малому просторі; порівнювати, знаходити спільне та відмінне у предметах, розвивати гостроту зору, кольоросприймання, окомір, мислення, пам'ять, увагу, зв'язне мовлення, дрібну моторику рук; сприяти розвитку рухової пам'яті, становленню самоконтролю.	диктант» 4. Зорова гімнастика «Мітка на склі». 5. Плетіння візерунка з перехресних доріжок з одним перехрестям (літачки) 6. Пальчикова гімнастика «Дітки» 7. Рухлива гра «Навпаки» 8. Рефлексія. Прощання.	кругла мітка діаметром 3 — 5 мм. прикріплена до вікна, основа з отворами та кольорові шнури.	
Заняття 7. «Метелики»	Продовжувати вчити плести візерунок з одним перехрестям доріжок; вдосконалювати навички лічби, вміння орієнтуватися у малому просторі; розвивати гостроту зору, кольоросприймання, окомір, мислення, пам'ять, увагу, зв'язне мовлення, дрібну моторику рук; сприяти розвитку рухової пам'яті, становленню самоконтролю.	1. Вправа «Вітання» (за Кудрявцевою Ю.) 2. Вправа: «Знайди, закресли, порахуй» 3. Вправа: «Графічний диктант» 4. Зорова гімнастика «Куди іде лялька». 5. Плетіння візерунку з перехресних доріжок з одним перехрестям (метелики) 6. Пальчикова гімнастика «Восьминіг» 7. Рухлива гра «Спіймай метелика» 8. Рефлексія. Прощання.	Картка до вправи «Знайди, закресли, порахуй», зошити в клітинку, прості олівці, лялька з пальчикового театру (для кожної дитини), основа з отворами, кольорові шнури, «метелик», який підвішений на мотузці.	20 - 30 хвилин
Заняття 8. «Жучки»	Вчити плести візерунок з двома перехрестями доріжок; вдосконалювати навички лічби, вміння орієнтуватися у малому просторі; закріпити знання геометричних фігур; розвивати гостроту зору, кольоросприймання, формосприймання, окомір, мислення, пам'ять, увагу, зв'язне мовлення, дрібну моторику рук; сприяти розвитку рухової пам'яті, становленню самоконтролю.	1. Вітання. Вправа «Я радий тебе бачити...» 2. Вправа: «Роздивись, запам'ятай, назви» 3. Вправа: «З'єднай фігури» 4. Зорова гімнастика «Жучок». 5. Плетіння візерунку з перехресних доріжок з двома перехрестями (жучки) 6. Пальчикова гімнастика «У ліс по гриби» 7. Рухлива гра «Зобрази явище» 8. Рефлексія. Прощання.	Картки до вправ «Роздивись, запам'ятай, назви», «З'єднай фігури», прості олівці, жучок, що прикріплений до указки, основа з отворами та кольорові шнури.	20 - 30 хвилин
Заняття 9. «Сніжинки»	Вчити плести візерунок з трьох перехресних доріжок; вдосконалювати навички лічби, вміння орієнтуватися у малому просторі; розвивати гостроту зору, кольоросприймання, окомір, мислення, пам'ять, увагу, зв'язне мовлення, дрібну і загальну моторику; сприяти розвитку рухової пам'яті, становленню самоконтролю.	1. Вітання. Вправа «Що трапилося?» 2. Вправа: «Знайди іграшку» 3. Вправа: «З'єднай крапки» 4. Зорова гімнастика «Хвилі» 5. Плетіння візерунку з трьох перехресних доріжок (сніжинки) 6. Пальчикова гімнастика «Замок» 7. Рухлива гра «Збери сніжинки» 8. Рефлексія. Прощання.	Картки до вправ «Знайди іграшку», «З'єднай крапки», кліткове поле, предметні картинки, прості олівці, сніжинка, що прикріплена до указки, основа з отворами, кольорові шнури, сніжинки.	20 - 30 хвилин

Заняття 10. «Паркан»	Вчити плести візерунок з виходом через край основи; вдосконалювати навички лічби, вміння орієнтуватися у малому просторі; розвивати гостроту зору, кольоросприймання, окомір, мислення, пам'ять, увагу, зв'язне мовлення, дрібну і загальну моторику; сприяти розвитку рухової пам'яті, становленню самоконтролю.	1. Вітання. Вправа «Дитяча йога» (Адаптація вправи Арцишевської І.Л.) 2. Вправа: «Розклади предмети» 3. Вправа: «Закінчи ряд» 4. Зорова гімнастика «Будь уважним». 5. Плетіння візерунку з виходом через край основи (паркан) 6. Пальчикова гімнастика «Рибка плавала в ставку» 7. Рухлива гра «Слухай уважно». 8. Рефлексія. Прощання.	Картки до вправ «Розклади предмети», «Закінчи ряд», предметні картинки, прості олівці, основа з отворами та кольорові шнури.	20 - 30 хвилин
-------------------------	---	--	--	----------------

Висновки. Використовуючи метод плетіння зокрема, і корекційно-розвивальну програму «Плетемо візерунки» загалом, педагоги мають змогу цілеспрямовано впливати на розвиток зору дітей, створювати умови для закріплення результатів лікувально – відновлювальної роботи під час корекційних занять. Спеціальні дидактичні ігри-вправи і завдання, які тренують зір, формують у дітей певні уявлення про предмети і явища, розвивають зорову увагу, пам'ять сприяють також відновленню гостроти зору, розвитку зорових функцій, дотикового сприймання та дрібної моторики. Таким чином програма розширює пізнавальні можливості, сприяє розвитку розумової діяльності і мовлення, збагачує уявлення про оточуючий світ, допомагає дитині з порушенням зору підвищувати самооцінку, бути активнішою, допитливішою, дає можливість отримувати соціальний досвід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барташнікова І. А. Розвиток логічного мислення у дітей 5-7 років / І.А. Барташнікова. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 1998.
2. Гребенюк Т. М. Методичні поради тифлопедагогу з розвитку зорового сприймання дошкільників / Т.М. Гребенюк. — Київ: Інститут корекційної педагогіки і психології НПУ імені М. П. Драгоманова, 2003.
3. Марінушкіна О. С. Корекційні програми на допомогу практичному психологу ДНЗ / О.С.Марінушкіна. — Харків: Вид. група «Основа», 2008.
4. Маценко Т. Інтелектуальний розвиток дітей дошкільного віку. Система занять з ігровою логікою для дітей 3—6 років / Т.І. Маценко. — Харків: Вид. група «Основа», 2011.
5. Синьова Є.П. Тифлопсихологія / Є. П. Синьова. —Київ: Знання, 2008.
6. Тарасенко В. Корекція та розвиток психічних процесів у дітей із порушенням зору / В. Тарасенко// Психолог дошкілля. — 2012. — №2 (39).
7. Чистякова М. И. Психогимнастика / Под ред. М. И.Буянова. — 2-е изд. — Москва: Просвещение: Владос, 1995.
8. Єрмаков В.П. Развитие, обучение и воспитание детей с нарушениями зрения / Єрмаков В.П. Якунін Г.А. — Москва:Просвещение, 1990.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ НА ОСНОВІ ЛОГОСНУ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ФОРМИ РОБОТИ

Декіна Ірина Олександрівна, вчитель-логопед

*комунального дошкільного навчального закладу комбінованого типу (ясла-садок) № 19 «Ластівка»
Сєвєродонецької міської ради*

Питання мовленнєвого розвитку завжди посідає чинне місце в наукових пошуках, тож необхідним стало оновлення та вдосконалення системи дошкільної освіти, наповнення змісту новими аспектами, інноваційними формами корекційно-розвивального спрямування для дітей логопатів як одного з головних завдань формування мовленнєвої компетентності вихованців закладів дошкільної освіти.

На разі актуальні питання розвитку лексико-граматичної будови мови як одного з головних завдань у формуванні мовленнєвої компетентності дітей. Вже в дошкільному віці дитина повинна мати граматично сформоване мовлення, оволодіти таким обсягом словника, який дозволяє спілкуватись, розуміти дорослих та своїх однолітків та успішно навчатися у школі.

Порушення лексико-граматичної будови мовлення є провідним дефектом у структурі ЗНМ, так як у дітей пізніше формується активне мовлення, пасивний і активний словниковий запас значно відстає від норми. Дітям з загальним недорозвиненням мовлення притаманні помилки граматичної будови: аграматизми, неправильне вживання в мові дієслів, відмінкових закінчень, приєдників, сполучників, а також неправильне

узгодження в роді і числі, що впливає на спілкування дітей з оточуючими. При загальному недорозвиненні мовлення спостерігається складні і стійкі порушення письма, пов'язані з порушеннями всіх компонентів мовлення та їх взаємодії.

Таким чином, порушення лексико-граматичної будови мовлення веде до того, що дитина неправильно оволодіває власною вимовою і неправильно формулює власні мовленнєві висловлювання. Неправильне засвоєння закономірностей мови призводить до порушень морфологічної структури слова і синтаксичної структури речення.

Неповноцінна мовленнєва діяльність накладає відбиток на формування у дітей сенсорної, інтелектуальної та афективно-вольової сфери. Відзначаються недостатня стійкість уваги, обмежені можливості його розподілу. При відносно збереженій смислової, логічної пам'яті у дітей знижена вербальна пам'ять, страждає продуктивність запам'ятовування. Вони забувають складні інструкції, елементи і послідовність завдань. Особливості мислення дітей із ЗНМ проявляються у відставанні розвитку словесно-логічного мислення, без спеціального навчання з трудом опановують аналізом і синтезом, порівнянням та узагальненням.

Така обставина зумовлює пошук більш ефективних засобів корекції, таких інноваційних форм, які сприятимуть активізації пізнавально-мовленнєвих можливостей дошкільників, формуванню лексико-граматичної будови мовлення, оптимізації роботи логопеда. В результаті виникла нова форма корекційного впливу – закріплення мовленнєвого матеріалу під час денного засинання на основі логосну.

Закріплення інформації в пам'яті людини під час природного сну (науковий термін – гіпнопедія) є одним із методів сучасного практичного мовознавства. Він ґрунтується на експериментально-фонетичних спостереженнях, здійснених у лабораторії експериментальної фонетики інституту мовознавства імені О. Потебні НАН України, а також на відповідних фізіологічних, психологічних та медичних дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених. Так, вітчизняний вчений А. М. Свядош ще у 1936 році перший в світі поставив науковий експеримент по з'ясуванню можливостей сприйняття мови під час сну і проклав дорогу до формування такої науки як «гіпнопедія». Науковцем були приведені експериментальні докази того, що в період природного сну людина здатна сприймати мову з будь-яким змістом, що вимовляється іншими особами. Почута таким чином інформація, може застосовуватися практично без спотворення, і відтворюватися людиною після пробудження. Виявилось, що зберігатися в пам'яті вона здатна не гірше, ніж сприйнята в стані бадьорості. Паралельно зі А. М. Свядошем проводив дослідження цієї теми Л. А. Близниченко, і висвітлив результати у своїй роботі «Сонна кантата». Він пропонує використовувати сон більш раціонально: вивчати уві сні те, що піддається запам'ятовуванню найбільш важко, а саме лексику, іноземні слова, терміни тощо. Особливо приділяється увага характеру впливу різного рівня гучності подачі інформації: від гучного повідомлення до шепітного мови і промовляння «про себе» (внутрішнє мовлення).

Сучасні дослідження каліфорнійських вчених Б. Мендера і М. Уокера ще раз підтвердили справедливості цієї теорії. На думку М. Уокера, сон у розвитку людини займає ключові позиції, він допомагає маленьким дітям засвоїти лавину знань, навичок, вражень. Тому немовлята так багато часу проводять уві сні. Вчений припускає взаємозв'язок між порушенням пам'яті і розладами сну.

У наші дні гіпнопедія розглядається як одна з можливих способів навчання, який може застосовуватися поряд з іншими арттерапевтичними методами, таким як «Лікувальна музика супроводу».

Застосування цього методу в логопедичній практиці передбачає розумне поєднання його зі звичайними методами і прийомами. Він є додатковим, допоміжним, супровідним щодо засобів активного логопедичного впливу, яким послуговується фахівець у щоденній роботі. Введення закріплюваної мовної інформації під час денного засинання здійснюється після усвідомлення дітьми матеріалу, поданого на занятті, де вони перебувають у активному робочому стані. За такого навчання раціонально використовується психічна діяльність дитини під час незначного проміжку часу природного сну – засинання.

Елементи введення закріплюваної інформації в дитячу пам'ять під час засинання застосовується на різних етапах навчання. Загальну систему роботи становлять активне навчання дошкільнят на заняттях; повторення матеріалу у висловлюваннях та мовно-дидактичних іграх; закріплення його під час денного засинання.

З усього обсягу мовленнєвого матеріалу, який вивчається виокремлюється найскладніше і монтується з нього окремі блоки для щоденного опрацювання.

Інноваційна форма роботи на основі логосну не має на меті спонукати дитину до якихось розумових зусиль, вдаватися до інтелектуальних чи емоційно-вольових дій. В її основі лежить механічне повторення знайомого навчального матеріалу. Процес закріплення спрямований на глибоке, міцне й більш швидке його засвоєння. Для дітей із недорозвиненням мовлення, яким притаманні обмежена мовленнєва практика, гірша пам'ять і слабкіша увага, ніж у однолітків, метод гіпнопедії логосон відіграє неабияку практичну роль як допоміжний засіб навчання, підвищує ефективність засвоєння дітьми лексико-граматичних категорій. У цьому і полягає актуальність застосованого корекційного впливу на мовленнєвий розвиток дитини.

Процес закріплення мовної інформації проходить під час денного засинання. Проведення логосну містить декілька етапів, які мають певні правила, а саме: послідовне зміння гучності подачі інформації та заплющені очі; періодичність проведення сеансів логосну (2-3 рази на тиждень). Чітке їх дотримання є головною умовою ефективності використання логосну.

Перший етап. Перед сном діти, сидячи на стільчиках, хором промовляють за логопедом (спокійно, не напружуючись) знайомий мовний матеріал у спеціально відведений для цього час (паузу). Лексико-граматичний блок повторюється двічі.

Правило: очі відкриті, подача матеріалу з середньою гучністю.

Другий етап. Діти вкладаються в ліжка й також неголосно хором повторюють за дорослим ті ж самі слова у визначені ним паузи. Блок повторюється орієнтовно тричі.

Правило: очі відкриті, гучність подачі матеріалу зменшується.

Третій етап. Дітям пропонують пошепки (заохочуючи, але не контролюючи) промовляти слова за логопедом. Після кожної граматичної конструкції робиться пауза. Блок повторюється орієнтовно тричі.

Правило: очі заплюснені, гучність промовляння зменшується до шепітної мови (за методом Л. А. Близниченка) [3, с. 79].

Четвертий етап. Під рівний, розмірений, без тривалих пауз голос дорослого, який чітко промовляє всі слова, злегка виділяючи голосом потрібну граматичну форму, діти засинають

Правило: очі заплюснені, лексичний матеріал промовляє дорослий тихо, неголосно, використовується класична музика для засинання В. А. Моцарта, А. Вівальді, Л. Бетховена.

П'ятий етап. Активний. Спряжене промовляння з педагогом мовленнєвої інформації під час гімнастики пробудження після денного сну за зростанням гучності промовляння (варіативні комплекси гімнастики пробудження) (Додаток Б).

Правило: діти у ліжках виконують корегуючі вправи гімнастики пробудження з промовлянням в голос, гучно лексичного матеріалу.

Певні лексичні категорії добираються з урахуванням зони найближчого розвитку і вміщують складні, але доступні граматичні форми. Об'єднуються мовленнєві конструкції у стабільні блоки, що і є принципом укладання завдань. Наприклад, у вересні, вивчаючи з новачками тему «Іграшки», закріплюємо множину іменників; з теми «Частини тіла» – зменшувальну форму; «Овочі та фрукти» – узгодження іменників з прикметниками тощо.

Лексико-граматичні блоки спрямовані на поширення пасивного і активного словника, формування граматичної будови мовлення.

Корекційна робота по виправленню цих компонентів вміщує такі завдання:

- активізація та поширення предметного словника;
- активізація дієслівного словника;
- уточнення і активізація словника прислівників;
- збагачення словника прикметників;
- утворення іменників однини і множини в різних відмінках;
- утворення спільнокореневих слів;
- утворення іменників зі зменшувально-пестливими суфіксами;
- уточнення багатозначності іменників;
- утворення якісних та складних прикметників;
- узгодження іменників з прикметниками у роді і числі;
- узгодження іменників з числівниками у роді, числі, відмінку;
- узгодження іменників з займенниками у роді і числі;
- диференціація дієслів однини і множини;
- диференціація дієслів доконаного і недоконаного виду;
- вживання простих прислівників в мовленнєвих конструкціях;
- узгодження складних прийменників;
- утворення дієслів за допомогою префіксів.

Протягом трьох років з дітьми-логопатами проводилась корекційна робота по формуванню лексико-граматичної будови мовлення на основі застосування логосну. Поглиблювались теоретичні основи застосованої інноваційної форми роботи, поповнювались практичні наробки.

Прийом введення закріпленої інформації під час денного засинання органічно увійшов у практичну роботу закладу дошкільної освіти.

Діти охоче сприймають таку форму спілкування як додатковий прояв уваги до себе, а педагог будує свої стосунки з вихованцями за принципами толерантності, партнерства і довіри.

Логосон сприяє ефективності засвоювання найскладнішого мовного матеріалу дітьми з загальним недорозвиненням мовлення, незважаючи на психологічні особливості уваги, пам'яті, мислення цієї категорії дітей. Зумовлено це природними можливостями мозку людини мимовільно запам'ятовувати інформацію під час засинання. Наукою доведено, що альфа-випромінювання мозку, як один з етапів засинання, значно підвищує здібності сприймати великий об'єм інформації. Стимуляція в альфа-діапазоні покращує здібності до навчання.

Логосон як інноваційна форма роботи і наведений лексико-граматичний матеріал до сеансів буде корисний вчителям-логопедам, вчителям-дефектологам, батькам вихованців для більш ефективного корекційного впливу в роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення, затримкою психічного розвитку, а також із розумово відсталіми.

ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ПОСІБНИКА «НУМІКОН» В РОБОТІ З ДІТЬМИ З СИНДРОМОМ ДАУНА

*Куцко Наталія Сергіївна, завідувач;
Мамошина Світлана Сергіївна, вихователь-методист;
Бондарь Ольга Іванівна, асистент вихователя ЗДО «Ромашка»
міста Лисичанськ Луганської області*

Успіх психолого-педагогічних заходів, які проводяться педагогами у роботі з дітьми з ОВЗ, залежить не лише від оптимальності добирання методів і прийомів, а й від рівня розвиненості в дітей усіх сенсорних систем. Повноцінна діяльність органів чуття дає дітям змогу відчувати все те, що відбувається навколо, помічати найменші зміни та закономірності. Завдяки розвитку чуттєвої сфери кожна дитина має змогу дивитися й бачити, слухати й чути, адекватно сприймати навколишній світ.

Актуальним та ефективним засобом для здійснення в роботу кожного із сенсорних каналів, довготривалого підтримання інтересу дітей до сприймання інформації й одночасного регулювання втомленості дошкільників є використання педагогами мультисенсорного підходу до організації освітнього процесу.

Сенсорна система, або органи чуття – це спеціалізовані органи, усі чуттєві канали сприймання: слух, зір, смак, нюх, дотик, через які нервова система отримує подразнення із зовнішнього і внутрішнього середовища, сприймаючи ці подразнення у вигляді відчуттів. Подразники органів чуття є джерелом наших уявлень про навколишній світ. Стимуляція під час роботи з дітьми всіх органів чуття сприяє максимальному зростанню ступеня засвоєння інформації порівняно з традиційними методами, де задіяні один-два сенсорні канали.

Метою мультисенсорного підходу є розвиток у них здатність концентрувати й утримувати увагу, зберігати засвоєний матеріал у довготривалій пам'яті. Одним із дієвого мультисенсорного розвитку є методика Нумікон.

Методика Нумікон - це програма для формування математичних навичок у дітей, де використовується мультисенсорний підхід та застосовуються спеціальні набори наочно-практичного матеріалу. Дана програма була розроблена в Англії в 1996 – 1998 рр.. Вона зорієнтована на дітей, котрим важко засвоювати математику. Використання програми Нумікон дає можливість задіяти сильні сторони маленьких дітей та їх здатність навчатися практично, навчатися спостерігаючи, і здатність розпізнавати паттерни, тобто запам'ятовувати, а потім впізнавати стандартизовані зразки чи шаблони при наступних представленнях.

В Нуміконі числа від 1 до 10 представлені пластмасовими формами-шаблонами різного кольору, завдяки чому стають доступними для зорового та тактильного сприйняття.

Форми Нумікону влаштовані так, щоб діти могли маніпулювати ними, вчитися розпізнавати паттерни і співвідносити їх з відповідними числами. Автори цієї програми переконані, що важливо використовувати в цьому процесі якомога більше каналів чуттєвого сприйняття дитини – слух, зір, дотик, а також підключати рух та мовлення.

За допомогою деталей Нумікону можна наочно продемонструвати основні властивості натуральних чисел: кожне наступне число на один більше, від попереднього; різниця між парними та непарними числами.

Окрім того ми можемо засвоїти: склад числа, додавання, віднімання, додавання з переходом через десяток, множення, ділення.

Крім Форм до набору входять також: різнокольорові кілочки, які можна використовувати як лічильний матеріал; вставляти в отвори Форм; для викладення послідовності, орієнтування на площині; білі дошки з пухирцями та схеми для накладання, за допомогою яких можна викладати з Форм Нумікону картинки, наприклад кораблик, машинку і т.д.; «Чарівний мішечок», в якому діти на дотик знаходять вказаний предмет чи Форму; Числова пряма; Картки Нумікону; Рулетки. Навчально-методичний посібник.

Етапи роботи з Нуміконом

Початковий етап – сенсорний етап (накопичення досвіду і сенсорне насичення)

Мета: сформувати візуальне та тактильне уявлення про Форми-образи, деталі Нумікону. Початковий етап знайомства з Нуміконом передбачає, що діти маніпулюють та граються з деталями Нумікону: дивляться на них, крутять в руках, одягають на пальчики, виловлюють сачком із води; використовують в сюжетних іграх; нанизують Форми Нумікону чи кілочки на шнурок у вигляді намиста; фарбують і відзеркалюють на папері; видавлюють на пластиліні. Все це потрібно для того, щоб діти якомога більше розглядали і брали в руки деталі Нумікону і таким чином запам'ятовували їх візуально й тактильно.

II етап – характеристика Форм. Діти дізнаються, що деталі мають різний колір та розмір, що в кожній Формі є різна кількість отворів. Деталі можна описувати такими словами, як «червона», «синя», «велика», «маленька», «найменша». Можна називати їх словами «три», «п'ять», «сім» і т.д. Проте на цьому етапі не пропонуємо дітям перераховувати кількість отворів у кожній формі. Всі деталі сприймаються цілісно, глобально. А слова «три», «п'ять», «сім» - поки що тільки імена (назви) жовтої, червоної та рожевої форм відповідно. Коли діти розпочинають конструювати з Форм Нумікону різноманітні площинні зображення (доріжки, будиночки, машини, тварин) за зразком чи по схемі, накладають деталі на білу дошку, намагаються скласти одну велику форму з двох і більше менших Форм. На даному етапі діти ознайомлюються з новою властивістю – Форми можна зістикувати, розташовувати поруч.

III етап – Форма - цифра – число. Пропонуємо дітям порівнювати Форми за розміром і викладати їх в ряд від найменшої до найбільшої. Одночасно діти ознайомлюються з цифрами та працюють з числовим рядом.

Діти вчаться знаходити відповідність між цифрами та Формами Нумікону, спираючись на їх цілісне сприйняття, без перерахування отворів.

IV етап – Лічба. Пропонуємо перераховувати отвори, вставляти в них кілочки, камінчики, квасолини і т.п. і перераховувати, скільки їх вміщується в кожній Формі.

V етап – Арифметичний. Використовуємо Нумікон як додатковий наочний матеріал під час ознайомлення з арифметичними діями, наприклад додаванням. Щоб обчислити приклад $5 + 2 = 7$, ми беремо Форму-5 і прикладаємо до неї внизу Форму-2, одержали Форму, яка схожа на Форму-7. Щоб перевірити результат, беремо Форму-7, накладасмо зверху і переконуємося, що вийшло 7. Підкладаємо відповідний приклад. Формуємо математичне мовлення: 5 плюс два дорівнює 7 або 5 додати 2 буде сім.

Також Нумікон дозволяє здійснювати арифметичні дії з переходом через десяток. Коли діти маніпулюють деталями, шукають їх в макаронах, на дотик у «чарівному мішечку», граються ними, закриваючи очі, порівнюють, підбирають відповідні цифри, у них поступово формується не тільки зорове і тактильне уявлення про ці форми, але й образи цих Форм і відповідних цифр. Тобто діти починають уявляти Форми Нумікону та числа, а потім дії з ними, не маючи реальних деталей перед очима.

Отже, коли діти проходять всі етапи і види дій з Нуміконом (закапують форми в пісок, шукають на дотик в «Чарівному мішечку або в мисці з крупою, грають з ними, закриваючи очі, порівнюють підбирають до форм Нумікона відповідні числа), в них формуються не тільки зорове й тактильне уявлення про цих формах, але й образи цих деталей і відповідних їм чисел. Тобто діти починають представляти форми Нумікона і числа, а потім і дії з ними, не маючи реальних деталей перед очима.

Таким чином, при усному рахунку Нумікон дає можливість спиратися вже не на наочність, а на уявлення про форми і числа. Він допомагає наблизитися до здійснення елементарних рахункових операцій в розумі, орієнтуючись на образи форм, що позначають кількості, а це значить, що усний рахунок стає більш доступним.

ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОТЕХНІКИ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

*Мартиненко Ганна Володимирівна, практичний психолог ЗДО №4
міста Куп'янськ Харківської області*

Сучасний дошкільний навчальний заклад відкритий для всіх дітей. Включення дітей з особливими потребами в освітній процес дошкільного навчального закладу змінює передусім установки педагогів на розуміння особливостей розвитку дітей та врахування їхніх особливих потреб та потенційних можливостей розвитку в освітній роботі. Особливості дітей із порушеннями психофізичного розвитку неможливо нівелювати, тому потрібно змінювати організацію освітнього процесу в групі задля вирішення завдань навчання, виховання і розвитку всіх дітей в групі.

З метою забезпечення цілісного входження дитини з особливими потребами в загальноосвітній простір, що відповідатиме її потребам і можливостям, в сучасному дошкільному навчальному закладі передбачена така форма організації освіти, як інклюзивна. Інклюзивна освіта означає створення умов для отримання, засвоєння і використання знань, умінь і навичок дітьми з особливими освітніми потребами в різних видах діяльності разом з усіма однолітками групи. Тому загальною метою дошкільного навчального закладу з інклюзивною освітою є забезпечення умов для спільного виховання і навчання дітей з різними психофізичними особливостями розвитку. Ця проблема стала дуже актуальною в сучасному освітньому процесі, тому що перед педагогами стає величезна задача: виховати, навчити та розвинути дитину з особливими освітніми потребами.

Філософія інклюзії базується на вірі в те, що кожна людина з вадою має отримати освіту і житлові умови, які б якомога ближче відповідали нормальним. Вона передбачає істотні зміни в культурі, політиці та практичній діяльності. Діти з особливими потребами стають частиною нашого життя, вони включаються в дошкільні заклади, загальноосвітні школи, оточення, спільноти. До них ставляться як до рівних і як таких, що заслуговують на повагу і сприйняття їх такими, як вони є. Це те право, яким всі ми користуємось як члени суспільства.

Актуальною проблемою психолого-педагогічної науки є розробка методики ефективного засвоєння різноманітної інформації. Постійне збільшення обсягу інформації у поєднанні з високою конкуренцією та вимогами суспільства, із одного боку, приводить до інтенсифікації освітнього процесу, а з другого – до цілої низки порушень психічного здоров'я дітей. Проте одним із завдань сучасної освіти є не лише надання високого рівня знань, а й збереження здоров'я людини.

Відомо багато різноманітних підходів до покращення пам'яті. Учений І.С.Рогов виділяє декілька **фундаментальних принципів розвитку пам'яті**, два з яких:

1. Розвиток спостережливості, що приводить до примноження кількості та якості складних асоціацій.
2. Використання декількох органів чуття для запам'ятовування. Дослідження доводять, що інформація, яка поступає в мозок через декілька аналізаторів, засвоюється краще. Використання в логопедичній роботі тактильно-вібраційних та температурних відчуттів, нюху, зору, розвитку моторики (загальної, наслідувальної, дрібної), словесних коментарів, створення асоціацій образів та відчуттів допомагає дітям краще запам'ятати складний навчальний матеріал.

Пам'ять має також три основні закони, які потрібно знати та використовувати у своїй практиці.

Перший закон. Враження. Якщо ви бажаєте щось запам'ятати, потрібно зосередитись та отримати враження. Багато використовувати при цьому не тільки зір, але й слух та нюх. Але зорове враження – найміцніше. Нерви, що йдуть від ока до мозку, у 20 разів товстіші за нерви, що йдуть від вуха до мозку.

Другий закон. Повторення.

Третій закон. Асоціації. Єдиний спосіб щось надійно запам'ятати – це пов'язати потрібну інформацію з якоюсь іншою інформацією. При цьому інформація повинна сприйматись, як єдине ціле.

Треба пам'ятати, що послабленню пам'яті сприяють запахи. Це пояснюється сусідством центру нюху із «запам'ятовувальною» зоною мозку.

Я віддаю перевагу такому методу розвитку пам'яті, як «Мнемотехніка».

«Мнемотехніка» і «мнемоніка» означають одне і теж – техніка запам'ятовування. Вони походять від грецького «μνημονικόν» – мистецтво запам'ятовування. Вважається, що це слово придумав Піфагор Самоський (6 ст. до н. е. на честь давньогрецької богині Мнемозіни – богині пам'яті. У мнемотехніці існує шість напрямів:

1. Народне. Кожна людина з давніх часів протягом життя виробляє свою систему запам'ятовування.

2. Класичне. Перші роботи датуються 86 роком до рідва Христового. Саме ця дата вважається датою виникнення класичної мнемотехніки. Цицерон досконало володів технікою запам'ятовування з допомогою образного кодування.

3. Педагогічне – виникло в той же час. У Квінтіліана були проблеми з візуальним мисленням, тому були розроблені свої системи запам'ятовування і з'явилися перші паростки педагогічної мнемотехніки. Для людей не здатних до ефективного візуального мислення. Повністю педагогічна мнемотехніка сформувалася лише в 16 столітті. Засновником можна вважати П. Рамуса. Педагогічна мнемотехніка була більш доступна і зрозуміла більшості людей. І головне, не встановлювала таких високих планок, як класична мнемотехніка. Логіка педагогів гранично проста – вчити треба всіх, а не тільки людей, у яких працює візуальне мислення.

4. Цирковий напрям використовує принципи класичної мнемотехніки.

5. Спортивний напрям коли регулярно проходять змагання з мистецтва запам'ятовування. У Кембриджі з 1997 року.

6. Сучасне (система Джордано та ін.)

Мнемотехніка – в дослівному перекладі з грецької мови означає «мистецтво запам'ятовування». Це певна система прийомів і методів, дія яких направлено на максимальне ефективно збереження, відтворення і запам'ятовування одержуваного матеріалу. Використання прийомів мнемотехніки базується на спостережливості й образному мисленні та спрямоване на усвідомлене створення асоціативних зв'язків між об'єктами. Якщо казати про корисність мнемотехніки, то фахівці наголошують, що мозок людини найліпше запам'ятовує візуальні образи, позаяк основою психічних процесів є візуальне (образне) мислення, а також зв'язки між об'єктами. Оскільки в дітей дошкільного віку переважає наочно-образна пам'ять, вони спроможні невимушено засвоїти прийоми мнемотехніки й навчитися усвідомлено їх застосовувати. Мнемотехніка допомагає дітям: керувати процесом запам'ятовування удосконалювати своє мовлення сприяє розвитку асоціативного й образного мислення, уваги.

Застосування мнемотехнічних засобів в роботі з дітьми з ООП:

1. Мнемоквадрати.

2. Мнемодоріжки.

3. Мнемотаблиці.

Спочатку ознайомлюємо дітей із мнемоквадратами — зрозумілими зображеннями, які позначають одне слово, словосполучення або просте речення.

Коли діти звикають до застосування мнемоквадратів, вводимо у практику мнемодоріжки — послідовності мнемоквадратів (зазвичай чотирьох), за допомогою яких можна скласти розповідь із двох-трьох речень.

Аби діти запам'ятали певну інформацію, потрібно викликати в них пов'язані з нею «живі» враження, задіюючи в процес якомога більше органів чуття. При цьому зазначимо, що зорові враження є найсильнішими. Умовою міцного запам'ятовування інформації є також її систематичне повторення. Аби забезпечити запам'ятовування, треба пов'язати для дітей потрібну інформацію з якоюсь іншою, уже їм відомою так, аби вона сприймалася цілісно. Зрештою, найскладніший прийом — це мнемотаблиці, які складаються із декількох мнемодоріжок. За допомогою мнемотаблиць можна запам'ятати й відтворити доволі довге оповідання, казку, вірш.

В своїй роботі з дітьми, я помітила, що діти люблять гратися з кубиками. На основі Куб-Блума, я виготовила емоційний куб, Куб-привітання і врешті зрозуміла, що так само можна виготовити Мнemo-куб. Він складався з різних за кольором кубів. Для ліпшого використання можна було створити так званий «Світлофор»

Перший куб – «Істота» (зображення: людина, кішка, собака, пташка і т.д.)

Другий куб – «Дія» (зображення дії або предмета який асоціюється з цією дією, наприклад: чашка – пити, велосипед – їхати, подушка - спати)

Третій куб – «Предмет або місцевість» (зображення різних предметів, або місцевості, наприклад: ліс, дім, вулиця)

А ось і сама гра «Диво-куб»

Мета: вчити дитину самостійно маніпулювати з предметами, працювати за інструкцією, показувати дію, яка зображена на малюнку та називати зображення, складати прості речення. Розвивати пам'ять, мислення, увагу, координацію рухів, візуальне сприйняття. Виховувати бажання грати.

Хід гри

1. **Варіант.** Використовуючи світлофор іграшку, або показуючи фішки в послідовності: 1-червоний, 2-жовтий, 3-зелений. Дитина підкидає куб відповідного кольору. Викладаючи випавши малюнки догори та куби один біля одного, утворюючи мнемодоріжку.

Випавший малюнок – називає або виконує (якщо це дія). Вкінці складає речення (або сама, або за допомогою дорослого) обов'язково дорослий називає предмет та вимушує дитину повторювати за ним.

2. **Варіант.** Дитині дають грати кубами, ознайомлюють із зображеннями на кубах, викладають та складають речення.

3. **Варіант.** Дитині дають вже готовий один куб на якому зображені і дії, і предмети, і істоти, а дитина круте в руках куб та складає речення.

4. Можна ускладнювати або спрощувати за бажанням педагога. Картки можна змінювати в залежності від рівня знань та вміння дитини.

Висновки: вченими було доведено, що метод мнемотехніки дуже позитивно впливає на розвиток психічних процесів дитини дошкільного віку. А діти з особливими освітніми потребами потребують спрощення навчання та доведення інформації до їхнього відома. «Мнемотехніка» - є ефективною методикою навчання та розвитку не тільки звичайних дітей, але і дітей-інклюзивників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большева Т. В. Вчимся по казці. Развитие мышления дошкольников за помощью мнемотехники: Навчально-методичний посібник. 2-е вид. испр / Т.В. Большева. – СПб.: Детинство-прес, 2005. – 96 с.

2. Полянська Т. Б. Використання методу мнемотехніки в навчанні розповідати дітей дошкільного віку: Навчально-методичний посібник / Т.Б. Полянська. – СПб.: ТОВ Детинство-прес, 2010. – 64 с.

3. Ушакова О. С. Знайомимо дошкільнят з художньою літературою: конспекти занять / Ушакова О. С., Гавриш Н.В. – Москва: ТЦ «Сфера», 1998. – 224 с.

4. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія / А. А. Колупаєва. – Київ: Самміт Книга, 2009. – 272 с.

5. Колишкін О. В. Особи з порушенням психофізичного розвитку в умовах інклюзивної освіти / О. В. Колишкін // Вступ до спеціальності «Корекційна освіта»: навч. посіб. для ВНЗ / О. В. Колишкін. – Суми: Унів. кн., 2016. – С. 254-277.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Манійчук Тетяна Леонідівна, директор;

Філюк Олена Володимирівна, заступник директора з навчально-виховної роботи Шепетівського міського центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Хмельницької області

Будь-яка людина, незалежно від стану здоров'я, має право здобувати якісну освіту на рівні з іншими людьми, що гарантовано низкою міжнародних і вітчизняних нормативно-правових документів.

У зв'язку із поширенням в Україні процесу інклюзивного навчання потребує оновлення підхід до організації освітнього процесу в закладі позашкільної освіти. Саме тому навчання і виховання дітей з особливими потребами є одним із важливих напрямів діяльності Шепетівського міського центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, що відображено в Програмі розвитку закладу на 2019-2021 рр.

Зокрема, перед педагогічним колективом поставлені такі *завдання*: створити умови для роботи з дітьми з особливими потребами; сформувати банк даних дітей та молоді з особливими потребами; здійснювати психологічний супровід роботи керівників гуртків з дітьми з особливими потребами; впроваджувати технології культури здорового способу життя та спілкування для попередження негативних проявів в учнівському середовищі.

Протягом останніх років в закладі проведена значна робота, накопичено цінний досвід з даного питання. На сьогоднішній день можна стверджувати, що заклад має необхідний потенціал для організації роботи з дітьми з особливими потребами.

Модель роботи з дітьми з особливими потребами в закладі передбачає такі *напрями*: створення умов для рівного доступу до здобуття якісної позашкільної освіти дітей з особливими потребами; психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами; реалізація розв'язкової програми з елементами лялкотерапії «Еколялька»; реалізація проекту «Аніматерапія-лікування душі та тіла»; співпраця з навчальними та спеціалізованими закладами щодо спільної організації роботи з дітьми різних соціальних категорій;

– залучення дітей з особливими потребами до участі у виховних заходах.

Створення умов для рівного доступу до здобуття якісної позашкільної освіти дітей з особливими потребами

Відповідно до напрямку діяльності закладу створена необхідна матеріальна та навчальна база для роботи гуртків. Так, обладнано навчальні кабінети, куточки живої природи, де проходять заняття гуртків та організовується індивідуальна робота з дітьми. На території закладу обладнано кінологічний майданчик для проведення занять гуртків та підготовки дітей і собак до роботи з аніматерапією. В актовій залі створені умови для проведення показових виступів з собаками-терапевтами та проведення індивідуальних занять, тематичних

заходів. Крім того, в закладі діє діють три паспортизованих музеї: музей народних промислів України, музей кімнатних рослин, етнографічний музей. Метою діяльності музеїв є розширення світогляду дітей та молоді, формування ціннісного ставлення до природи, поваги до народних звичаїв і традицій. Важливу роль в організації навчально-виховного процесу відіграють навчально-дослідна земельна ділянка та дендрологічний парк «Шепетівський», який включено до заповідного фонду Хмельницької області. В складі НДЗД є аромостанція, на якій зростають рослини, ефірні олії котрих сприятливо впливають на загальне самопочуття (різні види м'яти, меліса, шавлія, гісоп, лаванда та інші). Аромостанція використовується для проведення релаксаційних занять з дітьми за відсутності медичних протипоказань. Наявність дендрологічного парку в складі закладу надає можливість проводити дослідницьку роботу, організовувати заняття та відпочинок на свіжому повітрі.

Важливим кроком до забезпечення належних умов для організації роботи з дітьми з особливими потребами стала участь закладу в конкурсі мікрогрантів від громадської організації «Інститут солідарності громад Романа Мацоли». Протягом шести місяців ініціативна група педагогів закладу на чолі з директором Манійчук Т.Л. працювала над розробкою та реалізацією проекту модернізації куточка живої природи (проект у додатках, на диску). Метою проекту є соціальна адаптація понад 500 дітей, які відвідують заклад, а також дітей з особливими потребами міста та району, шляхом модернізації куточка живої природи і пристосування його до організації занять з аніматерапії (лікування з допомогою тварин). На реалізацію проекту заклад отримав грант на суму 7500,00 грн. На ці кошти придбано клітки для утримання декоративних тварин (кролів, шиншил, морських свинок), покриття на підлогу для проведення занять з собаками-аніматерапевтами, обладнано зону для занять з аніматерапії (придбано стільці та стіл). Результатом успішної реалізації проекту є те, що громадянськість міста Шепетівки та понад 500 вихованців Шепетівського міського центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді мають можливість безоплатної консультативної і практичної підтримки щодо застосування методів аніматерапії (лікування з допомогою тварин) для зміцнення фізичного, психологічного здоров'я й духовного розвитку дітей.

Важливу роль в організації роботи з дітьми з особливими потребами відіграє програмно-методичне забезпечення. З цією метою педагогами закладу розробляються методичні рекомендації та навчальні програми, що забезпечує можливість залучення до навчального процесу різних категорій дітей. Так, в закладі працюють гуртки «В гармонії з природою», «Валеологія з елементами аніматерапії», «Екознайка», «Природа і фантазія», програми яких побудовані таким чином, щоб діти з особливими потребами могли успішно справлятися з поставленими завданнями нарівні із здоровими дітьми. Крім того, керівниками гуртків розроблені методичні посібники: «Каністерапія. Підготовка собак-терапевтів та дітей волонтерів для роботи в центрах соціальної реабілітації» (Беляєва О.М, керівник гуртка «Юні кінологи»), «Соціальний та психологічний симбіоз дитини та собаки як елемент духовного виховання (Беляєва О.М, керівник гуртка «Юні кінологи»), «Діяльність практичного психолога позашкільного навчального закладу щодо формування здорового способу життя» (Антонюк Н.О., практичний психолог), «Аніматерапія-лікування душі та тіла» (Беляєва О.М, керівник гуртка «Юні кінологи»), «Розвиток дрібної моторики як необхідної складової фізичного вдосконалення в системі гурткової роботи соціального спрямування» (Коленчук О.І., керівник гуртка «Плетіння з верби»).

Забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами

Соціально-психологічний супровід освітнього процесу в закладі забезпечується шляхом впровадження різних форм і методів роботи практичного психолога. Щорічно у вересні складається соціальний паспорт закладу з метою виявлення дітей, які належать до соціально-вразливих категорій та планування відповідної роботи з ними. Зважаючи на те, що зарахування учнів до гуртків відбувається протягом усього навчального року, соціальний паспорт періодично переглядається і коригується практичним психологом.

Основними завданнями практичного психолога є формування психологічної готовності учасників освітнього процесу (вихованців, батьків, педагогів) до роботи з дітьми з особливими потребами, а також безпосередня робота з ними.

Психологічна просвіта в закладі здійснюється шляхом проведення психологічних семінарів, тренінгів, круглих столів, лекцій тощо, зміст яких спрямований на подолання упередженого ставлення до дітей з особливими потребами, набуття навичок роботи з особливими дітьми: тренінг для вихованців «Розвиток самопізнання та впевненості в собі», психолого-педагогічний семінар «Етика у роботі педагога», консультпункти для батьків «Спільна діяльність батьків і дітей як спосіб формування морально-етичних цінностей», «Практичні навички спілкування дорослих для збереження гідності дитини», заняття з елементами тренінгу «Формування загальнолюдських духовно-моральних цінностей», виготовлення інформаційних буклетів для педагогів «Особливі діти та особливості роботи з ними», еколого-психологічний тренінг «Світ навколо нас - і я його частинка» (додаток 8).

Крім того, відвідування й аналіз практичним психологом занять гуртків з метою вивчення компетентності педагогічних працівників і рівня згуртованості вихованців дозволяє проаналізувати ефективність співпраці між педагогом та гуртківцями, а також надати рекомендації для їх оптимізації.

Однією із важливих форм роботи є психодіагностика - психологічне обстеження вихованців, учнів, їхніх груп та колективів, моніторинг змісту і умов індивідуального розвитку вихованців, учнів, визначення причин, що ускладнюють їх розвиток. На початку навчального року практичним психологом проводиться спостереження за дітьми різних вікових та соціальних категорій в період адаптації з метою уникнення дезадаптивних проявів, а також вивчення індивідуальних особливостей адаптації дітей, специфіки входження у групу однолітків й умов позашкільного навчального закладу.

Для створення комфортних умов роботи практичного психолога з учасниками освітнього процесу обладнано кабінет відповідно до нормативних вимог.

При проведенні індивідуальної роботи психолог працює безпосередньо з дитиною з особливостями розвитку щодо збереження її здоров'я, пошуку та реалізації її всебічного розвитку.

Реалізація розвивальної програми з елементами лялькотерапії «Еколялька»

У системі роботи з дітьми з особливими потребами використовуються різні засоби, але які б засоби не підбирались, головне – це те, щоб вони були насичені позитивними емоціями та передбачали використання ігрової методики, яка посилює вплив на дітей. Такий підхід забезпечується через реалізацію в закладі розвивальної програми з елементами лялькотерапії «Еколялька».

Програма спрямована на формування толерантного ставлення один до одного, розвиток комунікативних навиків, зміцнення психічного здоров'я вихованців, виховання співчутливості, доброзичливості, взаємодопомоги та інших позитивних якостей, підвищення екологічної культури, самооцінки і соціалізації особистості засобами лялькотерапії.

Програма передбачає проведення циклу занять з групою вихованців. Заняття розпочинаються з ознайомлення учасників з видами ляльок, їх значенням та різноманітністю природних матеріалів, що використовуються для їх виготовлення. Коли ляльки готові, розпочинається процес «оживлення» та «знайомства». Наступним етапом є розігрування сюжетно-рольових сцен, які розвивають комунікативні якості, мовлення дітей, сприяють подоланню комплексів, бар'єрів у спілкуванні, виховують доброзичливе ставлення один до одного.

Спостерігаючи за роботою дітей при виготовленні різного роду фігур були помітні певні позитивні зміни: у них формуються своєрідні ідеали, поглиблюється потреба в психологічному пізнанні. Важливим є те, що всі ці якості формуються саме в процесі гри, адже гра – це той момент, в який дитина проходить прискорений курс соціалізації. Під час занять гуртківці використовують природні матеріали для виготовлення ляльки, що сприяє розвитку екологічної культури, дрібної моторики рук.

Загалом заняття за програмою «Еколялька» розвивають комунікативні навички, формують емоційно-позитивний настрій, розвивають дрібну моторику рук, творчі здібності, фантазію та образне мислення, здатність до концентрації уваги, сприяють покращенню соціальної адаптації дітей.

Реалізація проекту «Аніматерапія-лікування душі та тіла»

З метою соціальної реабілітації і адаптації дітей та молоді з особливими потребами в Шепетівському міському ЦЕНТУМ спільно з молодіжною громадською кінологічною організацією «Фенікс» діє проект «Аніматерапія – лікування душі та тіла». Керівником проекту є Беляєва О.М., керівник гуртків «Юні кінологи» та «Юний хендлер».

Проект започаткований у 2005 році і планувався як короткострокова робота з вузькою цільовою аудиторією – вихованцями міського центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів. В рамках реалізації проекту здійснювалась цілеспрямована реабілітаційна робота з дітьми та молоддю з особливими потребами. Для хворих дітей проводились загальнореабілітаційні вправи: поводити собак на повідку, погодувати з руки, покидати м'ячики, погратись з собаками і кішками тощо.

Щоб оцінити ефективність впливу проекту на цільову аудиторію (діти та молодь з особливими потребами), проектною групою проводились дослідження шляхом анкетування, безпосереднього спілкування з батьками й лікарями, порівняння висновків психологів і лікарів. За підсумками дослідження отримані такі психоемоційні та фізичні результати: з загальної кількості дітей, залучених до програми роботи з тваринами (100%), 87 % - покращили свій емоційний стан, 20% - покращення загальних результатів лікування, 57 % - зниження агресії та підвищення рівня самоконтролю, 30% - покращення функцій дрібної моторики. Біля 3% дітей мали протипоказання до спілкування з собаками (різні види алергій або загальне неприйняття собак).

Зважаючи на значні результати роботи, позитивний вплив спілкування з тваринами на загальний стан здоров'я дітей, проект отримав подальше продовження і став безстроковим. На сьогоднішній день до реалізації проекту долучились інші педагоги, розширився склад тварин, що використовуються в аніматерапії. Крім собак та кішок «аніматерапевтами» стали декоративні кролі, морські свинки, шиншили, папуги.

Також підвищився професійний рівень керівника проекту. Беляєва О.М. неодноразово брала участь у семінарах, проектах та презентувала власний досвід роботи щодо соціалізації навчально-виховного процесу засобами каністерапії (лікування за допомогою собак). Так, у 2016 році Беляєва О.М. брала участь у підготовці та проведенні Всеукраїнської науково-практичної конференції з каністерапії «Друг у біді не залишить». У 2017 та 2018 році Беляєва О.М. була запрошена до участі в проекті з каністерапії для дітей з особливими потребами на базі реабілітаційного табору в парку «Київська Русь» (Київська область). Організатори табору – Кінологічна спілка України, реабілітаційний центр «Майбутнє», учбово-дресувальний центр «Лармон», благодійна організація «Дарую лапу та серце».

В даний час реалізація проекту передбачає проведення масових заходів за участю тварин (опосередкована терапія) та індивідуальні заняття з тваринами за запитами батьків і рекомендаціями спеціалістів (безпосередня терапія).

Спостереження за психологічним станом дитини, яка постійно знаходиться в контакті з собаками дає можливість зробити висновок про позитивний вплив такого контакту на душевне благополуччя. Піклування і догляд за тваринами, її виховання та ігри мотивує дитину на позитивне сприйняття світу, формує стійку мотивацію до праці, що є необхідними складовими духовного виховання. Спілкування з собакою, розумною та гарною твариною, змінює закомплексовану, неконтактну, фізично слабку дитину. Слід також зауважити, що й

здорові люди отримують велику користь від спілкування з тваринами. Так, виховуючи та дресируючи собаку людина зберігає або покращує свій психологічний і фізичний стан. Необхідність догляду за залежною істотою спонукає людину забувати про свої негаразди.

На наш час багато людей ведуть малорухливий спосіб життя, котрий не є корисним для здоров'я. Недостатність руху зветься «гіподинамією». Собака – чудові «ліки» проти гіподинамії. Собака привчає власника до розпорядку дня, змушує більше бувати на свіжому повітрі, та й в помешканні примушує рухатись. А ще доведено, що прогулянки з собакою знижують ймовірність серцево-судинних захворювань, інфаркту міокарда та інших хвороб серця і судин. Присутність собаки поряд з людиною попереджує нервові зриви, що виникають після нервових напружень та стресів.

Співпраця з навчальними та спеціалізованими закладами щодо спільної організації роботи з дітьми різних соціальних категорій

З метою залучення дітей різних соціальних категорій до еколого-натуралістичної роботи, здійснення їх соціальної адаптації закладом налагоджена тісна співпраця з міським центром соціальної реабілітації дітей-інвалідів та спеціалізованою школою-інтернатом на підставі укладених угод.

Доведено, що взаємодія особистості з природою виконує неабиякі реабілітаційні функції. Саме з цією метою для вихованців центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів організовуються творчі майстерні з виготовлення виробів з природного матеріалу, проводяться кінологічні виступи, індивідуальні заняття тощо. Це покращує емоційний стан дітей, допомагає їм подолати почуття самотності, стимулює їх соціальну активність. До проведення таких заходів активно долучаються вихованці гуртків закладу. Вони допомагають готувати та проводити творчі заняття, свята, виготовляють сувеніри. Таким чином діти починають розуміти проблеми осіб з особливими потребами, навчаються співчуттю, толерантності.

Ще один особливий контингент дітей шкільного віку - вихованці шкіл-інтернатів, у яких в силу різних обставин відсутні нормальні умови життя і які потребують корекції фізичного та психічного розвитку. У таких дітей нерідко деформовані духовні, пізнавальні, естетичні потреби та інтереси, відсутні належні моральні установки і ціннісні орієнтири, вони не мають навичок навчальної, побутової, суспільно корисної праці. Педагогічний колектив закладу активно працює над залученням такої категорії дітей до заняття в гуртках. Так, 50 вихованців спеціалізованої школи інтернату відвідують гуртки «Любителі декоративних тварин», «Школа юного акваріуміста», «Валеологія з елементами аніматерапії». Діти із задоволенням відвідують гуртки в закладі, адже для них це можливість на короткій час залишити стіни інтернату і цікаво та пізнавально провести час, поспілкуватися з тваринами. А для дітей молодшого шкільного віку організована робота гуртка на базі спеціалізованої школи-інтернату. Слід зазначити, що багато таких вихованців дуже важко адаптуються до умов гуртка, тому до роботи з ними також долучається практичний психолог закладу. Для здійснення профілактичної та розвиткової роботи з цими дітьми практичним психологом застосовуються різні прийоми і методики роботи: арт-терапевтичні техніки (ізотерапія, пісочна терапія, акватипія, робота з пластичними матеріалами, тканинна терапія, метафоричні карти, робота з фольгою, лялькотерапія, музикотерапія); казкотерапія; ароматерапія.

Залучення дітей з особливими потребами до участі у виховних заходах

Залучення дітей з особливими потребами до участі у виховних заходах – дієвий спосіб дати дітям з особливими потребами відчути себе повноцінними учасниками освітнього процесу, проявити свої здібності і таланти. Протягом навчального року діти залучаються до проведення різноманітних масових заходів як в якості глядачів, так і в якості учасників: показ екологічної моди, кінологічні виступи, творчі майстер-класи. Ефективною формою роботи є залучення дітей з особливими потребами до участі в творчих виставках, де вони мають можливість проявити власну індивідуальність, майстерність.

Отже, створена нами модель організації роботи з дітьми з особливими потребами забезпечує:

- визнання рівної цінності для суспільства всіх учнів і педагогічних працівників;
- зміни в політиці закладу, практиці та культурі з метою приведення їх у відповідність з різноманітними потребами вихованців;
- подолання бар'єрів на шляху отримання якісної позашкільної освіти та соціалізації всіх учнів, а не тільки учнів з особливими освітніми потребами;
- аналіз і вивчення спроб подолання бар'єрів та покращення доступності позашкільного навчального закладу для окремих категорій учнів, проведення змін, спрямованих на користь усіх вихованців;
- переконання, що відмінності між вихованцями – це ресурс, що сприяє педагогічному процесу, а не перешкоди, які необхідно долати;
- розвиток партнерських відносин між закладом і місцевою громадою.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДИСЛЕКСІЇ ТА ДИЗГРАФІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ

Литвин Інна Миколаївна, завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Галушко Марина Іванівна, методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

Актуальність проблеми попередження дислексії та дизграфії у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку шляхом розроблення нової науково-методичної основи має винятково важливе значення для сучасної української логопедії. Останні десятиліття відзначається значний інтерес науковців та практиків до процесу читання у структурі писемного мовлення, розвитку передумов читання в онтогенезі, формування навички читання в умовах нормального мовленнєвого розвитку та особливостей опанування навички читання дітьми з порушеннями мовлення. За даними різних авторів, стійкі порушення читання (дислексія) виявляються у 3-10% молодших школярів без тяжких мовленнєвих патологій та майже у третини дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку у віці 7-9 років (Р.Беккер, О.Корнєв, В. Hallgren, Р. Ott та ін.). Високий рівень розповсюдженості порушень читання і письма у молодших школярів, недостатньо ефективна логопедична робота, спрямована на виявлення, попередження та корекцію дислексії і дизграфії зумовлюють ускладнення у навчанні в цілому та перешкоджають повноцінному оволодінню дітьми знаннями з предметів мовного циклу ще у початковій школі, що призводить в подальшому до стійких утруднень в опануванні академічними знаннями. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема виявлення схильності до дислексії у дітей дошкільного віку (А.Воронова, Л.Єфіменкова, Г.Місаренко, Т.Філічева та ін.). Однак вивчення психолого-педагогічної літератури засвідчує, що питання, які пов'язані з аналізом передумов формування писемного мовлення у дошкільному віці недостатньо досліджені. З метою розв'язання означеної проблеми необхідною стає розробка спеціальних діагностичних методик, спрямованих на виявлення груп ризику виникнення дислексії, а також напрямків та прийомів корекційно-логопедичної роботи з попередження порушень читання, в першу чергу, у дошкільників та дітей початкової ланки з порушеннями мовленнєвого розвитку (ПМР). В останні роки вітчизняні й зарубіжні наукові праці, що присвячені дослідженню розладів читання у молодших школярів, наголошують на тому, що дислексія є наслідком недостатньо сформованої функціональної основи процесу читання, тобто вербальних та невербальних вищих психічних функцій, що забезпечують становлення зазначеної навички (В.Ільяна, О.Корнєв, Р.Лалаєва, Н.Стражинская, Т.Філічева, Р. Gardner, Т. Miles, Р. Ott). До числа психічних функцій, що лежать в основі формування навички читання, науковці відносять усне мовлення (його фонетико-фонематичну та лексико-граматичну будову), просторові уявлення, зоровий гнозис, зорово-моторну координацію, суцесивні операції, слухомовленнєву пам'ять, увагу, контроль. Дослідники підкреслюють, що становленню навички читання може перешкоджати сукупність зазначених компонентів, варіативність якої у окремих дітей з ПМР може бути достатньо різноманітною (В.Ільяна, О.Корнєв, Р.Лалаєва). Саме тому попередження дислексії у дітей з ПМР має відбуватися на основі вивчення вербальних та невербальних функцій, що лежать в основі формування навички читання.

Аналіз науково-методичних джерел спровокував нас розробити методику, яка б розвивала та при потребі здійснювала корекційний вплив на писемне та усне мовлення у дітей 5 - 14 років.

У процесі роботи над методикою використані наукові здобутки у галузі психології, логопедії, дефектології і нейропсихології. В її основу покладені як традиційні способи навчання, так і новітні ідеї і прийоми корекційної роботи з дітьми. Методика має на меті допомогти логопедам, дефектологам та вчителям початкових класів, правильно вибудовувати навчальну і корекційну роботу з дітьми.

Дана методика спрямована на: формування писемного та усного мовлення дітей; розвиток фонематичного слуху; розвиток просторового орієнтування; профілактику дисграфії.

У процесі проведення занять використовуються прийоми і вправи, спрямовані на активізацію роботи головного мозку, міжпівкульну взаємодію, сенсомоторну корекцію, що допоможе дитині впоратися з такими проблемами, як: заміна букв під час читання і письма; пропуск букв; перестановка букв; злиття кількох слів в одне; дзеркальне написання букв і цифр; неправильне встановлення напрямків «право» і «ліво».

Програма розроблених занять спрямована на: підвищення працездатності; покращення мозкового кровообігу; розвиток рухової, просторової сфери; становлення адекватної схеми тіла та образу фізичного «Я»; розвиток дрібної моторики; покращення саморегуляції і довільного контролю; покращення функціонування мозкових структур; вибудовування просторових уявлень («ліво» - «право», «над» - «під», «за» - «перед»).

Методика включає чотири етапи навчання.

На *першому етапі* дитина засвоює операції, пов'язані з фонемною структурою слова.

На *другому етапі*, крім аналізу фонетичної структури, дитина виконує деякі операції пов'язані зі словозміною та словотворенням.

На *третьому етапі* проходить закріплення операцій, що вже склалися на даний момент і здійснюється перехід до засвоєння синтагматичних моделей писемного мовлення.

На *четвертому етапі* дитина засвоює різні типи словосполучень і опановує синтаксичні моделі зв'язного мовлення.

Кожне з двадцяти занять містить: дихальні вправи; окорухові вправи; вправи на координацію рухів; вправи з буквами (букви в методиці вивчаються не в алфавітному порядку, а за системою сприймання моделі написання букви); читання вголос.

Перед початком занять необхідно вивчити з дитиною частини тіла людини, так як схема тіла є базовою і найбільш природною системою орієнтування. Формування у дитини просторових уявлень – одна з найважливіших умов її успішності у навчанні.

Першим кроком має стати маркування лівої руки з допомогою кольорової стрічки, браслета, кольорової гумки для волосся і т. д.; як варіант, можна прикріпити значок біля серця. Це буде чудовою опорою для подальшого маніпулювання з навколишнім простором. Такі маркери на початкових етапах повинні бути присутні постійно. Також можна позначити верх (бант на голові, шапочка, сонце чи небо вгорі), і низ (туфлі, підлога, трава).

Необхідно пояснити, що у нас є вертикальна вісь симетрії, є парні органи, ліва і права сторона, однак є і непарні органи. Потрібно ретельно розібрати всі елементи обличчя. Дитина обов'язково має розглянути себе у дзеркалі: якого кольору у неї очі, волосся, де закінчуються куточки губ відносно очей, де верх і низ вух відносно очей і рота. Потрібно показати дитині, що на обличчі є точки, які зовнішньо не позначені, але якщо їх відшукати, вони чутливі – це дві підщелепні і дві лобні точки. Голова – це простір робочого рядка. Голова має чіткі межі: верх, низ, право, ліво.

Потім потрібно пропрацювати точки правого і лівого плеча. Відзначаємо, що є центр тулуба – пуп.

Тільки після того, як дитина добре освоїла простір власного тіла та зовнішній простір, можна переходити до освоєння простору на аркуші.

Всі вправи виконуються в наступних варіантах.

Перший варіант: дитина уважно дивиться, як вправу виконує дорослий на собі.

1. Долонями показуємо верх і низ обличчя – це ширина рядка, в який вписуємо букву, чи висота букви; правий і лівий кордони обличчя – це кордони букви, ширина букви.

2. Вказівним пальцем від верхньої правої точки на лобі пишемо букву О. буква має вписатися в кордони обличчя. Точка початку написання є кінцевою точкою написання букви.

Другий варіант: дитина пробує зробити самостійно ту ж вправу (показує на собі):

- 1) без дзеркала;
- 2) перед дзеркалом;
- 3) без дзеркала.

Повторюємо до того часу, поки дитина не почне легко, швидко і правильно виконувати вправу.

Третій варіант: дитина виконує вправу на схемі №1 і схемі №2.

Четвертий варіант: дитина малює пальцем перед собою букву на відстані зігнутої в лікті руки. Поясніть дитині, що вона малює букву на уявному екрані розміром як обличчя.

Важливо: стежте, щоб дитина малювала букву прямо перед собою і не відхилялась в сторону. У даному варіанті можна використовувати дзеркало – дитина малює букву на своєму відображенні.

П'ятий варіант: дитина малює пальцем перед собою букву на відстані зігнутої в лікті руки. Поясніть дитині, що вона малює букву на уявному екрані (можливі екрани різних розмірів: 10 см; 5 см; 2 см; 1 см).

Важливо: стежте, щоб дитина дотримувалась центрального розташування букви.

Шостий варіант – переходимо на папір: дитина пише букву ручкою на аркуші паперу форматом А4, який лежить горизонтально. Буква пишеться на всю висоту аркуша, починається з верхньої правої точки. Потім аркуш складається навпіл за горизонтальною лінією, дитина знову пише букву. Тільки меншої висоти. Дитина самостійно чи з допомогою дорослого складає аркуш, таким чином зменшуючи висоту букви.

Надзвичайно важливо: провести всі шість варіантів написання букви, де послідовно працюють м'язи плеча, передпліччя, ліктя, кисті. Таким чином формується рухова пам'ять на перекодування звука в значок.

Важливо:

- кожне заняття виконується 2-5 днів;
- всі вправи потрібно виконувати повільно;
- кожну вправу виконуємо 4-6 разів;
- для занять роздрукуйте букви з додатку (якщо дитина не вміє писати – підготуйте схеми з друкованими буквами, якщо дитина пише – то прописні букви).

Заняття 1. Буква О

Мета: сприяти покращенню мозкового кровообігу, розвивати рухову, просторову сфери, кінестетичний праксис; вправляти у вмінні розподіляти увагу; стимулювати інтерес до процесу читання.

1. Дихальні вправи

В. п. – лежачи на спині. Зробити глибокий вдих через ніс, одночасно надуваючи живіт, як кульку, зробити видих через рот-трубочку, імітуючи звук У, втягнути живіт (4-6 разів).

2. Зороворухові вправи

В. п. – лежачи на спині, голова нерухома. Дорослий бере невеликий предмет (ручку з кольоровим ковпачком) і плавно водить ним перед очима дитини: зліва-направо і в зворотному напрямку на відстані

витагнутої руки (4-6 разів), вгору і вниз, по діагоналі, від носа і до носа (дитина дивиться на предмет і її очі повинні сходитись до перенісся, коли предмет опиняється біля носа).

На 3-4 секунди затримайте предмет в крайніх положеннях (право, ліво, верх, низ) – дитина повинна утримувати погляд в цих крайніх точках.

Вправа виконується спочатку на відстані витягнутої руки, потім на відстані ліктя і, нарешті, біля перенісся.

3. Вправи на координацію рухів

В. п. – дитина сидить, обхопивши зігнуті в колінах ноги руками, потім відкочується назад, на спину, і повертається у в. п.

Лягти на живіт, руки витягнути вперед, припідняти прямі ноги. Прогнутись і погойдуватись в такому положенні.

Покачатись, як колода, по підлозі з витягнутими прямими руками і ногами («макарони»).

4. Вправи з буквами

- *Перший варіант:* дитина дивиться, як дорослий виконує вправу.

- *Другий варіант:* дитина пробує зробити ту ж саму вправу самостійно.

Важливо: стежте за тим, щоб вказівний палець, яким дитина виконує вправу, був прямим, а 1, 3, 4, 5 пальці – щільно стиснуті. Вказівний палець – це наша ручка, а ручка не може бути кривою чи зігнутою. Однак, пальчики у малюків стомлюються, тому необхідно виконувати пальчикову гімнастику, масаж рук.

- *Третій варіант:* дитина виконує дану вправу на схемі.

- *Четвертий варіант:* дитина малює пальцем перед собою букву на відстані зігнутої в лікті руки. Поясніть їй, що вона малює букву на уявному екрані розміром як обличчя.

- *П'ятий варіант:* дитина малює пальцем перед собою букву на відстані зігнутої в лікті руки. Поясніть їй, що вона малює букву на уявному екрані (можливі екрани різних розмірів: 10 см; 5 см; 2 см; 1 см).

Важливо: стежте за тим, щоб дитина дотримувалась центрального розташування букви.

5. Читання вголос

Читайте протягом 10-15 хвилин знайому дитині казку.

Вправи для заняття 1

- №1. Підготуйте текст (не більше 5 рядків). Запропонуйте дитині олівцем обвести якусь одну букву кружечком, іншу взяти в квадрат. Підрахуйте кількість правильно виконаних варіантів. Зафіксуйте на тому ж аркуші отриманий результат і дату.

- №2. *Кінестетичний праксис.* Дитина послідовно виконує наступні вправи за зразком, продемонстрованим дорослим. Вправи: «Де пальчик», «Кільце», «Коза», «Зайчик».

Почергово працюють обидві руки. Після виконання кожної вправи дитина вільно кладе руку на стіл.

Заняття 2. Буква С

Мета: сприяти покращенню мозкового кровообігу, оптимізації тонусу м'язів, формуванню довільної саморегуляції, розширенню об'єму зорового сприймання; розвивати просторовий праксис; формувати рухову пам'ять на перекодування звуку в значок.

1. Дихальні вправи

В. п. – лежачи на спині. Зробити вдих через ніс, одночасно піднімаючи праву руку і ногу так, щоб вони «дивились» в стелю. Робимо видих через відкритий рот, одночасно опускаючи руку і ногу. Ту ж саму вправу слід виконати лівою рукою і ногою (4-6 разів).

2. Зороворухові вправи

В. п. – лежачи на спині, голова нерухома. Дорослий бере невеликий предмет (іграшку) і плавно водить ним перед очима дитини: зліва-направо і в зворотному напрямку на відстані витягнутої руки, при цьому рот дитини відкритий, язик висунутий. Язик повертається в сторону, протилежну напрямку руху очей. Коли предмет опиняється біля носа – дитина дивиться на нього, очі сходяться до перенісся.

3. Вправи на координацію рухів

В. п. – дитина стоїть на долонях і колінах. Робить крок, спочатку правою рукою і ногою, потім лівою рукою і ногою і т.д. важливо, щоб дитина одночасно переставляла руку і ногу.

Потім вправа виконується в зворотному напрямку, тобто дитина рухається назад (4-6 разів).

4. Вправи з буквами

Повторюємо всі відомі букви і вивчаємо нову букву (послідовність дій вказана в першому занятті).

5. Читання вголос

а) читайте протягом 10-15 хвилин знайому дитині казку;

б) читайте протягом 5-10 хвилин нову для дитини книгу.

Вправи для заняття 2

- №1. Реципрокна координація рук. Ви демонструєте вправу «Кулак-долоня», потім дитина повторює.

- №2. Просторовий праксис. Дитина сидить навпроти дорослого і виконує вправи, повторюючи рухи тією рукою, якою робить дорослий. Після виконання кожного завдання приймається вільна поза. (відсканувати ст. 61)

- №3. З 6 лічильних паличок побудувати чотири трикутники. Сторона трикутника дорівнює довжині палички.

- №4. Продовжіть числовий ряд ще на два числа, попередньо з'ясувавши

- Закономірність побудови даного ряду:
- 1) 10, 9, 8, 7, 6, 5, (продовження 4, 3, 2, 1);
- 2) 9, 8, 7,...(продовження 6, 5, 4);
- 3) 5, 10, 15, 20, 25,...(продовження 30, 35, 40);
- 4) 6, 9, 12, 15, 18, 21,...(продовження 24, 27, 30);
- 5) 3, 7, 11, 15, 19, 23,...(продовження 27, 31, 35);

Заняття 3. Буква А

Мета: розвивати зорову та слухову увагу, кінестетичний динамічний праксис, міжпівкульну взаємодію, довільну саморегуляцію; формувати вміння діяти за зразком та за словесною інструкцією.

1. Дихальні вправи

В. п. – лежачи на спині. Зробити глибокий вдих через ніс, одночасно надуваючи живіт, як кульку, зробити видих через рот-трубочку, імітуючи звук У, втягнути живіт (4-6 разів).

2. Зороворухові вправи

В. п. – лежачи на спині, голова нерухома. Дорослий бере невеликий предмет (ручку з кольоровим ковпачком) і плавно водить ним перед очима дитини: зліва-направо і в зворотному напрямку на відстані витягнутої руки (4-6 разів), вгору і вниз, по діагоналі, від носа і до носа (дитина дивиться на предмет і її очі повинні сходитись до перенісся, коли предмет опиняється біля носа).

На 3-4 секунди затримайте предмет в крайніх положеннях (право, ліво, верх, низ) – дитина повинна утримувати погляд в цих крайніх точках.

Вправа виконується спочатку на відстані витягнутої руки, потім на відстані ліктя і, нарешті, біля перенісся.

3.Вправи на координацію рухів

1. Дитина повзає на спині з допомогою рук і ніг, потім на животі
2. Повзає на спині тільки з допомогою ніг (руки лежать на животі), при цьому рухаються обидві ноги.
3. Повзає на животі тільки з допомогою рук, потім тільки з допомогою ніг (руки лежать на спині).

4. Вправи з буквами

Повторюємо всі відомі букви і вивчаємо нову букву (послідовність дій вказана в першому занятті).

5. Читання вголос

- а) читайте протягом 10-15 хвилин знайому дитині казку;
- б) читайте протягом 5-10 хвилин нову для дитини книгу.

Вправи для заняття 3

- №1. Дайте дитині аркуш з друкованими буквами абетки, розташованими в довільному порядку. Диктуючи дитині букви в алфавітному порядку, заміряйте час, протягом якого вона знайде всі букви від А до Я.

- №2. Кінетичний (динамічний) праксис. «Кулак – ребро – долоня». якщо після демонстрації вправи дорослим дитина не може самостійно виконати вправу, виконуйте разом з нею два рази повільно імовчки, потім запропонуйте зробити самостійно і в більш швидкому темпі. Потім – те ж саме, але з зафіксованим язиком і з закритими очима. Почергово пропрацьовуються обидві руки. За необхідності можна запропонувати дитині ті ж рухи, але в іншій послідовності.

- №3. Графічний візерунок «Парканчик». Намалюйте для дитини зразок, запропонуйте їй продовжити візерунок.

- №4. «Муха» (гра). Намалюйте великий квадрат (10 X 10 см) і розділіть його на 9 клітинок. В центрі сидить «муха». Вона рухається площиною квадрата вгору чи вниз, вліво чи вправо. Початок руху завжди від центру. Наприклад: вгору, вліво, вниз, вправо, вгору, вправо, вниз. Де муха?

Заняття 4. Буква И

Мета: сприяти покращенню мозкового кровообігу, розширенню об'єму зорової уваги;розвивати навички швидкого розуміння прочитаного та стимулювати розвиток навичок читання, розвивати вміння пригадувати уже відому інформацію, формувати вміння концентрувати увагу на об'єкті.

1. Дихальні вправи

В. п. – лежачи на спині. Робимо вдих через ніс, дитина повільно піднімає праву руку так, щоб вона «дивилась» в стелю. Видихаючи відкритим ротом, повільно опускаємо руку. Те ж саме робимо лівою рукою.

2. Зороворухові вправи

В. п. – лежачи на спині, голова нерухома, рот відкритий, язик висунутий. Дорослий бере невеликий предмет і плавно водить ним перед очима дитини: зліва направо і в зворотному напрямку, потім вгору, вниз і до носа. Дитина стежить очима і спрямовує язик у той самий бік, що й очі. Вправа виконується спочатку на відстані витягнутої руки, потім на відстані ліктя і на відстані 10 см від перенісся.

3.Вправи на координацію рухів

Дитина повзає на животі (по пластунськи):

- 1) одночасно згинаються права рука і нога – дитина відштовхується ними, потім відштовхується лівою рукою і ногою;
- 2) одночасно згинаються права рука і ліва нога – дитина відштовхується ними, потім відштовхується лівою рукою і правою ногою.

4.Вправи з буквами

Повторюємо всі відомі букви і вивчаємо нову букву (послідовність дій вказана в першому занятті).

5. Читання вголос

- а) читайте протягом 5-10 хвилин знайому дитині казку;
- б) читайте протягом 5-10 хвилин нову для дитини книгу.

Заняття 5. Буква Є

Мета: розвивати просторові уявлення, координацію; розширювати діапазон рухів у різних зонах простору, поле зорового сприймання; закріплювати формування дрібної моторики; розвивати фонематичний слух, відчуття ритму; сприяти підвищенню загальної працездатності.

1. Дихальні вправи

В. п. – лежачи на спині. Зробити вдих через ніс, одночасно піднімаючи праву руку і ногу так, щоб вони «дивились» в стелю. Робимо видих через відкритий рот, одночасно опускаючи руку і ногу. Туж саму вправу слід виконати лівою рукою і ногою (4-6 разів).

2. Зороворухові вправи

В.п. – лежачи на спині, голова нерухома. Дитина переміщує предмет самостійно. Потрібно взяти в праву руку предмет (іграшку) і відвести його на відстань витягнутої руки вправо. Стежити за ним очима.

На 3-4 секунди затримати предмет в крайньому положенні, дитина повинна утримати погляд в крайній точці. Потім перекласти в ліву руку і відвести предмет вліво, потім вниз до носа і відвести від носа. Очі сходяться до перенісся. Вправу повторити 4-6 разів.

3. Вправи на координацію рухів

Дитина крокує на чотирьох. Руки ставить перехресно. Цю ж вправу виконуємо, рухаючись назад.

4. Вправи з буквами

Повторюємо всі відомі букви і вивчаємо нову букву (послідовність дій вказана в першому занятті).

5. Читання вголос

- а) читайте протягом 5-10 хвилин знайому дитині казку;
- б) читайте протягом 5-10 хвилин нову для дитини книгу.

Вправи для заняття 5

- Вправа «Рух в одному напрямку» запропонуйте дитині простягти руку вправо, відставити ногу вправо, повернути голову вправо, нахилити голову до правого плеча, зробити три нахили вправо, присісти на праве коліно і т. д. Так само відпрацювати інші напрямки – вліво, вгору, вниз, вперед, назад.

- Вправа «Що знаходиться справа від мене?» Попросіть дитину, не повертаючись, назвати те, що знаходиться справа від неї. Після цього потрібно повернутись направо і знову назвати те, що тепер знаходиться справа. Повертайте її і запитуйте: «Що тепер справа від тебе?». Аналогічно відпрацьовуються напрямки зліва, попереду, позаду.

- Вправа «Повернись направо, повернись наліво». Для цієї гри вам знадобиться великий м'яч. Ведучий стоїть в центрі, з чотирьох боків – гравці. Гравець командує ведучому: «Направо!». Той кидає м'яч направо і тільки після цього повертається в той же бік. Гравець з м'ячем знову командує («Направо!», «Наліво!», «Вперед!», «Назад!»).

Висновки. Дана методика була запропонована до втілення у практичну діяльність логопедів, дефектологів та вчителів початкових класів, що проходили курси підвищення кваліфікації та є дієвою в плані правильної побудови навчальної і корекційної роботи з дітьми дошкільного та шкільного віку. Педагоги відзначають, що вона ефективна під час навчання дітей читанню і написанню слів, словосполучень і речень. Також позитивні відгуки викликає те, що практично всі завдання методики побудовані в формі гри чи з урахуванням ігрових моментів. Методика повністю адаптована до використання під час індивідуального навчання дітей чи навчання в невеликих групах (не більше трьох осіб). Корекційні педагоги, використовуючи цікаві вправи з запропонованої методики, мають дієвий та корисний матеріал для усунення дисграфії і дислексії у своїх учнів.

ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ – ДЕФЕКТОЛОГА (ТИФЛОПЕДАГОГА) ЩОДО РОЗВИТКУ СЕНСОРНОЇ СФЕРИ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Цюрмаста Тетяна Анатоліївна, учитель – дефектолог (тифлопедагог) Комунального закладу «Черкаська спеціальна загальноосвітня школа – інтернат І–ІІІ ступенів Черкаської обласної ради»

Пам'ятаю той перший осінній день. Його ніколи не забути, не забуду і те хвилювання, коли я прийшла на роботу до Черкаської спеціальної школи – інтернату. Вже першого дня, зрозуміла, що в своєму житті я не бачила так багато дітей, які мають статус інвалідності. Другого дня, я не знала, що з особливими дітьми потрібно робити. А третього дня, я зрозуміла, що на мене чикають не двоє дітей, а п'ятнадцятеро.

Вчитель починається з любові, а любов виростає з дитинства. Найважливіше у праці вчителя - тифлопедагога – щире, ласкаве слово дитині з особливими освітніми потребами. Кажуть: як май Бога у душі, так май для особливого учня слово в душі, бо воно – найперший вчитель. І це слово треба мовити так, щоб незряча дитина повірила в свої сили.

Щодня на мене «дивляться» допитливі оченята моїх маленьких учнів і вселяють мені віру в мої сили. Але, оченята моїх малят особливі! І спілкування з кожним учнем має особливий характер.

Предметом дослідження є особливості сприймання навколишнього світу у дітей початкової ланки з порушенням зору.

Мета дослідження - розглянути інтерактивні методи роботи з малюнком у дітей початкової ланки з порушенням зору.

Завдання: виявити особливості сенсорної сфери; розглянути формування уяви у дітей початкової ланки з порушенням зору; проаналізувати інтерактивні методи роботи з малюнком у дітей початкової ланки з порушенням зору.

Під час уроків намагаюся привити в своїх учнів любов до прекрасного. Відчути світ на дотик. Тому шукаю та використовую різні інноваційні методи роботи. Моя особлива малеча полюбає роздивлятися малюнки. І тут на допомогу нам приходять звуки, які формують уявлення про зміст найпростішого малюнка. Для цього спершу потрібно пройти малюнок кроками у великому масштабі по підлозі. Незрячий може прослідкувати шлях, який пройшов вчитель, і скласти певне уявлення про виконаний таким чином малюнок. Діти називають такі малюнки «Малюнок, який не залишає сліду».

Ще моїх учнів захоплює малювання на столі. Я беру руку незрячого учня, власною рукою або паличкою таким чином, щоб учень мав змогу простежити мої рухи. Малюнок виконується з невеликою швидкістю та одночасно з рукою учня. Його доцільно повторити декілька разів, але не частинами, а повністю, бо інакше зникає уявлення про співвідношення частин.

Із захопленням моя особлива малеча виконує малюнки на долоні. Пальцем, олівцем або іншим зручним предметом зображення виконується на долоні незрячого учня повільно і достатньо сильно (сила натискання повинна бути вказана самою дитиною). Цей прийом дозволяє малювати під час прогулянки. Ще така робота може бути як гімнастика для рук та розвиток дотикового сприймання.

Цікавою та розвиваючою роботою є малювання на папері, який покладено на тканину, що знаходиться в п'яльцях. Якщо натискати достатньо сильно, то спіднизу можна простежити на дотик за рухами олівця. Таким чином передається не лише уявлення про малюнок, а й про живий процес малювання, результатом якого є малюнок. Такі малюнки ми з моїми учнями називаємо «Малюнки, які залишають слід».

Самостійно розвивають свою дивовижну фантазію незрячі учні на брайлівській дошці ставлячи крапки за шаблоном, роблячи власноруч розрахунки для отримання малюнка, або проводити грифелем похилі лінії вздовж покладеної лінійки. Під час такого малювання у малечі розвивається координація рухів, фантазія, уява, емоційна стабільність, корекція дрібної моторики.

До видів малювання, що залишають лише тимчасовий слід, я відношу різноманітні розстановки предметів на столі або в класі, розстановка самих учнів. Цей вид малювання має назву «Розстановка предметів». Різновидом цього виду малювання є й складання предметів з кубиків, паличок, конструкторів та іншого будівельного матеріалу.

Пропоную разом з учнями викопати річку в піску з її заворотами, озерцями, зобразити гору. Цей вид малювання не дуже зручний, але його цінність полягає в тому, що він дозволяє організувати спільну роботу сліпих та зрячих дітей, що є дуже важливим в соціальному розвитку.

Завжди пам'ятаю, що у процесі роботи учні допускаються помилок - це природне і закономірне явище. Тому дуже тактовно підходжу до їх виправлення. Бо дитячий страх зробити помилку в подальшому обмежуватиме прояви творчості у школярів. Заохочую дітей не тільки за кожне досягнення, але і за кожне намагання, старання та ставлення до роботи.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

*Віннічек Людмила Іванівна, вихователь Житомирського закладу дошкільної освіти №24
Житомирської області*

Проблема формування у дітей дошкільного віку активно-пізнавального ставлення до навколишньої дійсності залишається однією з актуальних на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти. Світ, що динамічно змінюється, потужне інформаційне сьогодення потребує від дитини уміння орієнтуватись в розмаїтті предметів і явищ, здатність довільно регулювати власну пізнавальну діяльність. В цьому аспекті особливої актуальності набуває проблема розвитку дітей з особливими освітніми потребами, здатності до сприймання предметів та явищ оточуючого, їх осмислення, усвідомлення зв'язків між ними. Це спонукає педагога до пошуку ефективних способів розвитку пізнавальної активності дітей з особливими освітніми потребами.

Основа пізнавальної активності дитини – сенсорний розвиток - це розвиток її відчуттів і сприймань, формування уявлень про зовнішні властивості предметів: форму, колір, розмір, величину, розташування у просторі. Готовність дитини до шкільного навчання в значній мірі залежить від її сенсорного розвитку. Дослідження показали, що значна частина труднощів, що виникають перед дітьми з особливими освітніми потребами в ході навчального процесу, пов'язана з недостатньою точністю та гнучкістю сприймання. Але справа не тільки в тім, що низький рівень сенсорного розвитку різко знижує можливість успішного навчання

дитини. Не менш важливо мати на увазі значення високого рівня такого розвитку для діяльності в цілому, особливо для творчої діяльності.

Актуальність даної теми полягає в тому, що сенсорний розвиток, з одного боку, є фундаментом загального розумового розвитку дитини, а з другого боку, має самостійне значення, оскільки повноцінне сприймання необхідне для успішного навчання дитини у дитячому садку, у школі та багатьох видів діяльності. Зі сприймання оточуючих предметів починається пізнання. Всі інші форми пізнання – пам'ять, мислення, уява – будуються на основі образів сприймання і є результатом їх переробки. Тому розумовий розвиток неможливий без опори на повноцінне сприйняття. Проблема вивчення своєчасного розвитку пізнавальних процесів є актуальною, оскільки дошкільний вік є унікальним і те, що недобрано спочатку, надолужити надалі виявиться важко або зовсім неможливо.

Обґрунтування актуальності та перспективності досвіду: сенсорно-пізнавальний розвиток дитини – це розвиток її відчуттів і сприймань, формування уявлень про зовнішні властивості предметів; форму, колір, розмір, положення в просторі тощо. Для кожного віку визначені завдання сенсорного виховання, які відповідають рівню розвитку сприймання і водночас сприяють переходу до вищих. Розвиток сенсорно-пізнавальної активності здійснюється, як правило у дидактичних іграх та вправах; експериментально-пошуковій діяльності, під час яких діти закріплюють геометричні фігури, аналізують форму, колір, властивості предметів тощо.

Мета досвіду. Розкрити ефективність використання сучасних дидактичних засобів з сенсорно-пізнавального розвитку дітей з особливими освітніми проблемами, довести необхідність максимального врахування психофізичних особливостей розвитку дитини в процесі створення оточуючого предметно-розвивального середовища.

Результативність впровадження досвіду. Продуктивним видом діяльності в нашій роботі, спрямований на пошук шляхів оптимізації сенсорно-пізнавального розвитку дітей з особливими освітніми потребами, відводилась стрижнева роль. В ході навчальної роботи ми пересвідчилися в тому, що наші вихованці здатні до творчого відображення оточуючого їх світу. Ми припускаємо, що сенсорно-пізнавальний розвиток дітей більш успішно відбуватиметься при взаємодії дорослого з дітьми з використанням сучасних дидактичних засобів в їх спільній продуктивній діяльності. За підсумками проведеної роботи рівень знань дітей з сенсорно-пізнавального розвитку підвищився на 7,6%. Результатами освітньої роботи є – оволодіння дітьми назвами сенсорних еталонів, вміння групувати предмети за формою: круг, прямокутник, трикутник, квадрат; діти співвідносять деталі (частини і ціле), їхнє розташування в просторі, визначають якості предметів в практичній діяльності: у дидактичних іграх – в експериментально-пошуковій діяльності, в ігровій діяльності, в художньо-естетичній. А головне, при ознайомленні з властивостями предметів та явищами навколишньої дійсності, діти вміло використовують набуті знання в практичній, художньо-естетичній, ігровій діяльності.

Пізнавальна активність сформована в період дошкільного дитинства є потужною силою, яка рухає пізнавальний розвиток особистості. У практиці роботи дошкільних закладів у теперішній час викликає певну стурбованість сучасна ситуація розвитку дитини, зокрема, надмірна інтелектуалізація освітнього процесу, спрямованість на засвоєння дітьми готових знань, умінь і навичок. Тому з усією гостротою постає проблема оптимізації пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами, перетворення життя маленької дитини на щоденну радість відкриття таємниць навколишнього світу. Це спонукає до пошуку ефективних та нетрадиційних способів розвитку пізнавальної активності дошкільнят, а також запобігання інтелектуальній пасивності дітей. Зокрема, сучасний Державний стандарт дошкільної освіти України визначає як складову змісту Базового компонента дошкільної освіти освітню лінію «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», акцентуючи увагу на необхідність формування у дітей планувати свою пізнавальну діяльність, знаходити нове у знайомому та знайоме у новому, радіти від своїх відкриттів та умінь, експериментувати з новим матеріалом та визначає змістовні складові: сенсорні еталони, пізнавальна активність, сенсорно-пізнавальна компетенція [1,с7]. Результатами освітньої роботи є – оволодіння дітьми назвами сенсорних еталонів, вміння класифікувати предмети за їх якісними та кількісними ознаками; орієнтуватись в часових та просторових відношеннях; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між різними явищами природного та соціального довкілля. А головне, при ознайомленні з властивостями предметів та явищами навколишньої дійсності вміло використовувати набуті знання для практичної діяльності.

Виходячи з актуальності означеної проблеми, я визначила тему роботи: «Використання сучасних дидактичних засобів для розвитку пізнавальної активності дітей з особливими освітніми потребами» та розробила систему роботи з дітьми з даної теми.

Мета: визначити ефективні форми і методи з розвитку пізнавальної активності дітей з особливими освітніми потребами, метою застосування яких є: засвоєння сенсорних еталонів та виховання сенсорної культури; розвиток пізнавальної активності та всіх аналізаторів під час експериментування, дослідження, маніпулювання, спостереження; використання набутих знань та вмінь в повсякденному житті та в продуктивній діяльності; розвиток тактильної чутливості і вміння оперувати дрібними предметами.

А також, розробити й апробувати систему роботи з використання сучасних дидактичних засобів для розвитку пізнавальної активності дітей з особливими освітніми потребами; створити оптимальні умови для розвитку пізнавальної активності дітей; формування активної позиції батьків з розвитку пізнавальної активності дітей і підготовки дітей до школи.

Основні завдання: навчати дітей виявляти різницю між якостями предметів (форма, розмір, вага, колір, текстура); вправляти в умінні групувати предмети за їх якісним, кількісним складом, використанням і

призначенням; розвивати відчуття смаку, вміння отримувати насолоду від спілкування з оточуючим природним та соціальним довкіллям; формувати пізнавальну та мовленнєву активність; концентрувати увагу на новому, незвичному; самостійно контролювати помилки та перевіряти правильність виконання; тренувати дрібну моторику обох рук; розвивати вміння співвідносити площинне зображення і його контур з об'ємними геометричними фігурами; формувати навички самообслуговування; здійснювати експериментування, дослідження на основі простих пошукових дій; адаптуватись до умов соціального та природного оточення.

Я працюю в дошкільному навчальному закладі № 42, в групі дітей з особливими освітніми потребами. Через уповільненість нервово-психічних процесів, вони повільно засвоюють сенсорні еталони, тривалий час перебувають під впливом попередніх вражень. На мою думку, вони приходять на заняття у дещо загальмованому стані і неготові до сприймання нового матеріалу. Недостатній розвиток пальцевої моторики рук у дітей даної категорії виявляється як у порушеннях виконання дій з предметами (неможливість викласти візерунок з предметами за зразком, підібрати відповідний предмет за формою, кольором, розміром та розташувати його в просторі; нанизати на нитку намистинки, чередуючи їх за сенсорними ознаками; самостійно застібнути гудзики, зашнурувати взуття; порушення при виконанні завдання на написання вертикальних паличок у зошиті), так і при виконанні різноманітних пальчикових проб (почергове зіставлення пальців; тест «кулак-ребро-долоня»; ігри на «роялі» тощо). Тому розвиток дрібної моторики та тактильних відчуттів є важливим завданням для розвитку пізнавальної активності. Адже тренування рухів пальців рук дітей покращує не тільки рухові можливості дитини, а й розвиток психічних, сенсорно-пізнавальних і мовленнєвих навичок. Щоб сприяти розвитку дрібної моторики та тактильних відчуттів і тим самим розвивати мовлення, мислення, пізнавальну активність, використовую різні форми роботи: самомасаж кистей і пальців рук волоськими горіхами, каштанами, шишками, шестигранными олівцями, ігри в «сухому басейні», наповненому гудзиками різної величини або кольоровими кришечками (перебирання заданих предметів, вгадування предмета із заплющеними очима, тактильно), ігри з пальчиками з мовленнєвим супроводом; лялькові театри: пальчиковий театр, театр тіней; графічні вправи: штрихування, домальовування малюнка, графічний диктант, з'єднання по крапках, продовження ряду; ігри з дрібними предметами (палички для лічби, дрібні іграшки, намистинки, камінчики, гудзики, скріпки, прищіпки, насіння (сортування); ігри з розвиваючими посібниками, виготовлені з покидькового матеріалу (з пластмасових пляшок, кришечок); ігри з розвиваючими килимками (розстібання і застібання гудзиків, гачечків, замочок-блискавок, шнурування, зав'язування бантиків); предметна діяльність: пластилін, глина, солоне тісто (розминання пальцями).

З метою виконання завдань сенсорно-пізнавального розвитку в групі обладнано зону сенсорно-пізнавального розвитку та створено належне просторово-розвивальне середовище міні-музей. Психологічні дослідження (Пироженко Т.А, Когарян А.С, Панок В.Г.) дозволили побачити, що в дітей, які займаються в музейно-освітньому просторі, певним чином модифікується розумова діяльність, такі діти більш вільно оперують образами [5,с.62-71]. Історія та різноманітність гудзиків настільки захопила вихователів, дітей і батьків, що було вирішено створити проект міні-музею «У світі гудзиків». Важливою особливістю нашого міні-музею - це залучити дітей у діяльність та спілкування. Дитина має можливість брати вироби в руки, розглядати їх, обстежувати тактильно, а також переставляти на інше місце, створювати власну експозицію, збагатити свій словниковий запас, висловити свої думки, припущення, тобто, дитина не лише пасивний спостерігач, а тут вона – співавтор. Діяльність у міні-музеї збагачує досвід дітей новими враженнями, сприяє розвиткові пізнавального інтересу, формуванню світогляду, розвиває творчу фантазію. Це все створює умови для занурення дитини у спеціально організоване предметно-розвивальне середовище, яке спрямоване на те, щоб максимально активізувати дитину, дати їй можливість відреагувати на ситуацію, ставити перед нею і допомагати виконувати навчально-розвивальні завдання. Результати, отримані в ході реалізації проекту, не тільки сприяли формуванню та накопиченню сенсорного досвіду дітей через розвиток тактильного, зорового сприймання, але і свідчать про вирішення й ряду інших завдань: яскравішим і цікавішим стало життя в групі; покращилися партнерські стосунки педагогів із дітьми; руками педагогів і батьків збагачене розвивальне середовище в групі; зміцнилася співпраця педагогів і батьків.

Використання сучасних дидактичних засобів – це ігри та вправи, які розвивають не тільки дрібну моторику, тактильні відчуття та сенсорні еталони, вони сприяють підвищенню навчальної мотивації, знижують стомлюваність дітей на заняттях, сприяють корекції мовлення, стимулюють розвиток психічних процесів у дітей з особливими освітніми потребами. Організація навчання з використанням сучасних дидактичних засобів в чіткій послідовності дозволяє формувати уявлення та ставлення до світу предметів, природи, почуттів, емоцій. Включаючись у пізнавальну активність, діти переживають радість відкриттів, подив від нового, оволодівають способами дій. Тому, що активна пізнавальна діяльність дітей сприяє розвитку довірливих психічних процесів і поведінки, діти поступово вчаться концентрувати увагу на предметі вивчення, свідомо виконувати завдання вихователя на сприймання, запам'ятовування інформації, вчаться контролювати і оцінювати будь яку свою діяльність.

Ігри з гудзиками розвивають особистість дитини, сприяють її адаптації в соціумі, активізують всі психічні процеси: сенсорно-перцептивні, психомоторні, емоційно-вольові, пізнавальні та інші. Сукупність форм і методів роботи з гудзиками спрямовані на забезпечення освітніх та корекційно-розвивальних завдань, які можна об'єднати в один термін - гудзикотерапія. Використання гудзикотерапії на практиці дає комплексний, навчальний, терапевтичний та виховний ефект. Велика різноманітність гудзиків дає нам можливість використовувати їх для корекційних і розвивальних ігор по ознайомленню та закріпленню таких понять як колір, форма, розмір, величина. Вправляючись з гудзиками, у дитини розвивається координація рухів,

посидючість, довільність психічних процесів, аудіальний, візуальний та кінетичний канали сприйняття, оскільки вправи виконуються в режимі: почув, побачив. А також не можна недооцінювати релаксаційний вплив на організм дитини різних маніпуляцій з гудзиками, бажання дитини торкатися гудзиків, перебирати їх.

Тому впевнена: роботу з гудзиками треба органічно вплітати в освітньо-виховний процес, тому що вона сприяє розвитку творчого потенціалу дітей, дає можливість ефективно організувати роботу. Для таких занять я взяла різноманітні гудзики, розробила серію дидактичних ігор і ігрових вправ з ними. Мета цих ігор розвивати увагу, уяву, сенсорне сприйняття, посидючість, зорово-моторну координацію, дрібну моторику пальців рук. Роботу свою спрямовувала, використовуючи принцип дидактики і послідовності: від простого до складного (Додаток №3).

Ігри з пластиковими кришечками. Сьогодні для занять з дошкільниками виробники пропонують багато різноманітних ігор. Ігри, зроблені своїми руками, дуже зацікавлюють дітей, активізують їх до дій з ними. Дидактичні ігри з пластиковими кришечками сприяють сенсорному розвитку дитини, розвитку мислення, уваги, пам'яті, сприймання, дрібної моторики. Граючи дитина вчиться співставляти, порівнювати, встановлювати прості закономірності, приймати самостійні рішення. Дитина розуміє, що форма, величина, колір – постійні ознаки предметів, які потрібно враховувати при виконанні різноманітних дій. У дитини з'являється інтерес до знань, розвивається посидючість, виховується самостійність. Наприклад, це такі ігри: «Добери пелюстки до квітки», «Дари осені», «Добери колеса до машини», «Смужка», «Потяг», «Збери намисто».

Ігри-шнурівки – дуже популярні та корисні розвивальні ігри, що є незамінним і одним із найефективніших способів розвитку дрібної моторики. Вони сприяють не лише опануванню навичок шнурування, але й розвитку просторового орієнтування, окоміру, концентрації уваги, мислення, пам'яті, фантазії, вироблення працьовитості й посидючості. Ігри-шнурівки мають різну складність і бувають різних видів. Найчастіше використовую, по-перше, шнурівки сюжетні. Дитині пропоную «незавершену» картину (зображення їжачка, кошика, ялинки, будиночка), до якої необхідно пришнурувати деталі, яких бракує: гриби, фрукти, новорічні іграшки, квіти, віконця тощо. Другий різновид – картка з малюнками, між якими є отвори й потрібно «прошнурувати доріжку» від одного малюнка до іншого. Третій вид – черевички, чобітки – цілі площинні предмети з отворами, до яких додаються мотузочки та інструкції для художніх переплетень на іграшці-основі. Такі ігри використовую в самостійній, ігровій діяльності дітей для розвитку просторових уявлень (вперед, назад, вліво, вправо).

Викладання фігурок із паличок. Це дуже цікаве завдання для розвитку дрібної моторики, закріплення знань про геометричні фігури. Використовую на заняттях з математики, в корекційній роботі з дітьми для закріплення кольорів, геометричних фігур, величини предметів («довгий-короткий»). Воно полягає у викладанні різних фігур предметів, будиночків, машин, людей, тварин тощо за допомогою рахункових паличок. З паличок можна викласти на площині, все що завгодно, тому дане завдання чудово розвиває вміння дитини співвідносити величину, форму предметів, а також розвиває уяву, пам'ять дитини. При викладанні фігурок із паличок розвиваю і інші навички дітей: рахувати палички, з яких складається зображення; якщо рахункові палички різного кольору, то можна рахувати палички одного кольору; рахувати геометричні фігури, з яких складається предмет. Поступово переходжу від простих зображень до складніших. Пропоную дитині спробувати самій придумати і скласти фігуру. Можна викласти й цифри або букви, таке завдання допоможе дитині швидше їх запам'ятати. А ще подолати специфічне утруднення, яке виникає у багатьох дітей при навчанні письма.

Ігри з прищіпками. Розвиток особистості дитини відбувається через гру, близьку і зрозумілу їй. Ігри з різнокольоровими прищіпками дуже цікаві і різноманітні. Вихованці групи із затримкою психічного розвитку виявляють особливу цікавість до ігор з прищіпками, вони привертають їхню увагу яскравістю і оригінальністю. Якщо прищепити прищіпки до різнокольорових кругів, то вийдуть різні квіти (в залежності від кольору): ромашки, волошки, соняшники. Прикріпивши до зеленого трикутника зелені прищіпки, отримуємо ялинку. А можна створити красивих, ошатних метеликів, бабок, використовуючи овал. Фантазувати можна нескінченно. Такі ігри використовую в художньо-естетичній, сенсорно-пізнавальній, мовленнєво-комунікативній діяльності. Таким чином закріплюємо знання про колір, форму, вміння співвідносити сенсорні еталони. Працюючи з дітьми з особливими освітніми потребами, я власноруч створила багатофункціональні розвиваючі килимки, тому що дуже люблю робити все своїми руками, створювати щось незвичне, яскраве, доступне для дітей. Килимки виготовлені з використанням різнофактурних, різних за кольором матеріалів. Завдяки яскравим кольорам своїх деталей, вони допомагають тренувати зір дитини, стимулюють розвиток дотику. Посібники допомагають дітям розвивати дрібну моторику, формувати життєво необхідні навички й уміння застібання, зав'язування, шнурування – у складових елементах килимків використовуються певні функціональні застібки (петля навісна, петля розрізна, різні гудзики, кнопки, липучки, замки-блискавки, пряжки, шнурки, стрічки). Різноманітні деталі килимків, а також гудзики різних розмірів і кольорів допомагають закріплювати поняття «великий-малий», «більше-менше», просторове орієнтування, засвоювати поняття «вправо», «вліво». Завдяки таким дидактичним засобам дитина отримує можливість самостійної, вільної творчої гри.

Використання сучасних дидактичних засобів в навчально-виховній роботі з дітьми дає змогу вирішувати завдання освітніх ліній Базового компонента щодо формування сенсорно-пізнавальної активності дітей з особливими освітніми потребами в різних видах діяльності (Додаток №2).

В мовленнєво-комунікативній діяльності за допомогою дидактичних ігор та вправ активізувала словник дітей поняттями, що означають назви дій, якостей, властивостей предметів; розвивала мовлення на основі

узагальнення предметів за різними ознаками; діти активно включались до переказу казки з додаванням певних елементів у її зміст, таким чином у дітей розвивались мовленнєво-комунікативні здібності дітей.

В сенсорно-пізнавальній діяльності, завдяки сучасним дидактичним засобам, діти порівнювали предмети за певними ознаками (на основі практичних дій); порівнювали групи предметів за кількістю; закріплювали вміння лічити предмети на дотик (із закритими очима); розташовували предмети по порядку збільшення і зменшення; порівнювали в процесі практичної діяльності предмети за довжиною; розрізняли геометричні фігури за їхніми властивостями; закріплювали назви геометричних фігур, знаходячи їх у предметах довкілля, обстежували форму на дотик; розташовували предмети у просторі (праворуч, ліворуч, вперед, назад).

В експериментально-дослідницькій діяльності: в дослідах з водою, магнітом, закріплювали властивості і якості предметів та спонукала дітей до вміння робити висновки.

В художньо-естетичній діяльності розвивала вміння у дітей передавати форму, відносну величину предметів, а також забарвлення, спираючись на знання кольорів, розвивала художній смак у виготовленні нескладних поробок з гудзиків та закріплювала основні властивості предметів; формувала вміння використовувати нові матеріали (гудзики) для конструювання знайомих об'єктів та радіти успіху.

В ігровій діяльності розвивала вміння у дітей вибирати тему гри, виконувати дії, добирати предмети та атрибути за формою, величиною, розміром, відповідно до визначеної ролі, вміння реалізувати в іграх правила культури поведінки; вміння класифікувати предмети за певними ознаками, спираючись на зорову пам'ять (Додаток №3).

В руховій активності розвивала увагу, спостережливість, пам'ять, вміння орієнтуватись у просторі; дрібну моторику пальців рук при виконанні вправ з предметами (гудзиками).

Висновок. На мою думку, впровадження системи роботи з використання сучасних дидактичних засобів для розвитку пізнавальної активності дошкільників з особливими освітніми потребами сприяло розвитку тактильних відчуттів, уваги, пам'яті, наочно-образного мислення, творчих здібностей, уяви, кмітливості, вміння робити висновки; зняттю тривожності, закріпленню позитивних емоцій; збагаченню активного і пасивного словника, розвитку мовлення; розширенню уявлень про навколишній світ, вихованню таких якостей як посидючість, бажання доводити розпочату справу до кінця.

Результатами використання сучасних дидактичних посібників для розвитку пізнавальної активності є – оволодіння дітьми назвами сенсорних еталонів: колір, форма, величина; визначають форму предметів за допомогою геометричної фігури як еталону; називають властивості і якості предметів (гладенький, м'який, металевий, пластмасовий, дерев'яний); порівнюють предмети за кольором, формою: круг, трикутник, квадрат, прямокутник; співвідносять деталі (частини і ціле), їхнє розташування в практичній діяльності: у дидактичних іграх, в художньо-естетичній діяльності; складають орнаменти, малюнки з використанням геометричних фігур, різних за величиною, формою, кольором. А головне, при ознайомленні з властивостями предметів та явищами навколишньої дійсності, використовують набуті знання в художньо-естетичній діяльності. Ця робота не тільки сприяла підвищенню пізнавальної активності дітей, але також навчала активно проявляти інтерес до предметів навколишнього світу, встановлювати зв'язки між властивостями предметів та їх використанням.

Надалі планую використовувати сучасні дидактичні засоби для вміння дітей орієнтуватися у просторі, на аркуші паперу (ліворуч, праворуч, всередині, під, над, зверху, знизу); оволодівати прийомами порівняння, узагальнення, зіставлення, класифікації.

РОЗВИВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

*Якуба Людмила Вікторівна, вихователь комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад № 120
компенсуючого типу (спеціальний)» Криворізької міської ради Черкаської області*

Аналіз основних досліджень і публікацій Проблема виховання дітей дошкільного віку хвилює сьогодні велику кількість дослідників і педагогів. Інтерес зумовлений тим, що необхідно визначити місце іграшки у системі матеріальної та духовної культури суспільства, її вплив на виховання підростаючого покоління. У містах та селах матері майстрували для своїх дітей забавки з ниток, ганчір'я, глини, тіста й сиру, прикрашали ці речі розписом, вишивкою.

Виховні можливості народної іграшки-значні. Це матеріал для використання на заняттях з мовленнєвого спілкування, образотворчої та театралізованої діяльності. Використання такої іграшки в освітній роботі закладу дошкільної освіти збагачує, урізноманітнює ігрову діяльність дітей, розширює сферу пізнання світу і народу, розвиває навички, традиційні для національної, господарської, побутової культури. У цьому напрямку важливими є роботи М. Киященко, О. Постнікової, Л. Столовича, в яких з філософсько-культурологічних позицій розкривається позитивна роль іграшки у житті суспільства та її соціокультурної функції. Найбільш цінним для розуміння морфології, функціонування народної іграшки, її естетичної виразності є історико-мистецтвознавчі дослідження М. Бартрам, А.Бакушинського, О. Бенуа та інших, в яких виявлено генезис та основні етапи розвитку народної іграшки.

У роботах зазначених авторів привертає увагу виділення художньої специфіки народної іграшки як особливого різновиду декоративно-ужиткового мистецтва, в якому виражено локальні, національні та загальнолюдські риси матеріальної і духовної культури.

Залучення дітей дошкільного віку до цінностей національної культури сповнене високоморальним національним ідеалом, «духовним зарядом» попередніх поколінь. Основним завданням наступного покоління є передача цього заряду. «Не можна пізнати дух і полюбити людство, якщо не полюбив і не пізнав духу свого народу і Вітчизни» [7, 15].

Отже, в умовах сьогодення одним із пріоритетних освітніх завдань є формування мовленнєвої компетенції дитини в душі національних і загальнолюдських цінностей з перших років її життя та передача старшого покоління молодшому загальнолюдських цінностей, культурно-історичних надбань українського народу, формування етноментальності, розвиток дитини на засадах духовності (А. Богуш, О. Духнович, С. Русова, В. Скуратівський, М. Стельмахович, В. Сухомлинський та ін).

Завдання статті: аналіз психолого-педагогічної літератури, ознайомлення з реаліями сьогодення у дошкільній освіті, введення у повсякденну роботу з дітьми різноманітні прийоми роботи з народною іграшкою, дали змогу чітко окреслити завдання та основні напрямки роботи з народною іграшкою дітей дошкільного віку

Виклад основного матеріалу. У Законі України про дошкільну освіту одним із завдань дошкільної освіти є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля. Як зазначено в Коментарі до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні, «іграшка є засобом формування світосприймання дитини» [1].

У «Концепції дошкільного виховання в Україні» підкреслюється, що народна іграшка та гра з нею є найважливішим засобом національного виховання.

З іграшкою пов'язано багато легенд і казок: вона вчить дитину, як правильно поводити себе, і навпаки як не варто себе вести. Тому нашим завданням на сьогодні є відродження технології виготовлення та методики використання традиційної української народної іграшки, аби допомогти дитині виявити себе у творчій справі та підштовхнути її до активного і самостійного пошуку, і звісно ж зберегти національні українські традиції щодо іграшки та гри, а через останні навчити цього і дитину, адже «все починається в житті з малого».

Дитина сприймає іграшку як образ предмета реального чи казкового світу, партнера, товариша. Розуміє її зовнішні особливості та інші характеристики як втілення художньої, технічної та інших видів культур. Іграшка є складовою предметно-ігрового середовища та передумова розвитку гри. Використання народної іграшки в закладі дошкільної освіти урізноманітнює ігрову діяльність дітей, збагачує, розширює сферу пізнання дитиною світу і свого народу, розвиває традиційні для національної, господарської, побутової культури навички. Народна іграшка є специфічним витвором. Вона має пізнавальну цінність для дитини, відображає явища реального світу в доступних їй формах. Українська народна іграшка здавна привертає увагу дослідників чарівним світом її образів, сповнених поезії та казковості, що впродовж століть панували в уяві дітей, пробуджуючи фантазію і спонукаючи до творчості.

Народна іграшка має також неабиякі високі мистецькі якості і широкі виховні можливості. Емоційна дія образів, втілених у народній іграшці широко застосовується педагогами в естетичному вихованні дітей, допомагає залучити їх до споконвічної культури свого народу. Вченими було виділено основні функції української народної іграшки є:

- пізнавально-інформативна (іграшка виступає в ролі своєрідного еталону тих предметів, пізнати призначення яких і засвоїти різні дії з якими дитині слід самостійно);
- освітня (розширює знання дитини про навколишній світ);
- виховна (формує дитину як творчу особистість);
- естетична (призначення іграшки формувати у підростаючого покоління естетичне ставлення до життя, розширення естетичного світогляду, формувати непримиренне ставлення до «потворного»);
- трудова (за допомогою гри з іграшкою дитина навчається елементарних трудових дій, які знадобляться їй у подальшому розвитку);
- ігрова (гра та іграшка невіддільні одне від одного – іграшка кличе до життя, а гра – основний вид діяльності дитини);
- сенсорна (різні форми та різновиди народної іграшки розвивають у дитину сенсорні відчуття);
- гедоністична (граючись із іграшкою, обов'язковою умовою є задоволення дитини);
- аксіологічна (за допомогою народної іграшки та гри з нею дитина засвоює цінності, які український народ виробляв впродовж багатьох століть у своєму розвитку);
- культурологічна (оскільки іграшка втілює у собі весь емпіричний досвід народу, вона несе певне смислове навантаження, а саме погляди, вірування українського народу) [7].

У першу чергу для того, щоб функції української народної іграшки сповна використовувались для ефективного формування мовленнєвої компетенції старших дошкільників в групі нашого дошкільного закладу були створені необхідні педагогічні умови; розроблено комунікативно-мовленнєві ігри, ситуації, які допомагають дітям вправлятися в складанні оригінальних творчих розповідей дітей про українську народну іграшку; належна увага приділялась взаємозв'язку з різних видів діяльності щодо активізації знань дітей про українську народну іграшку.

Пізніше було розроблено та апробовано систему роботи з формування мовленнєвої компетенції дітей засобами української народної іграшки. Розробляючи її, я виходила з того, що формування мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку залежить від змісту освітньої роботи з дітьми, форм її організації, відповідних педагогічних умов. Експериментальна модель передбачає три послідовних етапи: мотиваційно-ознайомлювальний; діяльнісний, мовленнєво-творчий.

Перший етап був спрямований на ознайомлення старших дошкільників із різними видами української народної іграшки (із соломи, дерева, кераміки, ганчір'я, глини, тіста, овочів тощо), майстрами, які їх виготовляють, збагачення словника дітей образними виразами з художніх текстів. Для цього з дітьми розучували вірші, загадки, прислів'я, в яких згадується про українські народні іграшки. Було дібрано фольклорні й художні твори. Позналили дітей з такими народними майстрами, як Г. Пошивайло, В. Приймак, І. Сидорук, О. Селюченко, О. Шиян, М. Зацеркляний, Я. Падалка, М. Галас, І. Сухий, К. Нечипорук, Є. Попова та ін.

Основними формами роботи на цьому етапі були заняття з народознавства, ознайомлення з довкіллям, художньою літературою. Використовувались різноманітні методами та прийоми: показ та розглядання народних іграшок як в оригіналі, так і на ілюстраціях; бесіди про народних майстрів, читання художніх творів, вивчення віршів; інтегровані заняття: «В гостях у майстрів-іграшківців», заняття-мандрівка «Лялька-мотанка»

Другий етап передбачав роботу, спрямовану на активізацію знань старших дошкільників про українську народну іграшку в різних видах діяльності. Основними формами роботи на цьому етапі були заняття з розвитку мовлення, малювання, аплікації, ліплення, літературна скринька, самостійної художньої діяльності. Вчилися складати розповіді про українську народну іграшку (описові, з власного досвіду). Використовувались бесіди за прочитаними творами: вивчалися вірші про народну іграшку, придумували сюжети ігор. В ігровій діяльності продовжували знайомити дітей з народними іграшками в рухливих, хороводних іграх, іграх-драматизаціях. На заняттях з самостійної художньої діяльності навчали дітей основним традиційним способом виготовлення іграшок з різних природних матеріалів.

Третій етап був спрямований на придумування дітьми історій про народні іграшки і виготовлення власних. На цьому етапі використовували такі методи і прийоми: як самостійне виготовлення власних іграшок за мотивами українських народних іграшок та казок; складання казок, розповідей про персонажі українських народних іграшок; інсценізація з використанням самостійно створених іграшок за мотивами українських народних казок; проведення виставок дитячих робіт. На всіх етапах вчили дітей правил мовленнєвого етикету, дотримуватися правил культури спілкування та поведінки. Звертаючи увагу дітей на те, що спілкуватися треба українською мовою чітко, виразно, емоційно, виховували в старших дошкільниках критичне ставлення до власного мовлення та мовлення товаришів, вчили виправляти помилки, милуватися гарною українською мовою. Було розроблено тематичний словничок для дітей «Українська народна іграшка» для збагачення їхнього мовлення національно маркованими одиницями. Ці слова поступово вводились у словник дітей в процесі різних видів діяльності.

Саме тому, вважаю, що повноцінний розвиток особистості неможливий без виховання у неї правильного мовлення. Завдання виховання та навчання у дошкільному закладі – виробити у дітей уміння правильно, чітко, просто, зрозуміло висловлювати свої думки. Емоційно використовуючи українську народну іграшку як наочність та ігровий матеріал, розширювала словниковий запас дітей на основі формування уявлень про українську народну іграшку. За допомогою дидактичних ігор та занять у дітей формувалось граматично правильна вимова, удосконалювались уміння давати відповіді, робити описові розповіді. До культури мовлення діти навчилися використовувати для розгортання ігрового сюжету власноруч виготовлені народні іграшки. Діти навчилися використовувати для розгортання ігрового сюжету власноруч виготовлені народні іграшки. В самостійній художній діяльності діти оволоділи навичками та уміннями виготовляти традиційні українські народні іграшки. У дітей сформувалось вміння впізнавати українську народну іграшку, розуміти її призначення, роль та особливості використання. Спілкуючись з дітьми, звертала увагу на ті питання які хвилюють дитину, планувала свою роботу так, щоб граючись чи виконуючи завдання, дитина знаходила сама відповідь на своє «чому». Засобом розвитку діалогічних умінь дошкільників виступили ігри за сюжетами художніх творів, оскільки саме з них діти черпали зразки красивого правильного образного мовлення, засвоювали різні форми мовленнєвих еталонів, опановували культуру мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні.- К., 1999.
2. Концепція безперервної системи національного виховання.- К.,1994
3. Закон України про дошкільну освіту.- К., 2001
4. Давидова В. Фактори формування національної мовної особистості / Вікторія Давидова// Пам'ять – століть.- №4.- 1997.-С. 117-121.
5. Дороз В.Ф. Крос- культурне навчання учнів української мови: монографія/ - К., Центр учбової літератури, 2011.-456
6. Дьоміна І.Й. Розвиток мовлення дитини : К.:Главник, 2004
7. Ільїн І.О. Українська народна іграшка.-К.: Либідь, 2000.-160 с.
8. Розвиток мовлення. Конспекти занять. Старша група /упоряд. В.Л.Сухар.-Харків:вид-во "Ранок",2010
9. Розвиток мовлення Конспекти занять. Середня група/ упоряд. В.Л.Сухар.-Харків:вид-во "Ранок",2010
10. Русова Софія. Вибрані педагогічні твори: у 2 кн. Кн.2/за ред. Є.І. Коваленко; упоряд.-К.,- Либідь, 1997.- 320с.6
11. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах /– Т.1.- К., Рад. школа, 1976.- 670 с.